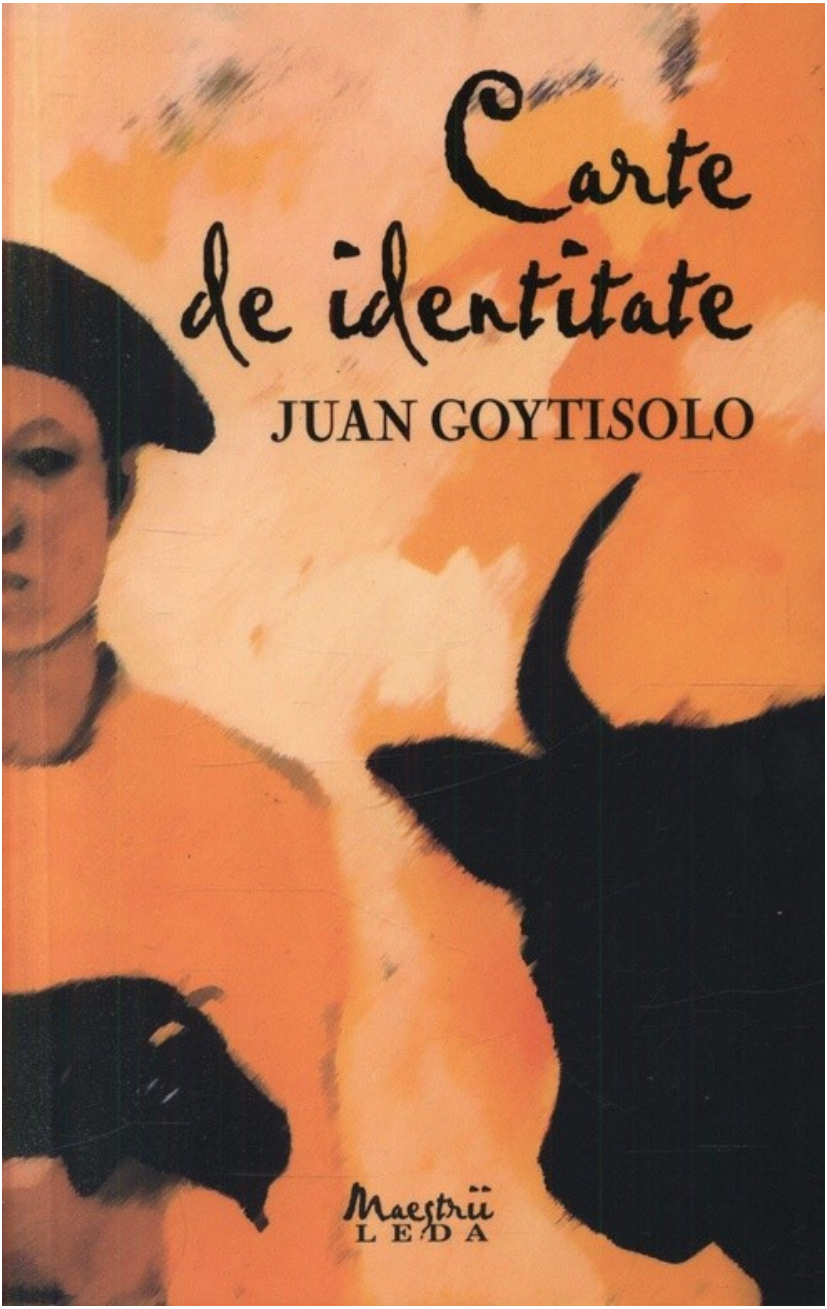
Carte de identitate
JUAN GOYTISOLO
Maeştrii
LEDA

JUAN GOYTISOLO

Carte de identitate

TRIPTICUL RĂULUI

I

Traducere, prefaţă şi note de Andrei Ionescu

LEDA
GRUPUL EDITORIAL CORINT

PREFAŢĂ

Romanul *Carte de identitate,* din 1966, a marcat o cotitură în creaţia lui Juan Goytisolo, scriitorul spaniol de renume internaţional pe care cititorii români l-au putut cunoaşte prin câteva lucrări anterioare: romanele *Resac* (în versiunea Cristinei Izbăşescu) şi *Doliu la «Paradis»* (în versiunea Irinei Runcan).

Radicalizarea viziunii critice asupra Spaniei a determinat o primenire corespunzătoare a mijloacelor de expresie narativă ale celui care fusese până atunci promotorul „realismului social" sau „istoric" de după război, primenire care constă în ceea ce el însuşi numeşte „dinamitarea limbajului represiv". Eliberat de cenzură şi de autocenzura scriitorilor din interior (suntem în 1966, în plin regim franchist), Juan Goytisolo, care se stabilise din 1956 la Paris, beneficiază de o perspectivă mai largă, compară lucid realităţile spaniole cu cele din restul Europei occidentale *(«La lucidité est la blessure la plus rapprochée du soleil*» – acest vers de René Char a fost ales ca motto pentru un text autobiografic din 1985) şi îşi permite în acest roman (care va deveni prima parte a unei trilogii ireverente: *Tripticul răului)* să dinamiteze „Spania sacră". De la faza observaţiei directe a vieţii spaniole din primele scrieri, romancierul trece la examinarea implacabil polemică a unor realităţi „manipulate", la dispreţul total pentru valorile impuse oficial, pe care le consideră acum înşelătoare şi anesteziante.

Începând cu *Carte de identitate,* Goytisolo şi-a asumat sarcina disecării ambianţei de care s-a desprins definitiv în momentul când a luat hotărârea să rupă legăturile cu ceea ce îi apare acum o „falsă viziune caritativă".

Materialul „documentar" al romanului are o puternică încărcătură socială, căutarea interioară neputând fi

despărţită de mărturia obiectivă, însă preocuparea scriitorului nu mai este realitatea spaniolă tratată ca simplu document istoric, ci în primul rând şi în mod esenţial ca un document al identităţii autentice. Scriitorul face un pas decisiv de la patriotismul „calitativ” la patriotismul critic cu accente sarcastice. În cele cinci zile din august 1963, când Alvaro Mendiola *(alter ego* al autorului), bolnav de inimă în sens fizic (dar şi moral!), rememorează în casa natală de lângă Barcelona, propriul său trecut, el rememorează totodată trecutul întregii comunităţi căreia în ultimă instanţă îi aparţine, întrebându-se cărei patrii îi aparţine şi declanşând brusc şi brutal procesul unei Spanii conflictuale în care se înscrie cu fervoarea specifică neamului său. Alvaro se autoanalizează fără milă prin intermediul unor materiale foarte eterogene, care constituie tot atâtea posibile cărţi de identitate: fotografiile dintr-un album de familie, epitafurile cimitirului din Barcelona, depoziţiile din arhiva poliţiei, conversaţiile cu prietenii, biografiile unor emigranţi, scrisori, imagini ale Barcelonei văzută prin telescoapele de pe colina Montjuich etc. Se adună astfel un maldăr de „documente” din care cititorul reuşeşte să reconstituie tema fiecărui capitol: familia, războiul civil, viaţa politică în afara şi înăuntrul ţării, care ne oferă o viziune sintetică asupra anilor franchismului. Atât varietatea izvoarelor, cât şi mutaţiile persoanei gramaticale, precum şi schimbările cadrului spaţial şi temporal (Spania, Franţa, Cuba şi, respectiv, sfârşitul veacului al XIX-lea, războiul civil, perioada postbelică) îndeplinesc o funcţie integratoare cu o intensitate simfonică; insul, familia, oraşul, generaţia, profesia, politica, naţiunea, totul intră într-o cercetare dramatică şi dificilă pentru a recunoaşte un destin individual în cadrul comunităţii. Contrastele şi tensiunile conflictuale caracterizează reconstituirea unui trecut despre care

autorităţile încearcă să acrediteze o viziune unilaterală cu caracter triumfalist. De aceea, mărturiile personale şi documentele despre destinul dramatic din sectorul republican după terminarea războiului alternează cu glasurile oficiale ale Spaniei biruitoare, împletite într-un cor de osanale aduse Conducătorului. Dar peste litania monotonă a glasurilor de proslăvire se înalţă meditaţiile grave ale personajului care interoghează trecutul cu o „nostalgie ireductibilă", pentru a-şi descoperi cartea de identitate adevărată. Stăruinţa lui Alvaro de a recupera o istorie falsificată aruncă lumini asupra dramei unei întregi generaţii de tineri spanioli, privaţi de responsabilităţi reale şi de demnitate umană, condamnaţi fie să colaboreze cu un regim al ordinii oarbe şi brutale, fie să ducă o luptă fără speranţă, fie să se expatrieze, trei „soluţii" la fel de ineficiente şi disperate. Pentru a depune mărturie despre această societate mutilată, Goytisolo încearcă să recupereze un «eu» difuz într-o anchetă dramatică şi să capteze o întreagă lume în ţesătura scriiturii, printr-o tehnică de o mare complexitate, în care instantanee dureroase din filmul evenimentelor alternează cu imagini simbolice, tabloul armonios al naturii (decorul mistic al casei natale, unde personajul central a revenit după zece ani de exil în Franţa) cu tabloul grotesc al farsei sociale, cântecul de iubire cu strigătul sfâşietor al suferinţei.

Textul polifonic al romanului, cu incitante şi subtile dislocări temporale şi spaţiale, îl surprinde pe cititor, dar în acelaşi timp i se impune cu o intensitate cuceritoare. *Carte de identitate* rezistă deopotrivă la o lectură naivă, avidă de acţiune, dar şi la o aprofundare critică ce ne dezvăluie legătura organică dintre tehnică şi viziune. Cu acest roman se deschide etapa maturităţii depline a scriitorului, impresionantă deopotrivă prin varietatea materiei, prin arta construcţiei şi prin profunzimea examenului de conştiinţă.

Un vers de Luis Cernuda, luat drept *motto*, anunţă furia distrugătoare a personajului central, Alvaro, *alter ego* al scriitorului. Cartea este, într-adevăr, o distrugere a minciunilor, a valorilor false şi a mistificărilor din viaţa lui personală şi din societatea spaniolă postbelică. Abia la capătul procesului de anihilare totală îşi va putea găsi identitatea cea nouă, în acord, pe cât posibil, cu imaginea morală pe care a încercat s-o făurească în anii de exil. Un examen de conştiinţă atât de radical a determinat, cu necesitate, înnoirea mijloacelor de expresie. Ultimul capitol este cel mai caracteristic pentru «revanşa» prin limbaj pe care şi-o ia personajul central asupra inerţiei aparent triumfătoare. Alvaro contemplă prin telescop Barcelona acelui moment în care Spania cunoaşte o relativă prosperitate de incipientă societate de consum în urma valorificării potenţialului turistic. Monodialogul său interior se dezlănţuie aici în versete tumultoase, reflectând durerea şi ruşinea în faţa uitării în care zac victimele injustiţiei, în contrast cu propaganda turistică şi babelicul limbaj al vizitatorilor străini coborâţi din autocare pentru a admira peisajul, precum şi cu «glasurile oficiale» care-l izgonesc. În pofida nihilismului său, Alvaro nu se poate abţine de a azvârli acestor glasuri o provocare donquijotească: hotărârea de a nu tăcea şi setea de dreptate.

O confesiune atât de completă şi revelatoare nu se mai făcuse în romanul spaniol contemporan, şi în această radiografie a Spaniei stă meritul uriaş al acestui roman al lui Juan Goytisolo, care deschide tulburător *Tripticul răului*.

Andrei Ionescu

Pentru Monique, cu dragoste.

Ieri s-a şi dus, iar mâine n-a sosit.
FRANCESCO DE QUEVEDO

Ia să vedem, mi-am spus în sinea mea:
unde-i cimitirul? Afară sau înăuntru?...
Cimitirul e în Madrid.
Madridul e cimitirul.
MARIANO JOSÉ DE LARRA

Mai bine distrugerea, focul.
LUIS CERNUDA

Personajele şi întâmplările din acest roman sunt rodul imaginaţiei autorului. Reală este numai geografia fizică, politică şi umană a locurilor în care se desfăşoară acţiunea.

UNU

Instalat la Paris comod instalat la Paris cu mai mulţi ani de şedere în Franţa decât în Spania cu obiceiuri mai curând franţuzeşti decât spaniole chiar în privinţa clasicului concubinaj cu fiica unei cunoscute personalităţi din exil cu domiciliul stabil în Oraşul Lumină şi vizitator episodic al patriei sale cu scopul de a oferi o mărturie pariziană a vieţii spaniole în stare să-l epateze pe burghez cunoscător expert al amplei geografii europene în mod tradiţional ostil faţă de valorile noastre fără să omită din programul călătoriilor sale binecuvântarea cucernicului bărbos din ex-paradisiaca insulă antiliană preschimbată astăzi prin înrâurirea roşilor semiroşilor şi nerozilor utili într-un tăcut şi lugubru lagăr plutitor evadat din realităţile momentului şi refugiat într-un facil şi profitabil nonconformism afişându-se cu prudente fandoseli şi o tactică bine calculată în toate cenaclurile din lumea ignorantă şi afectată pentru a dobândi îngăduinţă şi iertarea zoililor de dincolo de Pirinei în timp ce valorile noastre cinematografice autentice sunt obiectul ignorării deliberate şi victima unei conspiraţii a tăcerii acestea sunt trăsăturile caracteristice ale individului în chestiune precum şi contactele şi coordonatele sale în exterior promovat în postul de fotograf oficial al agenţiei France Presse şi anunţat dincolo de graniţele noastre cu mare tam-tam cu răsuflatul repertoriu internaţional de gesturi teatrale şi sclifoseli cu care e întâmpinat întotdeauna în anumite cercuri tot ce de departe ori de aproape miroase a antispaniol pentru că a făcut un scurt documentar ca vai de el foarte prost mixat şi complet lipsit de măiestrie fotografică şi de poezie nu e un lucru care să ne poată surprinde obişnuiţi cum suntem cu fapte şi atitudini a căror jalnică tapetare dezvăluie ura neputincioasă a

adversarilor noştri oricare ar fi regimul existent în patria noastră începând cu vremea Contrareformei şi până astăzi Spania a avut de suportat atacurile cele mai nedrepte violente şi intolerabile pe care vreo naţiune le-a suferit vreodată atacuri care în mod sistematic cunosc recrudescenţe periodice pornite din tranşeea perfidă a minciunii şi a resentimentului a informaţiei răuvoitoare şi tendenţioase prin care se atentează la hotărârea suverană a unei ţări de a se guverna prin propriile sale forţe fără vreun amestec străin ori presiuni arbitrare iar dacă aceste atacuri trezesc în sufletul nostru indignarea când vin din partea unor străini nu merită altceva decât dispreţ dacă vin de la un compatriot în stare să aşeze turbina în canalul de scurgere ca să devină astfel un personaj despre care să se vorbească doar-doar o obţine şi el o poziţie politică personaj pe care-l cunoaştem prea bine în ceasul ăsta atât de suspect zguduit de tulburări polemice e foarte uşor să fabrici poze cu suburbii nici măcar nu-i nevoie să-ţi dai osteneala de a te deplasa la faţa locului ca să fie adevărate câţiva inşi cu uniforme de jandarmi pot să bată un „muncitor” orice om lipsit de scrupule poate dezbrăca un copil mânjit cu praf de cărbune şi azvârlit pe un morman de gunoaie dar cine face aşa ceva dezvăluie o calitate morală atât de îndoielnică încât e mai bine să nu-i spunem pe nume deşi ne-ar fi de ajuns două substantive şi o prepoziţie pentru a da răspunsul pe care-l merită ofensa ascunsă insinuarea perfidă ocara oprobriul batjocura care se aprind la flacăra lividă a minciunii nu putem da prea multă libertate nu putem fi prea înţelegători sau toleranţi căci am da dovadă de o uşurătate criminală nimeni nu tăgăduieşte că există mizerie şi suferinţă în Spania să fotografiezi cocioabe dărăpănate e un lucru curent nu numai în ţările civilizate ale Europei ci şi pe pământul aurit al Statelor Unite să găseşti un copil rahitic şi cu pântecele umflat nu-i o problemă în nicio ţară oricât de înalt ar fi

nivelul său de trai când gangsterii cu aparate de fotografiat îşi propun să-l tragă în poză şi să arate racilele societăţii omeneşti unui public străin de intelectuali şi de snobi dar nu e îngăduit şi nici cinstit să priveşti doar cu un singur ochi nu ai voie să refuzi să vezi ansamblul sigur că există foamete secetă şi dezolare în ţinuturile Murcia şi Andaluzia dar mai există şi altceva de care acest personaj parizian nu ţine seama iar acest altceva este speranţa mai mult decât oriunde e nevoie să vezi aceste regiuni în care de veacuri oamenii trăiesc în sărăcie fără prejudecăţi şi cu inima deschisă fără pretenţia nesăbuită de a le dezlega taina dintr-o privire fugară mai potrivită pentru un Merimée de duzină decât pentru vlăstarul unei familii bogate şi respectabile cu un tată asasinat mişeleşte de hoardele roşii copil răsfăţat căruia părinţii i-au satisfăcut toate gusturile şi capriciile educat potrivit moralei creştine într-un colegiu religios vrednic de toată cinstea sub tutela şi ocrotirea unor oameni cu o purtare demnă şi ireproşabilă esenţialul repetăm este să îngenunchezi în faţa acestei panorame vaste şi aride să priveşti cerul pentru a opri în loc norii şi să scormoneşti pământul pentru a găsi izvorul izbăvirii dacă nu faci aşa înseamnă că mergi orbecăind învăluit în scânteietorul vârtej de praf din munţii Y este să trăieşti într-un dramatic şi sfâşietor complex al lui Polifem să depui mărturie cu sufletul murdar că te încăpăţânezi să fii mereu un îndoliat pedant şi un mincinos neruşinat...

Aşa vorbeau despre tine cu satisfacţie, când s-a aflat de incidentul cu filmul documentar, în cafenele, în baruri, la petreceri, bărbaţii şi femeile pe care un decret ridicol al destinului ţi-i hărăzise, la naştere, drept compatrioţi, vagi prieteni din copilărie, inofensivi colegi de şcoală, verişoare cu privire frigidă şi cruntă, rubedenii virtuoase şi triste, adăpostiţi cu toţii după zidul unor inexpugnabile privilegii

de clasă, membri marcanţi şi cu scaun la cap ai aceleiaşi lumi aflate în declin şi caducitate în care te născuseşi, fără să-ţi fi cerut nimeni permisiunea, cu religia, morala şi legile făcute pe măsura ei: ordine deşănţată şi găunoasă din care încercaseşi să fugi, punându-ţi speranţa, ca atâţia alţii, într-o schimbare înnoitoare şi aducătoare de puritate, care, din pricini misterioase, nu se producea, iar acum, după lungi ani de surghiun, erai din nou aici, în durerosul şi apropiatul peisaj al tinereţii tale, lipsit până şi de amara mângâiere a alcoolului, în timp ce eucalipţii din grădină îşi clătinau crengile verzi, iar norii călători şi mereu nestatornici rătăceau pe cer îndreptându-se spre soare ca nişte lebede negre, simţindu-te nu ca fiul risipitor ce-şi pleacă fruntea în faţa părintelui său, ci precum vinovatul ce se întoarce pe furiş la locul crimei, pe când Glasurile – răutatea şi frustrarea castei tale, împletite strâns dintotdeauna – îşi urmau surda lor cantilenă şoptindu-ţi perfid la ureche: „Tu care-ai fost de-ai noştri şi-ai rupt orice legătură cu noi ai dreptul la multe lucruri iar nouă nu ne vine greu să recunoaştem ai dreptul să consideri că patria ta duce o existenţă într-adevăr îngrozitoare ne pare rău de eroarea ta însă cine încearcă să închidă cu poartă nu doar curtea lui ci tot câmpul e nebun de legat iar ţăranii andaluzi înstăriţi sunt singurii care-şi îngăduie luxul ăsta şi aşa se face că apar porţile acelea izolate şi singuratice ce parcă nu se închid şi nu se deschid cu o singură excepţie în chip de licenţă poetică nimeni nu te sileşte să intri pe poartă umblă deci sănătos cu ideile tale despre politică şi despre celelalte realităţi ale Spaniei umblă sănătos dacă-ţi face plăcere dând frâu liber supărărilor şi mâhnirilor tale din pricina însemnelor rasiale ale stirpei noastre nu te-mpiedică nimeni ştim că eşti barcelonez în pofida numelui de familie asturian dar orice-ai fi barcelonez ori asturian presupunând că Barcelona nu-ţi trezeşte nicio emoţie nici ţinutul asturian nu-ţi trezeşte

în suflet vreo amintire plăcută întoarce-ne spatele la toţi întoarce-ţi privirile spre alte zări de ce să-ţi înfrânezi tresărirea spontană a inimii dacă simţirea te poartă pe cărări sfâşietor de triste la urma urmei nu eşti primul spaniol care a renunţat să-şi iubească patria dar atunci de ce te întorci e mai bine să rămâi departe şi să renunţi definitiv la noi gândeşte-te e încă timp hotărârea noastră e de nezdruncinat şi niciun efort al tău nu o va clinti din loc piatră suntem şi stană de piatră vom rămâne de ce cauţi orbeşte nenorocirea uită de noi iar noi vom uita la rândul nostru naşterea ta a fost o eroare îndreapt-o.”

Adormiseşi. Când ai deschis ochii, te-ai ridicat în capul oaselor. Ceasul arăta şapte fără zece. Pe masa de marmură era o sticlă de vin, iar pe verandă răsunau, maiestuoase şi grave, primele măsuri din *Recviemul* lui Mozart. O căutai cu privirea pe Dolores, dar Dolores nu era acolo. Puteai să bei o gură de Fefiñanes, rece şi roşu, doar cât să-ţi umezeşti buzele, dar nu te hotărai. Norii se împrăştiaseră în timp ce tu dormeai, iar soarele parcă încremenise pe cerul încins dinainte de asfinţit. Rezemat de balustradă priveai cu luare-aminte colinele blânde aşternute cu vii şi roşcovi, păsările ce sfâşiau vălul fin al aerului, marea depărtată cu valuri tăcute pe care distanţa o îmblânzea şi o înfrumuseţa. Era de ajuns să întorci capul pentru a cuprinde dintr-o singură privire chiparoşii subţiri din grădină, mulţimea vrăbiilor gureşe care ţineau sfat pe crengile cedrului, jucăriile uitate de nepoţii lui Dolores după ce inventaseră o joacă nouă şi absurdă. (Îţi aduceai aminte de năvalnica lor apariţie din ajun, solemn îmbrăcaţi cu două feloane sustrase din capela de rugăciune într-o clipă de neatenţie a slujnicei, delicaţi şi sprinteni, întru câtva hulitori, cu chipuri uşuratice şi surâzătoare ce te umpluseră de încântare.)

Peste cel mult o oră Dolores avea să-şi facă apariţia cu

picăturile prescrise de doctorul d'Asnières, avea să arunce o privire fugară spre sticla pusă în frapieră şi, tolăniţi amândoi pe canapelele din foişor, aveaţi să aşteptaţi acolo claxonul fatidic ce anunţa de obicei sosirea musafirilor, temuta invazie de persoane străine în acea analgezică şi duioasă oază de pace. Atunci n-avea să mai fie cu putinţă pentru tine să te bucuri de puternica şi proaspăta rafală de vânt printre pini, nici să te pierzi până te cuprinde ameţeala în dificila geometrie a constelaţiilor, prins pentru a nu ştiu câta oară în mrejele unui dialog care te apăra şi te sufoca, prizonierul unui personaj care nu erai tu, contopit cu el şi înlocuit de el. Dar liniştea nu a fost tulburată pentru moment şi, ieşind din grădină, dacă aveai chef, mai puteai să rătăceşti după pofta inimii pe marginea heleşteului, să miroşi sobrul şi stăruitorul parfum de rozmarin, să spionezi rugămintea mută a arborilor de plută descojiţi de curând. Să străbaţi casa dintr-un capăt în altul ascultând glasurile ferme şi sonore ale imnului *Dies irae* şi să dezgropi unul câte unul din prăfuita memorie neobişnuitele şi eteroclitele elemente care alcătuiau decorul mitic al copilăriei tale, veranda spaţioasă, sufrageria întunecoasă, încăperile vetuste şi mucegăite. Să urci la mansardele mâncate de molii şi să examinezi dulapurile răvăşite, scaunele şchioape, oglinzile aburite şi fantomatice. Să te apleci peste vechile gravuri cu rama de abanos care te fermecaseră în copilărie şi ale căror legende se întipăriseră pentru totdeauna în lumea ta de dincolo: *Valenciennes prise d'assaut, et sauvée du pillage par la clémence du Roy le 16 Mars 1677, Panorama délia città di Roma, Vue de la Ville et du Château de Dinant sur la Meuse, assiégée par les Français le 22 Mai et prise le 29 du même mois en l'année 1675, achevée et fortifiée depuis de plusieurs travaux*[1]. În austerul birou prezidat de

1 Oraşul Valenciennes luat cu asalt şi cruţat de jaf prin mila regelui la 16 martie 1677 (lb. fr.); Priveliştea oraşului Roma (lb. it.); Vedere

portretul străbunicului puteai să deschizi unul după altul sertarele de la birou, în care se aflau pachetele cu corespondenţa familiei, aşezată în ordine cronologică, şi să te cufunzi câteva minute, dacă doreai, în hăţişul universului anacronic al străbunilor tăi: scrisori ale sclavilor de la dispăruta fabrică de zahăr din Cruces solicitând binecuvântarea „înălţimii sale” stăpânul depărtat – răspunzător din spiţa ta în perindarea lentă a rândurilor de oameni – care le tăgăduia drepturile cu brutalitate şi-i despuia de tot ce avuseseră; cărţi poştale ilustrate ale câte unei mătuşi, răposate după o viaţă cucernică fără îndoială, scrise în franţuzeşte cu inconfundabilele caractere ascuţite ale elevelor de la colegiul Sfintei Inimi a lui Hristos – „Nous avons célébré la fête de la l’Immaculée et nous avons fait une procession très jolie mais comme il faisait un peu froid et il y avait quelques enfants enrhumés nous n’avons pu mettre la robe blanche”[2] –, acel colegiu al Inimii Sfinte, cu o inimă ca de planşă de anatomie, cu artere şi vene, auricule şi ventricule, care era reprodus în diferite dimensiuni şi în atitudini siropoase în toate dormitoarele din casă, bonurile de lichidare şi bilanţurile băncilor din Havana, New York şi Paris, dinaintea războiului dintre Spania şi Statele Unite şi destrămarea familiei. Într-unul dintre sertarele astea puteai răsfoi de asemenea, aşa cum ai făcut chiar în ziua când te-ai întors, un pachet de scrisori scrise cu o caligrafie şovăitoare şi stângace şi puteai descoperi din nou, cu aceeaşi uimire, că autorul lor erai tu: scrisori trimise de la internatul în care ţi-ai pierdut degeaba o parte a tinereţii, în anii trişti şi îngrozitori de după

---

generală a Oraşului şi Castelului Dinant asediat de francezi pe 22 mai şi cucerit pe 29 mai 1675, ridicat şi fortificat după îndelungi lucrări (lb. fr.).

2 Noi am sărbătorit ziua Maicii Preacurate cu o procesiune foarte frumoasă, dar cum era cam frig şi câţiva copii erau răciţi n-am putut să ieşim îmbrăcaţi în alb (lb. fr.).

moartea mamei tale; psihodrame redactate pentru uzul familiei – „Are o fire sensibilă şi e plin de amor-propriu. Cam retras faţă de colegi, nu stă de vorbă decât cu câţiva dintre ei. Cât priveşte credinţa şi smerenia, nu se deosebeşte cu nimic de ceilalţi. Nu-i place să se joace în timpul recreaţiilor” – remarcă uitaţi profesori cu semnături indescifrabile; Buletinul colegiului, care se publica la sfârşitul fiecărui an, în care puteai găsi mediile la materiile predate în anul şcolar 1945–1946 – „Religie 9, Filosofie 6, Limba latină 8, Limba greacă 9, Literatură 7, Geografie şi Istorie 10, Matematică 5, Ştiinţe naturale 4, Medalia de Onoare, Aur” – şi chiar un emoţionant tablou sinoptic al Corurilor şi Ierarhiilor îngereşti, copiat de douăzeci de ori pe un caiet, de mâna ta, deasupra căruia se afla o însemnare scrisă în grabă cu cerneală verde: «Fiindcă i-a ţinut de vorbă pe colegii de bancă în timpul orei» – dovezi documentare, vrednice de crezare, despre copilul pitoresc şi înşelător care fuseseşi şi în care nu-l recunoşteai pe adultul de azi, suspendat cum erai într-un prezent incert, lipsit atât de trecut, cât şi de viitor, cu dezolanta şi intima certitudine că te întorseseşi nu pentru că lucrurile s-ar fi schimbat şi expatrierea ta ar fi avut vreun înţeles, ci pentru că îţi secătuiseşi puţin câte puţin rezervele de aşteptare şi, pur şi simplu, îţi era frică de moarte. Astea erau reflecţiile tale în singurătate, în timp ce înserarea îşi împrăştia splendoarea într-o fastuoasă risipă de focuri de artificii, iar lumina se furişa încetişor din luminişurile pădurii ce se întindea la picioarele tale, înainte de a te hotărî, în sfârşit, să bei o înghiţitură de Fefiñanes cu gheaţă, să-ţi aprinzi leneş o ţigară, să străbaţi galeria în care se auzea corul intonând *Benedictus* şi să cauţi în rafturile masivei biblioteci albumul cu portrete care ţi-ar îngădui poate să redobândeşti cheia pierdută a copilăriei şi tinereţii. Din nou puteai să te întorci în grădină şi să te aşezi cu albumul în faţă la masa de marmură, aspirând

aroma veche şi mucezită a filelor sale; să observi în linişte şi pace peisajul frământat, cerul şi marea maleabile, soarele înroşit şi muribund: imobilizate în poze decolorate şi îngălbenite, spectrele familiei pozau iarăşi şi iarăşi pentru tine, ca în armonizate şi plicticoase repetiţii ale unei scene ratate, iar scurta ta poveste, acum depărtată, renăştea odată cu ele, verigă a unui lanţ neîntrerupt de mediocrităţi şi conformism – aventură şi pradă înainte –, rod inconştient şi vinovat al vieţii lor taciturne şi oţioase, al existenţei lor împuţinate, dezastruoase şi inutile.

O sală pompoasă de consiliu de administraţie cu o masă lungă de lucru înconjurată de fotolii goale şi un tablou al lui Alfonso al XII-lea agăţat pe perete; o stampă cu pachebotul *Flora* care aparţinuse pe atunci prosperei şi fastuoasei familii; cărţi poştale ilustrate spălăcite din Cienfuegos cu pieţele sale pustii, biserici albe şi palmieri regali înşiraţi impecabil, ca într-un naiv decor de teatru; o gară de cale ferată cu linii moarte inutile şi ornamentale şi un grup pestriţ de ţărani proţăpiţi pe peron; trenul care transporta trestia de zahăr la fabrică, pe vagoanele căruia se putea citi inscripţia «Mendiola şi Montalvo», în perioada recoltei; o vedere generală a proprietăţii, cu fabrica, barăcile şi o piaţă dreptunghiulară, luminoasă şi curată; aleea străjuită de palmieri, care ducea la reşedinţa câmpească a străbunicului; acoperişurile, cazanele şi celelalte instalaţii accesorii prin care trebuia să treacă siropul ca să se limpezească, să se cureţe de spumă şi să atingă momentul de fierbere; perpetuaţi în gesturi şi atitudini care încă nu dispăruseră, deşi trupurile lor putreziseră după un veac şi mai bine, Alvaro putea să-şi zărească străbunicul exemplar şi dominator înconjurat de descendenţii săi insignifianţi pe care timpul îi făcea să se şteargă tot mai mult pe cartea poştală ilustrată. Nobilul sărac din ţinutul Asturias, traficant viclean, speculant şi

negustor de sclavi negri, cu privirea crudă şi trufaşă, cu buze subţiri şi mustăţile pe oală, parcă presimţea slăbiciunea şi insignifianţa urmaşilor care, după moartea lui, aveau să cârmuiască imperiul făurit de el şi care, în studiatul aranjament al lui E. Cotera, fotograf, strada Santa Isabel 45, Cienfuegos, stăteau fuduli şi ţepeni în faţa obiectivului, la mică distanţă de el, jalnică imitaţie şi copie a străbunicii resemnate şi mute, în chip peremptoriu îndoliată, soţie dezamăgită şi nefericită – înlocuită în pat de sclave negrese –, fără vreun alt refugiu în afară de îmbrăţişarea melancolică a unei religii mângâietoare şi îngrijirea unor copii crescuţi potrivit normelor şi preceptelor unei morale tiranice, austere şi inflexibile. Aceşti copii, după douăzeci şi cinci de ani, obezi şi cu chelie, îmbătrâniţi prematur şi parcă striviţi sub greutatea enormelor răspunderi care apăsau pe umerii lor, moştenitori ai averii, dar nu şi ai talentului, virtuoşi şi egoişti, cucernici şi zgârciţi: bunicul lui Alvaro şi nesfârşitul şir de unchi fotografiaţi la Havana, la New York şi în Elveţia înainte de lichidarea precipitată a fabricii de zahăr şi împrăştierea familiei, consecinţă a războiului cu Statele Unite şi a pierderii coloniilor. Elegantul bunic, care purta o pălărie de pai devenită proverbială, lângă absurda vilă în stil maur din zona modernă a Barcelonei, instalat în Spania cu nevastă şi copii, şofer şi grădinar, foişor, casă de vacanţă şi trăsură cu cai şi – după nedorita slobozire a sclavilor negri – băştinaşi săraci care-i aparţineau cu trup şi suflet, prilej de hatâruri şi milostenii, fapte creştineşti de mărinimie, garanţii pentru iertarea păcatelor pe lumea asta şi a izbăvirii în lumea de apoi. Mulţi ani mai târziu, poza cu tatăl lui Alvaro îmbrăcat în uniformă de marinar englez şi o inofensivă droaie de copii, ciudat amestec de bogătaşi crescuţi la azil şi prinţi înfricoşaţi: stigmatele şi tarele care se trăgeau din viaţa dezordonată şi depravată a străbunicului marcau chipurile descendenţilor – parcă de

bătrâni conservaţi în borcane de alcool, îşi spunea Alvaro – pe care un fotograf anonim le făcuse pe furiş cu rafinata maliţie a unui Goya faţă de progenitura regală a lui Carlos al IV-lea şi Maria Luisa; stirpe degenerată de viitoare fete bătrâne acrite şi – exceptându-l pe tatăl lui Alvaro – cavaleri parazitari pe cât de netrebnici pe atât de decorativi. Două pagini mai încolo – după obligatoriul schimb de poze cu vlăstarele neamului Mendiola care se stabiliseră în Cuba – grupurile de şcolari într-o compactă disciplină cu feţe neguroase şi privirea stinsă împrospătau amintirea unor vremuri uniform cenuşii pe care Alvaro le cunoştea prea bine: cele şapte clase de liceu într-un colegiu religios prin care mai întâi maică-sa şi apoi consiliul de familie încercaseră să-i domolească atitudinea rebelă şi să-l strângă în rigidul corset al unor principii, o morală şi nişte reguli care erau reguli, morală şi principii caracteristice pentru clasa detestată şi ignorantă din care făcea parte; ani care fuseseră de păcate şi remuşcări, poluţii nocturne şi spovedanii, gânduri de îndreptare şi îndoieli ce reveneau pe neaşteptate, cheltuite cu tenacitate în invocarea unui Dumnezeu surd – golit de veacuri de conţinutul său pur şi autentic – până în clipa în care viaţa îşi ceruse drepturile şi precarul şi costisitorul edificiu se prăbuşise ca un castel de cărţi de joc. Vederi parţiale – iulie 1918 – de la moşia de curând dobândită cu tinerei înfumuraţi – unchi şi mătuşi – indolent distribuiţi într-o grădină împodobită, atunci, cu glastre de rochiţa-rândunicii, scaune de răchită rotunde, şi un ciudat foişor rustic cu acoperiş de paie în care unchiul Eulogio instalase un năstruşnic telescop portativ. Ultimele poze dinainte de naşterea lui reproduceau foarte clar proprietatea maternă din Yeste, un furnal pentru distilarea rozmarinului, o instalaţie din plasa vecină La Graya. Tatăl lui Alvaro apărea în toate dispreţuitor şi distant, conştient parcă de stupida şi găunoasa comedie socială pe care o juca,

presimţind pesemne – îşi spunea Alvaro – răzbunătorul pluton de ţărani răsculaţi şi puştile grăbite care aveau să-i curme viaţa. Un sentiment nedesluşit, de profanare intimă şi plăcută, însoţea răsfoirea lentă a acelor pagini ce evocau un trecut dispărut şi mort, fantastic şir de personaje identificabile numai după însemnarea înduioşătoare a unui nume şi a unei date calendaristice care-i salva astfel – pentru cât timp oare? – de irevocabila şi definitiva uitare; şi, precum în splendida reşedinţă a familiei din Country pe care Alvaro o vizitase în timpul călătoriei în Cuba – preschimbată de Revoluţie în modestă şcoală de instructori de Artă, cu fotografiile lui Castro şi Lenin atârnate pe perete parcă în bătaie de joc –, ranchiuna postumă împotriva stirpei neghioabe şi infatuatei sale respectabilităţi se hrănea din hecatomba aceea liniştită şi tăcută. Printr-o ironie crudă a soartei depindea de el – cine-l împiedica să le şteargă picioarele cu guma ori să răzuiască paginile după cum avea chef? – ca însăşi amintirea existenţei lor să se piardă şi ea, iar binele şi răul pe care le-ar fi făcut în viaţa lor ce aparţinea acum trecutului – bieţii figuranţi deghizaţi din album – şi să se topească în neantul din care se iviseră fără rost şi în care cu noimă şi pe bună dreptate se întorseseră.

Zadarnic îl căutaseră pe rafturile bibliotecii, printre volumele evlavioase şi edificatoare ale unchilor săi: *Tinereţea pilduitoare sau Virtuţile şi viciile* de Madame Dufresnoy; *Regina cerului* de Ana María Paulín y de la Peña, baroană de Cortés; *Carte de rugăciuni către Atotputernicul; Rugăciune către Sfântul Iosif; Manualul pelerinului la Roma; Istoria creştinismului în Japonia; Curs de apologetică sau expunere raţională a credinţei* de părintele Gualterio Devivier; *Anuarul Maicii Domnului sau Adevăratul slujitor al Sfintei Fecioare*... Cartea pe care în poza cu data mai 1936 o ţinea în mână domnişoara

Lourdes – pantofi, ciorapi, pălărie, fustă şi bluză negre ce răspândeau încă, după douăzeci şi cinci de ani, acelaşi miros uşor de tămâie şi naftalină – şi al cărui conţinut drăgălaşul copil care erai pe atunci – aşezat graţios pe o pernă moale şi cu părul pieptănat cu bucle – parcă-l sorbea cu reculegere şi încântare, nu era acolo, rătăcită fără îndoială, ca atâtea altele, în vremurile tulburi ale revoluţiei şi războiului, după ce murise taică-tu, casa fusese rechiziţionată şi neîmblânzita ţară fusese zguduită de o criză teribilă şi delirantă, ultimul horcăit al unei agonii prelungite de-a lungul mai multor veacuri. Stând acum în grădină, la adăpostul şi ocrotirea seninei muzici a lui Mozart, retrăia scena recuperată de privirea neutră şi obiectivă a fotografului; defuncta domnişoară de companie şi copilul evlavios, concepuţi parcă într-un uşor şi extravagant vis, imortalizaţi într-un parc de copii cu doici şi bebeluşi, cai bătrâni bine dresaţi şi doamne imperturbabile, patru luni după – îţi spuneai uluit – faimoasele alegeri din februarie şi victoria Frontului Popular prevestitoare de rău. Mâinile domnişoarei Lourdes, care se odihneau pe carte, nu lăsau să se descifreze titlul, iar chipul tău semeţ trăda un sentiment amestecat de pizmă şi admiraţie.

Îţi revenea în minte marea dezamăgire că n-o găseşti şi că te duseseşi degeaba la librăria specializată în opere cu caracter religios deîndată ce ai ajuns la Barcelona pentru prima oară, când te-ai apropiat de o vânzătoare palidă cu înfăţişare de călugăriţă şi i-ai cerut *Istoria copiilor martiri* pe care ţi-o dăruise domnişoara Lourdes în ziua când împlineai şapte ani – cartea ta de căpătâi în depărtatele şi tulburile luni care precedaseră izbucnirea războiului.

— O colecţie de biografii aţi spus?

— Da, domnişoară.

— Aici avem o viaţă a Sfintei Maria Goretti cu ilustraţii color. Dacă doriţi s-o vedeţi... Pentru un cadou e foarte

potrivită. Anul ăsta s-a vândut foarte bine.

— Nu, nu-i asta. Căutam o ediţie mai veche... Îmi amintesc că avea un desen cu Sfântul Tarsicio pe copertă.

— Nu vă amintiţi numele autorului?

— Nu, domnişoară...

— La un preţ mai accesibil avem *Vieţile copiilor Sfinţi.* Broşat. Treizeci şi cinci de pesete.

— Îmi daţi voie?

Vânzătoarea îi întindea un volum de format mijlociu pe a cărui supracopertă Pruncul Iisus (blond) îl îmbrăţişa pe un micuţ sfânt (blond) sub privirea îngăduitoare a doi îngeri (blonzi), reduşi cu stricteţe de artist la un căpşor trandafiriu şi bucălat împodobit cu două aripi.

— Sunt vieţi de copii sfinţi, a spus vânzătoarea. Se vinde bine.

— Cartea pe care-o caut eu e cu copii martiri.

— Unii dintre ei au fost şi martiri, a insistat vânzătoarea.

Pe neaşteptate, te-a năpădit teama să nu te socotească un sadic şi ai plătit cele treizeci şi cinci de pesete cât costa cartea, încântat de pudica ei expresie de bănuială, cu neastâmpărul încurajator al celor şaisprezece ani – când ieşeai din sordidul chioşc dinspre arsenal cu o fotografie deochiată în buzunar şi dădeai fuga în căutarea unui loc ferit unde s-o poţi privi după placul inimii şi să te bucuri de unul singur cu ochii aţintiţi la poza glacială şi deprimantă. Când te-ai întors la ţară, cercetaseşi cartea, redactată aproximativ în acelaşi limbaj cu al domnişoarei Lourdes, şi trecutul a renăscut în sufletul tău pe neaşteptate, preschimbând cartea ta în cartea pierdută, glasul tău în glasul piţigăiat al domnişoarei de companie.

— Orbit de mânie din pricina mişcătoarei mărturisiri de credinţă şi spumegând de ură împotriva creştinilor şi a frumoasei fecioare, prefectul porunceşte să fie legată şi băgată în închisoare, iar acolo să fie biciuită fără cruţare... Asculţi ce-ţi spun, Alvaro?

— Da, domnişoară Lourdes.

— A poruncit atunci să fie schingiuită şi supusă la tot felul de cazne. A fost întinsă pe o bancă de tortură şi cu cârlige de fier i-au sfâşiat trupul ca nişte sălbatici. Călăii i-au ars pieptul şi coastele cu fierul înroşit. Au băgat-o într-o cadă cu var nestins ca să-i aprindă măruntaiele şi să leşine de durere; i-au turnat pe gât plumb topit şi au dat frâu liber cruzimii batjocorind-o până ce au lăsat-o fără simţire. Dar cu cât creştea furia prefectului şi a gealaţilor, cu atât mai mult se întărea dârzenia Sfintei şi creştea bucuria în sufletul ei: făcând să-i iasă de pe buze laude şi mulţumiri pentru Domnul... Îţi dai seama, Alvaro?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Ascultă bine ce-ţi spun, căci povestea nu s-a sfârşit... Înverşunat cum era, prefectul a vrut să-şi astâmpere diavoleasca lui sete de răzbunare poruncind ca Sfânta să fie legată de o cruce de lemn şi trupul ei să fie prăjit pe tăciuni aprinşi.

În clipa în care şi-a dat sufletul din gura ei s-a văzut cum iese un porumbel alb ca zăpada care a zburat la cer, simbol al sufletului său curat de fecioară care se înălţa pentru a primi cununa muceniciei. Şi s-a mai petrecut o minune, la care au fost martori o mulţime de oameni: din cer s-a lăsat un văl de zăpadă acoperind trupul gol al Sfintei ca să nu fie întinat de privirile neruşinate ale păgânilor... Plângi, copilul meu?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Suferi pentru îngrozitoarele dureri ale Sfintei?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Ai fi în stare să mori cum a murit ea şi să-l binecuvântezi pe Domnul pentru toate caznele pe care le-ai îndura?

— Da, domnişoară Lourdes.

Ce lume măruntă, îţi spuneai, era lumea în care trăiai, lumea ta de copil sănătos, răzgâiat şi netrebnic, sălăşluind

într-o lume ordonată, fără riscul dar nici posibilitatea eroismului; strivit de greutatea atâtor făpturi ale Domnului prea timpuriu hărăzite morţii şi slavei veşnice – Inés, Tarsicio, Pancracio, Agapito, Palayo, Lucia şi altele mai apropiate în timp şi nu mai puţin minunate, ca Sfânta Magdalena Sofia Barat, Sfântul Domingo Savio ori ciracul Alejandrito –, fără a băga măcar de seamă în viaţa ta vreunul din semnele prevestitoare care, negreşit, semnalează sufletelor cucernice prezenţa unui înger al Domnului în lume şi care, în cartea de cetire a domnişoarei Lourdes, apăreau de obicei încă de la naşterea viitorului sfânt: vizite cereşti, apariţia Pruncului Iisus printre vaze de porţelan de Sèvres, persecuţii nedrepte, boli dureroase, sănătate şubredă.

— Au existat de asemenea minuni dumnezeieşti în viaţa acestui Sfânt care a străbătut atât de repede valea noastră de surghiun. Încă pe când se afla la Murialdo şi Castelnuovo, un tânăr misterios – desigur o făptură din cer cu chip omenesc – îl purtase odată la mare depărtare, ca să-l cruţe de oboseala drumului. Mai târziu, o domnişoară nu mai puţin misterioasă – era oare chiar Sfânta Fecioară? – l-a însoţit de la Castelnuovo până la Mondonio, dispărând ca prin farmec...

Naiv cum erai, ai încercat să imiţi atitudinile martirilor desenaţi în carte cu un nimb de sfinţenie care înconjura în chip miraculos capetele lor blonde şi îngereşti, privindu-te ceasuri întregi în oglinda din baie şi întrebându-te cu nelinişte dacă nu cumva copiii cu părul negru şi cuminţi ca tine puteau aspira totuşi la bunăvoinţa şi ocrotirea puterilor cereşti, fermecat de glasul plăcut al domnişoarei Lourdes, care, cu ochelarii căzuţi pe nas, parcă spiona mereu, cu iscusinţă, emoţiile zugrăvite pe chipul tău.

— Curând, micuţa şi-a vădit milostenia şi bunătatea inimii. Când plângea, nu-i puteau afla alinare decât pomenind numele lui Iisus Hristos şi al Fecioarei Maria. De

cum a început să gângurească, numele astea au fost cele dintâi pe care le-a putut îngâna. De multe ori putea fi văzută cu mânuţele înălţate la cer în rugăciune şi cu ochii scăldaţi în lacrimi de duioşie şi iubire. De la cea mai fragedă vârstă a arătat o dragoste încântătoare şi arzătoare pentru Taina Împărtăşaniei. Dispărea adesea de acasă ca să îngenuncheze dinaintea chivotului din altar. O găseau acolo zâmbitoare şi parcă în adoraţie, nemişcată de admiraţie şi extaziată de dragoste. În pofida vârstei sale fragede, înţelegea şi cugeta profund la valoarea nepreţuită a comorii care se păstra după portiţa săracă.

Tu admirai, bănuitor, sincronizata precizie a acelor vieţi înălţătoare care contrastau atât de dureros cu rutina şi vidul existenţei tale, visând, în lipsa multdoritei apariţii, la boala necruţătoare ce putea să te pună la încercare ori la râvnita şi spectaculoasa mucenicie.

— Nu ieşiţi în stradă, a spus, câteva săptămâni mai târziu, maică-ta. Ieri au întrebat de el şi i-am văzut trecând cu camioanele lor... Se pare c-o să dea foc la biserici...

Şi cu toate că, după toate aparenţele, existenţa ta nu se schimbase – mese la ore regulate, lecturi, plimbări cu domnişoara Lourdes – după expresia serioasă şi îngrijorată a adulţilor presimţiseşi intruziunea unui factor nou şi perturbant despre care nu se vorbea niciodată de faţă cu tine şi care, în absenţa ta, provoca uneltiri misterioase ale unchilor tăi, a căror taină încercai zadarnic s-o descifrezi prefăcându-te uneori că dormi, ori că eşti absorbit de jocul tău de cuburi cu care trebuia să reconstitui mări şi ţări.

— Trebuie să ascundem cupa la mansardă.

— Şi dacă ne denunţă vreun servitor? Nu putem risca să...

— Cel mai bine ar fi să ieşim noaptea.

— Ai uitat de controale? se auzea glasul unchiului César. Eşti complet nebună.

— O să merg cu băiatul. O femeie singură...

Târâitul prelung al soneriei, apăsător ca o somaţie, întrerupsese conversaţia şi, câteva ceasuri mai târziu, când domnişoara Lourdes îşi servea ca de obicei cana de ciocolată cu biscuiţi, maică-ta îşi ştersese lacrimile cu batista şi, deşi n-aveai decât şapte anişori, te-ai crezut obligat să spui şi tu ceva.

— Mamă.

— Da, inimioara mea.

— Plângi fiindcă tata e plecat?

— Da, copilul meu.

— De ce întârzie?

— Are mult de lucru.

— Cine sunt oamenii care-au întrebat de el?

— Nu-i nimic. Nişte prieteni.

Maică-ta nu ştia încă ce se întâmplase la Yeste – notificarea oficială a morţii s-a primit abia după un an – dar lacrimile ei îţi confirmaseră bănuielile că ceva – dar ce? – se urzea în culise, evenimente pe care, dintr-un motiv pe care nu-l puteam desluşi, adulţii încercau să le ţină ascunse pentru tine. Domnişoara Lourdes ţi-a dezvăluit taina înaintea celorlalţi.

Într-o seară îngenunchease împreună cu tine dinaintea micului altar de jucărie la care adesea slujeai liturghia imitând atitudinile şi gesturile oficianţilor autentici şi spusese cu emfază: «Ajută-ne în vremurile astea grele, Doamne Dumnezeule. Nu-i lăsa pe necredincioşi să pângărească sufletul acestui copil şi să-l prefacă într-un rob al diavolului».

— Ce s-a întâmplat, domnişoară Lourdes? întrebaseşi tu.

— Nimic, îngeraşule, nimic.

— Ba da, domnişoară Lourdes. Ştiu că se întâmplă ceva. Am văzut pe fereastră camioanele cu oamenii aceia... Nu-i aşa că sunt oameni răi?

— Nu pot să-ţi spun nimic, îngeraşul meu. Niciun cuvânt mai mult.

— Ba da, domnişoară Lourdes. Spune-mi.

— Nu, îngeraşule. Eşti încă prea mic. I-am făgăduit mamei tale să nu spun nimic.

— Spune-mi, domnişoară Lourdes. Jur că n-o să spun nimănui.

— Îngeraşule. Sărmanul de tine.

— Dacă vin oamenii ăia răi, mă rog Sfintei Fecioare şi ei o să moară.

— Mama ta mi-a interzis.

— Te rog, domnişoară.

— Nu pot, copilaşul meu.

— Atunci, o să-mi spună Pruncul Iisus.

Îţi împreunaseşi mâinile ca în planşele care ilustrau volumul şi, învingând slaba ei rezistenţă, ai făcut-o pe domnişoara Lourdes să te îmbrăţişeze cu ochii scăldaţi în lacrimi şi să-ţi vestească cu glas tremurător venirea Antihristului. Oamenii prost îmbrăcaţi îmbulziţi în camioane care treceau pe sub fereastra ta erau trimişii speciali ai diavolului, agenţi necruţători ai Răului. Fabuloasa lume a persecuţiilor şi torturilor, a gealaţilor care se repezeau asupra victimelor ca lupii flămânzi asupra prăzii te cufundau într-o stare de fericire şi zbucium sufletesc, fiindcă nu-ţi venea să crezi că visul acela atât de strălucit şi inaccesibil se preschimba pe neaşteptate în realitate.

— Nu mi-e frică de moarte, domnişoară Lourdes. Era o propoziţie învăţată din carte.

— Nu, nu, Dumnezeule. Nu pune în primejdie existenţa unui îngeraş nevinovat.

— Ce importanţă au câţiva ani de viaţă, dacă-mi pierd sufletul?

— Nu asculta, Doamne, rugăciunea acestui copil. Gândeşte-te la durerea maică-sii.

— O să pomenesc numele cel dulce al Fecioarei Maria şi oamenii aceia răi o să se căiască.

Expediţia a fost hotărâtă pe loc. Înflăcărată şi vibrând de entuziasm, domnişoara Lourdes plângea cu sughiţuri dinaintea altarului, te îmbrăţişa, cerea iertare lui Dumnezeu. Chipul ei zbârcit şi galbenă ca de ceară parcă renăscuse, cu doi bujori în obraji şi o lumină strălucitoare în privirea de fetişcană, iar tu te simţeai, în sfârşit, un locuitor al lumii descrise în carte, definitiv inclus în ceata mucenicilor. Cu încuviinţarea înfiorată a domnişoarei Lourdes îngenuncheaseşi lângă capela zugrăvită în purpurină, cu micuţa cupa de jucărie în mână, savurând din forul tău interior clipa minunată, bucurându-te dinainte de slăvita viaţă de sfânt ce poartă cununa luminii dumnezeieşti şi care avea să fie zugrăvit în cărţi cu un nimb strălucitor deasupra capului.

— Doamne Dumnezeule, iartă-mă, gemea domnişoara Lourdes. Uşurează îngrozitorul calvar al mamei sale. Dă-i curajul de care are atâta nevoie ca să suporte încercarea asta.

— De ce nu-i spunem să vină cu noi? sugerasem eu.

— Nu, îngeraşul meu, n-ar putea să suporte.

— O să mă rog pentru ea.

— Îngeraşul sufletului meu... Roagă-te şi pentru mine.

În noaptea aceea n-aţi dormit nici tu, şi nici ea, tu stând cu fruntea lipită de ciboriu precum Sfântul Tarsicio, ea îngenuncheată dinaintea Pruncului Iisus, căindu-se şi rugându-se la Dumnezeu pentru iertarea păcatelor. După ce maică-ta te-a sărutat înainte de culcare, cum făcea în fiecare seară – după ce încetau vorbele şuşotite de la sfatul celor mari – te-ai uitat pentru ultima oară la cartea domnişoarei Lourdes – «cu piroanele pe care le întind îl pironeşte în cruce pe zid şi-i taie venele cu un cuţit ca să i se scurgă sângele...» – desfătându-se cu descrierile lui sumbre cu o plăcere care te înfioară, nepăsător la sirenele şi claxoanele care reglementau trecerea oamenilor pe stradă, spunându-ţi într-una ca un somnambul: «Asta-i

ultima mea zi».

La ora nouă, maică-ta ţi-a adus mic-dejunul pe tavă. Domnişoara ţi-a pus cămaşa, pantalonii, ciorapii, sandalele, de un alb imaculat, şi ţi-a atârnat la gât o relicvă din Sfânta Cruce pe care ai sărutat-o de mai multe ori în extaz, în timp ce ea îţi pieptăna buclele şi-ţi parfuma tâmplele cu apă de colonie. Unchiul César trebuia să vină s-o ia pe maică-ta şi a intrat în casă cu ochii holbaţi de groază, fără cravată şi fără pălărie, deghizat grotesc în sărăntoc – amintire tulbure ce se asocia în memoria ta cu omuleţul zâmbitor care, câteva săptămâni mai târziu, îşi pusese odăjdii sub nasul tău şi slujise liturghia în salon fără ca nimeni să se arate indignat de această superstiţie —; a spus că pleca în vacanţă la munte şi că avea să-ţi trimită o frumoasă carte poştală. Tu nu-l credeai decât pe jumătate şi, postat în balcon, îi spionai mersul ca să-i transmiţi domnişoarei Lourdes semnalul convenit şi pe urmă s-o ştergi şi tu. Afară, sirenele urlau.

— Inimioară, îngeraşule, prinţul meu... O să te poţi ţine tare?

— Da, domnişoară.

— O să rezişti la ameninţări şi torturi?

— Da, domnişoară.

— Inimioară, biata mea inimioară... Repetă cu mine. Doamne Iisuse Hristoase...

— Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...

— Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...

Barcelona nu era pe atunci un oraş prosper şi înfloritor cu un milion şi ceva de cadavre înfumurate şi satisfăcute, şi puteai să reconstitui cu uşurinţă înfăţişarea oamenilor care, pe baricade improvizate sau la posturile de control, ridicau cu mândrie pumnul pe baza documentelor şi a retrospectivelor de la Cinémathèque de la rue d'Ulm: zâmbet neutru şi dur, favoriţi lungi şi bărbi scurte, basmale roşii legate la gât, salopete de nanchin şi băşti

trase pe-o ureche de luptători în miliţiile populare, muncitori, ţărani; virilitate rudimentară şi grosolană a unui popor născut la viaţă la o vârstă adultă şi sechestrat din nou, în mijlocul indiferenţei celorlalţi, din pricina duşmanilor înverşunaţi dintotdeauna; bărbăţie şi asprime terapeutice pe care, cu luni în urmă, le găsiseşi printre negrii şi mulatrii din Havana, pe când erai urmărit de o iubire de adolescent care era un soi de presimţire a atacului de cord de pe bulevardul Richard Lenoir şi a revocabilei tale existenţe la termen.

— ... învierea trupului...

— Viaţa veşnică...

— Viaţa veşnică...

— Amin.

Puteai să-ţi închipui de asemenea, cu ajutorul memoriei tale ulterioare, îmbogăţite de cinematecă, aspectul neobişnuit al străzilor Barcelonei în timpul zilelor de tulburări sociale din august 1936; umplând astfel golurile existente într-o relatare abia însăilată cu elemente răzleţe şi trunchiate: oraşul părăsit de aristocraţi şi oameni de afaceri, preoţi şi domnişoare din lumea bună, cucoane şi filfizoni, şi în acelaşi timp o mulţime de îngropaţi de vii invada centrul ca o armată oţelită şi sălbatică, miraculos ivită din subsolul vreunui cimitir din cartier. Casele păreau murdare şi zdrenţăroase, cu steaguri şi lozinci în balcoane şi pe ziduri şi, în vacarmul neliniştitor al sirenelor care străpungeau aerul umed şi călduţ, grupuri de curioşi examinau urmele de gloanţe şi observau, batjocoritor, vânăta strălucire a incendiilor.

Ardeau bisericile din parohiile Sarriá şi Bonanova, mănăstirile de maici Reparadoras şi Josefinas, şi tu, ţinut din scurt de mâna osoasă a domnişoarei Lourdes, te îndreptai spre locul martiriului îmbrăcat în alb şi cu preţioasa relicvă atârnată la gât, invocând mereu cu euforie numele dulci ale lui Iisus Hristos şi Fecioara Maria.

Alături de tine, domnişoara Lourdes îşi desfăcuse ostentativ broboada de dantelă şi citea cu glas tare rugăciuni şi sentinţe din cartea legată în catifea şi cu ferecătură.

— Duh al lui Hristos, sfinţeşte-mă… Trup al lui Hristos, izbăveşte-mă… Sânge al lui Hristos, umple-mă de iubire…

Deocamdată te gândeai mai mult la înfăţişarea ta decât la orice altceva, pândind clipa măreaţă în care coroniţa aceea uşoară avea să se oprească deasupra capului tău, încercând să te mângâi cu gândul că, după moartea ta, buclele aveau să se facă blonde şi chipul tău avea să fie aidoma cu Inés şi Tarsicio, Pelayo şi Pancracio, Eulalia şi Dominguito del Val.

— Stai! Unde mergeţi?

Un om rău, bărbos şi prost îmbrăcat, se proţăpise înaintea voastră cu mâinile în şold.

— La singura şi adevărata Biserică întemeiată de Domnul Nostru Iisus Hristos, a spus pe nerăsuflate domnişoara Lourdes.

— Păi nu vedeţi că arde?

— Harul Domnului o să ne ferească de flăcări.

Alţi câţiva bărbaţi înarmaţi şi murdari se apropiaseră de voi şi vă priveau cu luare-aminte – credeai că-ţi aminteşti – cu un amestec de amuzament şi curiozitate.

— Ia te uită ce pereche, a spus unul dintre ei.

— Sfântă Inimă a lui Iisus, apără-mă, ai reuşit să îngâni.

— Ce-ai spus, băiete?

— Lasă-i în pace. Nu vezi că sunt băuţi?

— Facă-se voia Domnului.

— Hai, spălaţi putina, a zis cel dintâi.

— Biserica e casa Domnului. El o să ne primească la pieptul său.

— Nu vă înfierbântaţi, doamnă. Capela e în flăcări. Avem ordin să nu lăsăm pe nimeni să treacă.

— Înainte, a spus domnişoara Lourdes.

— Nu ţi-am spus că sunt ţicniţi?

— Liniştiţi-vă.

— Patimă a Mântuitorului, întăreşte-mă... Ascultă rugăciunea mea, Doamne.

— Vă rog să vă întoarceţi acasă imediat, a spus bărbatul. Dacă vreţi să vă rugaţi acolo, nimeni n-are nimic împotrivă.

— Doamne Dumnezeule.

— Hai, plecaţi odată. Noi nu vrem să facem niciun rău femeilor şi copiilor.

Încăierarea care-a urmat apărea foarte tulbure în amintirea ta şi nu-ţi puteai aduce aminte cu siguranţă dacă domnişoara Lourdes se năpustise asupra lor (cum îţi închipuiai uneori) ori dacă pur şi simplu anarhiştii au înşfăcat-o de mânecă în clipa în care, târându-te după ea, încercase s-o ia la fugă spre biserică (ipoteză mult mai plauzibilă).

— Suntem martiri, suntem martiri, repetai tu zadarnic.

Întoarcerea voastră, escortaţi de doi bărbaţi din forţele anarhiste, înarmaţi cu pistoale automate, fără coroniţă deasupra capului, cu costumul tău alb mânjit de noroi, reflectaseşi cu amărăciune asupra eşecului iremediabil al carierei tale de sfânt în faşă. Domnişoara Lourdes, după ce a depăşit criza lacrimilor, părea să n-aibă altă grijă, şi pe bună dreptate, decât cum avea să vă primească maică-ta.

— A fost o nebunie, gemea ea. N-o să mă ierte niciodată.

În seara aia tava cu cana de ciocolată şi biscuiţi te aştepta din nou, iar maică-ta nu stătea de vorbă cu domnişoara Lourdes decât ca s-o jignească şi s-o certe cu asprime pentru uşurătatea şi înfierbântarea ei.

— De parcă vremurile n-ar fi destul de grele... De parcă tot ce mi-a fost dat să îndur n-ar fi de ajuns...

Domnişoara Lourdes plângea în tăcere şi, câteva zile mai târziu, a dispărut definitiv din casă. Maică-ta a deschis larg fereastra de la odaia ei, şi singurul ei comentariu a fost că mirosea urât.

Aşa a decurs singura ta incursiune sinceră în lumea credinţei şi, cât a ţinut războiul, refugiat cu maică-ta şi unchii tăi într-un sat din sudul Franţei, nu te-ai mai gândit la martiri, nici la micul tău altar. Când partida naţională a câştigat războiul şi societatea te-a recuperat, educatorii tăi ţi-au impus cu sila un cult superstiţios şi masochist de care te-ai eliberat curând. De atunci Iisus Hristos îşi întorsese faţa de la tine, iar tu trăiai în pace şi fără el, cel puţin până în ziua în care, de n-o luai tu înaintea sorocului previzibil, aveai să te trezeşti lipsit de apărare ca pe bulevardul Richard Lenoir şi, lipsit de cunoştinţă şi de facultăţile tale, cu sfântul maslu şi crucifixe fantastice, slujitorii lui aveau să se năpustească asupra ta şi, fără ca nimeni să le poată cere socoteală, aveau să pună stăpânire pe trupul tău – gata să se descompună, ajuns hrană pentru viermi – pentru a-l arăta apoi peste tot spre cinstea şi slava castei lor ambiţioase şi simandicoase, purtătoare de coroană şi sceptru.

Recviemul de Mozart se încheiase şi conturul obiectelor se estompa în penumbra ce se lăsase, adierea proaspătă a vântului era tot mai slabă, iar asfinţitul cufunda câmpia într-o tăcere întreruptă numai de cântecul greierilor şi asurzitorul orăcăit al broaştelor: «Noi n-avem nicio vină în realitate nu ştiam nimic sigur că în 1939 ne-am înscris masiv în Falangă sau în partidele de dreapta şi le-am îmbrăcat pe fetele noastre în Luceferi şi Margarete iar pe băieţii noştri în Săgeţi şi Pelayos[3] dar am făcut-o din raţiuni de patriotism curat ca o reacţie logică împotriva dezordinilor funeste dinaintea dezordinii pe care nici măcar azi niciun om de bună credinţă nu le poate tăgădui dacă am greşit atunci greşeala s-a născut din prea multă

3 Însemne ale tradiţiei, utilizate de forţele naţionaliste după încheierea războiului civil. Spătarul Pelayo este iniţiatorul Reconchistei creştine împotriva invaziei musulmane din 711.

iubire pentru ţara noastră şi în cele mai multe cazuri activitatea noastră politică a fost scurtă strict limitată la timpul necesar pentru a organiza puţin lucrurile după acea luptă înverşunată şi inutilă care avea să ne coste atâta sânge şi pe unii şi pe ceilalţi şi după ce a trecut efemerul entuziasm iniţial ne-am retras ca să ducem o viaţă cumpătată şi liniştită închinată cu totul familiei şi afacerilor crezând orbeşte tabloul idilic pe care ni-l zugrăveau ziarele convinşi că victoria lui Hitler deschidea o epocă de pace, progres şi prosperitate pentru popoare fără să ne dăm seama de reversul medaliei de trufia lui şi de dispreţul pentru valorile spirituale şi pământeşti seculare apărate de Biserica Catolică eroare scuzabilă dacă se ţine seama de faptul că după ce s-a încheiat războiul nostru fratricid ne gândeam înainte de toate să reconstruim clădiri şi fabrici să încurajăm comerţul şi să dezvoltăm industria pentru a crea locuri de muncă şi să poată câştiga o bucată de pâine milioane de compatrioţi nevoiaşi dintre care mulţi dacă e să spunem adevărul luptaseră alături de noi ori lăsaseră văduve şi copii orfani presupunând cu candoare că politicienii aveau să rezolve lucrurile la timpul potrivit şi aveau să restabilească monarhia atunci când va fi nevoie o monarhie liberală cu instituţii şi Camere care să se îngrijească de binele public şi libera iniţiativă să nu neglijeze justiţia distributivă la care se referă Enciclicele papale complet străini de abuzurile unei represiuni a cărei existenţă nu o cunoşteam având încredere cu naivitate în probitatea şi simţul civic al unor oameni care hotărau destinele ţării sacrificându-ne fără preget atunci când impuneau împrejurările supuşi cum eram unei raţionalizări atât de stricte încât însăşi rigoarea sa ne obliga adesea s-o eludăm nu pentru noi căci eram gata oricând să slujim cu credinţă interesele superioare ale patriei ci din pricina sărmanilor noştri copii siliţi să mănânce o raţie foarte mică de numai o sută

cincizeci de grame de pâine pe zi în timp ce fericiţii posesori ai unei cartele de clasa a treia primeau patru sute fără a mai vorbi despre penuria celorlalte produse pe care din păcate trebuia să ni le procurăm la preţuri de speculă ca toată lumea inclusiv nevoiaşii dar este vorba cum vedem despre păcate mărunte neglijabile şi cu greu am putea găsi omul cel drept oricare ar fi provenienţa lui socială şi obârşia lui fără de păcat el însuşi ca să arunce cel dintâi piatra să reînfiinţăm partidele istorice să-i readucem pe tron pe Bourboni asta mi se pare astăzi soluţia potrivită dată fiind conjunctura ostilă faţă de regimurile totalitare şi subversiunea roşie care ne ameninţă aceşti cinci ani de după războiul civil au fost la fel de grei pentru toţi pentru învingători ca şi pentru învinşi pentru bogaţi ca şi pentru săraci de aceea se impune azi formula suplă şi echitabilă deschiderea spre dialog pactul care să garanteze persoanelor şi bunurilor să deschidem o pagină nouă salutar preludiu al păcii în sufletele noastre şi multdorite şi bărbăteşti strângeri de mână...». În ce ungher întunecos al memoriei sale de adolescent se cuibărise oare amintirea sardonică a acelor Glasuri moarte? Era de ajuns o imagine anodină ca s-o smulgă din uitare şi s-o scoată la lumină în toată cruzimea ei? Ce demon ascuns ca o fiară ce pândeşte răbdătoare să iasă, cu ghearele desfăcute şi gata să se repeadă asupra prăzii, în faţa imboldului fugar al unui cartonaş cenuşiu şi inofensiv?

Cu ajutorul instantaneului făcut în grădină la câteva luni după moartea maică-sii, Alvaro putea să-şi amintească şuşotitul conversaţiilor din toamna de neuitat a anului 1944 şi putea să dea un nume exact chipurilor depărtate care, într-o poză gravă şi studiată, alcătuiau solemnul şi ofilitul consiliu de familie: nasul acvilin şi buzele ranchiunoase ale bisericoasei mătuşi Mercedes, părăsită de logodnic în faţa altarului şi, de atunci, înverşunată

vrăjmaşă a bărbaţilor şi a plăcerilor trupului; privirea spălăcită a unchiului César, estompată de ochelarii cu nenumărate dioptrii, cufundat în somnul letargic al unei vieţi de cămin fără istorie, cu două fete de măritat – viitoare fete bătrâne – şi un băiat lipsit de vlagă hărăzit preoţiei; vărul Jorge, cu o recent obţinută atunci diplomă de bacalaureat şi o proiectată carieră de tânăr agent fiscal venal şi uns cu toate alifiile; şi în sfârşit, într-un colţ al fotografiei şi dominându-i pe ceilalţi cu înfăţişarea lui de zeu absent şi inaccesibil, unchiul Eulogio, care-şi sprijinea o mână pe umărul lui Alvaro şi ţintuia sever obiectivul cu ochii lui negri ca tăciunele, inspiraţi, strălucitori.

— Europa e pierdută, copilul meu. Occidentul a intrat în perioada lui de decădere biologică şi nicio intervenţie medicală nu-l poate salva. E ciclul fatal al vieţii: tinereţe, maturitate, agonie, moarte... Nouă ne-a fost dat să trăim epoca ultimelor horcăieli dinaintea morţii... Ca Roma la moartea lui Teodosiu şi Bizanţul sub dinastia Constantinilor... În filele ofilite ale albumului unchiul Eulogio apărea din când în când cu misteriosul său material ştiinţific, în vizită la umbroasele plantaţii de cafea din Nicaragua ori oaspete neobişnuit al familiei Mendiola la reşedinţa lor din Cuba. În tinereţe se consacrase cu trup şi suflet studiului şi observaţiei astrelor şi, printre moliile şi pânzele de păianjen din pod, scăpărând la atingerea unei prăfoase raze de lumină ce se strecura prin crăpătura oblonului, puteai găsi câte un vestigiu al primei şi uitatei sale pasiuni: vreo lentilă spartă şi nefolositoare, o hartă decolorată a lumii, o planşă cu constelaţiile din emisfera boreală. Mai târziu, îmboldit de noi nelinişti, lăsase astronomia de dragul astrologiei, trecând apoi, aproape fără tranziţie, de la Ştiinţele Oculte la Religiile Raţionalizate pentru a ajunge până la urmă – în ultimii ani ai deceniului patru – şi după un şir de operaţii de bursă – achiziţie de mărci şi acţiuni la căile ferate ruseşti înainte

de războiul din 1914, de obligaţiuni ale Companiei de Tramvaie din Shanghai şi a unui pachet voluminos de bonuri de la Nicaragua Coast Company cu doar câteva luni înainte de izbucnirea războiului din China şi prăbuşirea preţului mondial al cafelei în 1924 –, în perioada care cuprinde vârsta lui adultă şi limitele prelungitei lui bătrâneţi. Nişte clişee decolorate din vremea aceea reproduceau chipul unui tânăr cu mustaţă şi barbişon, înfrigurat şi chipeş, care-l citea pe Keyserling cu un aer sumbru rezemat de pernele unei sofale otomane: rasist şi totodată iubitor de muzică, părea că meditează la alţii în spiritul catastrofalelor preziceri ale lui Spengler, în timp ce, cu vădită admiraţie, se lăsa în voia acordurilor melodioase – «Cavalcada Valkiriilor», îşi spunea Alvaro – pe care le transmitea un gramofon demodat cu difuzor în formă de trompă.

Războiul civil spaniol îl găsise la Havana şi chiar pe 18 iulie 1936, la şase fix după-amiază, ora locală, unchiul Eulogio s-a prezentat ca voluntar la consulul Majestăţii Sale regele Victor Emanuel al III-lea fără a ţine seama de vârsta lui înaintată, nici de sănătatea lui fizică precară. *Signore* Romano Balbo, care era prieten cu bătrânul Mendiola, a izbutit să-l facă să renunţe la proiectele sale şi l-a înapoiat speriatei familii – în compania căreia a rămas până la încheierea ostilităţilor. Întors la Barcelona, încărunţit şi şubrezit de dese indispoziţii, unchiul Eulogio îşi împărţea timpul între lectura *Enciclopediei Spaniole* şi noua şi devoratoarea sa pasiune pentru cuvinte încrucişate. Spre deosebire de fraţii săi, nu crezuse niciodată în triumful naziştilor şi, în fiecare zi, când se scula, răsfoia ziarele – *Avangarda, Ziarul Barcelonei* şi *Curierul catalan* – cu un aer sceptic.

— Oricine câştigă, îi spunea el lui Alvaro, rezultatul va fi acelaşi. Europa sângerează, în timp ce Asia îşi ascute ghearele.

— Germania nu poate să piardă, susţinea unchiul César.

— Comoditatea, viaţa uşoară fac să degenereze rasa... Coeficientul de natalitate scade mereu. În Siberia femeile kirghize nasc pe crupa cailor.

— Cu armele secrete...

— Nicio armată n-o să oprească avalanşa... Ca în veacul al patrulea, când au năvălit hunii şi ostrogoţii.

În melancolicele săptămâni care au precedat moartea maică-sii, Alvaro urmărise cu nelinişte slăbirea lentă dar continuă a poziţiilor germane pe frontul din Răsărit. Unchi şi veri se instalaseră în vastul apartament pândind deznodământul şi în somnul neliniştit bântuit de coşmaruri ori în lungile insomnii, frazele ursuze şi rău prevestitoare ale unchiului Eulogio dobândeau o precizie tangibilă şi neliniştitoare. După moartea maică-sii, unchii îl duseseră să se odihnească la conacul moştenit pe linie paternă şi dintr-odată – ca într-o proiecţie a meticulosului său tărâm de zbucium şi teamă – evenimentele istorice s-au precipitat.

Debarcarea aliaţilor în Normandia, căderea Parisului, înaintarea armatei roşii în Polonia şi România confirmau întocmai prevestirile pesimiste ale unchiului Eulogio şi până şi unchiul César, cititor entuziast al cărţii *Mein Kampf* şi herald înfocat al biruinţei germanilor, părea umil şi abătut şi pomenea cu glas lugubru eventualitatea unui acord cu Churchill pentru a opri înaintarea irezistibilă a ruşilor. Pe harta lui dintr-un atlas de şcoală, Alvaro examina zilnic cu îngrijorare înspăimântătoarea pată roşie care-şi întindea nesăţios tentaculele peste Europa istovită. Teama abstractă de război se preschimbase treptat în frământare şi zbucium cu privire la propriul său viitor personal: ce altă pradă puteau căuta decât pe el, tânărul Alvaro, vlăstar al unei familii cinstite şi cuviincioase, moştenitor fragil al unei lumi delicate şi caduce? Cei care-l asasinaseră pe tatăl său aveau să-l ierte pe el? Nu-i vor

rezerva oare mai curând soarta îngrozitoare de care avuseseră parte unchiu-său Lucas şi văru-său Sergio?

Unchiul Eulogio îi împrumutase din *Decăderea Occidentului* şi *Amurgul naţiunilor de rasă albă* şi, în vara şi toamna lui 1944, Alvaro citise şi recitise pe nerăsuflate, fascinat de caracterul ineluctabil al răului, neajutorat şi lipsit de forţă pentru a-l combate. Ruinate, epuizate, dezbinate, ţările europene nu se puteau măsura ca suprafaţă şi populaţie cu ţările sălbatice şi oţelite în luptă care alcătuiau blocul sovietic. Dacă se îngroaşă gluma, mulţimile ar refuza să lupte împotriva invadatorilor: comuniştii şi socialiştii, spunea unchiul Eulogio, şi poate chiar şi democraţii şi liberalii. Precarul echilibru al balanţei s-ar rupe definitiv în favoarea Estului. La prima ocazie, barbarii ajung la Pirinei.

Trăiseră atunci câteva luni de alarmă şi nelinişte, zbucium şi spaimă, în care Alvaro se aflase la remorca unchiului Eulogio şi lecturilor lui, pe când în jurul său viaţa îşi urma cursul, în aparenţă încrezătoare şi veselă, parcă nebănuind termenul ameninţător şi brutal al înfrângerii germanilor. Duminicile şi în zilele de sărbătoare, unchiul îl aştepta la poarta internatului, iar Alvaro, renunţând la distracţiile atât de ispititoare ale vârstei, se închidea de bunăvoie în camera lui pentru a reflecta cu luciditate accentuată de teamă asupra slăbiciunii Occidentului – produs al vieţii comode şi tihnite – şi slăbiciunii lui – sporită de masturbări frecvente şi purificatoare –, comparând indicele de natalitate scăzut al francezilor – în pofida enormelor progrese ale obstetricii – cu înmulţirea rapidă a kirghizilor, cu femeile lor care năşteau pe coama cailor şi al căror aliment primordial, după spusele unchiului Eulogio, consta în câteva kilograme de carne crudă pe zi, substanţă foarte bogată în calorii şi umori vitale, obârşie şi izvor ale dorinţelor vorace de expansiune şi ale nemăsuratelor porniri războinice. Nu o dată bătrâna

şi credincioasa servitoare a unchiului – mai puţin credincioasă, totuşi, ţinea să precizeze mătuşa Mercedes, decât legendara servitoare din alte vremuri, care, când a murit, după o existenţă de privaţiuni şi trudă neobosită, lăsase întreaga ei agoniseală dispreţuitorului bunic care o exploatase – îi apărea în vis strigând: «Vin kirghizii, conaşule!» şi Alvaro se trezea în albul şi fantomaticul dormitor al liceului cu fruntea lac de sudoare şi pulsul neregulat, mulţumind lui Dumnezeu pentru prezenţa binefăcătoare a colegilor care sforăiau în paturi la fel cu al lui, deocamdată ferit de primejdii – pentru cât timp? – din partea kirghizilor şi a femeilor lor care năşteau pe crupa cailor, spunându-şi de nenumărate ori «Doamne, nu mă părăsi» până ce oboseala îl dobora şi se cufunda în somnul ce se milostivea de el.

— Mane, thecel, fares, a spus sentenţios unchiul Eulogio când s-a răspândit vestea despre sinuciderea lui Hitler.

— Americanii nu sunt orbi. Unchiul César se exprima fără pic de convingere. Dacă-l aducem pe rege şi se restabilesc partidele...

— Eu sunt acum bătrân şi viaţa nu-mi mai poate oferi mare lucru. Dar tu, bietul meu Alvaro, ce-o să faci? Ce-o să se-aleagă de tine?

O frică iraţională se strecurase pe nesimţite în venele lui, se întipărise pe chipul lui ermetic şi dur de kirghiz reprodus într-o planşă în culori din volumul de Geografie Umană şi năruise proiecte de fugă în ţări sigure şi depărtate ce dobândeau dulcea consistenţă a unui posibil colac de salvare, minusculă geamandură de care să se agaţe în ziua scufundării şi a naufragiului.

— În locul tău, eu m-aş duce într-un loc liniştit cum e Cuba, spunea unchiul Eulogio. Acolo nu există primejdia revoluţiilor, nici a războaielor. Vărul Ernesto e putred de bogat şi-ţi poate călăuzi paşii. Ştii ce-mi spune în ultima lui scrisoare? Că l-a trimis pe Juan Carlos în Statele Unite ca

să-şi ia o diplomă de inginer... Iar Adelaida e frumoasă de pică şi cum nu se poate mai plăcută, e un bujor de fată... Spune-mi, ţi-am arătat relatarea despre petrecerea pe care a dat-o la majorat apărută în *Ziarul Marinei*?

Sudorile reci şi palpitaţiile lăsau atunci loc tămăduitoarelor vise de fericire şi euforie pe o insulă din paradis, departe de kirghizi şi de femeile lor, la umbra unor trainice proprietăţi de familie, binevoitoare şi ocrotitoare, garanţie seculară a unei ordini senine şi statornice. Micul palat de la Punta Gorda din Cienfuegos, fabrica de trestie-de-zahăr de la Cruces, fotografiile îngălbenite ca foile de tutun din albumul familiei erau o oază proaspătă de calm şi fericire, desfătare şi odihnă pe care unchiul i-o punea sub ochi ca un miraj ameţitor, tolănit leneş în fotoliul său de piele cu mâna rezemată de cartea intitulată *Geografia Cubei*, pe care, cu câteva săptămâni în urmă, i-o trimisese Ernesto din Havana.

— Şi pe urmă clima e minunată, foarte sănătoasă pentru bolnavii de reumatism şi de gută. Ascultă ce scrie aici: aşezarea Cubei în zona tropicală şi acţiunea binefăcătoare a curenţilor maritimi fac ca iernile noastre să nu fie deloc aspre. Potrivit scării climatologice a ilustrului savant Koeppen, Cuba reprezintă o climă caldă de savană fără iarnă, condiţie care are drept simbol, într-un limbaj ştiinţific de prescurtare rapidă, literele AW...

Alteori, în acele lungi seri de duminică întrerupte doar de fugara apariţie a servitoarei care aducea tava cu ceainicul şi două ceşcuţe de porţelan chinezesc, fantezia unchiului Eulogio se îndrepta spre alte puncte ale globului terestru, la fel de depărtate de Europa şi la fel de sigure.

— Iar dacă nu-ţi place marea Caraibilor poţi să te duci să cultivi cafea în Kenya sau în Angola. Am citit nu de mult un articol despre un preot misionar deosebit de interesant. Negrii de acolo sunt foarte paşnici, se hrănesc cu ierburile şi florile câmpului, ascultă de stăpânii lor albi şi-i cinstesc.

Părintele povesteşte că de multe ori a trebuit să-i certe, fiindcă acei sărmani nefericiţi voiau să-l adore ca pe un zeu...

Luni şi luni de zile Alvaro ascultase cu nesaţ explicaţiile şi disertaţiile lui ştiinţifice până când, mai întâi când a început vacanţa, apoi din pricina pasiunii sale pentru Jerónimo, care l-a absorbit cu totul, acele întâlniri minunate s-au rărit. Toamna sănătatea unchiului s-a înrăutăţit brusc şi, în tot mai puţinele şi protocolarele lui vizite, Eulogio rămânea cufundat în gânduri în faţa lui fără să scoată o vorbă, spionând cu coada ochiului du-te-vino-ul bătrânei servitoare, care-i aducea misterioase fierturi şi poţiuni. Ultima dată când Alvaro îl văzuse în libertate, unchiul se uitase la el şi-i poruncise: «Pleacă, lasă-mă în pace». De Crăciun, mătuşa Mercedes i-a comunicat scurt că, ascultând de raţiuni de ordin medical, fusese internat într-un sanatoriu.

Cu trecerea timpului, Alvaro păstra o amintire plăcută şi caldă a prieteniei ciudate şi luminoase care-l legase de el şi, în timpul călătoriei pe care a făcut-o în Cuba, după victoria revoluţiei conduse de Fidel Castro, se gândise adesea la acea prietenie cu acelaşi zâmbet, încercând să-şi închipuie reacţia unchiului Eulogio, dac-ar mai fi trăit, faţă de expropierea familiei Mendoza şi fuga la Miami, de răscoalele negrilor şi de căsăpirea misionarilor în Angola şi Kenya. Cât despre unchiul César, după ce a trecut primul fior de spaimă, imitase mişcarea făcută de ceilalţi membri ai clasei sale, strângându-şi rândurile, în epoca aceea de grăbită închidere a graniţelor şi retragere ipocrită a ambasadorilor, în jurul omului care fusese, era şi avea să fie cel mai vajnic apărător al adevăratelor lor interese. Câţiva ani mai târziu – după ce se despărţise de familie printr-o barieră mult mai greu de trecut decât întâmplătoarele legături de sânge – Alvaro văzuse chipul lui în ziare într-o fotografie cu un grup de fideli care

aclamau trecerea Binefăcătorului în timpul uneia dintre sporadicele sale vizite la Barcelona. Acea ultimă imagine a lui pe care o păstra în minte era totuşi de ajuns pentru a-l convinge că logica elementară şi bunul-simţ practic trebuiau să-l ducă în 1962, ca pe atâţia alţii, fără nicio ruptură sau contradicţie, ca urmare a dezvoltării turismului şi creşterii economice, la apărarea valorilor europene şi liberale, cu prudenţă, cu mare prudenţă, în ziua nefastă în care Binefăcătorul n-o să mai fie, şi, din nou, avea să fie nevoie, ca în nefericita iarnă a lui ’45, de un rege – decorativă şi arătoasă piesă de schimb.

Pe neaşteptate s-a aprins lumina. Noaptea se lăsase fără ca tu să bagi de seamă şi, rămas încă în grădină, nu puteai să distingi zborul dezordonat al rândunelelor, nici tivul roşiatic al asfinţitului pe fundalul sinuos al munţilor. Albumul de familie rămânea în mâinile tale, devenit inutil în umbra înserării şi, când te-ai ridicat, ai mai umplut un pahar de Fefiñanes şi l-ai dat de duşcă. Cele dintâi stele se aprindeau deasupra acoperişului, iar cocoşul din vârful giruetei îşi profila vag silueta semeaţă pe cerul întunecat. Dolores se ivise în uşa galeriei. Blugii verzi îi înfăşurau strâns şoldurile de adolescentă. Înainta spre tine cu o ţigară între degetul arătător şi cel mare de la mâna dreaptă şi, aşa cum prevăzuseşi, ţi-a aruncat o privire furişată la nivelul sticlei de Fefiñanes, dar chipul ei nemişcat nu dezvăluia niciun sentiment dincolo de expresia obişnuită. Buzele ei frumos rotunjite şi prietenoase zâmbeau uşor, iar mâna ei liberă a schiţat un salut sobru şi s-a aşezat pe mâna ta. Ca un somnambul ai auzit-o cum îţi vorbea despre pregătirea cinei, îţi aducea aminte orele la care îţi prescrisese să iei picăturile doctorul d’Asnières, se interesa de conţinutul albumului. Când privirile voastre s-au întâlnit, au înviat pentru câteva clipe dulcea impresie de joc şi complicitate de odinioară:

iluzoria credinţă într-o unitate morală pe care nici timpul, nici omeneasca eroziune n-ar putea s-o distrugă. Vâjâia din nou vântul îndoind crengile eucalipţilor şi-ţi răcorea faţa cu necontenite rafale, când ursuze, când mângâietoare. Puţin după aceea, fata s-a întors cu paharul cu apă şi picăturile, iar în urma ei verişorii lui Dolores au năvălit veseli în grădină. Galeria vă ispitea cu divanele sale comode şi insidioasa nostalgie a *Recviemului* de Mozart. Ai băut amestecul dintr-o singură înghiţitură. Ţinându-vă de mijloc, v-aţi îndreptat spre casă, pe când servitoarea strângea frapiera, paharele, sticla de Fefiñanes şi, cu un strigăt ascuţit, îi chema pe copii în bucătărie. Dolores a pus din nou discul la pick-up. Acordurile din *Introitus* au anulat fără drept de apel tăcerea, iar tu, tolănit pe sofa, ai deschis din nou albumul.

Fotografia fusese făcută de vărul Jorge cu un Leika ultimul tip pe care i-l dăruiseră părinţii lui cu prilejul celor cinci note maxime luate în primul an de Universitate, iar Jerónimo apărea în ea la fel cum ţi-l aminteai cu optsprezece ani mai târziu: cu o privire de felină, sprâncenele negre, buzele viclene, trupul zvelt şi puternic sub hainele sale sărăcăcioase. Coşurile pe care le cărase, acum goale, stăteau aliniate în cramă, şi un câine fără stăpân sărea în jurul lui cu limba scoasă, într-o adoraţie totală şi delicată. Unchiul César ciugulea un ciorchine de struguri, îmbrăcat în alb cum cerea pe atunci moda. Ceilalţi erau pesemne prietenii lui Jorge, invitaţi de el, ori poate, cine ştie, pur şi simplu curioşi care se nimeriseră acolo sau vecini. Lumina mieroasă a lunii septembrie estompa fundalul pozei. Era vremea culesului.

Pe când erai intern la liceu, şi-a făcut apariţia într-o după-amiază cerând de lucru ţăranilor înstăriţi şi, cu toate că în general n-avea încredere în pripăşiţi, bătrânul Xoaquim l-a angajat. A spus că-l cheamă Jerónimo López –

n-avea permis de muncă, nici alte acte, numai o recomandare de la un preot de ţară necunoscut în partea locului –, muncitor cu ziua, holtei ca stare civilă, de treizeci şi doi de ani. Era zdravăn şi oacheş şi vorbea cu cel mai curat accent din Sud.

Dacă înfăţişarea lui trezea firesc neîncrederea, seriozitatea şi hărnicia neobişnuite de care dădea dovadă la lucru i-au atras îndată simpatia tuturor. Când la sfârşitul lui iunie ai venit tu – după terminarea clasei a patra de liceu – Xoaquim hotărâse să-l poftească mereu la masă şi-l trata ca pe unul dintre copiii lui. Jerónimo era zgârcit la vorbă, dormea întotdeauna singur într-un grajd, iar duminica, în loc să meargă la cârciumă cum făceau ceilalţi argaţi, rămânea să mai trebăluiască prin casă ori se pierdea agale pe cărările din pădure. Dacă se apropia uneori de sat, se mărginea să-şi ridice porţia săptămânală de tutun şi se întorcea îndată acasă.

Cum erai cufundat în reflecţii profunde, rodul lecturii lui Spengler şi al conversaţiilor cu unchiul Eulogio, îl văzuseşi fără să-l bagi de seamă, în tovărăşia celorlalţi zilieri, cu mijlocul încins cu un brâu negru şi cu creştetul acoperit cu o pălărie ţărănească din frunze de palmier, cu picioarele desculţe bine înfipte în pământ, îndemnând mânzul cu o biciuşcă în timpul lucrărilor de seceriş. Probabil că ai deschis fereastra de la odaia ta, atras de zgomotul familiar al treierişului şi ţi-ai aruncat privirea peste grămezile de grâu auriu ridicate pe arie, urmărind rotirea sprintenă ca de dulap de bâlci a omului şi mârţoagei, frumoasa şi vechea lucrare de separare a spicului de paie pentru a le vântura apoi cu ascuţitele şi subţiraticele furcoaie. Pe vremea aceea viaţa se desfăşura în faţa ochilor tăi liniştită şi amăgitoare ca perindarea litografiilor în culori proiectate de o lanternă magică, tainic subminată la temelie de un duşman ascuns care, mai curând sau mai târziu, trebuia s-o distrugă. Ai băgat atunci de seamă

prezenţa lui reală? Ori l-ai socotit un simplu element, printre atâtea altele, şters şi neînsemnat, din sugestivul şi înşelătorul tablou al naturii?

Câteva zile mai târziu l-ai văzut din nou, tot desculţ şi cu săpăliga pe umăr, străbătând grădina şi îndreptându-se spre livadă, când tu cu verii tăi disputaţi partida zilnică de crochet şi unul dintre voi îl acuza pe Jorge că târăşte crosa ca să conducă mingea, anacronici cu toţii, îţi spui tu acum, precum gravele personaje fotografiate în urmă cu cincizeci de ani din album, la fel de ornamentale şi caduce. V-a dat bună-ziua ridicând uşor mâna până a atins borul pălăriei şi a dispărut printre stejarii de plută, lăsându-vă cufundaţi, îţi aduceai acum aminte, în tărâmul unui timp fără margini, în nimicnicia şi deşertăciunea voastră.

— Bărbatul ăsta nu-mi place deloc, a spus mătuşa Mercedes întrerupându-şi câteva clipe lucrul la broderie. Tu ce crezi despre el, César?

— Eu?

Unchiul şi-a ridicat ochii de pe revistă – *Life* în spaniolă, fără îndoială, dat fiind că pe atunci *Signal* îşi încetase apariţia.

— De ce mă întrebi?

— În sat nu-l cunoaşte nimeni. A ajuns aici fără niciun fel de acte.

— Xoaquim e mulţumit de el. Nu-i colţos şi-şi face bine treaba. Şi pe deasupra are o recomandare de la un preot...

— Dacă-i bun creştin, de ce nu merge la biserică?

— De unde să ştiu eu, dragă? Doar n-o să-l silim noi să meargă.

— Ai stat de vorbă despre el cu Mossén Pere?

— Uite ce-i, Mercedes. Important e să fie om de cuvânt şi să lucreze bine. Nu văd de ce-ai fi tu mai catolică decât Papa.

Duminica următoare, cu mantila şi ceaslovul în mână, în şareta cu care vă duceaţi la biserică, mătuşa Mercedes a

trecut iarăşi la ofensivă.

— Ai văzut, César?

— Ce să văd?

— Andaluzul.

— Ce-i cu el?

— Ai văzut cum ne-a salutat?...

— Foarte normal, cum fac şi ceilalţi zilieri.

— Da, însă mie nu mi-a plăcut. Omul ăsta pune ceva la cale.

— De unde ştii tu, dragă?

— Am fler. În privirea lui e o scânteie de provocare...

— Închipuiri de-ale tale, Mercedes.

— Sunt sigură că e în mişcarea de rezistenţă.

Cuvântul s-a rostogolit în existenţa ta amorţită, rotund şi tare ca o piatră, stârnind în calea lui un noian de emoţii care aboliseră dintr-odată lumea reală, punându-te faţă în faţă, lipsit de apărare, cu propriul tău coşmar îndârjit. Oare ar fi putut fi chiar el ucigaşul de care se temuse de atâtea ori? Călăul care, când îţi venea ceasul, te-ar fi executat cu sânge-rece, era oare noul zilier? Obrazul său smead înlocuise treptat în nopţile tale zbuciumate chipul nebulos şi depărtat al kirghizului, cufundându-te într-o aleatorie mlaştină de ipoteze şi presupuneri. Bărbatul care în fiecare dimineaţă trecea prin faţa ta şi-ţi zâmbea era duşmanul tău. Într-o zi avea să intre în odaia ta cu un cuţit şi te va ucide. Îţi venea să crezi? Era greu de crezut.

Incertitudinea punea stăpânire pe tine, neîncrederea în lumea ta şi valorile ei atât de lăudate. De atunci ai dobândit obiceiul de a-l spiona pe Jerónimo. Îl pândeai, ascunzându-te când cobora să ude răzoarele de pe malul torentului şi mergeai tiptil în spatele lui, încercând să-i calci pe urme, în duminicile în care, fără griji şi fără nicio treabă în aparenţă, o apuca pe potecile pădurii. Făceai asta ferindu-te de toţi, desfătându-te cu taina acestui joc, ajuns complice cu el în raport cu ai tăi, îndoindu-te din ce

în ce mai mult de calitatea lui de executant şi de necesitatea istorică a crimei.

Cât timp ţinuse pânda ta şi îngăduinţa lui? E cu neputinţă să nu fi băgat de seamă că-l urmăreai pas cu pas, şi aşa se face că, mai multe zile la rând, întorsese brusc capul şi te descoperise ascuns în desişul pădurii, în acelaşi timp ironic şi înţelegător. Se prea poate să-i fi făcut plăcere să prelungească jocul ăsta, să extindă, cu zăbavă, reţeaua de intimităţi şi secrete care vă ţinea strâns legaţi cu delicateţe. Se mulţumea să zâmbească şi, fără vreun pretext sau vreun motiv care să justifice în ochii lui prezenţa ta mută, te întorceai cu spatele în aşteptarea unui prilej cu care, precum un îndrăgostit gelos pe un hoţ, să-l poţi escorta din nou.

Cine a stricat jocul? El sau tu? De fapt, amândoi, în ziua în care, pe neaşteptate pentru tine, ai dat nas în nas cu el în crângul de castani, şi el ţi-a dat bună-ziua. A înfipt sapa în pământ, a scos de la brâu pachetul cu tutun mărunt şi, cu multă îndemânare, a răsucit două ţigări, dintre care prima pentru tine.

— Cine ţi-a dăruit medalia asta? a întrebat.

Tu ai pipăit, tulburat, lanţul de aur de la mătuşa Mercedes şi, ca să ieşi din încurcătură, i-ai explicat că era vorba despre un obiect făcător de minuni, binecuvântat la biserică.

— De cine? a întrebat Jerónimo.

Asta n-o ştiai nici măcar tu şi, cu toate că-ţi dădeai seama că pentru el nu prezenta prea mare interes, ai pomenit legenda cu cei doi drumeţi loviţi de trăsnet pe o creastă de munte; unul a murit, iar celălalt a scăpat datorită unei medalii primite de la Sfânta Fecioară.

— Ciudat, a spus Jerónimo. La mine în sat, s-a întâmplat tocmai invers.

Îţi aprinsese ţigara cu bricheta lui de iască şi se uita la tine cu luare-aminte şi o expresie nedecisă.

— Să-ţi povestesc?

— Da, ai spus.

— Doi oameni au ieşit la câmp, i-a prins o furtună şi cel cu medalia s-a curăţat.

— De ce?

— Metalele fine atrag fulgerul, a răspuns. Nu ştiai?

Copiii lui Xoaquim veneau pe cărare, întorcându-se de la câmp, şi Jerónimo i-a făcut cu ochiul şi, ca de obicei, a salutat ducându-şi mâna la borul pălăriei. Emoţia întâlnirii, tutuiala bruscă, descumpănitoarea poveste cu cei doi ţărani se învălmăşeau încă în capul tău când, câteva zile mai târziu şi acum fără medalie, te-ai întâlnit din nou cu el.

A fost – îşi aminteşti? – o pură întâmplare: se lăsa seara şi, sâcâit de ţânţari, te mutaseşi zadarnic dintr-o încăpere într-alta, urmărit peste tot de bâzâitul acela stăruitor până când, hotărându-te în sfârşit să dormi sub cerul liber, ai pus zăvorul la galerie şi ai ieşit în grădină. Cerul era acoperit de nori şi, după câteva minute, a început să burniţeze. Din pricina oboselii aveai cârcei musculari şi, fără să te grăbeşti, te-ai îndreptat spre şura de lângă grajdul pentru mânz.

Uşa era închisă şi ai împins-o. Cu spatele la slaba lumină a nopţii înaintai bâjbâind şi călcând pe paie, căutând un ungher potrivit pentru a încerca să-ţi faci un culcuş. Pe neaşteptate, o lumină puternică te-a orbit.

— Ah, tu erai?

Jerónimo te ţintuia cu lanterna şi, chiar dacă mişcarea lui a fost rapidă şi tu încă mai clipeai, ai avut timp să vezi totuşi tocul unui revolver dispărând sub brâul care-i încingea mijlocul. Într-o clipă întreg universul s-a năruit. Jerónimo te scruta cu o privire calmă şi a început să-şi răsucească agale o ţigară.

— Da’ ştiu că m-ai făcut să trag o spaimă, nu glumă, băiete.

— Nu puteam dormi, ai bâiguit tu. Ţânţarii…

— Aici îmi găsesc eu liniştea. Vino, aşază-te colea. Dacă vrei, îţi dau pătura mea...

— Nu-i nevoie.

— Dacă ai pe ce pune capul, dormi mai bine.

Asta a fost totul – ori cel puţin aşa îţi aminteai –, nicio întrebare din partea ta ori vreo explicaţie din partea lui despre revolver, prietenia voastră s-a întărit, vă lega o frumoasă complicitate.

De atunci înainte puteai să te trezeşti la miezul nopţii, să străbaţi fantomaticul coridor, să treci tiptil pe lângă dormitorul unchiului César, să pui zăvorul la galerie, să te strecori pe tăcute prin grădină, să te opreşti lângă şura de paie şi să ciocăneşti uşor la uşă, să-ţi şopteşti numele în chip de parolă, să te întâlneşti cu el.

Jerónimo te primea cu un zâmbet, aprindea două ţigări, îţi lăsa pătura lui, stingea lumina. De vorbit nu prea vorbeaţi, nu stăteaţi propriu-zis de vorbă. Ce aveaţi în comun el şi cu tine? Doar faptul că vă tutuiaţi ca nişte vechi prieteni şi vă zâmbeaţi în chipul cel mai firesc, înţelegându-vă prin gesturi şi simţindu-vă apropiaţi instinctiv, dincolo de cuvinte. Avea încredere în tine? Cu siguranţă. Nu o dată ai întins mâna pe când el dormea şi ai simţit umflătura care ascundea prezenţa protectoare a revolverului de la brâu.

Odată ţi-a arătat o fotografie, prima oară când te-ai dus la şură şi nu l-ai găsit acolo; l-ai aşteptat tremurând de frig, până s-a crăpat de ziuă. A apărut din pădure, strecurându-se ca o umbră, şi când te-a găsit treaz şi-a trecut mâna prin părul tău, ciufulindu-te.

Tu te uitai la fata cu părul negru şi cu un copil în braţe, şi Jerónimo a spus în chip de comentariu:

— Băiatul şi soţia mea.

— Unde sunt?

— Afară.

— Nu te-ai dus niciodată să-i vezi?

— Poate la sfârşitul anului.

De mai multe ori în acel august torid şi în vremea când se culegeau viile, în septembrie, te-ai dus noaptea la şură şi ai găsit-o pustie. Jerónimo se întorcea din desişul pădurii când se lumina de ziuă şi, văzând că tu îl aşteptaseşi fără să te mai zbuciumi ca înainte, se spăla pe faţă şi se ducea la lucru împreună cu ceilalţi zilieri.

La începutul lui octombrie, însă – îţi aduceai aminte bine: în ajunul deschiderii anului şcolar, când întreaga familie se întorcea la Barcelona –, l-ai aşteptat zadarnic în şură, iar el n-a mai apărut în zori. Te-ai întors în camera ta, prada unei nelinişti şi unei frământări pe care n-aveai să le recunoşti decât mult mai târziu, când erai îndrăgostit de Dolores, în camera ta de lucru de pe rue Vieille du Temple concepută, s-ar fi zis, pentru dragoste şi fericire, şi erai lipsit, din vina ta, şi de una şi de alta, într-un an mutilat şi zdrenţăros, dintre cei care mai târziu vor fi botezaţi Anii de Pace.

Xoaquim nu înţelegea ce se întâmplase – Jerónimo plecase fără să-şi ceară simbria – şi când, spre seară, s-au ivit jandarmii şi au întrebat de el, inima ta a început să bată nebuneşte de parcă ar fi vrut să iasă din piept şi urechile îţi ţiuiau ca şi cum cineva ţi-ar fi lipit de ele sideful irizat al unui ghioc.

Ai aflat astfel – auzindu-i când stăteau de vorbă cu Xoaquim, cu unchiul César şi cu mătuşa Mercedes, care era nespus de bucuroasă – că nu-l chema de fapt Jerónimo, că trecuse pe ascuns dincoace de Pirinei în fruntea unei bande de tâlhari şi era – aveau dovezi – una dintre căpeteniile forţelor de rezistenţă din regiune.

— E un individ periculos, spunea sergentul de jandarmi. Aseară am pus mâna pe el când se pregătea să se alăture celor din munţi şi în schimbul de focuri care a avut loc l-a rănit pe unul de-ai noştri.

Ce tristă a fost întoarcerea la liceu – la sălile de clasă

austere şi coridoarele cu miros de cloroform —; ce rece şi sterp era universul de pocăinţă şi păcat, închinare şi pupitru, studiu şi rugăciuni: anotimpuri şterse, mereu la fel – ranchiuna se strângea încetul cu încetul în pieptul tău – până la intrarea la Universitate, care a fost o eliberare.

Despre Jerónimo n-ai mai aflat nimic. Poate că a trecut din nou graniţa, după eşecul generoasei lui încercări de a organiza rezistenţa; poate că, îţi spuneai adesea, cu o strângere de inimă ce stăruia după atâţia ani, zăcea într-o groapă comună într-un ungher uitat al nevrednicului vostru pământ spaniol. Îţi spuneai pe atunci că patria ta era nenorocită şi surdă dacă, aşa cum erai înclinat uneori să crezi, bogatul său prinos fusese zadarnic. Dar nu, delirai tu, sfârşitul nu putea fi ăsta şi – pe când ţara aştepta vremuri mai bune – trebuiau să înţeleagă şi să-i facă şi pe ceilalţi să înţeleagă că Jerónimo ori cum l-o fi chemând pe cel care făcuse să se trezească sensibilitatea ta morală cu purtarea lui curată murise pentru toţi şi pentru fiecare dintre voi, cum ştiai – cu câtă durere, Dumnezeule, şi cu câtă ruşine – că murise, de asemenea, pentru tine.

Familia mamei nu figura în album. În virtutea unui strict criteriu colectiv, cineva eliminase din paginile lui cealaltă stirpe burgheză mai cultivată şi sensibilă decât stirpea Mendiola, la fel de nejustificabilă însă ca şi aceasta prin caducitatea şi insignifianţa roadelor sale. Spiritul de aventură al străbunicului traficant nu s-a cuibărit niciodată în sânul ei, întinerind-o cu o nesfârşită dorinţă de splendoare şi înavuţire. Seva ei originară se împuţinase încetul cu încetul, minată, s-ar spune, de o inteligenţă ascuţită şi critică, nesigură de adevărul şi temeiurile sale, neîncrezătoare în misiunea şi îndatoririle sale. După ce vântul împrăştiase frunzele una câte una şi crengile rămăseseră fără rod, Alvaro era ultimul vlăstar al copacului bolnav şi uscat, care abia mai simţea în scoarţa

lui bătăile unei inimi slabe, în voia trăsnetului care putea oricând să-l doboare şi să-l cufunde pentru totdeauna în uitare. Era de ajuns totuşi să se ridice de pe sofa, să renunţe pentru câteva clipe să asculte *Rex tremendae majestatis,* să străbată culoarul oblic în care îşi avuseseră sălaşul spiriduşii universului său infantil pentru a ajunge în sobra sufragerie în stilul adus din coloniile de peste mări şi să contemple tabloul ce prezida lugubra îngrămădire de scaune învelite în huse între lampa de bronz absurdă şi pompoasă şi somnolentul pian cu partitura *Marşului turcesc:* ochi albaştri visători şi absenţi; o frumuseţe antică evaporată precum parfumul unui vechi flacon deschis; un batic de mătase ce încerca să strângă părul rebel, încă auriu şi bogat. Într-un colţ al camerei, sub semnătura indescifrabilă a artistului, un nume şi o dată: Canals, 1911.

Când Alvaro a ajuns s-o cunoască, în preistoria obscură a memoriei, timpul îi alterase simţitor trăsăturile: pielea se zbârcise, buzele erau palide, îi albise părul pe care şi-l împodobea întotdeauna cu un delicat fileu de dantelă. Era prin ’35–36, şi bunica sa maternă avea atunci şaizeci şi opt de ani. Numai ochii, neschimbaţi şi la fel de deschişi ca şi în depărtata ei copilărie, nu îmbătrâneau.

Trecutul lor comun era alcătuit dintr-o casă mare, cu o neîngrijită grădină englezească şi un teren de tenis năpădit de buruieni. Alvaro rătăcea pe cărările ei şerpuite îmbrăcat în costum de marinar, iar mitologica domnişoară Lourdes îi vorbea întruna despre fina sensibilitate a plantelor şi-l îndemna să le salute cu afecţiune şi gingăşie. Florile, îi spunea ea, erau la fel de delicate şi susceptibile ca oamenii, iar mângâierile şi alintările din partea copiilor le aduceau cea mai mare bucurie şi mulţumire. Cu fervoare de neofit Alvaro alerga de la o floare la alta acoperindu-le pe toate cu sărutări sfioase şi curate, ca un balsam menit să le împrospăteze, alintând rând pe rând suferinţe şi chinuri, semănând binele, recunoştinţa şi

fericirea într-un apostolat grabnic şi rodnic. Şi liliacul? Da, prinţul meu, şi liliacul. Şi hortensiile? Da, şi hortensiile. Când am sărutat-o, floarea asta s-a rupt, spunea Alvaro; i-am făcut rău? Nu, prinţul meu, dacă ai făcut-o fără să vrei, nu-i vina ta. Dar păsările, şi ele sunt bune? Şi ele, prinţul meu. Atunci, de ce ciugulesc florile? (Incipientă şi versatilă, dialectica lui se oprea aici.)

Bunica îi aştepta la cină în chioşcul din grădină şi, ca răsplată, la sfârşitul fiecărei vizite, un obiect de preţ păstrat cu grijă într-o cutie de metal pe care doña Maria o încuia îndată cu cheia, îi îmbogăţea averea personală cu câte o cromolitografie, stampă, desen sau abţibild. Spre seară părinţii săi veneau să-l ia cu şareta (ori cu recentul achiziţionat automobil DKW) şi bunica îi însoţea până la gardul de fier dinspre stradă şi-i spunea la revedere fluturând batista (aşezat în poala maică-sii, Alvaro îi trimitea sărutări cu mâna).

A existat o paranteză de câţiva ani. Furtuna războiului civil a zguduit cu furie acele existenţe leneşe şi inerte, şi multe personaje şi figuranţi ai lumii medievale care era familia noastră au dispărut dintr-odată de parcă i-ar fi înghiţit pământul. Alvaro asista fără spaimă la eclipsa lor bruscă şi, instalat în viaţa lui comodă de orfan emigrat, vegeta într-o liniştită staţiune termală din Midi, bucurându-se în taină de providenţialul conflict care-l scutea (până când?) de neplăcuta obligaţie de a merge la şcoală (monotonă etapă de anotimpuri aidoma în amintirea lui embrionară a memoriei sale încă tulburi).

Abia mai târziu, când s-a stabilit din fericire pacea, iar păturile sociale s-au congelat din nou potrivit unei ordini sociale severe şi neschimbătoare, întorcându-se la Barcelona cu prerogativele şi drepturile corespunzătoare merituoasei sale stirpe (colegiu particular şi mâncare din belşug, bogăţie şi virtute armonios împletite sub apăsătoarea oblăduire divină): maică-sa venise să-l caute

la terminarea orelor şi, într-un automobil închiriat, l-a luat cu ea într-o mică aşezare din marginea oraşului (era toamnă, cerul era cenuşiu, iar vântul desfrunzea crengile copacilor).

— Mergem s-o vedem pe bunica, a spus.

— Unde e?

— La ţară, preţ de jumătate de oră de aici... O să vezi: la aşezământul unor măicuţe foarte cumsecade, care au grijă de ea şi o ajută.

— De ce o ajută?

— E bolnavă. În timpul războiului a avut mult de suferit şi acum are nevoie de odihnă, înţelegi?... Şi-a pierdut memoria şi nu-şi mai aminteşte de multe lucruri...

— De ce?

— Fiindcă e tare bătrână şi a suferit mult... Ţi-o mai aduci aminte?

— Puţin, a spus Alvaro. Înainte locuia la Pedralbes.

— Când o s-o vezi, dacă nu te recunoaşte, e mai bine să nu te simţi afectat... Biata de ea a suferit foarte mult...

— Ce să-i spun?

— Nu-i spune nimic. Dacă te întreabă ceva, îi răspunzi şi gata. Dacă nu, zâmbeşti şi te duci să te joci în curte.

— Dar pe tine te recunoaşte?

— Depinde în ce zi se află... Sărmana de ea trăieşte într-o lume aparte şi nu-şi dă seama de ce se întâmplă în jurul ei... În felul ei e fericită.

Automobilul se oprise în faţa grilajului cu vergele în formă de lance şi, când s-a dat jos, Alvaro a privit cu neîncredere zidul care înconjura aşezământul încununat cu un strat gros de cioburi de sticlă spartă. Maică-sa trăgea de şnurul clopoţelului de la intrare şi o călugăriţă a tras zăvorul de la poartă şi l-a pus la loc îndată, după ce a asigurat-o cu un drug.

— Bună ziua, măicuţă. Îl cunoşti pe fiul meu?

— Nu, doamnă. S-a făcut băiat mare. Câţi ani are?

— Nouă ani.

— Unde învaţă?

— Am intrat la liceu, a spus el.

S-a oprit. La vreo douăzeci de metri distanţă, o femeie blondă înainta pe pajişte la braţul unei călugăriţe. Când i-a văzut, s-a uitat ţintă la ei şi, pe neaşteptate, a izbucnit într-un râs înfiorat şi fugar, ca un arpegiu rapid.

— Hai, hai, nu fi copilă, a auzit Alvaro pe când se depărta de ele. Unde vrei să mergem?

— Mamă, a şoptit. Ai văzut?

— Cum se simte mama?

— Oh, doamna e mereu veselă şi binedispusă. Dac-ar fi toţi ca ea...

— Mamă.

— I-a scăzut febra?

— N-a fost decât o răceală. A tras-o curentul în grădină.

— Mamă.

— Ssst. Cum a găsit-o medicul?

— Normal. Sora Angeles o să vă arate pe urmă fişa. (Măicuţa mergea agale şi a arătat cu degetul spre sumbrul edificiu baroc.) Ieri a vrut să cânte la pian... O melodie care-i plăcea sorei dumneavoastră... A spus: fiica mea cea mică o cânta în fiecare zi şi a compus versuri pe muzica asta...

— Da. *Pavană pentru o infantă moartă* de Ravel...

— Nu ştiu. O operă foarte frumoasă, cu mult sentiment... Eu nu înţeleg mare lucru, dar am stat s-o ascult şi m-a mişcat într-adevăr... A stat mai mult de o oră la pian şi pe urmă a mâncat cu mare poftă.

— Unde-i acum? În refectoriu?

— Nu, doamnă. Probabil că se plimbă prin grădină.

Înaintau pe o alee largă străjuită de castani de India, iar mama ei şi călugăriţa menţineau o conversaţie de neînţeles fără să-l bage în seamă deloc. Grădina aceea frumos îngrijită şi cu arbuşti plini de verdeaţă îi aducea aminte lui

Alvaro de potecile, glorietele, pavilioanele şi scările conacului de basm din Pedralbes, şi amintirea vizitelor de altădată cu domnişoara Lourdes (plimbarea cu droşca de la Bonanova, plasa de dantelă ce acoperea părul alb al bunicii, surprizele ascunse în inaccesibila cutie de metal) s-a ivit pe neaşteptate în mintea lui împreună cu apariţia unei bătrâne cu înfăţişare cadaverică, purtând un şorţ de pânză ordinară, care înainta în direcţia lor cu umblet maiestuos şi ireal de parcă ar fi fost o somnambulă rătăcind prin dezolarea vegetală a toamnei. (O grămadă de întrebări i s-au învălmăşit în cap: cine e? câţi ani are? de ce-o fi îmbrăcată aşa?) Avea nişte ochi albaştri ca azurul transparent din tablou, iar vântul îi răvăşea părul sub ochiurile plasei.

Au fost câteva clipe dureroase în timpul cărora Alvaro îşi ţinuse respiraţia rugându-se la Dumnezeu ca umbra aceea rătăcitoare să-l recunoască al său, să-şi recapete darurile sale curate de altădată, să se întoarcă la viaţă ca prin farmec. Zâmbetul său absent şi blând îl făcuse să nutrească speranţe până în clipa în care li s-au încrucişat privirile şi pupilele ei parcă l-ar fi străbătut pentru a scruta un lucru aflat dincolo de el. Îndată după aceea bunica şi-a întors capul într-o parte şi, după o interminabilă rotire cercetătoare, şi-a ferit privirea şi i-a întors spatele, vrând să-l tăgăduiască pe el şi să-i tăgăduiască trecutul de parcă nici n-ar fi existat vreodată, tăind orice legătură între ea şi el, absorbită, înstrăinată, speriată.

De la data aceea (octombrie 1939) Alvaro învăţase să cunoască limitele condiţiei sale şi, chiar dacă n-a exprimat acest lucru în mod desluşit (avea s-o poată face mult mai târziu), ştia că nimic, inclusiv el însuşi, nu era definitiv şi durabil statornic cum crezuse prea încrezător până atunci, bizuindu-se pe continuitatea universului său reconstituit după spaimele şi zbuciumul războiului, ci schimbător, precar, supus unui ciclu biologic împotriva căruia n-aveau

nicio putere voinţa şi virtutea, totul fiind expus hazardului, totul fiind aleatoriu, iremediabil sortit morţii, trecător, fugar, caduc.

Cu câţiva ani în urmă, când era încă un adolescent şi în pragul intrării la Universitate în primul an al Facultăţii de Drept, examinase albumul de familie, nu cu intenţia de acum de a recupera timpul pierdut şi de a face bilanţul existenţelor sale (necesara verificare a casei, ca în registrele străbunicului), ci cu nădejdea oarecum iluzorie de a ghici cu ajutorul lui coordonatele incerte şi problematice ale viitorului său singular (într-un fel precum haruspiciul ce recunoaşte măruntaiele victimelor ori clientul aşezat în faţa cărţilor pe care i le va citi ghicitorul). Protestul acumulat zi de zi împotriva destinului pe care cu mărinimie ţi-l hărăziseră în urma unei ejaculări stângace îşi căuta atunci explicaţia şi rădăcinile în detestatul tău arbore genealogic. Nu era cu putinţă, îţi spuneai, ca un sentiment atât de viu şi intens, o anomalie atât de profundă şi integră să se poată ivi din nimic şi să se dezvolte în întregime în aer, precum o orhidee aericolă. Un membru anonim al stirpei tale trăise probabil aceste experienţe înaintea ta, ţi le transmisese intacte cu preţul unor ani negri de compromisuri şi ascunzişuri. Ceea ce se maturiza în sufletul tău şi dădea roade fusese zămislit de altcineva, cu inima înfiorată de teamă, precum un cancer care creşte şi se întăreşte înconjurat de orbirea şi ignoranţa celorlalţi. Impulsul acela, obscur şi totodată luminos, fusese ascuns probabil ca un har, ori ca o ruşine, sacrificând în orice caz adevărul său imperios de dragul aprobării prosteşti şi inconsistente a clanului. Ca moştenitor al lui, izbutiseşi să rupi la timp legăturile cu el, fără a putea totuşi să te eliberezi cu totul. Familie, clasă socială, comunitate, pământ: viaţa ta nu putea fi altceva (ţi-ai dat seama de asta mai târziu) decât un lent şi anevoios drum de ruptură şi renunţare la bunurile

moştenite.

Odată stabilit definitiv arborele genealogic (ramura paternă, cu bigoţii şi extravaganţii săi, şi cea maternă, cu psihopaţii şi iluminaţii săi), investigaseşi trei eventuali predecesori, scormonind în vieţile lor urmele ascunse care trebuiau să te ajute să dibui adevărul. Materialul de care dispuneai era sărac: albumul cu fotografii, câteva scrisori şi obiecte personale, întâmplări de demult pe care le auziseşi în copilăria ta care începuse să fie umbrită de uitare. Familia maternă (stinsă acum aproape cu totul) îţi îngăduia totuşi, stăpânit cum erai de o înflăcărare minuţioasă, să te laşi în voia jocului excitant de ipoteze şi presupuneri, dată fiind absenţa aproape totală de elemente reale. Bunăoară, partitura lucrării *Gymnopedies* de Erik Satie, care aparţinuse răposatei mătuşi Gertrudis şi pe care o descoperiseşi în podul cu mobile vechi ale maică-tii şi o carte poştală pe care i-o trimisese mătuşa reprezentând ruinele Taorminei cu coloanele sale zvelte înălţându-se sub un cer exagerat de albastru (singurele amintiri despre ea ajunse la tine) îţi fuseseră de ajuns ca să reconstitui profilul unei persoane care fusese fără îndoială cumsecade şi sensibilă, blândă şi melancolică (soră mai mică a maică-tii, mătuşa Gertrudis a murit puţin după ce te-ai născut tu, în timpul unei reprezentaţii teatrale, de stop cardiac); ori biblioteca lui Néstor, fratele bunicului (idolatrizat de bunica ta maternă şi victimă a unui boicot al uitării din partea tuturor celorlalţi membrii ai familiei), în care găsiseşi exemplare din cărţile lui Baudelaire şi Verlaine, Clarín şi Larra care aveau să-ţi alimenteze mai târziu nonconformismul, temperamentul tău anarhic şi violent, euforic şi depresiv: mariaj ciudat (potrivit martorilor) de revoluţionar şi dandy, primul născut şi moştenitorul unei bogate familii catalane şi vagabond (Néstor, fratele bunicului, tocase o avere la cazinoul din Monte Carlo, a trăit în concubinaj cu o

zvăpăiată poetă irlandeză, a militat, ca separatist catalan ce era, în favoarea rebeliunii de la Sinn-Fein şi s-a sinucis la treizeci şi cinci de ani într-un sanatoriu elveţian, spânzurându-se cu fularul de fereastra camerei lui).

În chip nedesluşit atunci, cu mai multă claritate mai târziu, căutaseşi în rătăcirea lui un imbold pentru a-ţi continua drumul neabătut. Mutilările din copilărie la care-ţi supuseseşi trupul din pricina mândriei rasiale a unor compatrioţi pervertiţi de dogmele lor, precum şi mutilările celelalte, mai recente, pricinuite de străbunicul traficant (sclave hărăzite capriciilor şi plăcerilor lui, bărbaţi reduşi la condiţia mişelească de unelte de muncă) le asumai tu, cu trupul şi cu sufletul, ca pe un seceriş necesar (poate ispăşire) al răului nesuferit şi îndârjit pe care-l semănaseră în timpul vieţii. Mulţumită blestemaţilor şi năpăstuiţilor dintotdeauna (ţigani, negri, arabi nestăpâniţi şi năprasnici) izbutiseşi să refaci în sufletul tău, pentru câteva minute, vechea unitate pierdută pe care o jinduia impulsul tău rebel, mai presus de precepte şi legi, cu nestinsă nostalgie. Doar în felul ăsta, întregit astfel, purificat pe dinăuntru, puteai să-ţi redobândeşti inocenţa trecutului comun şi să-ţi priveşti în faţă destinul solitar. O viaţă în sfârşit domolită, supusă, chibzuită, conştientă, care să răspundă prompt chemărilor regeneratoare, în mijlocul acelei înfumurate şi satisfăcute mulţimi de cadavre.

Doamne Iisuse Hristoase,
întăreşte-mă cu Duhul Tău.
Mântuieşte-mă, Doamne, prin răstignirea Ta.
Curăţeşte-mă, Doamne, cu jertfa sângelui Tău.
Îmbărbătează-mă, Doamne, cu pătimirea Ta.
Ascultă rugăciunea mea, Doamne.
Apără-mă de vrăjmaşii cei neobosiţi
şi mă izbăveşte de sporirea diavolului.
Primeşte-mă în ceasul de pe urmă

şi îngăduie să ajung în împărăţia Ta.
Slăvească gura mea numele Tău.
Acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

Clasa a şasea de liceu, secţia B. Patruzeci de adolescenţi îmbrăcaţi cu pantaloni de golf, cravată şi cămaşă cu guler tare, strânşi în rânduri compacte, cu spatele la pompoasele ferestre neogotice ale vetustului edificiu şcolar. Într-un colţ al fotografiei, la mică distanţă de Alvaro, figura severă şi neîncrezătoare a reverendului părinte duhovnic:

— Părinte, m-am făcut vinovat încălcând de trei ori cea de a şasea poruncă.

— Cu gândul ori cu fapta, fiule?

— Şi cu gândul şi cu fapta.

— Singur sau împreună cu cineva?

— Un prieten mi-a arătat o revistă cu femei şi eu am cumpărat-o de la el.

— Te-ai uitat împreună cu el la femeile alea?

— Da.

— V-aţi atins?

— Când el a plecat, am păcătuit singur.

— Ştiai că săvârşeşti un păcat?

— Da.

— Dintre toate păcatele, ăsta îi supără cel mai tare pe Dumnezeu şi pe Sfânta Fecioară. Te căieşti din tot sufletul?

— Da, părinte.

— Ai rupt revista?

— Nu, încă nu.

— Rupe-o în bucăţele şi de aci înainte nu te mai apropia de oameni răi care te duc în ispită şi sunt unealta ascunsă a diavolului ca să-i piardă pe cei neprevăzători...

— Da, părinte.

— Poţi să pleci, Dumnezeu să te ocrotească.

Consecinţe fizice şi morale ale faptei necurate.

Clasificarea ierarhiilor cereşti cu însuşiri specifice pentru fiecare. Tesino, Trebia, Trasimeno, Canas, Pichincha, Chimborazo şi Cotopaxi. Binomul lui Newton. Ovipare, vivipare, ovivipare. Barbara, celare, darii, ferio. Formula bicarbonatului de sodiu. Teorema lui Pitagora.

… Oportun şi diafan, piesa corală *Lacrimosa dies illa* şi-a desfăşurat armonios structura măturând dintr-o suflare vestigiile stăpânirii trecute.

Cine naiba băgase fotografia aia în album? Dolores şi-a întors ochii spre locul în care priveai tu şi s-a uitat şi ea cu luare-aminte la fotografie.

Era o simplă tăietură de ziar, fără nicio explicaţie dedesubt, de parcă ar fi fost atât de grăitoare încât n-avea nevoie de niciun comentariu. Un bărbat căzut pe brânci – mort? rănit? – lângă bordura trotuarului – atentat? accident? – obiect al curiozităţii impasibile a altor bărbaţi, probabil compatrioţi de-ai lui. O stampă tipică a timpului nostru fără deosebire de grade ori latitudini, zilnic divulgată de unii şi de alţii în ziarele şi revistele lor, în cinematografe şi la televizor.

Nu era prima oară când vedeai un document de felul ăsta şi, din obligaţii profesionale, tu însuţi recepţionaseşi câteva asemănătoare la agenţia France Presse ca fotograf, însă acum era ceva ce nu întâlniseşi atunci şi, în chip nedesluşit, te lega de imaginea anodină rătăcită în paginile albumului: o nelinişte difuză cu privire la soarta ta şi ceva ca un fel de intimă şi îndurerată pornire de solidaritate.

Erau cinci luni în cap de când, într-o zi morocănoasă a lunii martie, coborâseşi pe toboganul uriaş din parcul de distracţii instalat în piaţa Bastiliei şi te-ai îndreptat clătinându-te spre bulevardul Richard Lenoir, cu capul deşert de gânduri şi inima pustie, socotind în minte – îţi aduceai aminte – numărul paşilor…

Puteai reconstitui lesne ce s-a întâmplat după aceea,

alcătuind din nou, în contextul lor, detaliile fotografiei: privirea ta pierdută, faţa lividă, spectaculoasa şi banala ta cădere – protagonist inconştient al spectacolului gratuit pe care-l ofereai bărbaţilor şi femeilor care întâmplător treceau pe acolo. Ca în tăietura din ziar, te priviseră imperturbabili şi pasivi, cu privirea aţintită la animalul lipsit de apărare care horcăia la picioarele lor, aşteptând să sosească ambulanţa ori maşina poliţiei pentru a se face nevăzuţi cu admirabila iscusinţă a francezilor ca să nu fie obligaţi să depună mărturie. Cineva, poate, se aplecase asupra ta şi te atinseră, cu băgare de seamă, cu vârful pantofului.

O civilizaţie eficientă şi rece, dresată cu mijloacele moderne de propagandă să socotească timpul în cifre şi omul ca pe o unealtă de lucru – singura civilizaţie posibilă astăzi, îţi spuneai, totuşi, cu amărăciune – te reduce la asta: un incident banal şi derizoriu în viaţa bărbaţilor şi femeilor ce se plimbau pe bulevardul Richard Lenoir, fericiţi că sunt feriţi de primejdii, liniştiţi şi siguri de ei înşişi, cu dispreţul egoist zugrăvit pe faţă, iar în suflet un categoric «Moi je m'en fous»[4].

Viitorul tău ar fi ăsta şi, cântărindu-l, admirai dârzenia şi curajul celor care, fără să-şi aştepte rândul, hotărau să-l înfrunte cu ţeava întunecată a puştii ori cu revolverul pregătit, ba chiar şi pe aceia care, lipsiţi de arme de foc, compensau lipsa cu o sticlă de rachiu şi, beţi turtă, înghiţeau îngrozitorul tub de veronal.

Precum un nou Lazăr, înviai într-un salon imens din spitalul Saint-Antoine şi, la fel ca acum, Dolores era lângă tine şi zâmbea cu blândeţe şi dragoste.

Farurile unui automobil au luminat pe neaşteptate trunchiurile zdrenţuite ale eucalipţilor şi siluetele ascuţite ale chiparoşilor, scoţându-i pentru câteva clipe, într-un şir

4 Puţin îmi pasă (lb. fr.).

tăcut, din întunericul greu în care erau cufundaţi. Alvaro s-a ivit în uşa galeriei şi atunci Dolores, cu un oftat, a ridicat acul pick-upului.

Automobilul Dauphin cenuşiu trasase un semicerc de lumină albastră înainte de a se opri la marginea foişorului şi, aproape simultan, cele patru portiere s-au deschis, iar Ricardo şi Artigas au apărut în compania celor două fete blonde ce păreau străine, cu bluze în carouri şi blugi strânşi pe şolduri.

— Salut, a spus Ricardo. Am întârziat?

— Deloc, a răspuns sec Dolores.

— Suntem morţi de sete, a spus Artigas. Ne daţi ceva de băut?

Dolores şi Alvaro au dat mâna cu fetele. Ele s-au uitat spre grădină clipind din ochi şi şoptind ceva ininteligibil.

— Le-am întâlnit la ieşirea din Cadaqués. Făceau autostopul şi rămân să doarmă cu noi…

— Sunt daneze, a lămurit Artigas. Danish very sexy beautiful women[5].

— Nu pricep o iotă de spaniolă, a spus Ricardo. Le înjuri de mamă şi ele îţi zâmbesc.

Cele două fete zâmbeau la unison, perfect adaptate la noua situaţie, intrând în galerie, şi-au îndreptat privirile în acelaşi timp spre teancul de discuri îngrămădite lângă pick-up.

— Pune-le un cha-cha-cha, să vedem cum dau din şolduri, a spus Ricardo.

— N-au valize? a întrebat Dolores.

— Vin să trăiască de pe urma tradiţionalei ospitalităţi a poporului spaniol.

— Au ajuns la Port Bou fără niciun sfanţ, a spus Artigas. Sunt un bun de consum în sensul deplin al cuvântului.

Dolores s-a retras câteva clipe ca să supravegheze pregătirile pentru cină. Slujnica şi-a făcut îndată apariţia

5 Nişte daneze grozave şi pline de nuri (lb. engl.).

cu sticlele şi gheaţa.

— Să vă pregătesc un daiquiri? a propus Alvaro.

— Pentru mine, un vin roze de-al nostru, a spus Ricardo. Perelada sau ceva asemănător.

— Do you want to drink?

— Thank you very much[6].

— Serveşte-le cu un whisky dublu ca să se matolească.

— Pentru că a venit vorba de daiquiri, ştii cine mi-a scris? – Artigas s-a tolănit pe divan şi a început să mângâie glezna unei daneze – Enrique în persoană.

Dolores s-a întors cu paharele şi a schimbat o privire cu Alvaro. Fetele examinau cu mare atenţie coperţile discurilor. Artigas a scos un plic boţit din buzunar şi ni l-a arătat triumfător.

— Să v-o citesc?

— Nu, fie-ţi milă, a spus Dolores.

— Doar un paragraf, ascultaţi: «Urmăresc în presă evenimentele şi cred că ar fi mult mai necesară prezenţa mea acolo decât aici. Dacă socotiţi că e nevoie de mine, daţi-mi de ştire şi vin negreşit, găsesc eu cum să ajung».

A urmat o pauză. Tacticos, Dolores şi-a aprins o ţigară.

— La ce evenimente se referă? a întrebat Ricardo. N-o fi greşit ţara?

— Ori poate crede că suntem în Congo, a sugerat Artigas.

— Bietul de el, e pe zi ce trece mai dezorientat. Ce şi-o fi închipuind?

— Dacă vine aici, tot ce se poate întâmpla e să moară de frică.

— Ori să se încurce şi el până la urmă cu o franţuzoaică şi să se liniştească dracului.

— Lumea nu se mai teme să declare că e de dreapta, a explicat Artigas. Zilele trecute l-am văzut pe Paco la Stork

---

6 — Vreţi să beţi ceva?
— Mulţumesc, desigur, (lb. engl.).

Club şi mi-a spus: «Sunt monarhist şi conservator...».

— Ca să vezi, a spus Alvaro zâmbind. Ce face acum?

— Trăieşte din rente şi bea whisky, ce altceva ai vrea să facă?

Danezele dăduseră peste un disc cu Ray Charles şi au consultat-o din priviri pe Dolores, neîndrăznind să umble la pick-up.

— Hai, mişcaţi-vă şi voi fundul, le-a spus Dolores zâmbind, în contrast cu tonul aspru pe care-l folosise.

— Really?

— Yes, yes[7].

Se ridicase brusc şi ieşise în curte.

— Ce-i cu ea? a întrebat Artigas. De ce s-a supărat?

— Nu ştiu, a spus Alvaro. Lăsaţi-o în pace. O să-i treacă.

— Dacă vă supără fetele...

— Nu, nu-i de asta. Doctorul mi-a interzis alcoolul, şi când beau devine nervoasă.

— Pentru c-a venit vorba, cum te simţi?

— Cum nu se poate mai bine.

— Ai găsit de lucru?

— Deocamdată, nu.

Un alt automobil a pătruns în trombă în curte. Dolores a făcut un semn de salut cu mâna şi Antonio a coborât şi a îmbrăţişat-o. Câteva clipe după aceea intrau în casă.

— Fir-ar mama a dracului! a spus el. Aţi aflat ştirea?

Cuvintele lui au plutit în aer timp de câteva clipe.

Provocând o rapidă şi cu totul lipsită de cruzime hecatombă de prieteni comuni, ca într-un macabru şi înfiorător joc de bile.

— Ce ştire?

— Cu adevărat nu ştiţi?

— Nu.

Antonio s-a aşezat călare pe braţul sofalei şi a bătut cu

7 — Adevărat?
— Da, sigur că da (lb. engl.).

pumnul în palma celeilalte mâini...

— A murit profesorul Ayuso, a spus el.

DOI

Astupaţi cu piciorul toate găurile unui muşuroi de furnici, construit cu răbdare grăunte cu grăunte pe terenul nepotrivit şi nisipos şi treceţi a doua zi pe acolo: o să-l vedeţi iarăşi delicat şi înfloritor, ca o plăsmuire a instinctului gregar al comunităţii sale laborioase şi stăruitoare, aidoma locuinţei naturale a faunei spaniole, ancestrala şi mereu ponegrita colibă de stuf şi tablă, osândită la dispariţie, acum când sunteţi cum s-ar spune europeni şi turismul vă obligă să înnoiţi faţada, ori luând-o pe calea expeditivă şi oarecum brutală, trebuie să recunoaştem, a modernului şi rigurosului neocapitalism al organizării optime, dărâmaţi şandramalele din Barceloneta şi Somorrostro, Pueblo Seco şi La Verneda, coliba răsare peste noapte, tânără şi prosperă, în Casa Antúnez ori în port, ca o expresie simbolică a primitivei şi neaoşei voastre structuri tribale.

Tu contemplai acel mic regat din vremea stăpânirii maure în declin, alcătuit din cocioabe şi bordeie, semănând leit cu cel pe care-l filmaseşi cu mult timp în urmă (regat distrus apoi prin decret, cu inaugurarea solemnă de locuinţe confortabile şi curate pentru locatarii bănuitori şi neciopliţi), şi indignarea care te stăpânise altădată ţi se părea la fel de ciudată ca şi înfăţişarea obişnuită a locuitorilor (mărunţi şi uscăţivi, cenuşii şi ursuzi). Erai uimit totuşi văzând hotărârea şi încăpăţânarea cu care încercau să se agaţe de o viaţă ale cărei premise nu le puneau niciodată la îndoială, de parcă tot rostul lor (îţi spuneai) era să se nască, să crească, să se înmulţească şi să moară, cu resemnarea mută a dobitoacelor, oh, popor spaniol (invocai), comunitate primitivă, turmă de oi, popor călit de frigul şi asprimea stepei (a ta şi a compatrioţilor tăi).

Ricardo îşi parcase Seatul în faţa staţiei de tramvai care era capul liniei şi, când te-ai dat jos, te-ai uitat cu luare-aminte la copilaşii pe jumătate goi care alergau pe esplanadă şi la bătrânii aşezaţi lângă primul rând de cocioabe. Erau tot cei dinainte ori era vorba despre alţi oameni? Mizeria andaluză dintotdeauna găsise acolo un loc familiar în care să se aciueze: o femeie îndoliată ducea un urcior pe creştetul capului şi până şi câinele râios care alunga muştele cu coada parcă era replica desăvârşită a altuia, zărit de nenumărate ori în vreun sat din sud. Lângă cimitir colibele se îndesau precum ciupercile dintr-o crescătorie. Ai început să le numeri (cum ai număra oile), dar te-ai plictisit şi n-ai ajuns la sfârşit. O sută, două sute? De la postul tău de observaţie (ori era, poate, efectul luminii?) ultimele cocioabe se confundau cu primele monumente funerare, de parcă graniţa dintre cele două lunii ar fi fost desfiinţată dintr-odată. Pripăşiţi săraci şi barcelonezi bogaţi, morţi adormiţi şi morţi treji: deosebirea dintre unii şi ceilalţi se reducea la o strictă chestiune de orizontalitate.

Fără să scoateţi un cuvânt, v-aţi îndreptat spre scara care conducea la intrarea în cimitir. De-o parte şi de alta, la câteva chioşcuri de flori naturale şi artificiale puteai găsi buchete de trandafiri, garoafe, imortele, anemone. O femeie îmbrăcată în negru se târguia pentru preţul unei coroane cu unul dintre vânzători şi, fără să-ţi dai seama de ce, ţi-ai adus aminte de bătrânelul care, cu ani în urmă, în seara unei întristate zile a morţilor, luase pe furiş un buchet pus de altcineva pe lespedea unui mormânt şi, după o scurtă şi precaută privire azvârlită peste umăr, îl aşezase pe un alt cavou, sub poza îngălbenită a unei rubedenii dragi. Ricardo privea distrat lespezile de jasp şi alabastru şi a comentat:

— Mai e o oră până să vină.

— N-are importanţă, ai spus tu. O să dăm un ocol.

Era cimitirul unde erau înmormântaţi ai tăi şi, când erai mic, te duseseşi la cavoul familiei împreună cu unchii tăi, în ziua în care murise maică-ta şi la aniversările morţii sale, fascinat în taină de subsolul acelui panteon în care aveai un loc rezervat chiar din clipa în care te născuseşi, ştiind acum, la şaisprezece ani, că, dacă nu-ţi luai zborul rupând legăturile cu trecutul, urma să fii îngropat în acel petic de pământ, restituind ţărânei bucăţile risipite ale trupului tău într-o obscenă simbioză cu ceilalţi membri ai stirpei, dezintegrându-te acolo, în neantul periplului tău absurd, în vecii vecilor.

La biroul de evidenţă îşi aşteptau rândul mai multe convoaie mortuare, într-un amestec nedefinit de apatie, resemnare şi nerăbdare. Furgonetele erau staţionate în faţa straturilor de flori, şi un capelan mergea de la un grup la altul dând mâna cu oamenii şi oprindu-se să se roage dinaintea coşciugelor. Niciun fost elev al lui Ayuso nu sosise încă. În timp ce voi rătăceaţi pe alei, funcţionarii municipali au parlamentat cu una dintre familiile aflate acolo şi, finalizându-se conciliabulul, convoiul de rubedenii şi prieteni s-a pus din nou în mişcare.

Cortegiul se înşira agale pe aleea principală şi v-aţi îndreptat în urma lui spre partea de sus a cimitirului. Latura stângă a aleii era străjuită de cruci de marmură cu epitafuri, inscripţii, fotografii şi coroane. Pe măsură ce panta creştea, puteai distinge mormintele aflate la poalele muntelui, escortate de verdele întunecat al chiparoşilor, iar în depărtare se zăreau valurile înspumate ale mării albastre, macaraua şi farul de pe digul de anrocamente, vapoarele ancorate la intrarea în port aşteptând avizul comenduirii care autoriza descărcarea mărfurilor. Soarele mieros al verii parcă îşi întârzia coborârea spre asfinţit, dar furia vântului prevestea o aversă de ploaie. Deasupra fortăreţei Montjuich nori răzleţi, precum avangarda unei oştiri ameninţătoare şi sumbre, ocupau poziţii strategice

pe un cer schimbător, transparent şi incolor. A trecut în zbor o pupăză, iute, razant cu mormintele, şi s-a oprit sprintenă pe frontispiciul unui panteon. Zgomotul oraşului urca din vale ca gâfâitul obosit al unui animal.

Cimitirul fusese conceput la origine ca un liniştit şi somnolent oraş de provincie, cu grădinile şi aleile sale largi, lespezi pentru clasa de mijloc şi pentru săraci şi somptuoase panteoane burgheze şi aristocratice. Inaugurat în perioada de dezvoltare şi expansiune a Barcelonei, când incinta cimitirului vechi se dovedise cu totul insuficientă, diversele curente arhitectonice şi stiluri decorative ale epocii convieţuiau în acel spaţiu într-o agresivitate încărcată şi pestriţă: lespezi mortuare cu cruci, coroane, ghirlande, statui cu Sfânta Fecioară îndurerată şi cu arhangheli; mausolee de marmură inspirate de vreun monument funerar medieval; capele neogotice cu vitralii colorate, absidă, naos şi transept reproduse întocmai în miniatură; mici temple greceşti calchiate după Partenonul din Atena; extravagante construcţii egiptene cu sfincşi, coloşi, care de luptă şi mumii, parcă făcute pentru o reprezentaţie a operei *Aida,* se perindau prin faţa ochilor vizitatorului ca o sinteză şi o prelungire a aventurii băneşti a stăpânilor, nume faimoase ce figurau în almanahul Gotha catalan, negustori, bancheri şi industriaşi îmbogăţiţi în Cuba şi Filipine, autonomişti şi apărători ai perfecţionismului economic, robustă castă burgheză (înnobilată mai târziu), stâlp şi temelie a Bursei, industriei textile şi traficului cu produsele de peste mări, casta ta (da, a ta), în pofida străduaniilor tale de a te desprinde de ea, cel puţin dacă (ori era încă o revoltă zadarnică?), nu erai hotărât să-ţi înfrunţi cu hotărâre soarta şi să scurtezi termenul printr-un act de voinţă.

Spiritul care a însufleţit dezvoltarea şi înflorirea oraşului se manifesta acolo, îţi spuneai, cu o coerenţă străină de moarte şi neatinsă de ea, de parcă răposaţii magnaţi ai

bumbacului, ai mătăsii ori ai tricotajelor ar fi vrut să perpetueze în irealitatea neantului normele şi principiile (pragmatismul, bunul-simţ catalan) care le orientaseră existenţa. Acele mausolee pompoase răspundeau cum nu se poate mai bine gustului rustic şi incult al proprietarilor, tot aşa cum vila ori conacul de la ţară ridicate la Lloret ori Sitges (proiectate uneori de acelaşi arhitect) erau roadele unui anacronic sistem de economie paternalistă şi familială, minat pe dedesubt cu trecerea anilor, nu numai de luptele şi revendicările muncitorilor (reduse acum la tăcere cu patul armelor), ci şi (ceea ce era mult mai grav) de imperativele şi exigenţele modernului capitalism de stat. Patronii păreau să-l ignore totuşi şi, cu o înduioşătoare nevinovăţie, se făleau încă, după ce stăpânii lor muriseră, cu foişoare şi cupole, miradoare şi balustrade, toate aranjate astfel încât să pară că este vorba despre încăperi adevărate, confort şi lux derizoriu de care bătrânele şi risipitele oase pe care le găzduiau n-aveau să se mai bucure niciodată.

Cu douăzeci de ani în urmă, în barul subteran din curtea Facultăţii de Litere aflat în faţa intrării în capelă, Alvaro băgase de seamă prezenţa unui băiat de vârsta lui, îmbrăcat cu o neglijenţă afectată, care părea că se mişcă într-un univers fantomatic, înaintând pe bâjbâite printr-o mulţime de studenţi, ca un somnambul într-un coşmar prăpăstios şi îndărătnic. La masa unde-şi pregătea lecţia de istorie, Ricardo şi Artigas discutau cu strălucitul pe atunci şi popularul delegat al cursului de pregătire Enrique López. Antonio stătea mai în fund cu doi studenţi la drept, elevi şi ei ai profesorului Ayuso. Băiatul a trecut pe lângă ei bălăbănindu-se şi căutând în zadar un loc între băncile de lângă perete. Atitudinea lui era din ce în ce mai neobişnuită, iar privirile se întorceau spre el cu o dezaprobare crescândă. La un moment dat s-a împiedicat

de un scaun, a fost cât pe-aci să-şi piardă echilibrul şi, ca să nu cadă, s-a sprijinit de umărul unui tinerel cu ochelari. Rotindu-şi scrutător ochii albaştrii de jur-împrejur, se dădea înapoi, stoic, spre ieşire şi se pierdea în direcţia spălătorului până a dispărut din câmpul vizual al lui Alvaro, chiar în locul în care, câţiva ani mai târziu, sora lui Artigas a aprins fitilul unei petarde şi a suit liniştită pe scări cu câteva secunde înainte de explozie.

— Ce-i cu el?

— N-ai văzut?

— N-am băgat de seamă.

— S-a îmbătat turtă.

— Cine e?

— Un ţicnit. Părinţii lui au o grămadă de bani.

— Ce studiază?

— Nu e student. Se plimbă cu automobilul şi scrie poezii.

— Nu l-am mai văzut până acum.

— Pe-aici trece rar. Dacă vrei să-l cunoşti, du-te prin baruri şi bordeluri.

Era la începutul lui noiembrie şi Alvaro vegetase câteva săptămâni în compania unor studenţi fricoşi şi plicticoşi, încadraţi în masa compactă a învăţăceilor care, de cum ieşeau de la cursuri, discutau temele date de profesori şi începeau să le tocească de zor.

Enrique se număra printre studenţii aleşi, dar, spre deosebire de ceilalţi, nu se limita să înveţe întocmai materiile predate şi, cu glasul lui cu un frumos timbru de bariton, discuta cu plăcere despre sport, istorie, literatură.

— Cunoşti discursurile lui José Antonio? îl întrebase pe Alvaro.

— Nu.

— Citeşte-le. N-o să-ţi pierzi timpul degeaba.

— Politica nu mă interesează.

— Chiar dacă nu te interesează. Teoria statului modern, sindicatele, depăşirea luptei de clasă... E ceva formidabil...

singurul răspuns serios al Europei la provocarea lui Lenin.

Enrique vorbea cu multă elocinţă despre Ramiro Ledesma, Hedilla, Pradera, anarhosindicalişti. Înalt, voinic, cu trăsături armonioase, când se exprima în public lăsa să-i cadă o şuviţă de păr blond pe frunte şi o îndepărta cu o mişcare energică a capului, cu instinctul sigur al tribunului. Dialectica lui nu dispreţuia folosirea pumnilor, şi pe coridoare se comenta încă admirativ încăierarea lui cu patru studenţi monarhişti la care se repezise ca un taur, trântindu-i unul după altul pe primii trei şi azvârlindu-l pe ultimul în micul lac artificial din mijlocul curţii. Foştii lui colegi de la liceul San Ignacio îşi aminteau de timpurile în care, purtând cămaşă albastră şi bască roşie, antrena tinerii din formaţiile de centurioni din Falangă, bătând pasul marţial cu o remarcabilă precocitate şi hotărâre şi ridicând entuziast braţul în salutul hitlerist. Alţii susţineau că l-au văzut în anul 1943 în fruntea unui grup de manifestanţi care au dat foc ecranului de la un cinematograf din Barcelona pe care se proiecta pentru prima dată în Spania un film de război făcut de englezi. La paisprezece ani, înfrângerea militară a Germaniei l-a prăbuşit într-un abis de disperare şi, închis în camera lui, a plâns timp de câteva ceasuri ascultând uvertura de la *Crepusculul zeilor* de Wagner. De atunci, Enrique îşi închinase eforturile restaurării doctrinei din tinereţe a lui José Antonio şi, când a intrat la Universitate, milita în micul dar activul nucleu de falangişti nemulţumiţi.

— Dac-ar mai trăi Ramiro Ledesma...

— Viu sau mort, lucrurile ar fi mers la fel, a afirmat Antonio.

— Minciuna, intervenea atunci Enrique. Vina e a conducătorilor de azi, care au trădat Revoluţia.

Câteva zile mai târziu, Alvaro îl văzuse din nou pe băiatul acela la bar. Stătea la o masă din colţ şi părea cufundat în lectura unei cărţi. Când Enrique s-a apropiat şi

a ridicat glasul, a lăsat cartea pe banchetă şi şi-a aprins o ţigară cu degetele lui tremurătoare.

— Aţi urmărit cursul lui Ayuso? a întrebat Antonio în timp ce chelnerul a adus comanda. Un adevărat tir razant.

— Împotriva cui?

— Împotriva cui putea să fie? Nu l-ai auzit vorbind despre codurile de legi din Evul Mediu? Despre epocile de libertate şi de tiranie?... Află că individul e slobod la gură.

— Ăsta, cel puţin, are curajul să-şi proclame opiniile, a spus Enrique. Pe mine unul mă scot din sărite fricoşii.

— Ayuso n-a fost niciodată un fricos, a spus Antonio. După război a stat doi ani închis. Ştiai?

— Când dau peste un roşu, îmi place să-l văd că ştie să înfrunte primejdia – Enrique se exprima cu vehemenţă –. Cu Ayuso ştii la ce să te-aştepţi, pe când cu alţii...

— Care alţii?

— De ce să dăm nume? Noi scoatem pentru ei castanele din foc, iar acum tot ei fac pe vitejii.

— Sunt nişte fripturişti.

— Democraţia e o adevărată ciumă pentru ţară.

Băiatul asculta conversaţia şi zâmbea ironic. Când chelnerul s-a întors cu tava, a cerut un gin dublu.

— O să te îmbeţi din nou...

— Decât să fiu nevoit să ascult ce se spune aici, mai bine mă îmbăt.

Enrique s-a ridicat şi s-a dus să-i ceară socoteală. Ricardo încercase zadarnic să-l oprească.

— Vrei să repeţi, te rog, ce-ai spus?

— Am spus că decât să ascult ce spui dumneata mai bine mă îmbăt ori îmi pun vată în urechi, a răspuns băiatul pe tonul cel mai firesc de pe lume.

Enrique a simulat o mişcare de atac, dar s-a stăpânit. Obrajii i s-au înroşit dintr-odată.

— Dacă eşti bărbat adevărat, vino cu mine în curte.

— Nu sunt.

— Ce eşti, atunci? Femeie?

— Nu sunt nimic, şi nici dumneata nu eşti nimic. Dar dumneata îţi închipui că eşti cineva.

Antonio şi Ricardo interveniseră şi-l imobilizaseră pe Enrique.

— Nu-l lua în seamă. E beat.

— Nu, lăsaţi-l să dea în mine. Nu vedeţi că numai aşa o să simtă că-i bărbat?

— Tu să taci ori...

— Singurul lucru pentru care nu pot să-l iert e că mă tutuieşte.

Incidentul s-a încheiat pentru că tocmai atunci au intrat câţiva profesori în bar. Încetul cu încetul studenţii au ieşit în curte şi Enrique s-a luat după ei, urmat de prietenii lui. Alvaro hotărâse să chiulească şi, când s-a ridicat să plătească, băiatul s-a oprit din citit şi privirile lor s-au întâlnit pentru câteva clipe.

— Mare tâmpit mai e şi prietenul tău.

— Nu-i prietenul meu.

— Mai bine pentru tine. Când vin aici, mereu se ţine de predici, de parcă ar purta cu sine un amvon... Niciodată nu tace?

— De fapt, nu-i băiat rău, a spus Alvaro.

— Oamenii ca el mă îmbolnăvesc... Se pregătesc, toată ziua nu fac altceva decât să se pregătească... La ce bun? îmi spun... Pe urmă deschid o prăvălie şi ajung să-şi jefuiască clienţii ca negustori cinstiţi.

— Şi tu? Ce studiezi?

— Nimic. În ţara asta nimic nu merită... Fiindcă tata a vrut să mă înscriu la Universitate, m-am înscris... Dar nu studiez.

— La ce te-ai înscris?

— Nu ştiu. – Băiatul şi-a dus o mână la buzunar căutând portofelul —: Probabil că scrie pe chitanţă, nu-mi mai aduc aminte... Am hotărât dând cu banul, în faţa ghişeului.

— Şi ce-a ieşit?

— Uite. Scrie aici. Dreptul, a zâmbit. Vânătoare de procese, cum se zice... Eu unul, drept să spun, prefer să lipesc timbre într-un birou notarial... Ce vrei să bei?

— Nu mi-e sete, mulţumesc.

— Locul nu-i prea plăcut, ce-i drept, a admis el. Am maşina parcată chiar aici, în faţă... Vrei să facem o plimbare?

Şoseaua urca în zigzag pe coasta muntelui şi la un cot al drumului v-aţi oprit să admiraţi peisajul. Tancurile de petrol ale companiei Campsa străluceau în soare, iar norii grămădiţi şi groşi se depărtau spre largul mării. Cargourile aşteptau nemişcate de partea cealaltă a digului. Dincolo de platformele şi depozitele din portul liber marea izbea furioasă cu o regularitate monotonă. Din cocioabele dinspre Casa Antúnez se ridicau glasuri stridente, puse pe scandal. Într-un capăt al terasamentului doi chiparoşi drepţi ca două santinele vegheau, solitari şi gravi, lenta descompunere a trupurilor.

V-aţi urmat drumul coborând pe şosea. Firidele înlocuiau tot mai mult mausoleele, ca alveolele unui stup imens. Era zona cea mai recentă a cimitirului, şi concepţia utilitară a civilizaţiei urbane moderne se manifesta aici într-o forma arhitecturală comună şi mai simplă, înrudită într-un anumit fel cu schema lui Le Corbusier. În vârful muntelui vegetaţia dispărea – chiparoşii, sălciile, palmierii, pinii – şi doar răzoarele puse la intersecţii şi în pieţe – brazda de iarbă, rozmarin, limba-soacrei, agave – dădeau o notă simplă de culoare. Firidele se aliniau în blocuri ca grupurile de case fabricate în serie pentru funcţionari şi salariaţi de la marile întreprinderi, la fel de dezumanizate şi aseptice, cu plăcile lor de marmură ce reflectau lumina precum ferestrele, cu morminte deschise ca nişte edificii goale în faza de construcţie, cu trotuarele şi străzile pustii

şi uniforme, semafoarele amplasate la intersecţii: locuinţe protejate la Madrid ori la Paris, de ce nu şi supermarketuri, cinematografe, farmacii, cafenele, reclame de neon? O dezolantă impresie de vid punea stăpânire pe trecători în faţa acelei (involuntare?) parodii a lumii industriale. Cimitir şi piatră. Nicio floare, nicio pasăre. Doar voi, morţii vii, şi nimic altceva.

Automobilul era un MG decapotabil, model cam învechit. Sergio te ajutase să deschizi portiera şi, ca să poţi lua loc, a strâns un sutien boţit de pe canapea.

— Aseară am dat o raită pe Diagonal cu o târfă şi, când s-a îmbrăcat, a uitat sutienul în maşină. Am băgat de seama azi-dimineaţă, când veneam încoace. Avea nişte sâni magnifici... Oh, sărmana de ea a urcat scările de-a buşilea.

— De ce?

— Fiindcă nu se putea ţine pe picioare. Nici eu, fie zis între noi... Nu-mi aduc deloc aminte cum de-am putut să mă întorc acasă. Ana m-a trezit şi m-a ajutat să fac baie.

— Ai condus beat?

— Aproape noapte de noapte conduc beat. Pentru mine e un obicei. La început Ana era îngrijorată, dar acum mă lasă în pace.

— N-ai avut niciodată un accident?

— Niciodată. Dimpotrivă, alcoolul mă stimulează. Reflexele sunt mai bune... Singurul lucru care mă toropeşte cu adevărat e apa.

— Dar taică-tu ce zice?

— Tata e un dobitoc. Pentru el viaţa se reduce la o chestiune de aritmetică. O casă nu-i o casă, ci un buget; un câmp nu-i un câmp, ci un anumit număr de hectare; când vede marea se gândeşte s-o transforme în petrol... Îşi închipuie că e tare deştept fiindcă ştie să câştige bani şi salariaţii lui îşi scot pălăria când îl văd... Din fericire, Ana e foarte diferită.

— Cu ce se ocupă taică-tu?

— Exportă şi importă portocale şi altele asemenea... Ceva pasionant, închipuie-ţi... Cacao din insulele Galapagos şi făină de grâu ca să facă azimă... Tâmpitul de el crede că mai târziu o să continui eu afacerile lui. N-are decât să creadă. Când s-o aştepta mai puţin, o să-l trezesc eu la realitate.

— Şi maică-ta?

— Ana e minunată. Reprimată şi nesigură, dar minunată. Nu înţeleg cum poate suporta un dobitoc ca el...

Sergio conducea cu viteză mare, descurcându-se foarte bine în haotica circulaţie de pe Rondas şi, dintr-odată, a luat-o pe strada Cera, în direcţia Spitalului.

— Îţi place Cartierul Chinezesc? a întrebat.

— N-am fost niciodată.

— Eu merg zilnic. Singurii oameni interesanţi din Barcelona aici îi găseşti... Târfe, borfaşi, pederaşti... Ceilalţi nu sunt persoane, sunt moluşte.

Prin fereastra MG-ului contemplasem pentru prima dată oraşul murdar şi răpciugos, cu faţadele caselor coşcovite şi zdrenţele fluturând în balcoane. Neruşinarea ticăloasă din anii cincizeci nu se manifesta încă în zonele joase şi, sustras dintr-odată din ozonul uşor şi stimulator al cartierelor rezidenţiale, aveai impresia că te cufunzi într-o lume cu totul deosebită, profundă şi mai densă, simţind că oxigenul se împuţina în plămânii tăi şi că deveneai tot mai timorat şi nesigur, ca un animal domestic smuls brusc din elementul său natural cotidian. Taverne sumbre ca nişte vizuini de tâlhari, mici cafenele întunecoase şi urât mirositoare, sordide birturi cu gustări şi băuturi de provenienţă dubioasă se înşirau unele după altele de-a lungul străzilor mizere şi, la colţuri, femei de obârşie şi profesie inclasificabile vindeau franzele la preţ de speculă, ţigări americane, brichete, cârnaţi, pe care, la primul semnal de alarmă, le ascundeau sub fuste, în decolteu, în

portjartier, sfidând deschis şi în chip flagrant regulile pudoarei şi ale igienei. În prăvălii şi bodegi un strat de jeg secular parcă se strânsese peste ciudatele produse ale subdezvoltării iberice: vasele cu măsline.

Năut prăjit şi fasole, uriaşele roţi de brânză din la Mancha din care se scurgea grăsimea, bolovănoase, rotunde. Proliferând într-un atât de strălucit şi prielnic mediu, o adevărată Curte a Miracolelor tipic spaniolă – singura Curte durabilă şi autentică din accidentata şi surprinzătoarea voastră istorie – îşi etala viciile şi defectele în mijlocul indiferenţei generale a comunităţii: braţe răsucite, cioturi, plăgi, ochi voalaţi ca nişte oglinzi oarbe punându-te în contact, la cei nouăsprezece ani ai tăi de existenţă deşartă, cu structura reală a unei societăţi căreia îi aparţineai fără să ştii, excrescenţă paralelă şi inversă faţă de existenţa castei voastre parazitare: vorace, tentaculară, madreporică.

V-aţi oprit pe strada San Rafael. Sergio îţi arătase o vitrină cu un bogat sortiment de prezervative şi ţi-a oferit o cutie în care apărea desenată Gioconda. Lipsa de experienţă şi candoarea ta îi aţâţa pofta naturală de cunoscător şi, în timp ce vă îndreptaţi spre bordelurile din Robadors, te-a pus la curent cu experienţele lui.

— Cele mai bune târfe sunt cele mai ieftine. Deunăzi am fost cu una de şase pesete. Ştirbă, ciolănoasă, un adevărat model pentru Solana.

— Te-ai culcat cu ea?

— I-am cerut să se dezbrace şi să se spele la bideu. Ceva extraordinar, pot să jur. Am vrut să fac un desen cu ea, dar s-a supărat. Mi-a spus: «Ei, tu, pehlivane, te crezi la Academia de Arte Frumoase?»

— Şi tu ce-ai făcut?

— I-am dat cinci duros şi-am şters-o.

— Fără să te-atingi de ea?

— Fără.

— Nu s-a supărat?

— Să se supere?... Pentru ea era o uşurare. Închipuie-ţi, astea se culcă de o sută de ori pe zi. Oricât temperament ar avea, sunt sătule.

(Când, cu câteva zile în urmă, ai pus piciorul în Barcelona după şase ani de absenţă ai refăcut minuţios itinerarul lui Sergio, încercând să retrăieşti emoţiile pe care ţi le inspirase atunci. Decorul era aproape neschimbat: bordelurile erau închise, dar în barurile care le luaseră locul femeile îşi continuau treaba cu asiduitate; cocioabele şi cârciumile erau aceleaşi dinainte, la fel ca şi lustragiii şi cerşetorii. Dar te schimbaseşi tu şi după excitaţia ta juvenilă venea rândul melancolicei indiferenţe de atunci. Cartierul îşi urma existenţa sumbră, străin de tine şi de dorinţa ta de a-ţi retrăi anii tinereţii. Îţi aminteai nedesluşit de Joia Mare – anul 1956. La câteva luni după moartea lui Sergio – când ai fotografiat procesiunea pe strada Guardia: gladiatori romani cu sandale de ţăran catalan, o Sfânta Eulalia la pubertate care mesteca gumă, căscatul plictisit al unui preot, un cor înspăimântător de spiriduşi îmbrăcaţi ca acoliţi, iar în urma lor, sub o inscripţie explicativă care anunţa «Camere Madame», fetiţele care fuseseră la prima comuniune defilau în chip de îngeraşi cu aripi şi tunici albe şi păreau că se îndreaptă spre *meublé* cu remuşcarea mistică a adolescentelor lui Sade la o orgie hulitoare, demenţială, fabuloasă. Un văl de uitare mai gros decât în alte etape din trecutul tău acoperea în chip justiţiar perioada aceea a vieţii tale. Singura dovadă vizibilă, fotografiile, numai ele, te apărau de uitare. Dar cum puteai să reconstitui cu astfel de elemente lunile, pentru tine decisive, ale abolitei voastre prietenii?)

După un ocol prin cartier, Sergio te-a dus într-unul din barurile lui şi v-aţi aşezat împreună cu două femei. Prietenul tău se mişca în ambianţa aceea de parcă ar fi

crescut acolo, iar tu urmăreai gelos impertinenţa lui, tinereţea lui, cutezanţa lui. Târfele îl tratau ca pe unul de-al lor şi, la un moment dat, îţi aminteai, s-a depărtat ca să plătească iarba împreună cu un bărbat de la care a cumpărat un pliculeţ pe care l-a vârât îndată în buzunar.

— Îţi place marijuana?

— Ce e?

— O iarbă.

— E un drog?

— Da.

— N-am încercat niciodată.

— Dacă treci pe la mine, o să fumăm.

În ziua aceea n-ai fost la el, nici n-ai fumat marijuana (în realitate, după cum ai descoperit pe urmă, nici Sergio nu fuma: se mulţumea să inhaleze fumul şi să-l exhaleze imediat, fără să-l tragă în plămâni). Se întâmplase ceva, pentru tine foarte important, chiar dacă atunci ai vrut să uiţi. Una dintre femei ţi-a propus să mergi cu ea şi ai acceptat de teamă să nu te creadă nepriceput, dar tu nu cunoscuseşi femeia şi nu cunoşteai nici (iar asta îţi sporise avântul) că se putea face dragoste la ora unu după-amiază (până atunci credeai că e un privilegiu exclusiv al întunericului, cu putinţă numai în sunetul armonios al fluierului şi pe divanurile orientale ale curtezanelor irezistibile ale lui Pierre Louys). Odaia era mică, neaerisită. Patul, murdar. Şifonierul, deprimant. Te-ai dezbrăcat, tremurând, fără a îndrăzni să te uiţi la trupul ei, ruşinat cum erai de al tău, uimit, până la urmă, că mângâierea expertă a degetelor ei făcea din tine un bărbat care, deşi cu stângăcie, se culca peste ea şi, cu şi mai mare stângăcie, o penetra (călăuzit tot de mâna ei), cu obrajii aprinşi, pometii roşii, contopiţi amândoi până la plăcerea crispată care te restituise vieţii după acele clipe nesfârşite de uitare şi de moarte. De cum te-ai ridicat din pat, te examinaseşi în oglindă şi reacţia ta a fost, pur şi simplu, de

uimire.

Iubirea profundă pe care o presimţiseşi de mic copil era oare asta?

Un cortegiu funebru pătrunsese pe neaşteptate pe aleea principală şi s-a oprit în dreptul unor plăci de marmură, la vreo sută de metri de locul în care eraţi voi. În cortegiu erau câţiva preoţi şi, în timp ce funcţionarii de la Pompe Funebre descărcau coşciugul, ai băgat de seamă vrăjitoriile şi nu-ţi venea să crezi ochilor. Farsa rituală – inventată de alţii şi repetată mecanic de ei – îi urmărea pe compatrioţii tăi, până la ultima redută. Vicari ai unui dumnezeu afazic şi nul, trăiau – prosperau – pe socoteala fricii şi neajutorării ca nişte vulturi nesăţioşi şi falnici. Revolta anilor tăi tineri renăscuse intactă şi, reflectând la soarta postumă a profesorului Ayuso, ţi-a venit să vomiţi.

— Eşti obosit? a întrebat Ricardo.

— Nu sunt obişnuit cu aşa ceva.

V-aţi întors luând-o pe scări, pe scurtătură. Viziunea panoramică era din nou minunată (marea agitată şi metalică, platformele şi depozitele companiei Campsa, plaja pustie) şi în timp ce coborâţi (inima îţi bătea cu putere şi trebuia să cobori agale) te-ai oprit să te uiţi la epitafurile de pe lespezi: «CE EŞTI TU EU AM FOST, CE SUNT EU VEI FI TU». «DOAMNE DUMNEZEULE, PRIMEŞTE-L PE ROBUL TĂU ÎN RAI». «NU E MORT, E DOAR ADORMIT». «DOAMNE MILUIEŞTE-MĂ PE MINE PĂCĂTOSUL». Invocări, rugăciuni, sfaturi, sentinţe, zadarnice capcane de nemurire.

Foarte ciudată e religia alor tăi, îţi spuneai, şi foarte ciudat Dumnezeu – pe care eşecul propriei sale creaţii îl face să se simtă atât de frustrat, încât se socoteşte obligat să coboare în lume pentru a o contempla şi corija, cu rezultatul ştiut de toţi: eşecul nu era din nou dezvăluit? Ce concluzie morală tragem din întâmplarea asta

rocambolescă?

Firide cu glastre de flori, coroane, lauri. Fotografia ştearsă a unui domn îmbrăcat ceremonios cu jachetă. O alegorie a morţii, sculptată în alabastru, la baza unei coloane în vârful căreia se afla o Sfântă Fecioară. Un mormânt împodobit ca un sarcofag egiptean. Un înger mânios şi solemn, înălţându-se precum Statuia Libertăţii din New York.

Violent, copleşitor, cerul îşi armoniza golul său opac lângă ambianţa stearpă a dalelor risipite prin iarbă. O salcie parcă leşina tremurătoare şi ameninţarea sumbră a norilor parcă plutea deasupra lui. Câteva frunze s-au desprins în zbor prevestind toamna care se apropia. Din substraturile profunde ale muntelui, prin pământul afânat, moartea îşi filtra (îşi impunea) evidenţa găunoasă, apoteoza mârşavă, victoria meschină şi inertă.

«NU TRIUMFĂ UITAREA, CHIAR DACĂ SMULGE DE LÂNGĂ NOI FIINŢELE DRAGI. LEGĂTURILE IUBIRII ADEVĂRATE NU SE RUP NICIODATĂ».

Ricardo se uita la tine surprins şi, întorcându-se dintr-odată la deprimanta realitate a acelei copleşitoare veri a lui 1963, te-ai trezit în cimitirul barcelonez din Sudvest vorbind singur cu glas tare, printre crucile dezolante.

În picoteala plină de zbucium din ajun, după sosirea lui Antonio la Mas, Alvaro încercase să răscumpere din uitare chipul familiar şi depărtat al profesorului. Cum memoria era discontinuă şi instabilă, se limita să-i propună o serie incoerentă de gesturi şi atitudini interceptate izolat de ea în timpul expunerii cursurilor de două ori pe săptămână. Ayuso mergea cocârjat, se urca pe platformă fără grabă, bătea cu degetele în masă ca să-i anunţe că puteau să se aşeze. Privirea lui era de obicei amabilă şi timidă; în mod excepţional, severă şi distantă. Profesorul se exprima cu un glas domol, subliniind ceea ce socotea important cu o

intonaţie deosebită şi mai apăsată, în timp ce, dând semne de nervozitate, ciocănea în braţele jilţului ori lăsa să-i alunece ochelarii pe coama puternică a nasului. Faţă în faţă cu el, patru sute de studenţi ascultau şi scriau copleşiţi peste soioasele pupitre din sală.

Despre singura dată când îl văzuse în particular (admiraţia lui pentru el avea să se nască mult mai târziu, când se stabilise la Paris, când s-au produs primele tulburări universitare în 1956 şi profesorul adoptase o atitudine hotărâtă în apărarea studenţilor săi), Alvaro păstra tot o amintire ştearsă. Ayuso trăia modest (de asta era sigur), şi o menajeră cu înfăţişare pitorească le servise lui Antonio, lui Ricardo şi lui o cafea îndulcită cu zaharină. În apartament erau mobile vechi, draperii închise la culoare, o bibliotecă ce se întindea de-a lungul unui coridor îngust şi o îngrijită reproducere după Caravaggio. Biroul lui era acoperit cu carpete şi cărţi.

Iar într-un colţ al mesei era o fotografie veche a lui Américo Castro cu o dedicaţie afectuoasă. Vizita lui a ţinut câteva ore, dar, în pofida strădaniilor sale, Alvaro nu reuşise să scoată din colbul memoriei obiectul precis al conversaţiei. Ayuso fuma ţigară după ţigară aşezat în faţa lor, iar o pisică neagră s-a întins voluptuos pe picioarele lui şi a rămas nemişcată în poală, mândră şi zveltă ca un personaj heraldic. (Trecuseră treisprezece ani de atunci şi reconstituirea lui minuţioasă se oprea aici.) În toamna aceea (1950) Alvaro se înscrisese la seminarul de economie politică şi asista regulat la orele lui Ayuso despre istoria instituţiilor juridice medievale. Antonio, Enrique şi Ricardo figurau şi ei printre studenţii înscrişi la seminar şi adesea se iscau discuţii aprinse pe marginea cursurilor şi ideilor profesorului. Alvaro asculta fără să reţină prea multe lucruri, convins că politica era o prostie şi absorbit cu totul de descoperirea Cartierului Chinezesc şi de lectura cărţilor pe care i le împrumutase Sergio. Eliberat

de ochiul vigilent al mătuşii Mercedes, savura tihna vieţii universitare cu conştiinţa exaltantă a independenţei sale faţă de mediul social în care vegetase până atunci – inert, fricos, stingher.

— Când termini facultatea, ce ai de gând să faci? l-a întrebat Antonio.

— Dar tu?

— Eu mă pregătesc pentru concurs.

— În ce domeniu?

— În diplomaţie.

Ideea îl sedusese, dar Sergio a avut grijă îndată să-l descurajeze, afirmând că misiunea diplomatului consta înainte de toate în a zâmbi, a săruta mâna doamnelor şi a şti să cojeşti o portocală.

— Un cretin congenital. Congenital şi poliglot. Mai bine anunţi o marcă de pastă de dinţi în ziare.

Sergio apăruse pe neaşteptate la ieşirea de la seminarul de economie şi s-a alăturat grupului de studenţi care discutau teoriile fiziocraţilor la bar.

— Mă cam scot din sărite prietenii tăi, i-a spus lui Alvaro. Mereu serioşi, de parc-ar veni de la o înmormântare, nu ştiu să vorbească despre altceva decât despre Adam Smith şi clasele sociale... Ori de câte ori beau un vermut în faţa lor, se uită la mine de parc-ar spune: tu te îmbeţi, pe când muncitorii trudesc douăsprezece ore pe zi pentru treizeci şi şase de pesete şi în Andaluzia se înregistrează cincisprezece la sută de copii tuberculoşi, nu ţi-ar fi ruşine!... Ei bine, nu mi-e ruşine. Cine se cred? Mântuitorii omenirii? – Vorbea cu o expresie obosită şi a ridicat din umeri —: Pe de altă parte, cine sunt muncitori ăştia? Des bourgeois qui n'ont pas réussi[8]. Muncitor sau burghez, cine munceşte e un dobitoc.

Ieşiseră din incinta Universităţii şi se îndreptau spre MG agale. Ceilalţi se împrăştiaseră.

---

8 Burghezi care n-au reuşit în viaţă (lb. fr.).

— Ştiu ce gândeşti: că dacă n-aş fi bogat, n-aş vorbi aşa. Probabil că ai dreptate. Banul face viaţa uşoară, dar eu n-am nicio vină dacă taică-meu nu şi-a retras mădularul la timp şi Ana nu s-a gândit să se spele... Dar ascultă bine ceţi spun. Chiar de m-aş fi născut sărac, cred ca nici atunci n-aş fi muncit. Dacă ai neşansa asta, de ce, pe deasupra, să mai fi şi fraier?

Pe canapeaua din faţă stătea o fată puţin mai tânără decât ei, frumoasă, subţire, brunetă, cu ochii migdalaţi şi albaştri.

— O cheamă Elena, a spus simplu Sergio.

Alvaro îi întinsese mâna, dar ea s-a mulţumit să şi le împreuneze pe ale ei şi a salutat ca un boxer victorios la sfârşitul meciului:

— Încântată.

MG-ul a demarat în trombă. De pe canapeaua din spate Alvaro contempla ceafa delicată a fetei, netedă ca a unui copil.

— Unde mergem? a întrebat Elena.

— Acasă am o sticlă de coniac, a spus Alvaro.

— Vreau să văd oameni respectabili, a spus Elena. Doamne din Acţiunea Catolică şi din lumea bună... Unde pot să-i întâlnesc?

— În locurile distinse.

— Să mergem într-un loc distins.

— Ce-ar fi să-l căutăm pe Pepe?

— Cum vrei.

— Cine-i Pepe? a întrebat Alvaro.

— Un chelios. I-a căzut părul din pricina sifilisului şi seamănă cu Frankenstein.

— Şi ştie să cânte bolerouri, a spus Elena.

Coborau pe Rondas şi, ajungând la Paralelo, au luat-o pe Conde de Asalto. Sergio a parcat la intersecţia cu San Roque şi a claxonat. Un craniu pleşuv s-a ivit îndată în uşa barului.

— Repede. Vino cu noi.

— Am lăsat chitara înăuntru.

— Nu-i nimic. Lasă chitara.

Alvaro s-a dat la o parte ca să-i facă loc. Cheliosul suferea de strabism şi când zâmbea îşi dezvelea complet gingiile.

— Te ducem la Salón Rosa, a spus Sergio.

— Pai nu sunt îmbrăcat cum se cere acolo.

— N-are a face. Tu intri cu noi şi nimeni n-o să-ţi spună nimic.

Fusese o după-amiază furtunoasă. La Salón Rosa, doamnele (pălării cu flori artificiale, feţe sulemenite, lungani care-şi umflau fălcile înghiţind cu lăcomie platouri de prăjituri) priviseră cu îngrijorare cum dăduseră buzna cei patru intruşi (cheliosul purta o şapcă cu cozoroc de un galben strident) şi, de cum s-au adus platourile, Sergio a tăiat o şuviţă din părul Elenei cu o forfecuţă pe care o purta în buzunar, a tăiat în două pâinea pe care le-a adus-o chelnerul, a presărat puţină sare peste ea şi, fără să ţină seama de ostilitatea mută a publicului (papagali ceremonioşi, cucuvele îngândurate, coţofene înnobilate printr-un titlu pontifical: o adevărată colivie) a băgat şuviţa înăuntru şi a început să mănânce sendviciul asigurând (pe oricine voia să-l audă) că niciodată nu gustase ceva mai bun în viaţa lui. Pe urmă Pepe a vrut să cânte un bolero intitulat «Ai un mijlocel tras ca prin inel» dar şeful de salon l-a oprit la timp.

— Sunteţi nişte antisemiţi, l-a acuzat Elena cu un glas aspru.

Au ieşit ultragiaţi şi demni şi au mers o bucată de drum prin centru escortaţi de glasul îngrozitor al cheliosului (care interpreta în sfârşit «Ai un mijlocel tras ca prin inel» fără acompaniament muzical). Sergio se căţăra pe stâlpii cu lămpi de gaz ca să aprindă ţigările Elenei şi, când au găsit automobilul, a propus să golească împreună o sticlă

de pernod.

— Pe urmă ne întoarcem la Salón Rosa şi vomităm.

— Dă-i naibii, a spus Elena. De ce nu mergem la un bar tineresc?

— La Sans? Ori la Casa Valero?

— Unde vrei tu.

Au demarat din nou (după ce au aruncat o scurtă privire în câteva baruri) şi, coborând lângă stadionul din Montjuich, Alvaro şi-a dat seama că e beat. Aerul era gros şi parcă de bumbac. Capul i se învârtea.

— Ce-i cu tine?

— Mi-e rău.

— Schimbă băutura. E mult mai bine să amesteci.

Intraseră într-un birt sordid şi Sergio a comandat rom dublu. Toate mesele erau ocupate de andaluzi. Alvaro băuse două pahare pe nerăsuflate şi, printr-o perdea groasă de ceaţă, a asistat la discuţia aprinsă dintre Sergio şi un individ cu înfăţişare de ţigan. Cheliosul a sărit să-i potolească şi încerca să-i despartă.

— Mă scoate din sărite cu râsul lui, spunea Sergio.

— Lasă-i în pace, nu vezi că sunt fericiţi?

— N-au niciun motiv să fie fericiţi.

— Dumneata ne-ai provocat.

— Provocarea nu strică. Întreaga viaţă e o provocare... Acum şase mii de ani poeţii asirieni... Începând din clipa aceea amintirile se învălmăşeau îngrozitor. Alvaro avea impresia că fusese expulzat din birt cu violenţă şi, când s-a trezit, se afla într-un bar din Borne, înconjurat de oameni necunoscuţi. La masa de alături, Elena şi Sergio dormeau buştean. Cheliosul spălase putina.

— Un vin pelin?... O ceşcuţă de cafea?

Se zărea o lumină în stradă. Cerul era vânăt şi Alvaro a arătat spre el cu degetul.

— Ce-i asta? Aurora boreală?

— Asfinţeşte, a răspuns laconic bărbatul.

Întrebările se învălmăşeau în capul lui, la început noi, pe urmă răsuflate: cum? unde? când? şi apoi veneau scârba şi deprimarea şi greaţa, nelipsite şi bătrâne ca lumea (s-ar fi putut întâmpla în noaptea aia şi tu n-ai mai exista: la kilometrul 25 pe şoseaua spre Valencia MG-ul depăşise fără vizibilitate un DKW cu numărul B-64841 la curba cunoscută sub numele de miradorul din Coix chiar în clipa în care Fordul cu numărul B-83525 venea în viteză în direcţia opusă, silindu-l să accelereze pentru a evita ciocnirea şi proiectându-l mai întâi spre dreapta şi apoi spre stânga, pe porţiunea descendentă din apropiere de Garraf. Pierzând controlul, MG-ul a rupt paravanul metalic dintre balize, s-a prăbuşit vertiginos de pe faleza de patruzeci şi şapte de metri înălţime, răsturnându-se de două ori înainte de a se sfărâma de stânci şi a se cufunda definitiv în mare).

Soarele se ascunsese brusc şi, de pe palierul scării, ai văzut cum trece repede o barcă cu motor, brăzdând, tăind, cu un fălos acompaniament de spumă, suprafaţa încreţită a mării. Sute de pescăruşi cenuşii se repezeau fâlfâind din aripi la gurile canalelor de deversare. Norii se grămădeau deasupra voastră greoi şi negri. Vântul apleca vârfurile chiparoşilor şi transmitea un tremur necontenit frunzelor subţiri ale sălciilor. Totul anunţa apropierea furtunii.

— Cât e ceasul?

— Cinci.

— Trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta.

Pe când străbăteaţi cartierul rezidenţial şi aristocratic, mausoleele făcute de Gaudi sau *modern style*: amalgam hibrid de monument funerar şi foişor de casă de vacanţă – ai căutat cu privirea panteonul familiei Mendiola – copie fidelă şi şlefuită a pretenţiosului Duomo din Milano. Timp de câteva minute ai rătăcit zadarnic pe tăcutele alei, urmărit de amintirea vagă a depărtatelor tale vizite:

mătuşa Mercedes în doliu sever şi unchiul César cu pălărie şi ochelari şi, între ei doi, tu, indiferent şi străin de ceremonia la care luai parte, conştient de recunoştinţa gestului unilateral şi fără recurs, preschimbat, printr-un obicei ancestral, în rit strict social şi monden.

Ce obstacol s-a interpus între maică-ta şi tine? Chiar dacă fusese formulată adeseori, întrebarea te găsea nepregătit şi nu ştiai ce să răspunzi. Ca două linii paralele, existenţa lui şi a ta nu reuşiseră să se atingă şi uneori simţeai o apăsare retrospectivă din pricina aventurii netrăite, din pricina întâlnirii niciodată realizate. Pudoarea lor şi rezerva ta vă ţinuseră la distanţă şi, când ai împlinit cincisprezece ani, n-ai putut (ori n-ai ştiut) să inventezi prietenia. Acum (când erai departe de ea în timp şi în amintire) era prea târziu. În afară de momentele excepţionale (şi din ce în ce mai rare) chipul ei (ochii de un albastru foarte deschis, fruntea lată, nasul drept aşa cum apăreau într-o fotografie) dispăruse din memoria ta pentru totdeauna.

Din balconul de pe strada Piedad, tolănit pe divanul unde stătea Sergio când citea, aveai în faţă o privelişte sobră şi ritmică, a cărei amintire (chiar după numeroasele tale călătorii) se păstra încă vie în memorie: absida catedralei cu naivele şi elegantele sale turnuri, enigmaticele gargui sculptate în formă de grifoni şi căluţi-de-mare; terasele plane înnegrite de patina timpului; palisadele de contraforţi şi ferestrele: linia armonioasă şi austeră a naosului central; începutul străzii Condes. Pe divan, într-o dezordine neînchipuită, cărţile de căpătâi ale prietenului tău: Blake, Quincey, Lautréamont, Gérard de Nerval. Pe înserat lumina verzuie a abajurului impregna încăperea de o fosforescenţă ambiguă. Vechi mobile de epocă, gravuri, sculpturi căpătau o dimensiune nouă (o fervoare subită) ca la contactul cu elementul lor natural şi nativ. Covoarele

absorbeau foşnetul paşilor şi, în tăcerea unor străzi necirculate, conversaţiile dobândeau un ton complice, frazele luau o întorsătură subtilă, întrebările se înălţau într-un zbor nesigur, greoi şi mângâietor. Ana se culca de obicei cu spatele la lumină, dar cu toate astea, în scurtele asfinţituri de iarnă, ochii ei adânci aveau o strălucire deosebită, liniştitoare şi autonomă.

În prima zi când te-a dus la el acasă Sergio v-a făcut cunoştinţă cu dezinvoltură, şi Ana ţi-a reţinut mâna câteva clipe între ale ei de parcă ar fi vrut să-ţi transmită prin osmoză un mesaj personal, deosebit, unic: «Oh, te rog, nu-mi spune doamnă şi nu te adresa cu dumneavoastră... Chiar dac-aş putea să-ţi fiu mamă, îmi place să mă socotesc tânără. Îmi face plăcere când lumea mă apreciază pentru ceea ce sunt, nu ca mamă sau soţie a altcuiva. Spun asta mereu şi soţului meu: suntem căsătoriţi, dar tu eşti tu, iar eu sunt eu, suntem persoane deosebite... Spune-mi Ana şi tutuieşte-mă... Dacă nu, n-o să fim niciodată prieteni».

Cu câteva zile înainte (era soare, copiii dădeau de mâncare porumbeilor, poliţiştii umblau ţanţoşi în frumoasele lor uniforme şi întreg oraşul oferea naivilor o strălucitoare oglindă a fericirii), îţi parcaseşi automobilul pe luminosul bulevard din faţa catedralei ca unul dintre milioanele de turişti care de câteva săptămâni se năpusteau asupra ţării adormite şi leneşe şi examinaseşi, uimit, mişcarea oscilatorie şi sprintenă a sardanei, hora naţională în care se prinseseră de mâini în faţa porticului, subjugaţi, s-ar spune, de ritmul cumpănit, vioi şi vibrant al oboiului care interpreta nici mai mult nici mai puţin decât *Sfânta Cunună de Spini* (atât de indisolubil legată în amintirea ta de odiseea apărării populare republicane filmată de Ivens şi relatată de Hemingway, înainte de a te decide să ocoleşti zidurile impunătoarei Casa del Arcediano şi capela Santa Lucia, să urci pe strada Obispo şi să treci prin faţa bisericilor Santa Eulalia şi Piedad, să

ajungi în sfârşit la absidă şi să te opreşti la începutul străzii Condes, fotografiată (în această secetoasă vară a lui ’63) de un sinistru grup de nemţi cu cămăşile descheiate şi hirsuţi. Ai întors capul înapoi şi ţi-ai ridicat privirea spre şirul de balcoane de la etajul patru. În fosta cameră a lui Sergio, jaluzelele trase atârnau în întregolurile faţadei, coşcovite şi urduroase. Florile dispăruseră. Casa părea definitiv închisă şi ţi-ai continuat periplul sentimental prin cartier fără a-ţi lua inima-n dinţi şi s-o întrebi pe portăreasă. (Ce se alesese de Ana?)

— Sergio mi-a vorbit atâta despre tine încât în realitate e ca şi cum ne-am cunoaşte.

Eraţi aşezaţi toţi trei, îţi aduceai aminte, pe divanul mare din birou. Se însera şi soarele lumina încă turnurile masive ale clopotniţelor.

— Cum v-aţi simţit la Robadors? Întrebarea te-a luat pe nepregătite şi te-ai înroşit.

— I-am povestit Anei c-am fost la curve, a spus Sergio.

— Fiul meu şi cu mine n-avem secrete unul pentru altul, a explicat Ana. Te-ai distrat bine cu perechea ta?

— Nu-mi amintesc prea bine.

— Un tânăr chipeş ca tine trebuie să fi avut o mulţime de aventuri. Cel puţin aşa îmi închipui.

— Nu şi Alvaro, a spus Sergio. Deşi nu pare, e foarte sfios…

Pentru prima oară în viaţa ta, aveai impresia că eşti golgoluţ, iar Ana stătea în faţa ta şi râdea arătându-şi dinţii albi.

— Te surprinde faptul că-ţi vorbesc astfel? a spus. Cum îţi închipuiai că sunt? O tipică mamă spaniolă?

— Nu ştiu, te-ai bâlbâit.

— Toată viaţa am fost aşa. De mult am vrut să-mi schimb felul de-a fi, să-i imit pe ceilalţi, şi n-am putut. Bărbatul meu spune mereu: «Dacă ai fi altfel, cred că nu te-aş iubi».

— Tata e un tâmpit.

— Ştii că nu-mi place să vorbeşti aşa despre tatăl tău, protesta Ana. Soţul meu e complet deosebit de mine şi nu înţelege anumite lucruri, dar e un om bun şi loial. De fapt, a adăugat pe un glas convingător, valorează mult mai mult decât mine.

— Lumea e plină de nătărăi loiali şi buni, i-o reteză Sergio.

(Conversaţia se repeta de multe ori; apărarea pe care Ana o lua soţului său şi atacurile din ce în ce mai aspre ale fiului. Ana ridica glasul, se prefăcea indignată şi până la urmă mărturisirea resemnată: «E teribil. De când era mic am încercat să mă anulez pe mine ca să-l facă să-şi iubească tatăl şi să nu bage de seamă deosebirea care există între noi. Dar seamănă cu mine. Nu suportă ipocrizia.»)

Datorită lor ai învăţat să-ţi iubeşti oraşul (lucru surprinzător pentru un om dificil ca tine această iubire neştirbită de-a lungul anilor pentru nişte locuri şi străzi, descoperite în tinereţe, ale unui oraş în care te născuseşi din întâmplare şi a cărui frumoasă limbă avea să-ţi fie mereu, în pofida străduniilor tale, profund străină). Până atunci cunoaşterea oraşului se reducea la câteva cartiere elegante şi triste, monotone şi pompoase, construite după demolarea zidurilor şi prodigioasa înflorire industrială de către o stirpe burgheză dârză şi întreprinzătoare al cărei îngrozitor gust artistic nu putea fi comparat ca intensitate, îţi spuneai, decât cu nemăsurata şi nepotolita ei sete de îmbogăţire: mediocre vile în San Gervasio, apartamente asfixiante în Gracia, compătimire sordidă şi rustică în Sarria, lux ridicol în Bonanova şi Pedralbes, nuclee independente pe vremea ta ce fuseseră devorate cu un veac în urmă de delirul agrimensor, geometric din Cerdá (compactele cvartaluri de locuinţe care haşurau planul oraşului, străzile perfect paralele ca o pentagramă bine desenată). Barcelona pe care ţi-au arătat-o ei începea mai

jos de catedrală, iar lumina care-i scălda casele n-o aflaseşi nicăieri în hoinărelile tale de până atunci: era lumina de pe strada Montcada, cu palatele ei de negustori bogaţi şi înnobilaţi, împrejurimile bisericii Santa Maria del Mar, strada Calders cu admirabila ei capelă romanică, promenada Borne. Ana vă călăuzea cu iscusinţa ei instinctivă printr-un labirint de străduţe unde rufele puse la uscat atârnau din balcoane, pisicile scotoceau în lăzile de gunoi şi se bănuia culoarea soarelui în ţiglele acoperişurilor. Dogării, spiţerii din veacul al nouăsprezecelea, dughene de plante medicinale, articole de plută rezistau netulburat la trecerea timpului, aşteptând probabil, îţi spuneai, să-şi scoată pârleala, odată cu dezvoltarea turismului, când ridicarea nivelului mediu de cultură avea să transforme într-o bună zi anacronismul lor într-o excitantă şi profitabilă noutate.

Alteori Ana vă lăsa să vă duceţi singuri în Cartierul Chinezesc şi, retrăgându-se, aştepta întoarcerea voastră într-un mic salon, aprinzând ţigară de la ţigară. Înainte de a pleca, îi dăduse bani lui Sergio ca să mergeţi la bordel şi când vă întorceaţi, vă scruta feţele cu luare-aminte ca să vadă urmele proaspete ale aventurilor voastre.

— Povestiţi-mi, spunea. Cum a fost astăzi?

Sergio îi relata incidentele erotice din seara aceea, iar Ana râdea înfundat şi cerea precizări.

— Ştiu că astea sunt lucruri pe care o mamă n-ar trebui să le ştie, se scuza ea. Dar ce vreţi să fac? Nu-mi pot înfrâna curiozitatea. Noi, femeile, în Spania, suntem reprimate. Dac-aş fi bărbat, m-aş duce cu voi la bordel şi gata.

— De ce nu-ţi găseşti un amant? întreba Sergio.

— Dar tu, Alvaro? întreba ea. Ce-ai făcut în timpul ăsta?

(Încetul cu încetul Ana îţi învinsese rezistenţa şi, după câteva întâlniri, îi vorbeai cu aceeaşi sinceritate ca fiul ei. Ea te privea lung cu ochii ei strălucitori, şi pe chipul său

armonios se citea o mare atenţie pe când asculta amănuntele aventurilor tale. «Mi-ar fi plăcut să fiu bărbat», spunea.) În severa selecţie a memoriei tale câteva scene ieşeau la iveală cu mai multă precizie decât altele şi acel prim curs universitar se rezuma în amintirea ta la prezenţa Anei şi a fiului său, la plimbările nocturne prin Cartierul Gotic, la conversaţiile leneşe şi complice din apartamentul de pe strada Piedad.

Odată, cu câteva săptămâni înainte de ruptura ta cu Sergio, Ana se dezbrăcase ca să facă baie şi ţi-a cerut să închizi ochii.

— Promite-mi că nu mă spionezi, l-a rugat. Dacă e ceva ce nu suport, e să fiu văzută goală.

Tu întorseseşi capul pudic, cu privirea aţintită la cotoarele cărţilor aliniate în bibliotecă şi ai simţit îndată prezenţa apropiată şi vicioasă a lui Sergio, culcat lângă tine.

— Priveşte-o. Îţi place?

Ţi-ai luat inima-n dinţi şi ai aruncat o privire spre uşa de la baie. Ana tocmai se întorcea cu spatele complet goală şi ai observat tulburat linia generoasă a şoldurilor, spatele delicat, picioarele zvelte şi flexibile, desăvârşite (în noaptea aceea chipul ei ţi-a apărat de mai multe ori în vis, cald şi proaspăt, mângâietor ca un balsam. Când te-ai trezit, excitaţia nu se potolise şi, cu gândul încă la provocarea liniştită a coapselor ei, ţi-ai mijit ochii în timp ce, pe brânci, trupul tău parodia, independent de voinţa ta, mişcările nervoase ale coitului. Plăcerea a ajuns la sfârşit, scurtă ca un frison şi te-ai târât ca un somnambul spre chiuvetă, cu spatele la pata umedă care, ca o condensare bruscă a absurdului, inaugura o nouă zi, injustificabilă şi monotonă ca şi celelalte.)

— De ce nu te culci cu ea? a insistat Sergio.

— Lasă-mă în pace.

— Mi-ar plăcea să-i pui coarne lui taică-meu.

(Când, după câteva zile, în absenţa prietenului tău, v-aţi sărutat, la sfârşitul îmbrăţişării obrajii îţi ardeau. Ana îşi introdusese limba jucăuşă între buzele tale şi contactul acela elementar şi magnetic te umpluse de fericire. Ai schiţat un gest de a o răsturna, dar ea a rezistat cu hotărâre. «Nu, nu, a spus. Să rămânem prieteni.» Începând de atunci (fără vreun motiv precis) relaţiile tale cu Sergio se deterioraseră. Era gelos pe intimitatea ta cu maică-sa? Ori pur şi simplu, dintr-un capriciu iraţional de copil de bani gata, se săturase de tine? Cei doisprezece ani care trecuseră nu-ţi îngăduiau să clarifici definitiv chestiunea. Fapt e că, din senin, prietenul tău începuse să te trateze cu distanţă şi, sub masca cinismului său obişnuit, bănuiai existenţa larvară a unei răni mortale.

— O cunoşti pe Elena? te întrebase Ana.

— Da.

— Ce crezi despre ea?

— Nu ştiu. Am văzut-o doar de vreo două ori.

— Ieşiţi des împreună?

— Oh, nu! – Se schimbase la faţă, iar tu încercai să-ţi repari greşeala —: Pe Sergio şi pe mine ne plictiseşte.

(Pe măsură ce prietenul tău se depărta de tine şi uita să vină la întâlnirile pe care vi le dădeaţi, Ana încercase să te descoase cu privire la fata aceea: cum e, ce studiază, crezi că e cu adevărat inteligentă? Lui Sergio îi făcea plăcere să vă facă să suferiţi şi, nu o dată, îl aşteptaseşi până dimineaţa în apartament, pe când Ana se agita în jilţ nerăbdătoare şi nu contenea să-i adreseze Elenei tot felul de acuzaţii şi imputări: «E o aventurieră şi o intrigantă, ce i-o fi venit să iasă cu ea?». «Nu ştiu», «Tu, care-ai văzut-o, fii sincer, e atât de atrăgătoare cum spune el?». Iar când fiul ei se întorcea beat, se lua la ceartă şi striga la el de parcă ar fi fost amantul ei.)

— De ce i-ai vorbit despre Elena? te întrebase prietenul tău.

— Ea m-a întrebat.

— Şi tu i-ai răspuns. Nu ţi-ai dat seama că-i nebună şi e în stare să facă o nebunie?

— Nu ştiam că...

— Credeam că la vârsta ta ai învăţat să-ţi ţii gura.

Aţi încetat să vă frecventaţi şi, fără ca el să ştie, Ana te chema la telefon în fiecare zi, interminabil, încredinţându-ţi temerile cu privire la o ipotetică nuntă şi informându-te în treacăt că prietenul tău nu mai venea să doarmă acasă. «Ce crezi că trebuie să fac?... Şi-a dat seama că nu pot trăi fără el şi se amuză jucându-se cu mine. Ieri a venit să-mi ceară bani şi nu m-a lăsat nici măcar să-l sărut...» În primăvara aceea v-aţi văzut de câteva ori pe ascuns şi Ana avea ochii roşii de plâns şi parcă îmbătrânise dintr-odată. Cât despre Sergio, încetase să dea semne de viaţă şi singura dată când te întâlniseşi cu el întâmplător era beat şi ţi-a spus în batjocură că eşti «batista cu care-şi şterge mămica lacrimile».

— Du-te dracului, i-ai spus.

(Sfârşitul lui a venit pe neaşteptate, vertiginos, jalnic. Când s-a risipit brusc metodica şi înşelătoarea lui revoltă juvenilă, s-a lăsat de băutură şi a părăsit-o pe Elena azi o respectabilă mamă de familie pentru a se căsători cu putred de bogata şi convenţionala Susú Dalmases. S-a îngrăşat cu douăzeci de kilograme şi a început să cumpere patente germane şi să crească pisici siameze. Alvaro a aflat că îşi vânduse splendida bibliotecă unui negustor mărunt şi era văzut adesea în tribunele Clubului de Fotbal Barcelona. Frecventa cercurile aristocratice, iar numele lui figura în Comisia Cetăţenească însărcinată cu primirea oficială a prizonierilor din Divizia Albastră întorşi din Rusia. A murit fizic în septembrie 1955 pe coasta din Garraf, într-un spectaculos accident de automobil.)

Scările duceau la aleea principală a cimitirului şi, când v-

aţi apropiat de registratură, aţi zărit automobilul lui Artigas parcat lângă straturile de flori. Antonio aştepta şi el cu mâinile în buzunare, puţin mai departe de ceilalţi oameni din cortegiu. Foştii studenţi ai lui Ayuso se strânseseră împreună cu familia şi colegii de catedră în jurul carului mortuar – o furgonetă neagră fără cruce, fără flori şi fără coroane – şi tu ai scrutat acele chipuri grave încercând zadarnic să-ţi aminteşti un nume. Cei mai mulţi erau din promoţii mai recente decât a ta, iar puţinii discipoli de vârsta ta se uitau şi ei la tine pe furiş – de parcă ar fi fost la curent cu avatarurile tale –, fără a se hotărî să-ţi strângă mâna.

După un exil voluntar de zece ani erai din nou printre ai tăi, şi ţara era la fel ca la plecarea ta, refractară la schimbarea de direcţie pe care prietenii tăi şi cu tine încercaserăţi să i-o imprimaţi. Profesorul vă strânsese în jurul său ca în vremurile de altădată, iar prezenţa voastră dobândea în ochii tăi semnificaţia curată a unei mărturisiri de credinţă. Totuşi, îţi spuneai, înmormântarea lui Ayuso era înmormântarea tuturor; iar moartea lui, finalul iluziilor prelungitei voastre tinereţi. Îţi aduceai aminte de frumoasa epocă în care, abia eliberat de tutela familiei, ai făcut cunoştinţă cu colegii în sălile de clasă ale Universităţii. Şi eraţi din nou acolo – în afară de Sergio şi Enrique – plini de proiecte niciodată realizate, îmbătrâniţi de ani care parcă n-au existat, iar bărbatul care spunea atunci «sunt gata să mor, numai să văd căzând Regimul» murise, solitar şi obscur, lipsit de mângâierea ultimei şi ireductibilei sale speranţe.

O teamă opacă se infiltrase tiptil în sângele tău şi pe când cortegiul se îndrepta în ritm rapid spre incinta abolitului cimitir civil, o rază a colorat brusc peisajul şi, aproape imediat, luând-o înaintea zborului speriat al păsărilor, mărunt, foarte mărunt, a început să burniţeze.

La sfârşitul iernii lui 1951 – era luna martie – Alvaro se urcase în tramvaiul deschis 64 pe care-l lua de obicei ca să se întoarcă în apartamentul din strada Muntaner şi jalnica stare de degradare şi uzură a vehiculului ţi-a atras îndată atenţia. Ţinea în mână *Manualul de economie politică* pe care i-l recomandase Antonio şi pe când recitea pentru a nu ştiu câta oară teoria rentei pământului, geamurile sparte ale ferestrelor şi aerul rece care intra prin ele l-au făcut să se gândească dintr-odată la răposatul unchi Eulogio şi la obişnuitele lui diatribe împotriva Companiei de Tramvaie din Barcelona. Cum e cu putinţă să fie atât de nepăsători? şi-a spus.

A doua zi, întorcându-se de la o furtunoasă întâlnire cu Ana – era ora prânzului şi aştepta vizita săptămânală a unchilor săi – spectacolul se repetase în chip alarmant: tramvaiul 58 era cum nu se poate mai rablagit şi toate geamurile de la ferestre, fără excepţie, erau sparte. În vagon erau foarte puţini călători: un omuleţ cu mustaţa tăiată scurt cufundat în lectura ziarului, o doamnă severă şi poruncitoare, două călugăriţe cu feţe rotunde ieşind de sub vălurile scrobite şi albe ca două tartine de Astorga. Pe platformă, controlorul fuma cu un aer ursuz şi lui Alvaro i s-a părut că citeşte pe chipul pasagerilor semne hoţeşti de ostilitate.

— De ce te-ai suit? Nu ţi-e ruşine?

Când s-a dat jos la Via Augusta o femeie îndoliată l-a înfruntat şi Alvaro s-a uitat cu uimire în ochii ei mânioşi, neputând să înţeleagă expresia ei de mânie abia stăpânită.

— Iertaţi-mă, a spus. Nu ştiam că... În direcţia opusă cobora un 23, lipsit şi el de geamuri, şi două femei s-au repezit spre refugiul staţiei tăindu-le drumul unor tineri care voiau să urce.

— Ce se petrece?

— Lumea nu urcă în semn de protest faţă de mărirea tarifelor.

— Şi geamurile?

— De ieri n-a mai rămas unul întreg. Lumea azvârle cu pietre şi le sparge.

Apariţia unui factor de anarhie în furnicarul monoton al vieţii cotidiene constituia o adevărată sărbătoare. Alvaro a examinat înviorat neprimitoarea înşirare de tramvaie zdrenţuite, mulţumit să afle că sub crusta de resemnare şi conformism a mulţimii bătea pulsul unei răzvrătiri surde. Uneori, în timpul neostenitelor plimbări cu automobilul, Sergio îi expusese planurile lui de provocare socială sub deviza «Să-l apărăm pe sărac şi să-l despuiem pe muncitor de salariu» şi, cu acordul Elenei, hotărâseră să cutreiere zonele mizere ale oraşului în MG-ul decapotabil şi să-şi aprindă ţigara în faţa cerşetorilor cu o bancnotă de o mie de pesete. Când a ajuns acasă, i-a telefonat lui Sergio şi i-a propus să participe la boicot.

— Încărcăm maşina cu pietre de pavaj şi bombardăm tramvaiele.

— Eşti un dobitoc. Asta ţinea înainte, când cetăţenii se urcau ca oile... Elena şi cu mine n-o să mergem niciodată cu turma.

— Ce vrei să faci, atunci?

— Adevărata provocare acum e să fii spărgător de grevă şi să-i insulţi pe pietoni.

Tonul lui agresiv nu admitea replică şi Alvaro a pus receptorul în furcă umilit. Unchiul César venise la dejun cu Jorge şi verişoarele şi, după-masă, într-o atmosferă plicticoasă şi solemnă, conversaţia s-a învârtit în jurul problemei transportului.

— Lumea dă apă la moară comuniştilor. De o săptămână îmi las maşina în garaj şi merg la birou cu tramvaiul, ca să dau exemplu.

— Pepin Soler îşi obligă funcţionarii să-i arate biletul, spunea Jorge. Cine n-are bilet, valea, în stradă cu el.

— La el la fabrică, Mateu face la fel.

Era duminică şi, în după-amiaza aceea, Alvaro a rămas închis în casă, pregătindu-şi lecţiile. Luni, pe doisprezece, când s-a trezit la ora obişnuită, bătrâna servitoare i-a adus, speriată, cafeaua.

— Conaşule, e Revoluţie.

— Ce se petrece?

— Toată lumea a intrat în grevă. Oamenii aruncă în tramvaie cu pietre şi se-aude că sunt o grămadă de morţi.

A ieşit în stradă tulburat. Ţara nu murise, în pofida toropelii aparente, şi aceiaşi oameni care se ridicaseră în iulie 1936 invadaseră trotuarele curate ale oraşului cu o hotărâre ursuză şi premonitorie. Magazinele, farmaciile, barurile erau închise, iar detaşamentele de poliţişti înarmaţi cantonate în punctele strategice păreau depăşite de răscoală, incapabile, s-ar fi spus, să menţină mult timp ordinea.

După atâţia ani, Alvaro păstra despre ziua aceea o amintire înceţoşată (tramvaie răsturnate, manifestaţii de stradă, şarje de poliţie, automobile incendiate). Conştiinţa lui încă opacă (de asta şi-a dat seama abia mai târziu) îl împiedicase să surprindă importanţa acelei zile, care ar fi putut fi (şi a fost pentru mulţi fără îndoială într-o ţară lipsită timp de decenii de gustul aspru şi sălbatic al libertăţii) una dintre zilele cele mai frumoase din viaţa lui. Doisprezece ani trecuseră de atunci fără să se mai fi ivit prilejul şi adeseori (mai ales în acele momente sumbre prin care trecea cu regularitate) Alvaro se temea să nu moară fără să fi gustat din nou (chiar dacă ar fi fost pentru câteva ore) rodul miraculos şi neobişnuit (cel puţin în Spania) pe care, dintr-o inconştienţă juvenilă, nu ştiuse să-l preţuiască atunci.

Tocmai când se declanşase procesul (aşa se spunea) înaintării pe drumul unui progres spectaculos, oare avea sa dispară el înainte de a vedea sfârşitul acelei tulburi şi jalnice înşelăciuni?

Cortegiul se îndrepta în pas vioi spre ieşirea din cimitir şi, la vreo douăzeci de metri de gardul de fier, a luat-o la dreapta în direcţia zonei rezervate protestanţilor. Lespezile se odihneau pe pământ frumos împodobite cu flori şi adevărate grădini în miniatură şi, suind pe cărarea ce ducea la ultimele platforme – burniţa îţi umezea faţa şi gâfâiai – te-ai oprit să te odihneşti şi te-ai uitat la inscripţiile de pe mormintele acelor singuratici care – ca şi tine – aleseseră să moară departe de ţara lor şi de compatrioţi, complice treaz şi tainic al destinului schimbător de care avuseseră parte, îmbarcat împreună cu ei, reflectai la aceeaşi aventură ca a lor, irevocabilă.

«LET HER BE WITH UT ALWAYS», «SEIN LEBEN WAR LIEBE, GUETE UND STETE HILFSBEREITSCHAFT», «THE RIGHTEOUS SHALL BE HAD IN EVER LASTING REMEMBRANCE»[9]. Un epitaf în alfabet chirilic. Sălbatic şi ursuz până la sfârşit, mort despărţit de comunitatea hispanică printr-o scriitură ermetică şi neînţeleasă, ce compatriot rătăcit, îţi spuneai, ar recepta ultimul şi deznădăjduitul său mesaj? Gândul te-a purtat la lespezile spaniole din cimitirul Père Lachaise şi amintirea vizitei tale împreună cu Dolores te-a umplut de tristeţe: liberali expatriaţi de vreunul din regimurile de forţă care în chip endemic guvernau decrepita noastră ţară, lipsiţi fără milă de pământul în care se născuseră de aceiaşi compatrioţi care te făcuseră şi pe tine să-i urăşti, zăceau acolo, ca nişte lăstari amputaţi din trunchiul natal, în timp ce veşnicii apărători ai raţiunii (raţiunii?) cu arma în mână trăiau şi prosperau bucurându-se pentru ei şi faima lor de putere şi bogăţii, de flatări şi onoruri, sub pretextul că salvgardează (aşa spuneau) unitatea şi brava independenţă

9 «FIE CA EA SĂ RĂMÂNĂ CU NOI TOTDEAUNA», «A FOST UN OM IUBIT ŞI I-A AJUTAT PE CEILALŢI», «CEL DREPT SĂ RĂMÂNĂ DE-A PURURI ÎN SUFLETUL NOSTRU» (lb. engl. şi germ.).

a comunităţii. Bulevarde, statui, ceremonii, mausolee nemureau odioasa lor impostură, iar slujbe solemne şi expiatorii le îngăduiau, dincolo de gloria pământească, să se bucure de fericirea veşnică.

Deşteptarea civică din martie 1951 a înfăptuit o minune: i-a trezit din toropeală. Ayuso dezertase de la ore pentru a-şi manifesta solidaritatea cu greviştii, iar Antonio şi Enrique discutau cu aprindere în bar şi era cât pe-aci să se-ncaiere. După ce a rupt prietenia cu Sergio, Alvaro îşi neglija din nou ocupaţiile şi a acceptat bucuros ideea lui Ricardo de a lua legătura cu un avocat, vechi prieten al familiei, fost şef, i-a spus, al acum desfiinţatului partid al Statului Catalan.

Stătea la etajul al treilea într-un bloc de pe Rambla de Cataluña: ascensor lent, scară întunecoasă, un miros promiscuu de bucătărie suia de la apartamentele de jos. Înăuntru, o vastă bibliotecă juridică, o vitrină cu incunabule şi ediţii rare, vase de flori japoneze, portrete de familie, un prăfuit bust roman de ghips. Covorul era ros şi, pentru a ascunde rosăturile, cineva pusese deasupra un monumental vas de cupru pentru încălzit încăperea. Bătrâna servitoare se retrăsese şi, după câteva minute de aşteptare, şi-a făcut apariţia avocatul, îmbrăcat cu un halat în carouri, cu papuci îmblăniţi în picioare, obrazul aprins, ochii larg deschişi în dosul lentilelor de la ochelari. Înaintase spre Ricardo cu o expresie cordială şi în acelaşi timp rezervată, de parcă duritatea vremurilor pe care le trăiau, şi-a spus Alvaro, i-ar fi impus faţă de necunoscuţi o disciplină prevăzătoare, plină de băgare de seamă.

— Ce mai faci, prietene?

— Bine, dar dumneata?

— Dacă nu mi-ai fi spus numele, nu te-aş fi recunoscut. Te-ai făcut un bărbat adevărat. Ai tăi sunt bine?

— Mulţumesc, bine. – Alvaro se ridicase şi el în picioare, iar Ricardo s-a întors spre el cu zâmbetul pe buze: — Îţi

prezint un coleg de Universitate vrednic de toată încrederea, Alvaro Mendiola.

— Îmi pare bine, a spus Alvaro.

Bărbatul l-a salutat fără să clipească. S-a lăsat apoi o tăcere de câteva secunde.

— Prietenul meu nu-i catalan, a lămurit Ricardo. Familia lui e asturiană.

— Asturias... Am fost acolo cu mulţi ani în urmă cu soţia mea. Atât ea, cât şi eu, ne amintim cu mare plăcere de Asturias.

— De fapt, m-am născut la Barcelona, a spus Alvaro.

— Nu cumva eşti rudă, din întâmplare cu unul Lucas Mendiola, care, înainte de război, lucra la Bursă?

— Era unchiul meu.

— Da, acum îmi amintesc cum a murit, sărmanul... Ce vremuri, Doamne... Nu vreţi puţină cafea?

După ce au luat loc pe sofaua de pluş, îi ascultaseră disertând timp de o oră despre perspectivele laburismului englez şi despre ultima moţiune a sindicatelor americane ce osândeau toate regimurile totalitare fără excepţie (a făcut cu ochiul complice). Regimurile comuniste şi celelalte, a adăugat cu un glas mângâietor. Acesta era un fapt extrem de semnificativ şi, pe de altă parte, ştia din sursă sigură că se exercitau presiuni de la Londra şi Paris, de acord cu Spaak, pentru a elabora o politică comună cu privire (din nou a făcut cu ochiul) la cine ştiţi voi. Situaţia era foarte nesigură şi rezerva multe surprize. Erau la curent cu întâlnirea nunţiului cu ambasadorul britanic? O persoană de încredere asistase la ea şi, după cât se pare, ambasadorul s-a ţinut tare. De altfel, deficitul comercial creştea şi băncile private americane nu mai erau dispuse, ca în toamnă, să acorde creditele necesare, mai ales, a spus, după călătoria secretarului de stat în Europa. Ambasadorul de la Washington se întâlnise cu Comisia de Ajutor Exterior a Camerei Reprezentaţilor, iar primirea a

fost, potrivit agenţiei United Press (din nou a făcut cu ochiul), glacială. Cât despre zvonurile privitoare la o apropiere de Paris, erau o născocire a Ministerului. Guvernul francez trecuse evident de la aprobarea atentatelor la o opoziţie nuanţată şi în aparenţă ambiguă, dar, în practică, discretă şi eficientă. Cunoşteai cuvintele pe care Auriol le adresase secretarului general al PSOE? Cum nu se poate mai spirituală, iar aluzia la fabula lui La Fontaine limpede ca lumina zilei. La Madrid se născuse şi se răspândea zvonul că generalul (ştiţi la care mă refer) a amenințat că-şi sporeşte ajutorul acordat naţionaliştilor marocani, dar până la urmă a lăsat-o mai moale după ce a luat o doză serioasă de bicarbonat. Şovăielnică la începutul anului, panorama primăverii era prin urmare (în afară de doza inevitabilă de neprevăzut, vai, în domeniul politicii atât de supus norocului) de-a dreptul îmbucurătoare şi plină de speranţe. Mai ales dacă se ţine seama că medicul de căpătâi al generalului cu pricina luase cina cu un profesor universitar (căruia regret că nu-i pot dezvălui numele, am promis să păstrez secretul) şi ipoteza ulcerului la stomac se confirma. După cât se pare, chirurgii recomandau operaţia, iar un specialist în materie venise special de la Londra pentru a face cunoscută o opinie *ex professo.* Era neîndoielnic ceva foarte delicat. Cine ştie (din nou a făcut cu ochiul) dacă nu era vorba despre ceva de origine canceroasă. Zvonurile care circulau la Madrid despre asta ilustrau perfect precaritatea şi incertitudinea situaţiei.

— Dumneata ce crezi despre evenimentele din ultimele zile? întrebase Ricardo.

Avocatul şi-a scos ochelarii, a suflat uşor peste lentile şi le-a şters agale cu batista. Expresia lui, îşi amintea vag Alvaro, era ponderată şi gravă, precaută şi circumspectă.

— Manifestaţiile îşi au evident importanţa lor. Au exprimat în faţa cercurilor democratice din lumea întreagă

care sunt adevăratele sentimente ale populaţiei. Din acest punct de vedere nu pot să nu le consider pozitive. Ceea ce nu implică o aprobare fără rezerve, şi vorbesc aici cu titlu personal, având în vedere oportunitatea lor.

— Mendiola şi cu mine socoteam că...

— Actele de violenţă care au însoţit protestul cetăţenesc au produs o impresie proastă printre prietenii noştri. Dezordinea, şi asta e o lecţie pe care am învăţat-o în timpul războiului nostru, nu e niciodată rentabilă. Lumea confundă spicul cu paiele şi tinde să facă generalizări pripite şi exagerate. Aţi citit articolul de fond din *New York Herald Tribune*?

— Nu.

— Vă recomand să-l citiţi. Dacă mi-ar fi la îndemână, vi l-aş împrumuta. Din păcate l-am dat unui coleg şi, cum se întâmplă în astfel de cazuri, nu mi l-a înapoiat, a spus el cu un zâmbet. E un articol foarte obiectiv, care pune lucrurile la locul lor. Autorul susţine, şi-o să încerc să-i rezum gândirea fără s-o deformez, că administraţia democratică trebuie să conceapă cât mai repede o politică a schimbării adaptată la situaţia Spaniei, fără a ţine seama de presiunile cercurilor militare şi de prietenii cardinalului Spellman. Asta ar evita pe de o parte, şi acesta este după părerea mea argumentul cel mai solid al autorului, actuala dispersare tactică a cancelariilor occidentale şi, în acelaşi timp, ar fi o armă eficientă împotriva generalului pe care l-am pomenit şi, cum toate ne îngăduie să prevedem, îşi propune să exploateze evenimentele din Barcelona ca să agite primejdia comunismului şi să-şi consolideze astfel poziţiile dobândite la Pentagon. Rezumând cele spuse până acum: protestul, potrivit autorului articolului, este o armă cu două tăişuri care se poate întoarce oricând împotriva celor care-o folosesc dacă nu dau dovadă de aci înainte de chibzuinţă şi înţelepciune. După câte-mi dau seama, şi asta o ştiu de la cineva care lucrează la consulatul Statelor

Unite, chiar secretarul de stat a citit articolul înainte de a fi publicat şi a aprobat publicarea lui.

— La Universitate s-au răspândit manifeste cu îndemnuri la grevă... a început Ricardo.

— Ştiu, ştiu. Toate grupările, fără nicio excepţie, îmi trimit materiale de propagandă şi poliţia le lasă înadins să ajungă la mine, dat fiind că toată corespondenţa mea e cenzurată şi cu toate astea primesc manifestele. Cum i-am spus domnului comisar ultima dată când a venit să mă interogheze: dacă vă deranjează că citesc materialele astea, de ce nu le opriţi să ajungă la mine?

— E pentru luni douăzeci şi şase, a spus Alvaro.

— Da, cunosc apelul. Autorul, totuşi, face greşeli de limbă catalană. Aveţi textul la voi?

— Nu.

— Păcat. Paragraful final e foarte neclar. Când l-am citit, aş fi jurat că autorul nu-i catalan.

— Nu mai sunt decât cinci zile, a stăruit Alvaro.

— Într-adevăr, termenul e scurt şi, ca de obicei, prietenii noştri au procedat cu prea multă grabă... Buna lor credinţă e în afară de orice îndoială, desigur, dar aici printre noi, credeţi oare că ar putea fi eficient acest lucru?

Avocatul a luat o pipă de pe birou şi şi-a umplut căuşul cu tutun. A căutat un chibrit, şi-a aprins pipa şi a făcut un inel de fum.

— După părerea mea, şi-o să fiu sincer, nu. Situaţia nu e matură şi, mobilizându-şi trupele înainte de vreme, opoziţia îşi asumă un mare risc: *perdre le souffle*[10], cum zic francezii (şi a făcut un gest vag cu mâna). Oh, ştiu că tineretul e prin firea sa impulsiv şi generos, dar în politică, prieteni, calităţile astea sunt adesea contraproductive. Politica cere multă răbdare şi, până la urmă, nu câştigă cel mai puternic, ci acela care izbuteşte să reziste mai mult.

A urmat o pauză. Slujnica a venit la ţanc cu o tavă şi a

10 A-şi pierde suflul (lb. fr.).

luat cele trei ceşti goale.

— Nu vreţi puţin coniac?

— Nu, mulţumesc.

— Atunci, ce crezi dumneata că putem să facem.

Avocatul fuma cu un aer absent. Statuetele de bronz aliniate pe poliţa de deasupra căminului parcă aşteptau să afle răspunsul lui şi Alvaro şi-a întors privirea la bustul roman de ghips, replică exactă, şi-a amintit îndată, al celui ce trona cândva în biroul lugubru al unchiului său Eulogio.

— Prieteni, a spus cu un glas domol, cel ce vă vorbeşte a cunoscut neliniştile voastre şi are faţă de ele o înţelegere deplină; prieteni, a repetat, dacă vă poate da un sfat cel care a făcut în tinereţe aceleaşi greşeli pe care sunteţi în stare să le faceţi, atunci acest sfat ar fi: nu vă grăbiţi, nu vă irosiţi forţele. Politica e alunecoasă, şi cine se aventurează pe domeniul ăsta fără să-şi ia măsuri de precauţie cade şi nu se mai ridică niciodată. Greva despre care mi s-a tot vorbit e prematură şi prin urmare inutilă. Lăsaţi-i pe alţii să-şi taie craca de sub picioare şi rămâneţi în expectativă, ca o forţă de rezervă... Trebuie oare să rămânem cu mâinile încrucişate?, o să-mi spuneţi... Nu merită osteneala. Adevărul se află ca întotdeauna undeva la mijloc. Există acţiuni în aparenţă mărunte, a căror continuitate le asigură cu timpul o eficienţă mult mai mare decât altele, la prima vedere mai spectaculoase. Acest gen de acţiuni discrete, prelungite, sunt potrivite pentru nişte tineri de viitor ca voi. Faceţi act de prezenţă, exprimaţi-vă punctul de vedere, dar nu stânjeniţi cu stridenţe şi grabă procesul firesc de maturizare – avocatul s-a oprit câteva clipe şi şi-a şters din nou ochelarii —: O cunoaşteţi pe Nuria Orsavinyà?

— Nu.

— N-ar strica s-o cunoaşteţi. E văduva lui Pere Orsavinyà, care-a fost prieten şi colaborator al lui Companys... Săptămâna viitoare împlineşte şaptezeci şi

cinci de ani şi un grup de prieteni buni am organizat o mică petrecere în cinstea lui. Casals ne-a făgăduit un mesaj şi se vor citi adeziuni ale multor personalităţi exilate în Franţa şi în Mexic. Proiectul de grevă e absurd, credeţi-mă... Mai bine veniţi cu noi. În turnul lui Bonet e loc pentru toţi, iar gazda o să vă primească din toată inima. În ziua de douăzeci şi trei, la şapte seara. Ştiţi casa, fără îndoială. Cea cu brazi în curte, la capătul promenadei Bonanova... Nu mai staţi pe gânduri şi hotărâţi-vă odată... Au un vin de Jerez grozav... O să vă fac cunoştinţă cu tineri de vârsta voastră. O să vă simţiţi ca în familie.

Din pământul reavăn se ridica un abur des ca răsuflarea unei fiinţe vii, şi tu, răzleţit de convoiul mortuar, te-ai oprit o clipă ca să-i simţi mai bine mireasma. După ce s-a ridicat ceaţa dimineţii, vântul a prins să sufle blând şi mângâietor. Asemenea unor meteoriţi, norii alunecau cu iuţeală spre sud-est. Antonio te aştepta lângă scară şi, când ai ajuns în dreptul lui, a arătat cu degetul spre doi indivizi, pentru tine necunoscuţi, care însoţeau convoiul la o oarecare depărtare de ceilalţi.

— Poliţişti, a spus sec.

— De unde ştii?

— I-am văzut pe amândoi când am trecut pe la Comisariat. Chelul mi-a trântit un pumn în stomac făcându-mă să mă ghemuiesc de durere.

— De ce-au venit. Le e frică să nu izbucnească iar protestele?

— Azi-dimineaţă şi-a făcut apariţia la uşă un comisar cu un ordin oficial de interzicere a discursurilor... A spus că, dacă surveneau incidente, răspunderea o să cadă asupra mea.

— De ce asupra ta?

— Asta l-am întrebat şi eu.

— Şi ce ţi-a răspuns?

— Ce era să spună?... Că paza bună trece primejdia rea.

Prin urmare, îţi spuneai, Ayuso suportase cu bărbăţie ani grei, surghiun, închisoare, persecuţii, ostracizare, marginalizare, neavând altă armă decât adevărul cuvântului, fără să abdice nicio clipă de la principii, şi până la urmă sfârşise în halul ăsta, acoperit de ţărână, ciment şi cărămizi roşii sub paza lor, un trup neputincios, încăput pe mâna lor pentru totdeauna.

Ai urcat străzile tremurând. De sus puteai cuprinde cu privirea grădinile şi stufărişurile de pe câmp, cenuşii şi estompate de perdeaua ploii mărunte. Convoiul ajunsese la incinta laică, pângărită cu înverşunare de oamenii de ordine în orgia de sânge care a urmat după biruinţa dobândită la capătul celor trei ani de război murdar şi, străduindu-te să-ţi ascunzi emoţia, ai cotrobăit în firidele ce scăpaseră de furia lor devastatoare, rătăcite printre lespezile şi ocniţele ritului catolic impus. De sub epitafurile machiate atunci cu un strat gros de var se iveau ridicole (patetice) mesaje de fraternitate şi speranţă pe care spaniolii unui timp viitor aveau să le descifreze pesemne cu uimire (dacă regimul celor Douăzeci şi Cinci de Ani de Pace se perpetua, aşa cum fac istoricii şi erudiţii de astăzi când reconstituie palimpsestele din Evul Mediu: «A TRĂIT CA UN OM RAŢIONAL ŞI PERFECTIBIL ŞI A MURIT AVÂND DREPT SINGURĂ ASPIRAŢIE UN VIITOR LUMINOS ŞI DIN CE ÎN CE MAI BUN»; stele ale lui David, explicaţii de teozofi, urmele câte unei inscripţii masonice; «ATENEUL SINDICALIST PENTRU TOVARĂŞUL SĂU AGUSTIN GIBAHELL, 1 FEBRUARIE 1933»; fotografia unui pilot din forţele aeriene republicane mort pe câmpul de luptă la câteva zile după rebeliunea militară; «LUI SALVADÓ SEGUÍ, ASASINAT PE 10 MARTIE 1923 LA 38 DE ANI, COMPANIA LUI». Te-ai apropiat de lespedea împodobită cu flori artificiale şi un buchet de imortele şi ai privit cu luare-aminte chipul nefericitului Noi del Sucre,

legendarul apărător al clasei muncitoare din Barcelona, ciuruit de gloanţe într-o ambuscadă mârşavă de pistolarii năimiţi de Patronat. Fotografia îi înfăţişa bustul, îmbrăcat cu o haină neagră şi un fular de mătase alb, cu o înfăţişare melancolică, îţi spuneai, de veteran compozitor de tangouri. Ce hazard misterios îi păstrase amintirea scoţându-l din acea ilegalitate nocturnă şi obligatorie?

Funcţionarii de la pompele funebre căutau cu grijă nişa urmărind numerele şterse de pe perete, şi tu, sprijinindu-ţi coatele de balustrada scării, ţi-ai oprit privirea la decorul neobişnuit ce se deschidea în faţă pe terasa imediat inferioară: trei mari lespezi cenuşii, paralele şi anonime, pe care o mână aşezase cu grijă câteva buchete de flori de câmp, stângaci sprijinite cu pietricele. Ploaia care se scurgea pe suprafeţele goale adăuga pe furiş acelui tablou o notă de irealitate.

Cine erau morţii aceia şi ce blestem depărtat ispăşeau? Antonio era la fel de nedumerit, şi cineva a şoptit în spatele vostru: «Sunt Ferrer Guardia, Durruti şi Ascaso».

— Şi Companys? a întrebat Antonio.

— Companys e ceva mai sus.

Ţi-ai întors capul ca să nu-ţi poată vedea prietenii obrazul de ceară. Aşa, îţi ziceai, ranchiuna o să-i urmărească până la moarte, nici înfrângerea, nici preţul usturător pe care l-au plătit nu-i poate mângâia, lupta cu propriile lor amintiri continuă, moartea lor în ignoranţă e cotidiană. Dispariţia fizică nu era decât primul pas. Îngerii păzitori ai ordinii seculare se aflau acolo pentru a veghea la îndeplinirea întocmai a regulilor: învăluit în întuneric şi tăcere, profesorul cobora în hăul uitării, lipsit şi jecmănit de propria sa moarte de către aceiaşi concetăţeni care, cu înverşunare, l-au persecutat şi l-au umilit în timpul vieţii. Groparii au vârât sicriul în fălcile deschise ale peretelui şi, asemenea fraţilor săi din fostul cimitir civil, care a fost mai târziu desfiinţat, avea să fie şters o dată pentru totdeauna

din istoric şi din amintire pentru că alesese, aşa cum alegeai şi tu acum, cauza riguroasă şi strictă a nobleţei omeneşti.

Încă mai ploua, când, reculeşi şi muţi, aţi părăsit incinta compatrioţilor voştri tainici şi clandestini – bogata recolta de morţi anonimi fără cruci, fără flori, fără coroane. Coborai încet treptele acoperite de muşchi ale scării şi, la fel ca pe bulevardul Richard Lenoir cu şase luni în urmă, inima îţi bătea cu putere.

TREI

Să nu uiţi niciodată: în provincia Albacete, mergând pe drumul judeţean 3212, la vreo doisprezece kilometri de Elche de la Sierra, între intersecţia cu şoseaua spre Alcaraz şi răscrucea ce se deschide spre mlaştina Fuensanta, se ridică pe partea dreaptă a drumului, în mijlocul unui peisaj pustiu şi arid, o cruce de piatră cu un soclu grosolan.

ODIHNEASCĂ-SE ÎN PACE
– AICI AU FOST ASASINAŢI
DE TÂLHARII ROŞII DIN YESTE
CINCI VREDNICI BĂRBAŢI
SPANIOLI
VEŞNICĂ POMENIRE ŞI
O RUGĂCIUNE PENTRU
SUFLETELE LOR

Venind dinspre câmpia netedă a Manchei, după lanurile de grâu şi păşunile monotonei câmpii din Ţinutul Albacete, bolovănişuri şi stâncării se perindă sub pârjolitoarea strălucire a soarelui. Cărări povârnite brăzdează desele luminişuri cu stupi şi, din când în când, străinul zăreşte o turmă de capre cu păstoraşul lor, cu figurile convenţionale ale ieslei cu Naşterea Domnului cioplită din lemn de plută. Vegetaţia creşte pricăjită – tufe de rozmarin şi de lămâioară, câmpuri de alfă uscate şi pipernicite – iar în august – de-a lungul acelor drumuri prăfuite, necunoscute încă de turişti – arde pământul şi simţi că n-ai destul aer să respiri, totul e lipsit de viaţă, piatră inertă, cer gol, doar arşiţă nemişcată.

Prima şi singura dată când ai vizitat ţara parcaseşi maşina pe marginea drumului şi, căţărat pe coama

dealului, ai privit în tăcere crucea comemorativă, crestele şlefuite de vânturi şi golaşe, munţii lipsiţi de formă şi culoare. În 1936 taică-tu şi patru necunoscuţi – numele şi prenumele lor erau scrise pe lespede – căzuseră acolo seceraţi de gloanţele unui pluton de ostaşi ai trupelor de miliţie şi ai încercat zadarnic să reconstitui scena cu privirea aţintită la ultima privelişte ce li se deschidea în faţa ochilor înainte de detunătura puştilor şi de nelipsitul glonţ de graţie: o prisacă, o cocioabă dărăpănată, un trunchi noduros de copac. Era la începutul lui august – pe ziua de cinci, potrivit documentelor găsite mai târziu – şi decorul, îţi spuneai, trebuia să fi fost cam acelaşi pe care-l contemplaseşi atunci: paragina pârjolită de soare, cerul fără nori, colinele ruginii fumegând ca nişte pâini abia scoase din cuptor. O şopârlă îşi scotea prevăzător capul dintre pietre, iar din pământ se înălţa, precum un plânset, ţârâitul des al greierilor.

Te aplecaseşi, îţi aminteai, şi ai pipăit cu mâna suprafaţa zgrunţuroasă a şisturilor cu nădejdea absurdă că vei face un pas înainte pe drumul cunoaşterii faptelor, cercetând urmele şi semnele ca un sârguincios ucenic al lui Sherlock Holmes.

Plouase mult din ziua execuţiei (chiar şi în stepa aceea arsă şi zgârcită în semne), iar petele de sânge (dacă au existat) şi urmele şi aşchiile gloanţelor (cum să le găseşti, după douăzeci şi doi de ani, în grămada aceea de pietre năpădită de buruieni?) făceau parte acum din structura geologică a peisajului, contopite pentru totdeauna cu pământul şi integrate în el, golite, după aproape un pătrar de veac, de vechea lor semnificaţie şi vinovăţie.

Timpul ştersese încetul cu încetul urmele evenimentelor (ca şi cum nu s-ar fi petrecut, îţi spuneai), iar monumentul funebru ţi se părea uneori un miraj (nălucire subită a închipuirii tale rătăcite). Alte violenţe, alte morţi dispăruseră fără urmă, iar viaţa mediocră şi somnolentă a

comunităţii îşi urma nesăţioasă cursul. Cei care-l executaseră pe taică-tu putrezeau şi ei în groapa comună din cimitirul aşezării, şi nicio lespede nu le trezea vreo amintire ori rugăciune. Unii evocaţi, alţii pomeniţi, erau cu toţii, cei împuşcaţi în vara lui ’36 şi în primăvara lui ’39, călăi şi victime deopotrivă, verigi în lanţul represiv ce începuse cu câteva luni înainte de război, în urma măcelului de la Yeste, în timpul guvernării Frontului Popular.

Revenind la Mas – după amărăciunea îngropării lui Ayuso şi rătăcirea fără ţel prin Montjuich – scenariul execuţiilor se impusese treptat în memoria ta, amestecat cu numeroase imagini şi impresii din deplasarea la Yeste în anul filmării grevelor şi al interpelării voastre de către jandarmi. Faptele se suprapuneau în amintire ca nişte straturi geologice dislocate de un cataclism brusc şi, tolănit pe divanul de pe terasă – afară ploaia continua să cadă peste pământul îmbibat de apă – ai examinat vraful de hârtii şi documente din mapă – ziare vechi, fotografii, programe – într-o ultimă şi disperată tentativă de a descoperi coordonatele identităţii tale pierdute. Fotografiate de Enrique în hemeroteca din Barcelona, tăieturile din *ABC, El Diluvio, Solidaridad Obrera*, *La Vanguardia* referitoare la evenimentele din mai 1936 se grămădeau într-un amestec eterogen cu clişeele grevelor la locul de muncă făcute de tine în august 1958. Cu ajutorul lor puteai totuşi să reconstitui incidentele şi să-ţi imaginezi situaţiile, să te cufunzi în trecut şi să revii la prezent, să treci de la evocare la ipoteză, să amesteci realitatea cu visul. În pofida eforturilor tale de sinteză, diversele elemente ale istoriei se descompuneau precum culorile unei raze de lumină refractată de o prismă şi, ca urmare a unei stranii dedublări, asistai la perindarea lor lentă în acelaşi timp ca actor şi ca martor, spectator, complice şi protagonist al depărtatei şi obsedantei drame.

Se întâlneau la umbra platanilor de pe alee, dincolo de grupurile de curioşi care chibiţau şi, cu ştiutele gesturi de cunoscători, judecau tacticos îndemânarea şi performanţele jucătorilor de bile în timpul partidelor de *petanque*, atât de franţuzeşti, de interminabile şi de specifice vacanţelor de vară.

Erau vreo douăsprezece familii burgheze care, fugind de teroarea şi de dezordinea din zona republicană, se refugiaseră în ambianţa liniştită a unei mici staţiuni termale din Midi în aşteptarea deznodământului acelui conflict pe care compatrioţii din cele două tabere îl purtau cu înverşunare pe teritoriul Peninsulei. Unchiul César, defuncta lui soţie, mătuşa Mercedes, mama lui Alvaro îi conduceau după-amiaza (pe el, pe Jorge şi pe cele două verişoare) pentru a se întâlni acolo, lângă statuia ecvestră a mareşalului Lyautey, cu familiile celorlalţi tovarăşi de joc: domnul şi doamna Durán (părinţii lui Pablito), părinţii lui Luisito şi Rosario Comín, Conchita Soler şi fiica ei Cuqui, doña Engracia (mama lui Esteban) şi alţi domni şi doamne ale căror nume Alvaro le uitase; ele purtau rochii de vară mai vechi adaptate la moda zilei; ei purtau sacouri şifonate din pânză albă de in şi pălărie gen Maurice Chevalier. Pe când copiii alergau printre toboganele şi leagănele din parcul pentru copii, adulţii se aşezau pe terasa cu flori a celebrei Café de la Poste şi, în faţa unei ceşti de ciocolată cu biscuiţi ori a unui simplu ceai cu lapte (fiindcă vremurile erau grele şi nu-şi puteau îngădui cheltuieli de lux), comentau, pe îndelete, ştirile şi zvonurile de la Cartierul General al Generalisimului despre ultimele crime ale comuniştilor şi înaintarea victorioasă a Armatei Naţionale.

Timp de câteva ceasuri copiii francezi şi copiii spanioli se jucau, despărţiţi unii de alţii, sub privirea condescendentă şi binevoitoare a unui mustăcios *gardien*

de la paix. Alvaro şi ai săi plăsmuiseră un roman de aventuri în jurul activităţilor infracţionale ale aşa-numitului Spion Roşu, iar urmărirea şi pedepsirea vinovatului, mimate zilnic în diferite versiuni, au constituit principala distracţie a grupului în timpul acelei lâncede şi călduroase veri a anului 1937. Spre seară cei mari se retrăgeau la casele lor, iar Alvaro şi verii săi, înfierbântaţi încă de peripeţiile arestării, se întorceau cu capetele plecate la vetustul şi sumbrul *chalet* de pe Avenue Thermale: o casă cu două caturi, cu acoperiş de faianţă şi marchiză de sticlă în formă de chipiu, aflată în capătul unei melancolice şi umede grădini englezeşti.

Când se termina cina, mama şi mătuşile tale strângeau farfuriile de pe masă (bugetul nu ajungea pentru servitori) şi încuiau cu cheia cutiile de conserve şi pachetele cu mâncare pe care putred de bogatul unchi Ernesto le trimitea regulat din Cuba. Era ceasul rugăciunilor pentru Sfânta Fecioară cântate de mătuşa Mercedes cu glasul ei aspru (pietate şi strâmtoare acolo unde mai înainte totul era splendoare şi prădăciune): litaniile se succedau întrerupte de scurte şi surde *Ora pro nobis* până la finalul eliberator al rugăciunii speciale pentru întoarcerea tatei (dispărut la Yeste în urmă cu un an) care anunţa mult aşteptatul moment când îşi făceau cruce şi o zbugheau la fugă spre grădină.

Mama şi unchii tăi se duceau să asculte buletinul de ştiri al postului de radio Burgos acasă la madame Delmont, şi Alvaro, instalat într-un ostrov fermecat, auzea cum stau de vorbă în franţuzeşte despre luarea Badajozului şi căderea oraşului Santander, bombardamentele aeriene de la Madrid şi ajutorul generos al italienilor. «Mussolini est un homme étonnant», spunea madame Delmont făcându-şi vânt cu evantaiul. «Il porte le génie sur son visage. Ça fait longtemps que je le dis. Il va a nous sauver tous de la

pourriture démocratique.[11]»

Chiar ea – în după-amiaza când au primit comunicatul oficial al Crucii Roşii şi mama lui Alvaro a leşinat – a venit să-l caute în parcul copiilor de lângă promenadă şi l-a strâns în braţe izbucnind în plâns. Vânătoarea spionului a intrat în faza culminantă, dar Alvaro se uita cu neplăcută surprindere la obrazul înroşit şi plâns al femeii, fără a înţelege gravitatea celor întâmplate. Compatrioţi şi străini, adulţi şi copii observau, muţi, acea scenă neobişnuită: gesturile teatrale ale doamnei Dupont şi expresia de uimire a copilului de şapte ani asupra căruia pe neaşteptate – părea cu neputinţă în dulcea Franţă: era soare şi se auzeau chiar triluri de păsări – se abătuse tragedia.

— Mon Dieu, pauvre petit. Les Rouges ont assassiné son papa[12].

V-aţi urmat drumul spre Yeste. Dincolo de crucea comemorativă terenul se înălţa şi urcuşul e tot mai povârnit. Drumul judeţean 3.212 suie, coboară, o apucă pe pantele abrupte ale muntelui, se apropie ameţitor de muchia dealului, suspendat deasupra câmpiei. Dintre tufele de spartă se înalţă arbori decojiţi, mărginiţi din loc în loc de câte un crâng de stejari. Jnepeni, arbuşti de mastic, tufe de rozmarin şi de lămâioară cresc cum dă Dumnezeu în pământul acela sterp. Câţiva kilometri mai încolo, şisturile şi stâncile dispar şi, dintr-odată, drumul se lărgeşte.

Păstrai câteva privelişti surprinse de obiectivul aparatului Linhof: holde aurii, coline roşietice şi ocru, căsuţe albe, linia subţire a unui eleşteu străjuit de pomi fructiferi. După peisajul golaş şi uniform al podişului,

11 Mussolini e un bărbat uimitor. Are geniul întipărit pe faţă. O spun de mult. O să ne scape pe toţi de pecinginea democraţiei (lb. fr.)

12 Dumnezeule, bietul băiat. Roşiii i-au ucis tatăl (lb. fr.).

neaşteptata varietate de culori desfată şi farmecă privirea. Drumeţul descoperă o zănoagă întinsă, încinsă de mângâierea necontenită a soarelui. Rezervele forestiere ale statului încep puţin mai departe, şi vegetaţia se îmbogăţeşte brusc. Apar copaci, crânguri, desişuri, locuri umbroase. Pe celălalt versant al peisajului verdele escaladează şi acoperă treptat muntele până la apoteoza pădurilor de pini de pe culmi.

Drumul judeţean străbate perpendicular valea şi, suind pe coastă, trece pe lângă gardul de vălătuci al unei gospodării vecine cu proprietăţile familiei lichidate de maică-ta imediat după războiul civil. După vreo sută de metri se ajunge la o răscruce de drumuri, şi Dolores, Antonie şi cu tine aţi luat-o la stânga, urmând drumul care duce la mlaştina Fuensanta.

Pădurea încinge creasta colinelor şi, din când în când, se zăreşte suprafaţa albastră a lacului de acumulare printre crengile pinilor. Străinul încearcă o senzaţie ciudată, de parcă ar fi fost transportat dintr-odată pe malul unui lac din Alpi. De-a lungul drumului se aliniază o mulţime de vile construite după moda anilor treizeci, înconjurate de grădini cu trandafiri, oleandri, mimoze şi buganvilea. Este fostul cartier rezidenţial al inginerilor şi tehnicienilor de la hidrocentrală şi, de obicei, nu se zăreşte nici ţipenie de om. Locuinţele par pustii şi când aţi trecut pe lângă ele ţi-ai adus aminte de un documentar ale cărui titlu şi autor le uitaseşi, difuzat pe un program al cinematecii pariziene, despre un oraş colonial din Orientul Mijlociu evacuat în timpul unei epidemii de tifos. Dintr-un coş ieşea, ca o provocare azvârlită imaginaţiei, un vălătuc de fum. Pe marginea drumului sunt garduri vii de tuia şi chiparoşi şi, la o cotitură, o capelă construită în stilul arhitectonic al vilelor. Aţi vrut s-o vizitaţi, dar era închisă. Drumul coboară încă o jumătate de kilometru în umbra pinilor şi, anunţat de un zgomot prelungit şi neprimitor, se iveşte,

dintr-odată, digul hidrocentralei.

Ai parcat automobilul la capătul potecii şi v-aţi sprijinit coatele de parapet, deasupra căderii de apă de şaptezeci şi opt de metri înălţime, care descompunea culorile spectrului în lumina soarelui, ca un înaripat şi tremurător curcubeu. Văzute de aproape, apele smârcurilor au o nuanţă verde mat.

Digul, barăcile, întreg peisajul păreau complet pustii. La dreapta se află un tunel excavat în stâncă, şi v-aţi îndreptat spre el fără a ţine seama de pancarta pe care scria «Trecerea interzisă». Pe pereţi erau inscripţii şterse pe care ai încercat zadarnic să le descifrezi. Cu spatele la căderea de apă, tăcerea era completă. Evadaţi din spaţiu şi din timp, mergeaţi în penumbră ca nişte somnambuli. În celălalt capăt al tunelului lumina rănea ochii fără milă.

Aţi ieşit sub cerul liber. Pe marginea lacului e o clădire fără uşi şi ferestre, şi un bărbat de vreo cincizeci de ani trebăluia de zor. Perspectiva, acolo, cuprinde o mare întindere a mlaştinii. Se disting plaje, faleze, promontorii, ostroave. În depărtare, apa ia încetul cu încetul o culoare albastră, iar pe malul dimpotrivă pinii cresc deşi şi sălbatici.

— Bună ziua. Sunteţi cumva paznicul?

— Da, domnule.

— Suntem aici în trecere. – Antonio a scos un pachet de ţigări şi le-a oferit tuturor celor de faţă –. E mult de lucru?

— Puţin, a răspuns omul.

— Prietenii mei şi cu mine căutam transformatorul...

— Vă pierdeţi timpul. E mort.

— Nu există transformator.

— Nu, domnule. Când se lucra aici a existat proiectul să instaleze unul. Dar a venit războiul şi proiectul a fost abandonat.

— La ce foloseşte atunci lacul?

— Pentru irigaţii. Toată apa din lunca râului Segura vine

de aici.

— Mi se pare ciudat că nu se foloseşte forţa apei ca la alte baraje, a spus Antonio. E mereu apă în lac?

— Mereu. Iarna mai multă, vara mai puţină, dar, atâta câtă este, mereu e apă.

— Ciudat, a repetat Antonio.

— Nimeni nu se ocupă de asta.

— În alte părţi construiesc baraje, a observat Dolores.

— Da, numai că pe ăsta nu l-au făcut ei. – Bărbatul şi-a ferit privirea.

— Nu?

— Nu. Ăsta a fost construit în timpul Republicii.

S-a făcut o pauză. Paznicul fuma închis în sine însuşi şi a arătat vag spre baraj.

— Sunteţi prea tineri ca să vă aduceţi aminte, eu însă îmi amintesc – se întorsese cu spatele, cu un gest instinctiv şi, dintr-odată, a adăugat —: Lacul ăsta a costat mult sânge.

— În timpul războiului?

— În timpul războiului şi înainte... Aţi fost la Yeste?

— Acuma mergem.

— Vă duceţi să vedeţi închisoarea?

— Nu ştiam nimic de închisoare. Am aflat la Elche. Din întâmplare.

— Tinerii se gândesc numai la distracţii, a spus bărbatul. Pe vremea mea eram altfel.

— Ai făcut războiul? l-a întrebat Dolores.

— Războiul şi tot ce a urmat... Trei ani în tranşee şi patru în lagăr.

— Crezi că la Yeste o să aflăm mai multe?

— Despre ce?

— Despre evenimentele din treizeci şi şase.

Bărbatul şi-a vârât mâinile în buzunare şi, cu zâmbetul pe buze, şi-a plimbat privirea peste luciul apei, peste vegetaţia bogată a muntelui.

— Dacă vreţi să staţi de vorbă despre luptele cu tauri şi alergarea lor pe străzi, o să aflaţi o mulţime de lucruri... Dar despre altceva nu... Unii nu ştiu ce-a fost, iar alţii îşi ţin gura de frică. Nimeni n-o să vă spună nimic.

Ştirea s-a răspândit până la ungherele cele mai depărtate: se găsea de lucru la Yeste. Anunţaţi de rude şi prieteni, o mulţime de bărbaţi au venit de la Madrid, de la Barcelona, din Franţa, din Maroc. Mesaje şi scrisori vorbeau despre salarii mari, posturi sigure pentru mai multe luni. După ani întunecaţi de strâmtoare şi sărăcie parcă se deschidea dintr-odată o perioadă de progres şi bunăstare. Când a început construirea barajului s-au întors acasă vreo două mii de oameni care plecaseră în surghiun.

Ingineri şi tehnicieni străbăteau teritoriul comunei cu rapoarte şi planuri, făceau sondări şi excavaţii, ţineau întruniri tainice cu reprezentanţii forţelor de muncă. La început, bărbaţii care navigau cu plutele cu pini pe meandrele râului Segura îi priviseră cu neîncredere pe oamenii aceia care, echipaţi cu teodolite şi tot felul de instrumente moderne de planimetrie, măsurau cu răbdare defileele şi cheiurile râului săpate în malul abrupt al muntelui. Izolaţi de geografie pe coclaurii aceia, învăţaseră de mici să-i privească neîncrezători pe cei trimişi din capitală: preoţi, portărei, jandarmi, perceptori. Ce-i priveau pe ei proiectele topografilor? Înarmaţi cu cangele lor, îşi continuaseră lucrul fără a-şi da osteneala de a cerceta motivul vizitei. Bunul-simţ le spunea că apariţia lor nu putea aduce nimic bun. Aveau oare de gând, ca altădată, să pună stăpânire pe păduri şi pe proprietăţi comunale? Căderea regelui nu schimbase lucrurile. Puterea centrală continua să se manifeste exclusiv sub formă de anateme şi porunci şi, ca din întâmplare, interesul unora şi altora se întorcea întotdeauna în folosul grangurilor.

Pe măsură ce avansau calculele, zvonurile bune ale celor informaţi căpătaseră consistenţă, şi neîncrederea localnicilor făcuse loc uimirii. După atâtea veacuri de uitare, Republica avea să-şi aducă oare aminte de ei? Era greu de crezut. Totuşi, autorităţile aşa susţineau. Era vorba, explicau, de a strânge într-un lac de acumulare apele râurilor Tus şi Segura, pentru a garanta pe vreme de secetă irigarea ţinutului mănos al Murciei. O lucrare de interes naţional folositoare pentru toţi. Cât vor ţine lucrările, şomajul avea să dispară din Yeste, iar economia locală avea să cunoască un puternic avânt.

S-au ţinut adunări, întruniri, au avut loc dezbateri, mitinguri. Plutaşii care transportau buştenii pe râuri, ţăranii care cultivau pământurile din zona riverană şi-au formulat cu sfială obiecţiile în faţa Comisiei guvernamentale. Erau oameni sălbatici şi grosolani – cei mai mulţi, analfabeţi – care trăiau adăpostiţi în conacele şi colibele lor din munţi, ca pe vremea când străbunii lor din ordinul militar al Sfântului Iacob apărau graniţa regatului de năvălirile maurilor. Tăietori de lemne din Orcera şi Siles, prisăcari din Molinicos şi Riópar, cărbunari din Létur şi Bonanche, distilatori de rozmarin din Jartos coborâseră în pâlcuri din redutele lor şi se grămădeau în tăcere în faţa membrilor Comisiei cu opinci şi cuşme, nădragi de pănură şi laibăre. Ridicând mâna şi dregându-şi glasul fără nicio grabă când le venea vremea să pună întrebări.

— Frate-meu şi cu mine transportăm buşteni de pin cu pluta pe râu. Când s-or termina lucrările, o să ne putem face meseria mai departe?

— Transportul se va face pe şosea.

— Şi noi?

— Voi angajaţi-vă la baraj şi nu vă faceţi griji pentru ce-o să fie pe urmă, le spunea cu un glas convingător membrul Comisiei. Pentru asta suntem noi aici. Pentru a ne îngriji de viitorul vostru. Ministerul Lucrărilor Publice are în

vedere o serie de proiecte de recalificare şi le va pune în practică la momentul potrivit.

— Şi cei care facem agricultură în luncă? La primărie mi s-a spus c-o să fie inundată.

— Vom stabili noi zone de irigaţii pe terenurile comunale. Toată lumea va primi despăgubiri.

— Satul meu e la douăzeci şi cinci de kilometri şi nu există curse de autobuz. Cum ajung acasă ca să mă culc?

— Pentru cei care locuiesc departe, am prevăzut construirea unor barăci unde vor putea dormi şi vor putea găti. Cei din Yeste vor fi transportaţi gratuit cu camioanele întreprinderii.

— În caz de accidente, o să fim plătiţi?

— Toţi muncitorii vor beneficia de legislaţia socială aprobată de Ministerul Muncii.

— Şi de-ale mâncării de unde-o să cumpărăm?

— Întreprinderea va deschide pentru voi un economat şi o cantină.

— Cât o să ţină lucrările?

— Aproximativ optsprezece luni.

Răspunsurile reprezentantului comisiei încălzeau atmosfera rece din sală, împrăştiau îndoielile şi bănuielile, linişteau definitiv sufletele. Când s-au isprăvit întrebările, bărbaţii au plecat mulţumiţi. Se încheiaseră vremurile şomajului endemic, zilele de muncă istovitoare din zori până-n seară la cheremul grangurilor, nevoia grea de a trebui să-ţi câştigi traiul departe de casă. Rămâneau în urmă umilinţele, mizeria, nedreptăţile, veşnica perindare a anotimpurilor, neschimbate de la un an la altul.

Închipuie-ţi-i cum se depărtează pe cărări şi poteci de munte, suind pe povârnişuri, agăţaţi de crestele stâncoase: sunt ei, compatrioţii tăi, aceiaşi care într-o zi istovitoare din luna august îl vor ţinti pe taică-tu cu puştile în locul unde astăzi se înalţă sinistra cruce comemorativă. Mulţumiţi că-şi vând în sfârşit biata lor forţă de muncă.

Neştiind că tocmai s-a ridicat cortina şi, atât pentru ei, cât şi pentru tine, începe spectacolul unei drame urzite cu sânge, sudoare şi lacrimi: soarta voastră comună de spanioli ridicoli şi sumbri.

Eraţi aşezaţi pe terasă şi pickup-ul transmitea jeluirea senină a lui Kathleen Ferrier interpretând *Kinden-Totenlieder* de Mahler. Antonio se dusese la bucătărie ca să-şi pregătească un coca-cola cu rom. Afară continua să plouă.

— Îşi aminteşti traseul? a întrebat Dolores.

— Nu.

— Când ne-am întors de la baraj am trecut pe lângă plaja de nisip şi eu am vrut să intru goală în apă.

— Se poate.

— Nu vorbeam de câteva ceasuri fiindcă în noaptea dinainte n-ai vrut să faci dragoste cu mine. Deliciosul tău Jumilla mă excitase şi, când ne-am dus la culcare, m-ai respins cu brutalitate.

— Ai o memorie grozavă. Într-adevăr, aşa a fost.

— Mi-ai spus: „Dacă eşti atât de pofticioasă, ieşi în stradă şi găseşte-ţi un bărbat”.

— Şi tu asta ai făcut, nu?

— Eram hotărâtă s-o fac. M-am îmbrăcat, am ieşit pe promenada Albacete şi am început să fac ochi dulci tuturor bărbaţilor. – Dolores se ghemuise lângă tine şi şi-a trecut mâna prin părul tău – După cinci minute s-a oprit circulaţia.

— Nu exagera.

— Nu exagerez. Bărbaţii se uitau la mine ca nişte câini hămesiţi şi m-am speriat. Niciodată nu m-am putut obişnui cu subdezvoltarea spaniolilor.

— Ce-ai făcut?

— M-am întors în fugă la hotel şi-am băut încă o sticlă de Jumilla.

Aţi râs amândoi deodată. În ajun – înainte de a merge la înmormântarea profesorului – făcuseră dragoste ca în frumoasele vremuri de altădată şi, simţindu-ţi bătăile inimii în timp ce îţi plimbai limba pe pântecul catifelat al lui Dolores, pe pulpele ei tari, pe poama ascunsă şi zemoasă, te-ai gândit la toboganul prezicător din Bastille şi la episodul tragicomic al morţii preşedintelui Félix Faure în braţele iubitei sale. Nu era oare orgasmul o moarte mai măruntă?

Antonio se întorsese cu paharul de coca-cola cu rom şi s-a aşezat pe o pernă trântită pe podea. Apariţia lui închidea paranteza intermezzoului vostru personal şi, însoţit de glasul calmant al altistei, te-ai lăsat purtat din nou de vis, cu privirea pierdută la fotografiile color, cu barajul, pe care le făcuseşi chiar tu, cu ani în urmă, aplecat peste tripodul aparatului Linhof.

Lucrările au început la timpul prevăzut. În timp ce o primă brigadă de lucrători începea să sape şanţul lateral de evacuare a apelor, minerii au sfredelit fundul stâncos al albiei, şi într-un interval de numai câteva săptămâni l-au aruncat în aer cu dinamită. Zgomotul asurzitor al exploziilor făcuse să răsune defileele înguste care l-au propagat teatral sporindu-i ecoul mânios. Pinii smulşi de la marginea prăpastiei s-au înfiorat, şi o mişcare de panică a risipit fauna silvestră a muntelui. Mistreţii, vulpile, veveriţele şi iepurii au fugit să se ascundă în zone mai depărtate. Ulii şi coţofenele şi-au făcut cuib în desişul umbros din partea cealaltă a muntelui, în meandrele râului şi la stăvilarele canalelor de irigaţie din vale sute de păstrăvi argintii pluteau lipsiţi de viaţă, victime ale brutalului cataclism.

După ce a fost curăţit terenul, o armată de lucrători, calfe şi meşteri au umplut golurile deschise de sfredele cu blocuri grele de beton armat. Bărbaţii umblau de colo-colo

pe schele cu treburile lor, şi imperiul maşinilor – orchestraţie corală de zgomote aspre şi ursuze – a eclipsat definitiv gânguritul porumbeilor, chemarea ascuţită a pupezei, şipotul proaspăt şi răcoros al apei. Camioane, macarale, sfredele, pistolete bâzâiau surd de dimineaţa până seara. Înălţimea barajului a atins cota de douăzeci, treizeci, patruzeci de metri. Muncitorii îşi contemplau propria lucrare uimiţi.

Au trecut lunile aspre de iarnă şi, odată cu sosirea primăverii, peisajul parcă a întinerit. O sevă proaspătă şi nestăpânită injecta o nouă viaţă pinilor din pădure, iar păsările cu penaj sărbătoresc şi zbor lin au plutit un timp prevăzătoare deasupra lacului şi şi-au urmat zborul leneş spre culmi. Soarele strălucea ca un bulgăre de jăratic. Deasupra vegetaţiei de un verde viu ce acoperea muntele, cerul rămânea transparent şi albastru.

Lumina îi chema pe muncitori la lucru dis-de-dimineaţă. Echipele lucrau fără odihnă sub privirea atentă a şefilor. Nivelul apelor din lacul de acumulare se ridica mereu şi, totodată, creştea ameţitor înălţimea digului. Mâncarea şi salariile oamenilor au fost obiectul unor lungi discuţii cu reprezentanţii Comisiei şi au izbucnit greve şi manifestaţii de protest conduse de socialişti şi comunişti. Au existat, de asemenea, numeroase accidente (viaţa unui spaniol sărac valorează foarte puţin): trupul victimei, îmbrăcat cu hainele de lucru (cele de stradă erau de folos familiei), era expus timp de douăzeci şi patru de ore în capela întreprinderii, înainte de a fi transportat (gratis) la cimitirul din sat. Văduva şi copiii primeau în aceste cazuri o mică despăgubire.

Când s-au încheiat lucrările, apa înecase podul de pe şosea (Lucrările Publice construiseră altul cu cincizeci de metri mai sus), grădinile din lunca râurilor Tus şi Segura, locuinţele şi sistemul de irigaţie din vale, ruinele vechii mori de ulei. La festivitatea de inaugurare au asistat

ministrul şi deputaţii provinciali (printre care şi omul cel mai influent al ţinutului). S-au ţinut discursuri, s-au făcut toasturi şi s-a strigat «Trăiască Republica!», muncitorii au mâncat pe cheltuiala întreprinderii, iar personalul de la cantină a servit vin şi rachiu la discreţie. Potrivit unor mărturii vrednice de încredere, notabilităţile au fost aplaudate la plecare.

De acord cu făgăduielile reprezentantului Comisiei, proprietarii din zona inundată au fost despăgubiţi de Guvern şi, recăpătându-şi încrederea în autorităţi, ţapinarii, ţăranii, cărbunarii, lemnarii s-au întors la casele lor.

Acestea se petreceau în anul de graţie o mie nouă sute treizeci şi patru.

Douăzeci şi patru de ani mai târziu – în plin Sfert de Veac de Pace şi Prosperitate – contemplaseşi suprafaţa nemişcată a lacului, bogatele păduri de pini de pe coama munţilor, coloanele de fum ale hornurilor de la distileriile de rozmarin, rariştile şi luminişurile care arată existenţa depărtată a vreunei colibe de cărbunar. Şoseaua se adaptează la ondulaţiile capricioase ale terenului şi, pe măsură ce te apropii de Yeste, o emoţie anticipată şi tulbure pune stăpânire pe sufletul tău.

Soarele pârjolea peisajul încremenit, şi numai zumzetul cosaşilor deasupra câmpului necuprins izbutea să acopere din când în când zgomotul monoton al motorului. Norişori vălătuciţi rătăceau peste răzoarele galbene din valea râului Tus. Existau locuinţe ţărăneşti cu zidurile în ruină şi o mulţime de prisăci se aliniau în paragină în mijlocul poienii însorite. La intrarea în sat aţi întârziat câteva minute la cimitir. Epitafuri pline de ură şi gânduri de răzbunare îi aminteau vizitatorului de execuţiile din ’36. Panteonul în care se odihneau osemintele tatălui tău, înainte de transferul la cimitirul din sud-estul Barcelonei,

se ridica din iarba sălbatică, din umbra unui chiparos înalt şi zvelt. Când l-ai identificat, i-ai mulţumit maică-tii pentru sobrietatea inscripţiei. Nicio lespede nu pomenea în schimb despre victimele schimbului de focuri din 29 mai, a căror listă – publicată pe prima pagină din *Solidaritatea muncitorească* din 3 iunie 1936 – o ai în faţa ochilor, în fotocopie:

Jesús Marín González

Justo Marín Rodríguez, secretarul Tineretului Socialist

Andrés Martínez Muñoz, de patruzeci de ani, administrator la Yeste

Nicolás García Blázquez

José Antonio García

Jacinto García Bueno, de douăzeci şi cinci de ani, secretar la Casa Comunală

Antonio Muñoz

Manuel Barba Rodríguez

José Antonio Ruiz

Miguel Galera Fousladi, din Boche

Fernando Martínez, din La Graya

Antonio „Prostănacul”

Jesús „Ciorapul”, din Yeste

Balbino, din La Graya

«Molia», din Yeste

Juan „Ţâfnosul”, de şaizeci de ani

Alte două cadavre neidentificate.

Împuşcaţii din primăvara lui ’39 – după ce a fost extirpat definitiv din ţară cancerul roşu – dispăruseră fără să lase nicio urmă.

Nu morţi, inexistenţi. Tăgăduiţi de Dumnezeu şi de oameni. Concepuţi – s-ar zice – într-un vis înşelător, şters, depărtat.

Aşteptarea s-a prelungit optsprezece luni. Oamenii îşi cheltuiseră puţin câte puţin micile lor economii şi, în timp

ce Guvernul studia (aşa spunea) un ambiţios plan de lucrări hidraulice şi strămutarea celor rămaşi fără locuinţă la Hellín, ţapinarii, ţăranii, cărbunarii, lemnarii au fost siliţi să se înglodeze din nou în datorii. Tehnicienii vorbeau despre nivelarea, rambleierea şi terasarea pantelor, despre construirea unui sistem de irigaţii folosind diferenţele de nivel ale râului Tus. Transportarea pinilor pe şosea ar fi fost ruinătoare. La intervale regulate presa guvernamentală promitea soluţii imediate. Când s-a produs criza economică, noul ministru a lăsat baltă proiectele. Una după alta, comisiile s-au întors la Madrid. La începutul lui 1936 existau la Yeste peste două mii de familii fără lucru.

Despăgubit cum se cuvine pentru pământurile inundate (suma plătită, se zvonea, era mult superioară valorii reale), grangurele nu rămânea bineînţeles inactiv. Într-o bună zi, răsfoind buletinul de ştiri al provinciei, oamenii au aflat cu stupoare că primăria îi vânduse, prin acordul unanim al plenului, aproape toate suprafeţele de păduri comunale. Oamenii care făceau cărbuni în împrejurimi au fost somaţi să plece îndată de autorităţile publice. Au existat proteste, înăbuşite pe loc prin trimiterea unor forţe suplimentare de jandarmi. Când s-a anunţat convocarea alegerilor din februarie, grangurul a dat de ştire, prin agenţii şi crainicii lui, că, pentru a sluji interesele majore ale patriei, avea să-şi pună pentru a doua oară candidatura pentru Camera Deputaţilor. Situaţia socială era explozivă.

Campania electorală a fost violentă şi, în pofida presiunilor şi ameninţărilor, Frontul Popular a obţinut majoritatea în comună. Când s-a răspândit ştirea victoriei sale în principalele oraşe din Spania, oamenii s-au strâns buluc sub balcoanele Primăriei şi i-au ovaţionat pe învingători. (Una dintre primele tale amintiri din copilărie – sau era oare o creaţie ulterioară a imaginaţiei tale pe baza unei întâmplări povestite adesea în familie? —: se

făcea că mergeai la liturghie cu ai tăi la capela mănăstirii Josefinelor şi, când ai ieşit, v-aţi dus pe jos la centrul electoral din cartier. În uşă, un bărbat îi întinde nişte buletine de vot tatălui tău. Mătuşa Mercedes îşi face cruce cu glas tare: «Pentru voi? Niciodată!». Povestea era neîndoielnic adevărată, dar nu puteai garanta calitatea de martor.)

Chiar dacă noul consiliu comunal numise o Comisie administrativă cu însărcinarea de a pune în aplicare planurile de irigaţii şi de reducere a şomajului, oamenii din capitală nu se grăbeau deloc să rezolve problemele: trebuia să aibă puţină răbdare, aşa suna îndemnul ei, Frontul Popular avea de rezolvat probleme mai urgente, totul se va soluţiona la momentul potrivit. Lucrătorii necalificaţi coborau zilnic din munte căutând de lucru şi se întorceau la casele lor cu mâinile goale. Nicio prăvălie nu le dădea pe credit. Foamea ameninţa sute de familii.

Au urmat trei luni de aşteptare şi cuvinte frumoase. Dar zilierii nu mai puteau aştepta. Foamea nu ştia şi nici n-avea de ce să ştie ce-i răbdarea. Dacă Frontul Popular nu rezolva situaţia, aveau s-o rezolve ei (aşa erau pe atunci compatrioţii tăi).

La mijlocul lui mai ţapinarii, ţăranii, cărbunarii, lemnarii au intrat în pădurile grangurelui şi au început să doboare copacii.

Ploaia se oprise. Te-ai ridicat. Ai luat sticla de Fefiñanes şi ţi-ai umplut paharul. Dolores cerceta cu atenţie hârtiile din dosar şi ţi-a arătat o foaie tipărită ce scăpase ca prin minune neatinsă de inspecţia şi percheziţia pe care v-o făcuse conştiinciosul sergent de jandarmi. Era un desen cu un taur sumar conturat cu cerneală neagră, şi te-ai sprijinit de braţul sofalei ca să citeşti.

PRIMĂRIA DIN YESTE
PROGRAMUL OFICIAL DE SĂRBĂTORI

Pe 20

La ora 5 după-amiază,
Mare întrecere a Junilor Călări la Deschiderea Bâlciului,
Cu participarea Fanfarei şi a Trupei de Saltimbanci şi Păpuşari

Pe 21

La ora 7 dimineaţa,
Sărbătoarea Zorilor interpretată de gorniştii Fanfarei
La ora 5 după amiază,
Petreceri populare în Piaţa Primăriei
La ora 8
Concert susţinut de Fanfară în Chioşcul din piaţă.
La ora 11,
Chermeză

Pe 22

La ora 7 dimineaţa,
Fanfara va trece pe străzile principale interpretând *Bucuriile Zorilor*
La ora 10,
Slujbă Religioasă Solemnă şi Procesiune, în cinstea Domnului Nostru Iisus Hristos al Alinării
La ora 5 după-amiază,
Concursuri populare, cu importante premii
La ora 8,
Concert în Parc
La ora 9.30,
Arderea unui Mare Castel de Focuri de Artificii, în seama firmei „Pirotécnica Zaragozana”
La ora 11,

Petreceri populare

Pe 23

La ora 6 dimineaţa,
Deşteptarea interpretată de gorniştii Fanfarei
La ora 7,
Procesiune, în cinstea Sfintei Fecioare a Patimilor, *Rugăciunile pentru Fecioara Maria* şi, în continuare, *Sfânta Liturghie*
La ora 11,
Închiderea în ţarc, cu specific folcloric, cu tauri din faimoasa crescătorie a lui don Samuel Flores.
La ora 5 după-amiază,
Mare luptă cu tăuraşi, cu detalii anunţate într-un program special
La ora 11,
Grandioasă Chermeză şi Închiderea Sărbătorilor

— În ce zi am sosit? a întrebat Antonio.
— Pe douăzeci şi doi. În ajunul închiderii taurilor în ţarc, îţi mai aduci aminte?
— Lucrul pe care n-o să-l uit niciodată e întoarcerea la han, cu jandarmii, a spus Dolores. Lumea se uita la noi ca la marţieni.
— Partea nostimă a venit mai pe urmă, ai spus tu.
— Când m-au înhăţat la Barcelona au pus din nou pe tapet documentarul, a spus Antonio.
— Dacă au avut de gând să-mi facă reclamă, au reuşit.
— Ce s-o fi ales de role?
— Le-au pus în arhivă la Madrid.
— Nu mai bea, a spus Dolores.
— Să ne întoarcem la Yeste, ai spus tu.

La intrarea în sat era îmbulzeală: catâri, căruţe,

motociclete, cai. Mulţimea se deplasa pe partea carosabilă a şoselei, iar automobilul trebuia să-şi deschidă drum anevoie, obiect de uimire şi curiozitate pentru ţăranii rămaşi cu gurile căscate. De-a lungul drumului domnea o forfotă neobişnuită. Flăcăii puneau bariere la capătul uliţelor, oamenii îşi împodobeau balcoanele cu drapele şi covoare. Din când în când se auzea răpăit puternic şi rapid de tobă. Înainte de a ajunge în piaţă, jandarmul v-a silit să vă întoarceţi şi aţi parcat pe o străduţă laterală, la câţiva metri de han.

Soarele încingea casele ţărăneşti de pe uliţa mare. Pantalonii pe care-i purta Dolores atrăgeau privirile neruşinate ale bărbaţilor şi provocau dezaprobarea mută şi pizmaşă a femeilor. Lumea vă socotea străini şi unii priveau la aparatul tău de filmat de 16 mm cu neîncredere şi duşmănie. Ai filmat câteva planuri cu pregătirile închiderii taurilor în ţarc, o bătrână călare pe un măgar, colţul unei case cu un afiş pe care scria: «Strada Norberto Puche Fernández, căzut în Rusia, unde s-a acoperit de glorie». Copilandrii se ţineau de voi ca nişte umbre şi întrebau cu glasuri ascuţite dacă lucraţi pentru Nodo.

Ai vrut să vizitezi castelul în care l-au găbjit pe taică-tu, dar era închis. Paznicul plecase cu cheile, şi nimeni n-a ştiut să-ţi spună unde se dusese. Câtva timp aţi hoinărit pe străduţe şi ulicioare căutând în zadar temelia casei părinteşti pe care maică-ta o moştenise de la un unchi de bunic pe vremurile de demult, pentru tine tainice, când era o fată nespus de frumoasă (casă în care probabil fusese închis taică-tu în ’36, când l-a surprins acolo rebeliunea militarilor şi mobilizarea populară în apărarea Republicii). Vândută din motive sentimentale la câteva luni după victoria lui Franco, îşi schimbase, după cât se pare, de mai multe ori stăpânul înainte de a fi dărâmată, până la urmă, de ultimul ei proprietar (un negustor îmbogăţit prin speculă). Maică-ta păstra pe scrin o poză de-a ei la minut

lângă cartea poştală pe care i-o trimisese soţul ei din Yeste. („Drumul a fost plăcut şi am ajuns cu bine. Lucrurile s-au mai liniştit. Mâine mă văd cu reprezentanţii administraţiei. Nădăjduiesc să mă întorc duminică. Te sărut”, sau ceva asemănător); dar fotografia şi cartea poştală se pierduseră după moartea sa, iar toate căutările tale neostenite de mai târziu au fost zadarnice. Mutilată, ştirbită, povestea ta recentă se pierdea acum în nisipurile mişcătoare ale presupunerilor.

Te-ai dus la han să mănânci ceva. Samsari de vite, precupeţi, comis-voiajori, ţărani din plasele învecinate mâncau, beau, fumau, stăteau de vorbă într-o odaie alăturată, într-un vacarm îngrozitor, învăluiţi în mirosurile tari de bucătărie ţărănească: turte de pâine neagră, costiţe la grătar, ghiveci de năut, vin roşu vârtos. La tejghea, un bărbat de vreo treizeci de ani nu vă slăbea o clipă din ochi.

— Sunteţi din Madrid?

— Nu, din Barcelona.

— Cronicari de tauromahie?

— Nu, doar amatori.

L-aţi invitat la masa voastră şi aţi vorbit despre luptele cu tauri. A explicat că era şofer de autobuz, că se afla în sat în vacanţă, că familia lui era din Catalonia.

— Sunteţi din Yeste?

— De pe-aproape, a răspuns zâmbind. Dintr-un sat care se cheamă La Graya.

Te-ai înfiorat. Chiar dacă încercai să-ţi ascunzi tulburarea, ai adus vorba de baraj, pomenind ce se întâmplase acolo cu două luni înainte de războiul civil.

— N-au fost acolo tulburări?

— Ba da. Mai bine zis, pe drumul dintre Yeste şi La Graya, la vreo doi kilometri de aici. Dacă vreţi să vedeţi locul, vă însoţesc.

— De acord, ai spus tu.

V-aţi întors cu el şi aţi străbătut satul, cufundat la ora

aceea în toropeala canicular㠠a după-amiezii. Casele proaspăt văruite străluceau în soare, în balcoane atârnau funii de ardei şi ştiuleţi de porumb. Când aţi ieşit din sat pinii au acoperit dintr-odată culmea dealului. Şoseaua mărgineşte oglinda albastră a lacului Fuensanta, depresiunea verde a râului Segura, ogoarele din câmpie aşternute ca nişte covoraşe de culori diferite. Încetul cu încetul satul se micşorează, ghemuit în umbra castelului impunător, şi străinul contemplă uimit întregolurile întunecate ale zidurilor cu turnurile, meterezele, ferestruicile – toată geometria inexorabilă concepută cândva ca o splendidă sfidare, acum hârb de piatră, nepieritor şi neclintit, ca o lespede grea ce apasă destinul resemnaţilor săi locuitori.

— E acolo, după cotul acela.

Ai frânat la marginea şanţului şi ai coborât cu aparatul de filmat de 16 mm. Lumina inunda peisajul pustiu, greierii ţârâiau în măslinii ameţiţi de vipia soarelui. Din sat – după cum aveai să afli mai târziu – un jandarm – ochiul vigilent al ordinii alor tăi – vă supraveghea cu binoclul.

Moşia se numea La Umbría şi aparţinea plasei la Graya. Proprietate comunală din cele mai vechi timpuri, trecuse încetul cu încetul în mâinile grangurelui acelui loc pe vremea când oamenii lui făceau ce voiau la primăria din Yeste şi, de atunci, localnicii care trăiau din fabricarea cărbunilor erau osândiţi definitiv la şomaj ori la emigraţie. Lucrările la baraj le uşuraseră pentru moment situaţia. Când s-a dat drumul la baraj, a început o perioadă de speranţă, alimentată în parte de înfrângerea tartorului în alegerile preliminare din februarie şi de făgăduinţele înnoite ale conducătorilor din Frontul Popular. Reprezentanţii administraţiei se străduiau, fără succes, să înfrângă rezistenţa autorităţilor provinciale. Puşi pe jar şi ajunşi la capătul răbdării, oamenii din La Graya au intrat

în pădurile moşiei La Umbría şi au început să doboare copacii.

Hotărârea s-a luat în unanimitate. Bărbaţi, femei, bătrâni, copii s-au strâns la uşa paznicilor pădurii înarmaţi cu topoare, bâte, securi, toiege, cange.

— Mergem să facem mangal în La Umbría.

— Ştiţi foarte bine că don Edmundo v-a interzis să mai faceţi cărbuni, a spus şeful paznicilor stând în pragul uşii cu puşca pe umăr.

— Don Edmundo n-are pic de ruşine. Pădurile astea aparţin comunei. De aici înainte o să facem cărbuni din pini şi o să semănăm în luminişuri.

— I-aţi spus lui don Edmundo?

— Îţi spunem ţie.

— Dacă n-aveţi autorizaţie...

— Ne autorizăm singuri. De asta am venit să stăm de vorbă cu tine. Să dăm cărţile pe faţă. Vrem să ştim tu cine eşti.

Paznicul cercetase feţele hotărâte şi cutezătoare ale ţăranilor. Unii îşi fluturau armele, ameninţători.

— Dacă-i pe-aşa...

— Noi nu cerem decât ce-i al nostru.

— Când o afla don Edmundo...

— Lasă-l pe don Edmundo în pace. Munţii ăştia au fost întotdeauna proprietate obştească. Dacă-ţi spune ceva, zi-i să stea de vorbă cu noi.

— Eu mă spăl pe mâini.

— Noi n-avem nimic cu tine ori cu ceilalţi paznici. Dacă bătrânul se înverşunează s-o ţină pe-a lui, o să mergem la primar.

— O să daţi de bucluc. Don Edmundo are proptele mai bune ca voi.

— Nu-ţi face griji. Asta-i treaba noastră.

— Faceţi ce vreţi. Eu mi-am făcut datoria să vă pun în gardă.

În aceeaşi zi oamenii din La Graya s-au suit pe colină şi-au început să taie pădurea ca să-şi facă hornurile. Ecoul topoarelor răsuna în vale vesel ca o melodie de chef. Luni şi luni de zile de şomaj forţat îi făcuseră să acumuleze o energie care se descătuşa cu semeţie, însoţită de chiuituri şi cântece, balada ancestrală şi primitivă a unor oameni deprinşi de veacuri cu o viaţă aspră şi liberă, de un individualism sălbatic şi neîmblânzit. Pinii căzeau unul după altul, fierăstraiele vuiau, târnăcoapele şi lopeţile se grămădeau în jurul buştenilor tăiaţi de curând. Femeile şi copii din întreaga plasă luau parte cu însufleţire la acea ispravă: curăţau pădurea, lăstăreau trunchiurile, înălţau şi construiau conuri din ramurile tăiate, care, puse la foc mocnit, aveau să se preschimbe în cărbuni. Pe pantele golaşe ale muntelui cazmale şi săpăligi scormoneau de zor pământul, pluguri rustice trăgeau brazde, mâini uşoare şi destoinice azvârleau pumni de seminţe în brazde. Era o adevărată cursă contracronometru. Câinii alergau dintr-o parte în alta cu limba scoasă şi observau, sprinteni, munca armonioasă a comunităţii.

Timp de două săptămâni soarele a ocrotit cu bunăvoinţă unitatea redobândită a omului cu peisajul, munca devotată a muntenilor şi frumoasa şi iscusita disciplină a uneltelor în mâinile tăietorilor de lemne. Razele lui se strecurau iute prin frunzişul copacilor, se aşezau pe coşurile de cărbuni pline vârf, mângâiau pietrele acoperite de muşchi de pe malul râului, scânteiau o clipă în tăişul câte unui topor. Fumul furnalelor se ridica spre cer, liniştit şi uşor. Pacea muncii folositoare şi spre binele tuturor părea că se coborâse pentru totdeauna în vale, când, în seara zilei de 28 mai, fără ca primarul din Y este să fi fost anunţat în prealabil, zece perechi de jandarmi cu un plutonier şi un sergent şi-au făcut apariţia de după un cot al drumului şi au ocupat militar comuna La Graya.

Livezi de măslini, lanuri de porumb şi de orz, un canal de scurgere, nicio lespede comemorativă.

— Eu eram foarte mic când s-au auzit împuşcăturile, a spus şoferul de autobuz. Dar dacă vrei să afli ce s-a întâmplat, cunosc pe cineva care a fost acolo. Unul de-i zice Arturo.

— E din Yeste?

— Da, domnule. Lucra la administraţie. După război a fost condamnat la moarte şi graţiat. Când a ieşit, parcă nu mai era acelaşi. Acuma face căruţe.

Te-ai întors în sat după ce ai cutreierat toate plasele din valea râului Segura: La Graya, La Donar, Los Paules. Soarele coborâse la asfinţit, iar mulţimea se strânsese din nou în stradă. Şoferul v-a condus pe o costişă până acasă la meşter. O femeie aştepta nemişcată în pragul uşii. Cu un glas dulce a explicat că bărbatu-său tocmai plecase.

— Îl găsiţi la petrecere, a spus. Dacă vreţi să lăsaţi un mesaj...

— N-are rost, a spus şoferul. Domnii voiau să stea de vorbă cu el.

— Întrebaţi de el la barul lui Morillo. La ora asta e de obicei acolo.

Aţi scormonit satul de la un capăt la altul. Ciobani din Arroyo Frío şi Peñarrubia, prisăcari din Raspilla şi Llano de la Torre, argaţi din Tus şi Moropeche, ţărani din Rala şi El Arguellite se vânturau prin mulţimea adunată la petrecere în grupuri strânse şi pline de sudoare, se opreau să stârnească scandaluri la intrarea în cârciumi, năvăleau în chioşcurile de gogoşi şi cartofi prăjiţi, goleau cu linguri de lemn uriaşe castroane de lapte prins. Fetele mergeau la braţ zâmbitoare şi vesele, prefăcându-se că fug de vorbele dulci ale bărbaţilor, îşi unduiau trupul ce le păstra nepreţuita feciorie ascunsă, apărată cu străşnicie ca o comoară. V-aţi oprit să beţi ceva la o bodegă cu grădină. Dolores şi-a încercat şansa la roata norocului, Antonio a

tras la ţintă şi a câştigat o pungă de caramele. Eraţi în Spania medievală, încremenită şi neschimbătoare în scurgerea lină a veacurilor (turismul masiv nu sosise încă, nici Planul de Dezvoltare al străluciţilor voştri tehnocraţi) şi, în timp ce bei (acum) un strop de Fefiñanes pus la rece, încerci să conturezi şi să prinzi imaginea pestriţă şi mult prea încărcată a satului în timpul sărbătorilor (năpădit de propriii săi locuitori şi de sute de străini din vecinătate) cu viziunea crudă şi lucidă a experienţei tale îndoite de spaniol şi de emigrat, având în spate cei treizeci şi doi de ani de escamotată (nu trăită) istorie civilă.

Întunericul ascundea sărăcia pitorească a locului, iar luminile bâlciului luminau slab un peisaj livid şi jalnic...

Ai mai băut un strop de Fefiñanes.

Uită-te la ei: sunt copiii eroilor din Guadalajara şi Belchite, Brunete şi Gandesa. Hoinăresc descheiaţi la piept, în grupuri şi cete, cu bâte şi fluiere, burdufuri de vin şi dairele, mergând prin mijlocul drumului şi deranjându-i pe trecători cu un tărăboi asurzitor, mai rău ca o căruţă hurducată pe un drum nepietruit, însufleţiţi cu toţii (s-ar zice) de un ideal exigent şi imperios (libertate? demnitate? ori simplă etalare împinsă la absurd a peste douăzeci de ani nu de pace, ci de somn letargic, nu de ordine, ci de vis, toropeală în loc de viaţă...? Opreşte-te, nu bate câmpii), o adevărată armată populară (s-ar zice) deosebită atât de moderna turmă fanatică întruchipată de Beatles cât şi de miliţienii revoluţionari din ’36.

Haimanalele îşi omoară timpul în chioşcul de băuturi în faţa unui urcior cu apă de izvor. Lumea se strânge cu admiraţie în jurul grupului de adolescenţi scandalagii şi puşi pe fapte mari, care-şi încearcă zilnic norocul gata oricând să piardă ori să câştige un pumn de bani. Oameni dintr-o bucată, capi de familie încărunţiţi le dau sfaturi de experţi, îi cuprind ocrotitor pe după umeri, le oferă respectuos un rând. Când îi auzi vorbind, i-ai putea socoti

pe toţi emulii lui Arruza ori Manolete (la o adică, unii au luptat poate cu Lister ori Durruti). Derbedeii îi ascultă în tăcere, cu ochii holbaţi, toropiţi încă de căldură şi oboseală. Cei mai mulţi dintre ei merg pe jos, dorm sub cerul liber, se descurcă şi ei cum pot în aspra alergătură de închidere a taurilor în ţarc (Lietor, Aina, Elche, Peñascosa, Ferez, Létur, Molinicos, Bogarra, Paterna, Socovos...)

— Îţi aminteşti de Arturo? a întrebat Dolores.

Îl găsiseşi în sfârşit într-un bar din piaţă în momentul în care s-au aprins focurile de artificii, asurziţi de vacarmul exploziilor care scăldau întreg satul într-o îmbelşugată ploaie de scântei.

— Domnii aceştia voiau să te cunoască, a spus şoferul.

Bărbatul te ţintuia cu luare-aminte. Era subţire şi înalt, cu un nas fin şi ochi negri foarte vioi scânteind pe faţa lui ostenită.

— Da, am trăit într-adevăr acele evenimente – era multă lume în jurul vostru, şi glasul a fost vădit alterat –. Dacă vreţi, în altă zi...

— Mâine plecăm, ai spus tu.

— Treceţi pe la mine după coridă. La mine acasă o să avem parte de linişte. Soţia mea o să vă facă o cafea.

Nu l-aţi mai văzut de atunci. Când v-aţi dus a doua zi la el, Arturo nu era acasă. Când v-aţi întors la han, vă aştepta sergentul de jandarmi.

Te-ai servit cu încă un pahar de Fefiñanes.

— Nu mai bea, te-a rugat Dolores.

Pe înserat, opt perechi de jandarmi au năvălit în casele oamenilor din La Umbría cu puştile pe umăr. În pădurea de pini domnea o tăcere apăsătoare, sporită de călcătura apăsată a cizmelor pe pietrişul de pe scurtătură. Preveniţi de familii, cei mai mulţi dintre oameni îşi căutaseră refugiu în pădure. Coloana jandarmilor înainta cu precauţie, de

parcă s-ar fi temut de o ambuscadă. Tricornurile se iveau, strălucitoare, în desişul pădurii. Când au ajuns în luminişul de pe culme, jandarmii s-au desfăşurat strategic în formaţie de luptă şi, bănuitor, caporalul a cercetat cu luare-aminte cioturile gălbui ale pinilor, câmpia desţelenită şi arată, fuioarele de fum ale furnalelor de cărbuni, conurile şi stivele de lemne pregătite pentru transport. Şase tăietori de lemne rămăseseră pe loc, nepăsători şi parcă străini de apariţia bruscă a jandarmilor.

— Cine porunceşte aici?

A urmat o pauză. Oamenii îşi continuau munca fără să se arate tulburaţi. Caporalul a înaintat câţiva paşi şi s-a proţăpit în faţa celui mai vânjos.

— Am întrebat cine porunceşte aici.

— Am auzit.

— Atunci de ce nu răspunzi?

— Aici nu porunceşte nimeni.

— Nimeni?

— Nu, domnule.

— E totuna. Tu îmi răspunzi pentru ceilalţi.

— Toţi sunt la fel, a răspuns bărbatul. Semănăm cu toţii unii cu alţii.

— Cine v-a dat voie să faceţi cărbuni?

— Pădurile sunt proprietate obştească.

— Asta rămâne de văzut, a spus caporalul, plimbându-şi privirea peste furnale, grămezile de lemne, ogoarele de curând semănate. Aţi stat de vorbă cu stăpânul?

— I-am anunţat pe cei din administraţie.

— Administraţia n-are ce căuta aici. Te întreb dacă ai autorizaţia de la don Edmundo.

— Nu, domnule.

— Bine. Atunci luaţi-o din loc chiar acum şi în pas alergător.

— V-am mai spus că pădurea e a obştei. Dacă n-aveţi ordin scris de la primărie...

— Tu ţine-ţi gura şi execută ordinul.

— Arătaţi-mi mai întâi ordinul.

— Ordinul? a întrebat şi a ridicat iute braţul. Bărbatul a primit lovitura fără să clipească. Uite ordinul.

— Nici eu, nici tovarăşii mei nu ne mişcăm de aici.

— Dacă nu plecaţi de bunăvoie, o să plecaţi cu forţa.

O oră mai târziu, la administraţia plasei, martorii au relatat scena. Ploaia de înjurături, lovituri cu piciorul şi cu patul puştii. Înverşunarea împotriva bărbaţilor căzuţi. Stingerea brutală a furnalelor. Semănăturile călcate în picioare cu îndârjire.

Cei şase arestaţi străbătuseră uliţele satului, cu mâinile legate la spate, până la cazarmă. Jandarmii şi-au scos mantalele şi tricornurile şi s-au aşezat la masă la lumina opaiţelor. Vecinii dădeau târcoale doar-doar or afla ceva. Femeile se duceau să întrebe de bărbaţii lor, se luau la ceartă cu jandarmii. Tensiunea crescuse când s-a răspândit zvonul că deţinuţii erau torturaţi. Mai multe grupuri de oameni s-au oprit la uşa micii cazarme şi s-au luat la harţă cu santinelele. Jandarmii dinăuntru au ieşit cu carabinele şi mulţimea a bătut în retragere. La ordinul plutonierului, jandarmii au intrat din nou în casa-cazarmă. Potrivit mărturiei ulterioare a jandarmilor, un colţos aţâţa mulţimea la un act de linşaj.

Locuitorii din La Graya au trimis soli la primarul din Yeste, la preşedintele întreprinderii şi la oamenii din plasele apropiate. Şi-au petrecut noaptea cu toţii sub cerul liber, luminaţi de razele lunii, pândind mişcările şi glasurile jandarmilor baricadaţi în casa-cazarmă. Pe drumuri şi cărări de munte, orientându-se după stele, ţapinari, ţărani, cărbunari, tăietori de lemne veneau necontenit în ajutorul lor. Întreg ţinutul era în picioare.

Un cântat răguşit de cocoş a răsunat anunţând cu câteva minute mai devreme revărsatul zorilor. La scurt timp s-a crăpat de ziuă.

Pe cerul violet, galben şi roşu, în culorile Republicii, răsărea soarele în ziua de vineri douăzeci şi nouă mai.

Reprezentaţia dramei trebuia să înceapă. Erau săpate în memoria ta decorul aspru al munţilor Yeste, cei douăzeci şi doi de jandarmi profilându-se pe fundalul comunei La Graya, cărbunarii arestaţi sub acuzaţia că au tăiat copaci străini, mulţimea tăcută a localnicilor adunaţi ca să-şi manifeste solidaritatea cu deţinuţii, şi, ca un dragoman ce cunoaşte firele urzelii, tu, Alvaro Mendiola, cu reşedinţa obişnuită în străinătate, căsătorit, de treizeci şi trei de ani, fără profesie cunoscută – căci nu e o profesie ori meserie, ci un chin şi o pedeapsă să trăieşti, să vezi, să notezi, să zugrăveşti ce se întâmplă în patria ta –, evocai, fascinat, acel trecut îndepărtat şi irevocabil care se desfăşura din nou în faţa ochilor tăi, gândindu-te de nenumărate ori dacă nu era cu putinţă să te întorci înapoi, dacă lucrurile s-ar fi petrecut astfel, dacă ai fi putut schimba sfârşitul ca prin minune... Visai cu ochii deschişi la o Spanie reală, la nişte compatrioţi ridicaţi la demnitatea de persoane, la o existenţă omenească ce i-ar fi putut birui pe lacomii duşmani ai vieţii... Te simţeai orator şi, beat, le ţineai predici de pe un podium prăpădit cu elocinţa jalnică a unui şarlatan şi a unui tribun: „Dintotdeauna aşteptaţi clipa cu prilej. Profitaţi de prilej. Nu-i daţi cu piciorul. Nu vă gândiţi la moarte. Câteva clipe – oricât de scurte – de libertate – ştim asta acum – fac cât o veşnicie.”

Când coloana iese din casa preschimbată în cazarmă e ora opt dimineaţă. Tăietorii de lemne merg legaţi unii de alţii cu mâinile la spate, iar jandarmii, înfăşuraţi în mantale şi cu chipiele în formă de tricorn, îşi ţin carabinele în poziţie de atac. Sătenii se opresc câteva clipe în aşteptare şi, pe când şirul de arestaţi înaintează pe drumul forestier de pe marginea râului spre închisoarea din Yeste, îi escortează la

o distanţă prudentă. Bărbaţii sunt înarmaţi cu topoare, bâte, cange. Terenul e pustiu şi râpos şi se spune că, pentru a-i învăţa minte, jandarmii sunt în stare să-i lichideze pe deţinuţii mai colţoşi susţinând că au încercat să fugă de sub escortă.

Cele două convoaie înaintează separat, la vreo cincizeci de metri unul de altul. Tăcerea e mormântală. Soarele încununează crestele munţilor, iar prepeliţele îşi iau zborul speriate. La coturile drumului se ivesc grupuri de ţărani. Fără a scoate un cuvânt, se uită lung la şirul de deţinuţi şi se alătură convoiului de săteni. Sunt zece, douăzeci, patruzeci, o sută. Din plasele învecinate îşi fac apariţia pe scurtături şi poteci cu unelte de muncă la brâu. Vin şi femeile, încordate şi duşmănoase. Un băieţandru ţinteşte cu o praştie pe jandarmul din capul şirului: piatra îl atinge, greşindu-şi ţinta, şi băiatul dispare imediat în desişul pădurii.

Într-un luminiş, patru funcţionari din administraţia întreprinderii ies în calea jandarmilor şi încep să parlamenteze cu ei. E ora nouă dimineaţa, iar şirul de deţinuţi e încă la patru kilometri de Yeste. Sătenii se apropie ca să audă discuţiile şi, văzându-se încercuiţi, jandarmii ridică piedica puştilor. O ploaie de înjurături cade asupra lor. Cei din administraţie intervin, îi îndeamnă pe săteni să-şi păstreze calmul. Sub chipiul negru ca tăciunele, sergentul e lac de sudoare.

— Dacă mai înaintează un pas, trag, spune.

— Ascultaţi-l, ordonă cei din administraţie.

Sătenii se retrag câţiva paşi, dar nu se împrăştie. Noi grupuri coboară în mare grabă pe coastă, se opresc pe marginea drumului şi îngroaşă torentul sătenilor. Funcţionarii solicită libertatea provizorie pentru deţinuţi. Sergentul nu cedează. Cu o batistă în carouri îşi şterge sudoarea ce-i curge şiroaie pe faţă. Sătenii ameninţă cu armele lor rustice. Mai e o oră bună de mers, şi, e de ajuns

să-ţi arunci ochii peste mulţime ca să constaţi că asediatorii sunt peste patru sute.

Convoiul îi înghite treptat pe prisăcarii din Boche, pe tăietorii de lemne din Jartos, pe cărbunarii din Raia. Şirul de deţinuţi lasă drumul din lunca râului Segura, şerpuieşte fără grabă pe pantele muntelui pe un drum îngust de căruţă. Mereu se ivesc alţi bărbaţi, răsăriţi parcă din pământ. Soarele începe să ardă tot mai tare, paznici şi deţinuţi răsuflă din greu. Funcţionarii au trimis un om de legătură în sat şi anunţă că preşedintele lor şi primarul o să aibă o întâlnire cu locotenentul de jandarmi. Sătenii se arată neîncrezători şi însufleţiţi de afluenţa continuă de forţe proaspete, se apropie din nou de jandarmi.

E ora zece dimineaţa când, grămădite la adăpostul castelului, ca oile speriate în jurul ciobanului, se zăresc primele case din Yeste. Din când în când culmile se luminează şi, la picioarele drumului, crângul de pini se hotărniceşte cu o livadă de măslini ori un lan de orz. La cotul drumului, înarmaţi cu uneltele de lucru, trei sute de săteni pândesc sosirea convoiului. Sergentul observă în tăcere mulţimea cu rândurile tot mai strânse ale celor care vin din urmă, şi masa compactă a celor ce aşteaptă. Îşi descheie maşinal cureluşa de la caschetă şi-şi şterge sudoarea cu mâna. Glasurile.

Strigătele sfâşie văzduhul din toate părţile. Sătenii din Yeste îi taie drumul cu trupurile lor.

— Împrăştiaţi-vă!

Niciunul nu ascultă ordinul. O mie de bărbaţi înconjoară coloana de jandarmi. Soarele încinge feţele mânioase ale ţăranilor, scapără scântei din închizătoarele, înălţătoarele şi gurile puştilor, străluceşte jucăuş şi strengar în lacul negru al şirurilor de caschete.

— Împrăştiaţi-vă!

Pe neaşteptate mulţimea se strânge, dă înapoi, face loc unei perechi de jandarmi care se văd venind dinspre sat.

Sergentul stă de vorbă cu ei, iar funcţionarii se apropie să ia parte la discuţie. După câte li se spune, preşedintele lor a făgăduit că-i conduce personal pe acuzaţi la judecătorul de pace în schimbul eliberării lor imediate, şi locotenentul a dat ordin să li se dea drumul. Un strigăt puternic întâmpină vestea triumfului. Sergentul ascultă ordinul şi, în timp ce jandarmii îi dezleagă pe deţinuţi, rudele şi prietenii se reped să-i îmbrăţişeze, sătenii şi jandarmii se amestecă şi se produce un schimb de ocări ce degenerează repede într-o încăierare. Funcţionarii întreprinderii încearcă în zadar să intervină. Jandarmii sunt covârşiţi de mulţime şi dintr-odată îşi leapădă pelerinele şi ridică armele în poziţie de tragere.

Când răsună rafala, e ora zece şi jumătate dimineaţa. O barză planează lin în văzduh şi, speriată de bubuitura împuşcăturilor, taie iute cerul pieziş şi se refugiază în clopotniţa bisericii din Yeste.

Clopotele bat lin de ora unsprezece. Mulţimea aşteaptă cu răbdare. Balcoanele, cerdacurile, ferestrele, terasele sunt pline ochi. N-ai unde strecura un vârf de ac pe ziduri şi pe podişte. Suiţi pe acoperişuri, căţăraţi pe stâlpii de felinar, cocoţaţi în locurile cele mai neverosimile, atârnă ciorchini de băieţandri şi oameni în toată firea care se menţin într-un echilibru imposibil, ca nişte acrobaţi pe sârmă. De luni şi luni de zile aşteaptă clipa asta, necesara reparaţie pentru lungile zile de foame, răzbunarea mult aşteptată şi cumplită pe brutalitatea destinului. Soarele cade asupra lor fără milă, iar ei îl suportă fără să clipească. Unii îşi acoperă creştetul capului cu batistele, femeile se protejează cu umbrele decolorate. Cei mai nerăbdători se plimbă prin piaţă cu bâte şi toiege de frasin, gata, s-ar spune, pentru orice eventualitate. O comunitate de simţire în faţa primejdiei îi uneşte pe toţi şi te exclude numai pe tine, străinul care-i observă şi-i filmează.

La intersecţia uliţelor cu drumul comunal au apărut adăposturi grosolane, camioane, ziduri de protecţie, palisade. Bărbaţii cei mai voinici întind firul cu petarde între balcoane şi stâlpi de electricitate, iar unii aprind petarde şi focuri de artificii care şuieră şi se învârtejesc înainte de a exploda. În mijlocul pieţei, toreadorii debutanţi aşteaptă prilejul de a străluci cu improvizatele lor mulete, pelerine murdare şi zdrenţăroase. Grămădite după roţile căruţelor ori sub platformele camioanelor, femeile ţipă. Emisari veniţi de la câmp anunţă sosirea dintr-o clipă într-alta a vătafilor. Se produc false alarme, strigăte, îmbrânceli, îmbulziri. Atmosfera se încinge, mulţimea se buluceşte, temperatura devine tot mai fierbinte.

Când taurii năvălesc pe uliţă, tinerii o iau la fugă încotro apucă. Tăuraşul e mic şi negru şi aleargă escortat de câţiva boi cu tălăngi, care stârnesc un vacarm îngrozitor.

Bouarii vin după ei şi, pe când doi novici aţâţă de zor tăuraşul, lovesc boii rămaşi în urmă. Tăuraşul pare speriat de spectacol, adulmecă pământul cu botişorul, nu se hotărăşte să se repeadă, aruncă priviri întrebătoare spre boii care l-au însoţit. Un bărbat trece iute pe dinaintea lui şi-l croieşte cu un ciomag pe spinare. Animalul scoate un muget, se întoarce în loc, încearcă să-l împungă. Publicul aplaudă. Novicii aţâţă tăuraşul, înaintează cu paşi mărunţi, cu un aer semeţ, dar mişcarea bruscă a boilor îi pune pe fugă. Băieţandrii le sar în ajutor fluturându-şi bluzele şi eşarfele uşoare. Pe măsură ce dobitoacele înaintează, îşi deschid drum printre privitori. Se aude un strigăt, lumea se sperie şi se împrăştie. Scapă care cum poate, strecurându-se sub porticurile ticsite, căţărându-se pe gratiile de la ferestre, agăţându-se de balcoane şi cornişe, fugind de taur cu fundul ţâţâind de frică. Pe neaşteptate, tăuraşul şi boii care-l însoţeau îşi întorc crupele şi apucă pe coastă în sus precedaţi de clinchetul tălăngilor,

alergătura băieţandrilor, sălbaticul urlet – amestec hibrid de groază şi extaz – al mulţimii fremătătoare. Trecătorii se retrag în ulicioarele laterale, se agaţă de ciorchinii umani atârnaţi de ferestre, se culcă la pământ şi rămân nemişcaţi. Vlăjganii îşi flutură furcoaiele, bâtele, toiegele şi, îndată ce trec dobitoacele, se reped pe urma lor şi le lovesc sălbatic în spinare, în crupe, la ţurloaie, în deşert. În câteva clipe strada rămâne pustie. Un bou îl leagănă în coarne pe un neprevăzător, îl calcă în copite fără a-l împunge cu coarnele, îşi urmează alergarea nebunească în mijlocul vacarmului tălăngilor, dispare împreună cu ceilalţi din câmpul tău vizual.

Dezgroapă această imagine din uitare: adunarea pândeşte intrarea în uliţă în tăcere, şi doi bărbaţi se ivesc dintr-o curte cu un drapel roşu. Culoarea se distinge net pe praful gălbui al uliţei, se profilează pe albul strălucitor al zidurilor. Flacăra soarelui parcă-l înroşeşte şi mai tare în timp ce flutură şi se unduieşte în văzduh ca într-un miraj. Este strigătul vechii libertăţi căreia i s-a pus botniţă, al timpurilor de altădată în care nădejdea alor tăi se concentra într-un simbol elementar şi frumos. Tu asistai, ca în faţa unei năluciri, la desfăşurarea sa neobişnuită, după atâţia ani scurşi şi netrăiţi, lipsiţi de substanţă şi adeveriţi, cu aceeaşi emoţie cu care la cinematecă ai urmărit documentarele lui Ivens şi Karmen despre războiul civil: apărarea Madridului, bătălia de la Jarama, acordurile zguduitoare din *La Santa Espina.* Cei doi bărbaţi înaintau cu drapelul în aplauzele mulţimii, şi sângele îţi zvâcnea în tâmple. Orbit de soarele nemilos şi dezmăţat, beat şi delirant, salutaseşi miraculoasa erupţie a simbolului cu lacrimi în ochi, îţi pierduseşi orice stăpânire de sine, şoptind, cu câtă iubire, Dumnezeule, cu câtă duioşie: poporul, poporul meu regăsit…

Nu, nu era un drapel roşu, ci o pelerină pentru luptele cu

tauri. Îţi mai turnaseşi un pahar de Fefiñanes ţi-l băuseşi dintr-odată.

De pe estrada de unde filmezi înfruntarea taurilor priveşti întoarcerea tăuraşilor cu boii şi vătafii. Cei doi bărbaţi aruncă pelerina şi-o rup la fugă. Mica cireadă se află din nou în piaţă. Spectacolul se repetă şi, pentru a-l însufleţi, maestrul de ceremonii dă foc la şirul de petarde. Când petardele se aprind, exploziile se pornesc ca răpăitul unei mitraliere, piaţa se umple de fum, copiii îşi acoperă capul cu mâinile, femeile încep să strige înspăimântate. Animalele aleargă care încotro năucite şi, cu o îndemânare neobişnuită, un băieţandru leagă un capăt al şirului de petarde de coarnele tăuraşului. Când îl aprinde, animalul se sperie, se roteşte în loc ca o sfârlează, se năpusteşte când într-o parte, când într-alta, încearcă să scape de petarde cu zmucituri şi împunsături în gol care provoacă plăcerea şi încântarea mulţimii. Câteva petarde explodează în spatele eroului, îi pârlesc cămaşa, sângele înroşeşte poalele cămăşii. Băieţandrul nu-i ia în seamă pe cei ce vor să-i dea primul ajutor şi se proţăpeşte din nou înaintea taurului fluturând un ciomag. Exploziile se ţin lanţ.

Când rola filmului ajunge la capăt, un miros amestecat de pulbere, sudoare şi sânge pluteşte înţepător deasupra pieţii.

Alcătuită din dubla şi contradictoria versiune a participanţilor la eveniment, iată sinteza informativă răspândită mai târziu de ziarele imparţiale.

Când se aude prima detunătură se produce o mişcare de panică. Sătenii încearcă să smulgă puştile din mâinile jandarmilor şi se reped la ei cu seceri şi cosoare. În timp ce grosul mulţimii se împrăştie, cei mai curajoşi le ţin piept jandarmilor şi se încaieră cu ei într-o luptă corp la corp. Un ţăran izbuteşte să pună stăpânire pe muschetonul unuia dintre ei şi începe să tragă. Jandarmul Pedro

Domínguez Requena îşi duce mâinile la cartuşiere şi vede cum se umplu de sânge. Când se prăbuşeşte, un ţăran îi înfige în gât vârful ţapinei. Delegatul primăriei din Yeste, Andrés Martínez Muñoz, prim-locţiitor de primar şi preşedinte al biroului de plasare, imploră zadarnic mulţimea să ajungă la un armistiţiu. Plutonierul trage în el de la mică distanţă zicându-i: „Na, pentru că eşti din Administraţie!”. Căzut la pământ, se roagă să-i cruţe viaţa în numele copiilor, dar plutonierul îi pune capăt zilelor cu trei gloanţe. „Ăstuia nu-i mai purtaţi de grijă, strigă, n-o să se mai scoale”. Alţi doi bărbaţi zac cu faţa la pământ, unul dintre ei cu capul sfărâmat. Ca să tragă mai uşor, câţiva jandarmi folosesc pistoalele. Trei dintre ei izbutesc să scape din strânsoarea sătenilor şi apucă pe costişă, dar lupta corp la corp continuă pe şosea. Răniţii se târăsc cum pot şi sângele şiroieşte în praf. Un sătean se repede asupra unui jandarm cu toporul deasupra capului. Alt jandarm îl ciuruieşte cu un glonţ tras de aproape, şi săteanul cade ca trăsnit. Cei trei jandarmi s-au postat după o stâncă şi controlează şoseaua cu focul puştilor. Sătenii care n-au spălat putina o iau la fugă pe povârniş în jos prin lanurile de orz, spre livada de măslini. Un detaşament de jandarmi soseşte în ajutor. Jandarmii rămân stăpâni pe situaţie şi, fără să se îngrijească de răniţi şi muribunzi, încep să-i urmărească pe fugari. Zeci de bărbaţi aleargă pe povârniş, expuşi focului de armă. Împuşcăturile se aud ca nişte explozii de petarde. Trei săteni se adăpostesc într-un canal de scurgere prin care abia încape trupul unui om, însă jandarmii coboară până la gura lui, omoară doi dintre ei şi-l rănesc grav pe al treilea. În alt canal descoperă un ţăran rănit de două gloanţe. Urlând de durere, bărbatul îi roagă să-l împuşte. Unul dintre jandarmi trage de două ori, în braţ şi în picior. „Na, ţine! strigă. Aşa o să te chinuieşti mai mult.”

„Când ziarele ajung în sat la câteva ceasuri după ce au

răsunat împuşcăturile încă se mai zăresc stropi de sânge închegat la gura canalului. Din celălalt canal se scurge un fir negru lung de câţiva metri. Printre tufele de muri, un basc nou, o batistă şi câteva bucăţi de cârpă pătate de sânge dezvăluie sforţările victimelor de a opri hemoragia. Uitate în mijlocul câmpului, zac patru hoituri. O femeie plânge îngenuncheată lângă unul dintre trupuri. Bărbatul rănit la braţ şi la un picior se zbate între viaţă şi moarte, pierzând mereu sânge şi cu spumă la gură. Soarele străluceşte şi arde fără milă, furnicile se luptă pentru a se înfrupta din neaşteptatul ospăţ sub aripile răuprevestitoare ale vulturilor care, în cercuri concentrice reluate necontenit, planează lin deasupra livezilor de măslini.”

Şepci, băşti, pantaloni de dimie, bluze, salopete, baticuri înnodate la gât, veste murdare, opinci: băieţandri, adulţi, bătrâni, copii se îmbulzesc lângă drugii orizontali ai adăpostului, pândind porticul unde s-a vârât tăuraşul. E un public de oameni simpli şi primitivi, fără turişti care l-au citit pe Hemingway, domnişoare cu pălării cordobeze şi ţigări de foi, frumuseţi care vor să fie admirate, cu părul prins cu pieptene de sidef şi cu mantou, anglo-saxone frigide în căutare de emoţii tari şi ţărăneşti. Ca să-şi treacă timpul mai uşor, băieţandrii îşi ascut alene beţele. Alţii întind braţul ca să-şi toarne pe gât ca dintr-un robinet vinul vârtos din partea locului. Şuvoiul se scurge în gura deschisă cu o precizie geometrică şi, uneori, băutorul face arabescuri şi filigrane ce trezesc admiraţia celor de faţă. Burdufurile trec din mână în mână, iar vânzătorii de bere şi răcoritoare îşi strigă marfa în piaţă. Novicii aşteaptă apariţia tăuraşului executând paşi de dans de salon cu muletele şi adoptând poziţiile dispreţuitoare şi virile ale figurilor consacrate.

Din nefericire pentru ei, înfăţişarea lor marţială nu ţine

mult: când se deschide ţarcul, tăuraşul iese ca din puşcă, iar stampa lor de maeştri dispare brusc parcă topindu-se sub vipia nemiloasă a soarelui. Animalul se năpusteşte, sfâşie cu coarnele o pelerină, izbeşte cu furie scândurile îngrădirii de refugiu, suportă uimit loviturile şi ciomegele pe care le primeşte de peste gard. Pe măsură ce taurul se apropie de ei, oamenii se strivesc şi se caţără unii pe alţii topindu-se într-o masă tentaculară şi multicoloră. Cei de pe treptele de jos se aburcă pe cei de sus cum pot şi pe unde pot, şi ciorchinii de trupuri omeneşti atârnă deasupra coarnelor fiarei precum osândiţii deasupra flăcărilor iadului în ilustraţiile la *Divina comedie* ale lui Gustave Doré. Dincolo de zaplazurile de protecţie, femeile se bulucesc, care ridicându-se în vârful picioarelor, care ghemuindu-se pe vine ori întinse pe jos, cu feţele transfigurate de plăcere, slobozind vorbe de ocară la trecerea taurului, aţâţându-i pe bărbaţi cu ţipetele lor.

Obiectivul camerei surprinde, lent, incidentele şi riturile morţii taurului: figurile de muletă nereuşite ale novicilor, ciomegele văcarilor, admiraţia şi fericirea mulţimii. De îndată ce tăuraşul se întoarce cu spatele, băieţandrii se reped să-l lovească, spectatorii aruncă în el cu pietre, un zdrahon îl trage furios de coadă. O ploaie de lovituri cade asupra lui fără să cruţe niciun locşor: coarnele, grumazul, ceafa, spinarea, burta, picioarele. Obiceiul nu îngăduie să fie ucis prin înfigerea spadei în grumaz: jocul trebuie prelungit până la limită, trebuie prelungită agonia lui până la capăt. Vătaful bouarilor încearcă să-i imobilizeze coarnele cu o funie, dar fiara se arată neîncrezătoare, se dă îndărăt. Şi propteşte crupa de poarta ţarcului. De câteva ori bărbatul azvârle laţul fără succes. Din botul taurului se scurg bale amestecate cu sânge. Prinzând curaj, novicii îl provoacă fluturându-şi pelerinele. Cum animalul nu se clinteşte, lumea azvârle în el cu tot ce apucă. Un ins (deştept) apare pe o portiţă de protecţie din

spate şi-i face o rană adâncă la rădăcina cozii cu un satâr de măcelar. Sângele ţâşneşte ca dintr-un izvor, şi taurul scoate un muget de durere. Cei de faţă răsplătesc cu aplauze îndrăzneala şi îndemânarea artistului. Vătaful încearcă din nou să-l prindă cu laţul, dar funia alunecă pe lângă coarne.

Încercările se repetă, iar oamenii căţăraţi pe gardul din spate izbesc animalul cu ciomegele pentru a-l sili să se urnească din loc. Taurul îşi pleacă grumazul, adulmecă ceva cu botul, face câţiva paşi, îşi înfige copitele în pământ, picioarele i se frâng, i se moaie genunchii, cade, se ridică, se prăbuşeşte iarăşi, continuă să verse sânge.

Neputinţa lui sporeşte satisfacţia mulţimii. Împuţinat, animalul asistă la propriul său sfârşit ca la un coşmar groaznic şi covârşitor. Când vătaful izbuteşte să-i imobilizeze până la urmă coarnele, un urlet răguşit salută isprava. Vlăjganii se reped să pedepsească taurul cu înverşunare, trag de frânghie ca să-l lege de felinar, un bărbat cărunt trece pe lângă el şi-i înfige o sulă în crupă. Sute de mâini ţin de capătul funiei, şi mulţimea se dă jos de pe gard. Câţiva băieţandri se agaţă de coada tăuraşului şi trag cu atâta putere de ea, încât, desprinsă cum era pe jumătate de lovitura dată cu satârul, i-o smulg din rădăcină. Tăuraşul parcă nu mai simte această nouă mutilare şi priveşte frământarea mulţimii bulucite cu ochi însângeraţi...

Milostivă, bobina filmului se opreşte aici.

Unde eşti? Ce strat al memoriei te deranjează? Violenţa naşte violenţă, imaginile brutale se întretaie... Evenimentele astea se petrec la un kilometru şi jumătate de Yeste şi între orele unsprezece şi douăsprezece dimineaţa. Există totuşi mărturii despre unii oameni răniţi în sat şi în cursul după-amiezii. O femeie pe care o someazăă se oprească, o silesc să se culce cu faţa la

pământ şi, cu toate că ea se conformase ordinului, o împuşcă... Se răsuceşte, se ridică în genunchi, se prăbuşeşte iarăşi la pământ acoperită de vorbe de ocară, izbituri, ciomege... Un muncitor se întoarce de la lucru la ora zece seara, când satul are o înfăţişare perfect normală, şi, fără nicio somaţie, e şi el rănit de un glonţ. O pădure deasă de picioare îl înconjoară şi-l căptuşesc cu izbituri furioase... Nicolás García Blázquez, care din ordinul primarului se deplasează cu o camionetă pentru a ridica trupurile victimelor, e silit să se dea jos din pricina cămăşii sale roşii şi e ciuruit de gloanţe... Când parlagiul îl doboară cu satârul, băieţandrii se reped asupra leşului, îl pipăie, îl mângâie ca pe o relicvă şi îşi arată triumfător eşarfele mânjite cu sânge... Bărbatul care zace în livada de măslini, rănit la mână şi la picior, mai trăieşte oare?

— Actele dumneavoastră, vă rog.

Dolores s-a dus la culcare, şi sticla de Fefiñanes e goală. Vântul şuieră evaziv printre crengile eucalipţilor. Te ridici şi pui din nou la pick-up *Kinder-Toten-lieder.*

La ora cinci după-amiază, Mare întrecere a Junilor Călări la Deschiderea Bâlciului cu participarea actele *Fanfarei şi a Trupei de Saltimbanci* prin urmare locuiţi în străinătate, cine v-a dat autorizaţia? *şi Păpuşari* când aţi fost ultima dată în Spania? *Pe 21 la ora* 7 *dimineaţa, Sărbătoarea Zorilor interpretată de* din ce an trăiţi la Paris? *gorniştii Fanfarei* de ce aţi venit în sat? *La ora cinci după-amiază, Petreceri populare în Piaţa Primăriei* aparatul de filmat e al dumneavoastră? ne puteţi spune de ce imediat ce aţi venit v-aţi dus să vedeţi *la ora opt, concert susţinut de Fanfară în Chioşcul din piaţă* luptele cu tauri, ce-aţi căutat ieri pe şoseaua spre La Graya? v-aţi oprit în locul unde la *ora unsprezece, Chermeză* persoane de încredere v-au auzit stând de vorbă cu Arturo despre Republică şi război, nu ştiţi ce fel de element este, doar nu

vreţi să cred că un tip cu fişă de urmărire în tot ţinutul pentru atitudine recalcitrantă *pe 22, la ora şapte dimineaţa, Fanfara va trece pe străzile principale interpretând Bucuriile Zorilor* v-am urmărit pas cu pas de cum aţi intrat în sat şi ştim foarte bine cu cine v-aţi întâlnit *la ora zece, Slujbă Religioasă Solemnă şi Procesiune* chiar acum puteţi să-mi spuneţi de unde veniţi şi ce interes aveţi să staţi de vorbă cu un individ ce are pe conştiinţă *în cinstea Domnului Nostru Iisus Hristos al Alinării* aveţi la dumneavoastră un permis ca să filmaţi? noi nu ştim ce-aţi fotografiat nici cu ce intenţii aţi fotografiat până când autorităţile superioare vor lua o hotărâre în acest caz suntem obligaţi *Domnul Nostru Iisus Hristos al Alinării* să vă confiscăm aparatul şi filmele *al Alinării* va puteţi continua călătoria, dacă doriţi, cu condiţia să vă prezentaţi *A-li-nă-rii* la comisariat ori de câte ori autorităţile vor hotărî că e necesar.

Când Antonio se retrage la rândul său, te hotărăşti să ieşi în grădină. Cerul s-a limpezit şi stelele se sustrag din haosul nopţii şi sclipesc în întuneric precum nişte bulgări de jăratic. Vântul îi înteţeşte şi parcă le sporeşte strălucirea. Eucalipţii îşi unduiau frunzele, şi adierea de aer proaspăt te înviorează.

Timp de câteva minute stai rezemat în coate de balustrada foişorului. Cerul şi marea se contopesc în zarea depărtată. Ultimele lumini din sat se sting una după alta. O tăcere profundă ocroteşte parcul adormit. Singura conştiinţă a acelei ambianţe, tu veghezi, evoci, te laşi purtat de imaginaţie, delirezi.

Farurile automobilului mătură asfaltul şoselei şi-i luminează dintr-odată pe oamenii din FAI care blochează trecerea cu revolvere şi puşti.

— Stai! Mâinile sus?

Vechiul Ford frânează brusc la câţiva metri de postul de

control. Lanternele luminează chipul zăpăcit al şoferului. Lângă el un alt bărbat clipeşte orbit de lumină.

— De ce n-aţi oprit mai devreme?

— Nu v-am văzut, bâiguie şoferul.

— Hai, daţi-vă jos... Actele la control.

Şoferul îşi coboară mâna dreaptă şi o duce la buzunarul pantalonului. Fără să scoată un cuvânt, şeful patrulei îl izbeşte cu tocul revolverului. Surprins, bărbatul geme şi se clatină.

— Stai drept, auzi ce-ţi spun?

Şeful ia portofelele, scoate actele, i le arată unui tânăr îmbrăcat cu salopetă.

— Ce spune aici?

— Lucas Mendiola Orbaneja...

— Profesia?

— Agent de schimb şi de bursă.

Tânărul silabiseşte ca un şcolar. Unul dintre tovarăşii săi examinează între timp interiorul vehiculului şi se luptă cu mânerul portbagajului din spate.

— Ia uitaţi-vă, spune. Aici e ceva care se mişcă.

Cei din echipa de control se apropie să vadă. Cu braţele deasupra capului, cei doi bărbaţi tremură ca varga.

— Ce naiba ai aici?

— Broaşte.

— Na, burghez ticălos.

Glonţul îi străpunge pieptul. Unchiul Lucas se prăbuşeşte ca o păpuşă, cu o expresie de nesfârşită şi irevocabilă uimire.

Tovarăşul său cade în genunchi alături de el. Muşchii maxilarului îi tremură de groază.

— Nu mă omorâţi, pentru Dumnezeu. Vă jur că-i adevărat.

Un bărbat din patrulă pune sacul jos şi-l dezleagă la gură dintr-o singură mişcare. În lumina înşelătoare, o mulţime de broaşte se ivesc dintr-odată şi cu o vioiciune

stângace şi caraghioasă saltă pe trupul cald încă al unchiului Lucas, întins pe asfaltul şoselei plină de sânge.

De câte ori, pe când mai trăia maică-ta, când se întrunea consiliul de familie la umbra eucalipţilor, nu auziseşi povestindu-se sfârşitul jalnic de care avusese parte unchiul Lucas, victimă a nesăţioasei lui lăcomii şi a extravagantelor lui preferinţe gastronomice, în aceeaşi zi, ca să vezi – ce năzdrăvană intuiţie istorică a stirpei sale! – în care mulţimea a luat cu asalt comisariatul de poliţie şi s-a răzvrătit generalul Goded, care a fost arestat puţin mai târziu. Scăpat cu viaţă ca prin minune datorită tăriei şi curajului unui pumn de oameni hotărâţi să împiedice sovietizarea Spaniei şi să se lupte cu o adevărată conjuraţie internaţională a masoneriei şi a iudaismului, ascultai, înfiorat de groază, relatările despre asasinate şi incendii, torturi şi tribunale controlate de sovietici, pe când Pepín Soler, martor al crimei, un obez trecut de cincizeci de ani, mima pentru a nu ştiu câta oară scena morţii unchiului Lucas, iar mătuşa Mercedes, fără să sară niciun ochi de la ciorapul împletit pentru copiii de negri din aşezămintele misionarilor, rechema în amintire cu un glas îndurerat episodul fulgerător al dispariţiei vărului tău Sergio. (Pus la patru ace, cu pălărie moale şi cravată de mătase, i-a trăsnit prin cap să-şi etaleze înfăţişarea de *dandy*, în vremurile acelea în care drapelul roşu şi negru al FAI flutura în balcoane, atârna de caroseriile taxiurilor, colora faţada imobilelor, şi bărbaţi şi tineri răzbunători, răsăriţi ca din pământ, purtau cu aroganţă eşarfe roşii, cartuşiere petrecute pe după umăr, hainele pestriţe de voluntari în trupele de miliţie. Camioanele se îndreptau spre front înţesate de voluntari, şi şoferul unuia dintre ele – ţi-l închipuiai cu barbă şi mustaţă, ca în buletinele de ştiri pe care le-ai văzut la Paris – frânase lângă el.

— Hei, tu, paiaţă?

— Eu?
— Da, tu... Ia spune, unde mergi înţolit aşa?
— La plimbare.
— Aha, îţi place să respiri aer curat.
— Da, domnule.
— Atunci, hai, urcă-te în camion, că te luăm cu noi.

Vărul Sergio îndeplinise ordinul sub ameninţarea pistolului şi a plecat pe front împreună cu cei din camion. Nu s-a mai ştiut nimic despre el. Maică-sa, vară bună cu Agustín, Eulogio, Mercedes şi César, a răscolit zadarnic toate cotloanele doar-doar i-o da de urmă. După toate probabilităţile, a murit în tranşee, victimă a bombardamentului de artilerie al vrăjmaşului din tabăra naţională. Nu avea decât şaptesprezece ani.)

Ce se alesese de taică-tu?

După ce se terminase războiul şi tu te stabiliseşi la Barcelona, familia dusese la bun sfârşit cercetările necesare pentru identificarea cadavrului şi, în prezenţa maică-tii şi a unchilor tăi, rămăşiţele lui pământeşti au fost deshumate cu discreţie din cimitirul din Yeste. Bărbaţii din patrula care-l lichidase dispăruseră, unii erau morţi, alţii exilaţi, şi istoria, veche acum, a ultimelor zile, rămânea învăluită într-o perdea de ceaţă de sub care nimeni, fără îndoială, n-avea s-o poată scoate.

Fără acte, fără dovezi, fără martori puteai împodobi după placul inimii spectacolul detenţiei în demolata casă maternă, confruntarea probabilă cu victimele evenimentelor, din douăzeci şi nouă mai, aşteptarea pustie a morţii, în dosul zidurilor goale ale castelului. Pus în aceeaşi oală cu ceilalţi proprietari şi oamenii de paie ai grangurelui, se răzvrătise oare în cele din urmă? Chipul său sever şi trist, marcat din copilărie de stigmatele unei rigide educaţii puritane, ascundea parcă un zbucium tainic, o îndoială stăruitoare şi profundă care în acele clipe

ar fi ieşit poate la iveală şi s-ar fi impus ca un lucru dintr-odată evident, măturând ca un talaz uriaş credinţe şi dogme, legi şi principii, întreg acel istovitor şi precar castel de nisip ridicat de alţii şi locuit cu resemnare de el. Fotografiile îl arătau de obicei însingurat şi taciturn, parcă hărţuit în adâncul sufletului de un presentiment rău prevestitor. Se gândise oare la tine, copilul plăpând, lăsat pentru totdeauna pe mâna femeilor? Ori la soţia devotată cu care împărţise zece ani inutili de pace şi minciună? Ori la Dumnezeul alor săi depărtat şi mut, absent şi problematic? Mort, nul şi absurd, ca toţi cei din tabăra lui (cine biruise pe cine?, cui îi făcea cinste acea victorie crudă şi infanticidă?), îţi închipuiai, cu o precizie lentă şi îngrozitoare, zgomotul sec al paşilor pe coridoarele castelului, ultima cafea băută cu sorbituri prevăzătoare, scurta şi aspra sentinţă a Comitetului local (mereu se găseşte un ţap ispăşitor); plecarea lui între doi ţărani înarmaţi, insultele răzbunătoare ale mulţimii, urcarea în camion cu înghionteli şi lovituri...

Peisajul muntos din Yeste e frumos în august. Drumul judeţean 3212 şerpuieşte străbătând pădurile bătrâne, domină apa albastră a lacului de la Fuensanta, coboară, urmează îndeaproape malul, urcă din nou, lasă în urmă pinii, traversează câmpia. Se arată iarăşi stâncile puţin mai încolo, şi încetul cu încetul vegetaţia dispare. Dincolo de lanurile de spartă se întind terenurile albicioase. Soarele pâlpâie alb şi incolor. Orice formă de viaţă se stinge.

Crucea comemorativă se înalţă la un cot brusc al drumului şi, coborând din camion, taică-tu contemplă aceeaşi panoramă pe care o contemplai şi tu: în prim-plan, o prisacă, o colibă dărăpănată, un trunchi răsucit de copac; ceva mai încolo, câmpul pustiu toropit de soare, cerul fără nori, colinele fumegânde ca pâinea de curând scoasă din cuptor. Ici-colo, câte o şopârlă scoate capul

prevăzător dintre pietre. Din pământ se înalţă, ca o jeluire, ţârâitul profund al greierilor. Plutonul e în faţa lui şi un condamnat face pe el de frică atunci când comandantul patrulei ridică braţul şi ţăranii îşi îndreaptă puştile...

Cum să-ţi explici ce s-a întâmplat? Adesea, în clipele de deprimare şi zbucium (atât de frecvente la tine), moartea acelui necunoscut (tatăl tău) şi imposibilitatea materială a întâlnirii voastre (dincolo de legătura întâmplătoare şi gratuită a paternităţii lui) te rod pe dinăuntru ca imaginea unui prilej pierdut, ca trecerea unui lucru nesăvârşit, ca năluca unei uşoare şi incurabile nostalgii. Îţi spui că într-o altă ţară, în altă epocă, istoria comună a amândurora ar fi fost diferită şi, mai mult ori mai puţin, aţi fi ajuns să vă înţelegeţi. Acum comuniunea voastră se reduce la această clipă strictă şi de neînlocuit. Cu gura neagră a puştilor în faţa ta, încerci zadarnic să opreşti în loc timpul.

Timp de trei ani o vijelie de nebunie se abătuse peste suprafaţa ca o piele de taur a peninsulei iberice – cum numesc unii întinderile sterpe şi părăginite, spaţiul conglomeratului vostru de maure Reinos de Taifas – completând opera devastatoare săvârşită veac de veac, cu înverşunare şi răbdare, de către străbunii tăi iluştri. Stăpâniţi de instincte obscure şi nemărturisite, duhuri ascunse ale unor pofte şi visuri detestate, înfăptuiseră cu grijă şi minuţiozitate tăierea în carnea vie a propriului lor trup, expulzarea şi exterminarea propriilor demoni interiori, fără a se opri în faţa nici unui motiv şi nici unei raţiuni, minând, pe rând, de dragul unui exorcism imposibil, comerţul, industria, ştiinţa, artele. Strivită, măturată, conjurată de nenumărate ori, năluca renăştea mereu, de fiecare dată cu o altă etichetă, aleatorie şi, odată cu ea, hotărârea nestrămutată de a o suprima, de a coborî încă o treaptă pe scara barbariei, fericiţi, ai tăi, de a afirma în faţa lumii fioroasa lor concepţie despre patrie ca

o faleză dură şi rezistentă de care se sparge înfrântă şi moare agitata mare a tuturor istoriilor.

Copil fiind, ai asistat, fără să-l înţelegi, la spectacolul luptei nebuneşti şi fratricide, îngrozit la început de crimele şi atrocităţile unora, indignat mai târziu de acelea (văruite cu grijă) pe care le-au săvârşit alţii, înainte de a-ţi da seama că toate (atât cele ale învinşilor, cât şi cele ale învingătorilor, cele scuzabile şi cele nejustificabile) ascultau de legile aceluiaşi ciclu clinic în care, după frenezia şi excesele crizei, vin lungi perioade de calm, abrutizare şi toropeală.

Sub acoperirea zgomotosului val turistic care, precum o mană cerească, cădea peste adormita şi leneşa ţară în această toridă vară a anului 1963 (la radio se anunţase, exultant, că peste o sută de mii de vehicule intraseră pe la punctul de frontieră Perthus în ultimul sfârşit de săptămână: francezi, elveţieni, belgieni, olandezi, germani, englezi, scandinavi care veneau să vadă luptele cu tauri; să bea aromatul vin alb andaluz; să se tolănească la soare ca şopârlele, să mănânce pizza şi hot-dog în elegante cafenele botezate cu nume ultranaţionaliste şi neaoşe precum Westminster, Orly, Saint-Trop, Whisky Club, l'Imprévu, Old England şi altele asemenea; să iniţieze în sfârşit poporul spaniol în mânuirea indispensabilă a valorilor industriale şi cromatistice, preschimbându-l dintr-odată, ca urmare a radicalismului vostru proverbial, într-o înfloritoare şi rodnică pepinieră de arivişti şi pungaşi) te gândeai (după ce te-ai trezit din beţie) la Ayuso şi la taică-tu, la cei ce muriseră degeaba în 1936 şi 1939, la amara generaţie alor tăi, osândită să îmbătrânească fără tinereţe şi fără răspunderi. Sprijinindu-ţi coatele de balustrada foişorului, puteai percepe ecoul depărtat al caravanei de automobile care, ca un râu, circula zi şi noapte pe şoseaua de pe coastă, puteai să te retragi iarăşi în liniştea şi tăcerea grădinii din faţa casei, să dezgropi din memorie o amintire

întârziată, să reflectezi cât mai era încă timp.

Ştiai că, la moartea ta, trecutul avea să fie îngropat odată cu tine. Depindea de tine, numai de tine, să-l salvezi de la dispariţie.

În mica staţiune termală din Midi primăvara era rece, iar copiii care se jucau în parcul amenajat pentru ei, dincolo de aleea de platani, erau îmbrăcaţi încă în hăinuţe de iarnă, înfofoliţi cu paltoane, fulare şi mănuşi. De doi ani Alvaro şi prietenii lui hoinăreau în voie pe străzi într-o necontenită luptă cu banda de copii francezi care, când ieşeau de la ore, veneau să se bată cu voi azvârlind cu pietre şi trăgând cu praştia. O slabă încercare de şcolarizare făcută de mama lui Alvaro se izbise, spre uşurarea lui, de dezaprobarea hotărâtă a doamnei Delmont: «A l'école laique? Vous êtes folle. Un athée, un mauvais patriote, voilà ce qu'ils feront de lui. Si vous ne pouvez pas vous payez le Collège du Saint-Esprit autant qu'il n'apprenne rien... Ah, si Mussolini était là»[13]. Iar unchiul César şi mătuşa Mercedes îşi susţinuseră pe larg poziţia cu consideraţii binevenite despre primejdiile bilingvismului şi sfârşitul iminent al războiului civil mântuitor.

În ultimele luni Alvaro asistase la întrunirile coloniei spaniole care, inevitabil, însoţeau răspândirea oricărei ştiri importante: spargerea frontului de pe Ebru, eliberarea Barcelonei, debandada armatei republicane (cincisprezece ani mai târziu, în cinemateca de pe rue d'Ulm, Alvaro văzuse emoţionat dureroasele imagini ale înfrângerii, ale convoiului de sute de mii de persoane, bărbaţi, femei, copii, bătrâni care, pe jos, cu jalnicele lor boarfe în spate,

13 La şcoala laică? Pesemne că nu eşti în toate minţile. O să facă din el un ateu, un om care nu-şi iubeşte patria, asta o să facă din el. Dacă nu poţi plăti taxa la Colegiul Saint-Esprit, mai bine să nu înveţe nimic. Ah, dacă l-am avea aici pe Mussolini (lb. fr.).

fugeau spre punctul de frontieră de la Perthus, exod masiv comparabil numeric numai cu exodul actual, în sens invers, al turiştilor de toate vârstele şi din toate ţările, care, cu automobile, în remorci şi hărăbaie, parcă fugeau disperaţi pentru a scăpa de o tăcută şi liniştită hecatombă trecând prin dreptul aceloraşi stânci, aceloraşi copaci, aceluiaşi peisaj care fuseseră scena marelui cataclism din 1939).

Rând pe rând membrii coloniei se întorseseră în Spania deoarece punctul de frontieră de la Irún rămăsese deschis, şi aşa se face că domnul şi doamna Duran, părinţii lui Luisita şi Rosario Comín, şi alţii ale căror nume nu şi le mai amintea Alvaro, aşteptau epilogul tragediei la San Sebastián, Burgos ori Salamanca. De acolo trimiseseră familiei Mendiola băşti carliste, chipie falangiste şi chiar o cămaşă albastră cu jugul şi săgeţile brodate cu roşu pe care unchiul César o acaparase pentru el şi o purta adesea în public, la slujba de duminică ori pe terasa cu flori a cafenelei La Poste. Urmând sfaturile unchiului, femeile croşetau ciorapi pentru soldaţi şi trimiteau regulat jerseele, pasmontanele şi ciorapii trei-sferturi unor spanioli (sau italieni) recunoscători care răspundeau trimiţând cărţi poştale ori scrisori romantice, menite să sporească pesemne entuziasmul şi mulţumirea devotatelor femei (mătuşa Mercedes păstrase fotografia protejatului său, inginerul Sandro Rossi, pe noptiera din dormitor până în ziua blestemată a proclamaţiei lui Badoglio, când Italia, dând dovadă de laşitate şi trădare, se predase în mâinile Aliaţilor).

În ziua ultimului comunicat al Cartierului General din Burgos, Alvaro şi verii lui zburdau prin grădina doñei Engracia, pe când adulţii deschideau sticlele de vin spumos în salon şi, după un toast, ascultau cu religiozitate un disc pe care fusese imprimat glasul Conducătorului.

Molipsiţi de înfierbântarea adulţilor, copii se jucau pentru a nu ştiu câta oară de-a prinderea Spionului Roşu, înălţau zmee, azvârleau cu pietre după pisică şi, epuizând repertoriul obişnuit al jocurilor, născociseră o întrecere: care izbuteşte să facă pipi mai departe luând drept ţintă gardul viu aflat la distanţa reglementară de patru metri. Unul dintre ei (oare Jorge?) era gata să câştige, când, anunţată fără îndoială de una dintre verişoare, Conchita Soler a năvălit în grădină strigând în gura mare (La Madrid, la aceeaşi oră, o mulţime în delir întâmpina armata învingătoare):

— Copii! Ce faceţi aici, descheiaţi la prohab, tocmai acum, când ai noştri au obţinut biruinţa? Te-ai întors cu spatele la mare. Întunericul ascundea poziţia cunoscută a copacilor din grădină, frunzişul des al eucalipţilor, tremurul delicat al chiparoşilor – adăpostind întregul peisaj sub umbra largă şi difuză. Provizoriu abolită în aparenţă, viaţa palpita totuşi împuţinată şi surdă. Vântul sufla impregnat de arome vegetale. Din când în când, câte o rafală desprindea de pe crengile ude un efemer colier de picături de ploaie. Ciulind urechea puteai să percepi depărtatul orăcăit al broaştelor, resortul declanşat şi mecanic al greierilor, întreaga reţea misterioasă de complicităţi şi cabale ale subtilului univers nocturn. Singuratică în mijlocul haosului, lampa din galerie veghea ocrotitor somnul comunităţii.

Te-ai întors acasă, ai pus hârtiile în mapă, ai stins lumina. Vechiul ceas de perete a bătut ora pe când tu îţi îndreptai paşii şovăitori în penumbră. Îţi era sete, ai mai deschis o sticlă de vin, ai golit-o pe jumătate din câteva înghiţituri. Voiai să dai uitării ziua care trecuse, realitatea, amintirile, iluziile. Să te apropii de patul în care dormea Dolores, să-i auzi respiraţia, să-i mângâi trupul, să-ţi lipeşti buzele de pântecul ei, să cobori până la sex, să te afunzi în el, să

cauţi un refugiu, să te pierzi în adânc, să-ţi regăseşti preistoria maternă şi fetală.

Ce bine-ar fi fost, îţi spuneai, să nu fi ieşit niciodată.

PATRU

Strădaniile tale de reconstituire şi sinteză se izbeau de o mare piedică. Cu ajutorul documentelor şi probelor adunate în dosare ai fi putut scoate la lumină de sub colbul ce-ţi acoperea memoria fapte şi întâmplări pe care mai înainte le-ai fi socotit pierdute şi care, recuperate din uitare mulţumită acelor documente şi probe, îţi îngăduiau să luminezi nu doar biografia ta, ci şi aspecte obscure şi relevante din viaţa Spaniei (deopotrivă personale şi colective, publice şi private, împletind armonios cercetarea interioară şi mărturia obiectivă, înţelegerea intimă a fiinţei tale şi dezvoltarea conştiinţei civile în acele mici regate învrăjbite ale Spaniei musulmane de altădată), dar, după expatrierea ta voluntară la Paris şi existenţa ta de hoinar prin Europa, comuniunea anterioară s-ar fi risipit, şi, după smulgerea ta din ingratul loc de baştină (leagăn de eroi şi conchistadori, sfinţi şi vizionari, nebuni şi inchizitori: întreaga faună iberică atât de ciudată), propria ta aventură şi aventura patriei tale ar fi apucat pe drumuri deosebite: pe un drum ai fi luat-o tu, după ce ai fi rupt legămintele ce te ţineau înlănţuit de obşte, beat şi ameţit de noua şi incredibila ta libertate; pe alt drum ar fi luat-o patria, cu grupul prietenilor tăi care stăruiau în nobila lor năzuinţă de a o transforma plătind cu viaţa preţul pe care, din nepăsare ori laşitate, refuzaseşi să-l plăteşti tu, dobândindu-şi maturitatea pe seama erorilor indispensabile, adulţi căliţi în luptă cum nu erai tu, pentru că ei cunoscuseră experienţa aspră a închisorii şi aveau conştiinţa strictă a limitelor demnităţii voastre înstrăinate. Cu memoria golită de zece ani de exil, cum ai fi putut recăpăta neştirbită unitatea pierdută?

De atunci (ţine bine minte data: octombrie 1952) povestea străină a prietenilor tăi se suprapune cu propria

ta poveste şi, pentru a le cuprinde pe amândouă odată, era nevoie să alternezi datele: să le amesteci ca şi cum ar fi fost cărţi de joc din partide diferite, împletind faptele trăite cu cele auzite (Barcelona şi Paris, Paris şi Aguilas), fără a ajunge vreodată să le contopeşti cu totul. Jurnalul de supraveghere al Brigăzii Regionale de Investigaţie Socială (încredinţat lui Antonio după proces de avocatul care-l apărase), dosare şi acte de la judecătoria de instrucţie care examina cazul, asociaţii de idei şi amintiri netrecute încă prin sacrul filtru al memoriei (aparţinând unor epoci diferite, fără niciun numitor comun) interpolau în chip haotic relatarea lui Antonio despre detenţia şi domiciliul său forţat (refăcută apoi de tine cu ajutorul lui Dolores). Supusă canoanelor imperioase ale realităţii, imaginaţia ta se revanşa reconstituind pe îndelete situaţiile, îndulcind asperităţile dialogului, legând firele rupte şi umplând golurile, mânuind cu dibăcie fluxul lor catalizator.

În ziua aceea senină şi luminoasă de vară (terasa însorită de lângă piscină impregnată de miresme vegetale, grădina răcoroasă şi proaspătă, galeria înţesată de perne şi coperte de discuri dintre cele mai variate şi neobişnuite, când v-aţi adunat din nou tustrei ca în ajun, v-aţi reluat eliptica şi sinuoasa conversaţie, pe când soarele nuanţa cu justiţie distributivă viile şi crângurile de pini şi de stejari de plută şi livezile de măslini. Stoluri de vrăbii brăzdau cerul senin şi limpede, uşor, transparent. Pantele line ale dealurilor vă ocroteau de caravana nebunească a vehiculelor care circulau de-a lungul coastei, şi în tăcerea neobişnuită a acelui loc, ca în vremurile de altădată, domnea, stăpân necontestat, cuvântul.

Fila 61. Apostile – Dat fiind că s-a produs, judecând după unele simptome, o recrudescenţă a activităţilor comuniste şi ţinând seama de rapoartele care semnalează prezenţa la Barcelona a unor membri din conducerea partidului veniţi

să întărească structura organizaţiei şi s-o transforme în creierul P.S.U.C. în ilegalitate, de acord cu directivele Comitetului Central care se află în ţările din partea cealaltă a Cortinei de fier, Comandantul şef al Poliţiei dă instrucţiuni pentru a se înăspri măsurile de supraveghere, iar şeful Brigăzii regionale de investigaţie socială hotărăşte ca, prin activarea grupului numărul doi al susnumitei Brigăzi, la ordinele inspectorului Florencio Ruiz García şi alcătuit din Eloy Sánchez Romero, Don Mariano Domínquez Soto, Juan Domingo Anechina, Francisco Parra Morlans, Melchor Porcel Mallorquí, José Luis Martínez Solsona, Eduardo García Barrios, Mamerto Cuixart López, Máximo Olmos Martín, Enrique Gutiérrez Badosa şi Dámaso Santos Morube, ajutaţi, ca secretar, de Aurelio Gómez García, să se organizeze atât de necesarele servicii de supraveghere şi observaţie pentru a încerca să se localizeze elementele infiltrate din exterior, precum şi activităţile, planurile, contactele şi deplasările lor.

De mult timp nu mai călcase pe acolo. În ultimii doi ani de activitate în mişcarea de rezistenţă îşi petrecuse verile în străinătate, perfecţionându-şi cunoaşterea altor limbi, când, îndată după ce intrase la şcoală, se pregătea să se ducă la maică-sa de Crăciun, poliţiştii şi-au făcut apariţia la pensiune la ora şase dimineaţa şi, după ce i-au răscolit camera şi i-au confiscat toate cărţile, l-au dus, cu cătuşe la mâini, în beciul comisariatului, şi acolo – după şaptezeci şi două de ceasuri – l-au închis în pavilionul deţinuţilor politici din puşcăria Modelo: optsprezece luni de odihnă forţată şi singurătate în companie, de vise cu ochii deschişi în celulă şi plimbări în curtea interioară de care nu se sătura niciodată, cu urechea ciulită la zgomotele din afară – glasul unei femei care-şi striga copilul, huruitul familiar al tramvaiului – până la procesul cu uşile închise al celor şaisprezece inculpaţi şi momentul imprevizibil de stabilire a domiciliului forţat. Regimul de detenţie atenuantă îl

luase pe nepregătite: în perioada detenţiei, satul devenise singura lui preocupare, un obiectiv greu, dificil, de neatins. Nu reuşea să-şi aducă aminte decât de soarele arzător, de marea liniştită şi albastră, de reverberaţia luminii pe zidurile caselor proaspăt văruite. De copilăria lui pe chei şi la Pescărie, pândind întoarcerea bărbaţilor, când dispunea de timpul lui după placul inimii, ieşea cu barca la pescuit la Hornuri. Hotărârea judecătorului distrusese dintr-odată aşteptarea aceea pasionantă, transformând în loc de pedeapsă refugiul la care visase de atâtea ori. Frustrat de două ori în dorinţa lui de a fugi în lumea largă, pe măsură ce se apropia de sat în incomodul autobuz care făcea cursa se gândea cu o îngrijorare tot mai mare la maică-sa şi la prăbuşirea iluziilor pe care şi le făcuse despre viitorul său: la sosirea lui, nu ca strălucit elev al şcolii de diplomaţie – imagine pe care ea o asocia cu naivitate cu ultimul model de Cadillac proprietatea consulului general al Spaniei la Alexandria cu care don Carlos Aguilera venea de obicei în vizită în timpul vacanţelor –, ci ca un deţinut condamnat la trei ani de închisoare, care venea să-şi ispăşească restul pedepsei escortat de o pereche de jandarmi.

După ce a trecut prima clipă de euforie – întâlnirea cu Ricardo, Paco, Artigas şi ceilalţi prieteni din grup, încordata pregătire de drum, plimbarea de despărţire pe promenada Ramblas – emoţiile se potoliseră treptat, iar demersurile şi formalităţile fiecărei etape de drum – prezenţa neapărată a autorităţilor la Valencia, Alicante, Murcia – îl duseseră încetul cu încetul la o jalnică stare de abulie, oboseală şi nelinişte. La Lorca sergentul de jandarmi citise şi recitise foaia de drum scrutându-l cu o bănuială liniştită şi, într-un exces de zel neprevăzut de program, a hotărât să-l lase în grija a doi subalterni – un zdrahon andaluz şi un galician bătrân – care au stat tot timpul lângă el picotind, contemplând peisajul pustiu, cu capul acoperit cu tricornurile lor de lac şi cu

muschetoanele între picioare. Autocarul cobora şi suia pe hârtoapele unei şosele ale cărei meandre le cunoştea foarte bine şi pe care în picoteala din celulă şi le aducea minte cu toate amănuntele: crestele munţilor spălate şi parcă sculptate de eroziune, sărături pe care creşteau ici-colo tufe de stejar şi smochini pitici, viroage străjuite de oleandri şi agave, garduri de spini, case proaspăt văruite. Ultima dată când fusese acolo – pe când turna documentarul de 16 mm. despre emigraţie – Dolores conducea Dauphinul, iar Alvaro, de la fereastră, filma holdele pârjolite, măslinii uscaţi, colibele părăsite de localnici, rezervoare în ruină şi iazuri pentru apa de ploaie. După răspântia de la Mazarrón priveliştea se deschide. Munca de somnambul a multor generaţii a preschimbat încetul cu încetul coasta muntelui şi printre stânci au apărut migdali şi măslini înconjuraţi de terase circulare. Pe măsură ce terenul coboară, câmpul înverzeşte şi capătă viaţă. Copiii de la o gospodărie apropiată udau o livadă de portocali. Ceva mai încolo erau rodii şi straturi de roşii şi salată verde. Când a apărut în sfârşit marea, a înţeles motivele profunde ale acelui pelerinaj în trecut, în decorul mitic şi fabulos al copilăriei sale: satul apărea miraculos de alb în atmosfera luminoasă şi intactă, iar la stânga munţii îşi profilau formele blânde pe un cer senin, pătat pe alocuri de bale pufoase de bou; marea avea o culoare albastru-închis sub povârnişul aproape vertical de la Cope, iar Stânca Monahului îşi ridica din apă crupa puternică, pe jumătate ascunsă de panaşul apropiat al palmierilor. Când au venit prietenii lui pentru a turna documentarul şi-a adus aminte că au parcat automobilul pe un promontoriu de unde se vedea peisajul african – agave, nopali, puţuri cu roată, mori – care se întindea spre salinele din San Juan de los Terreros, Alvaro îşi aprinsese o ţigară şi, înfruntându-se pe neaşteptate cu el, izbucnise: „În ce ţară te-ai născut, pripăşitule? Te-ai născut într-un trib de tuaregi?”.

Autocarul înainta în linie dreaptă traversând câmpurile de trufandale, şi când a ajuns la trecerea de nivel a simţit inima bătându-i cu putere. O femeie călare pe un măgar se apăra de soare cu o umbrelă decolorată, o mulţime de copii alergau aproape goi pe stradă şi azvârleau cu pietre într-un câine. Puţin după aceea şoferul a luat-o la dreapta, spre şoseaua care duce la Almería. În pofida căldurii, oamenii sporovăiau pe trotuar şi neobişnuiţii pierde-vară nu-şi dezminţeau faima de stâlpi de cafenele. Ajungând la intersecţie, autocarul şi-a încetinit viteza până s-a oprit de tot, iar Antonio s-a dat jos cu valiza în mână însoţit de jandarmi. Vechea pompă se transformase într-o staţie de benzină modernă, o fată blondă fuma sprijinindu-se de aripa unui automobil decapotabil. Grupurile de oameni care stăteau de vorbă s-au oprit să-i examineze în tăcere.

— Mişcă, i-a spus galicianul.

Escortat de jandarmi, Antonio s-a îndreptat spre post. Simţea privirile sătenilor aţintite asupra lui şi, cu o neplăcută senzaţie de vinovăţie, se gândea la inevitabila întâlnire cu maică-sa.

Jurnal de Supraveghere. Sâmbătă, 2 noiembrie 1960 – Pe la unsprezece şi un sfert oamenii însărcinaţi cu descoperirea şi urmărirea activităţilor comuniste ilegale îşi îndreaptă atenţia pe bulevardul José Antonio din acest oraş asupra unui individ de vreo patruzeci-cincizeci de ani, cam de 1,68 m înălţime, vânjos, lat în spate, cu mers legănat, păr castaniu, frunte lată, capul descoperit, o faţă lungă cu trăsături proeminente. Se îndreptă spre strada Entenza ducând o cutie de dimensiuni obişnuite. Botezat cu numele Gorilă, care i se potrivea de minune, intră în atelierul de automobile Pereda de la numărul 81 de pe strada suspomenită. După câteva clipe apare din nou cu un individ pe care-l vom numi Azur şi se îndreaptă spre barul Pichi, aflat pe colţ cu Diputación. Ies din bar, Azur se

întoarce la atelier, iar la unu fără cinci Gorilă se duce la chioşcul de ziare de pe Bulevardul José Antonio în faţa cinematografului Rex. Stă de vorba cu doi indivizi. Aceştia îi dau o valiză de culoare maro-deschis şi se duc cu el la barul Mariola, de pe Diputación colţ cu Rocafort. După câteva minute Gorilă iese cu valiza, se duce la atelierul lui Azur, lasă acolo valiza, se îndreaptă spre staţia de autobuz şi, văzând că autobuzele nu opresc din cauza lucrărilor de reparaţii, îşi continuă drumul pe strada Sepúlveda până la Muntaner; la intersecţia de la Ronda San Antonio ia un taxi şi se opreşte la numărul 51 de pe strada Almanza din cartierul Las Roquetas. Intră în casa de la numărul 51 şi rămâne sub supraveghere.

Între timp cei doi indivizi care i-au dat valiza şi au rămas la barul Mariola pleacă după cinci minute, se urcă într-un Seat 600, cu numărul B-143271 şi dispar. Mai târziu automobilul e reperat la capătul străzii Calabria, pe trotuarul cu numere cu soţ, lângă un gard. Cei doi indivizi, botezaţi cu numele convenţionale Blondul şi Băiatul, au următoarele semnalmente: Băiatul are vreo treizeci de ani, un metru şaptezeci înălţime, constituţie normală şi păr şaten; Blondul are vreo patruzeci, un metru şaptezeci şi cinci, păr blond, tuns scurt, bine legat şi cu înfăţişare de străin. Puţin mai târziu se află că Seatul 600 e înregistrat la comisariatul de poliţie pe numele lui Enrique Casanova Miret, de treizeci şi doi de ani, avocat, cu domiciliul la Barcelona, în strada Londra 101, fără antecedente penale. Numitul Azur are un metru şaptezeci şi trei înălţime, robust, cu faţa prelungă, părul lins, îmbrăcat cu o salopetă de mecanic. Când merge nu întinde complet unul din braţe.

Întorcându-ne la Gorilă, n-a fost văzut ieşind din strada Almansa, fiind un loc primejdios pentru a te apropia prea mult în misiune de observaţie. Totuşi e reperat pe la orele optsprezece şi un sfert în apropierea atelierului lui Azur în

tovărăşia unui individ căruia i se spune Ţiganul, cam de aceeaşi vârstă cu Gorilă, puţin mai înalt decât el, slab, cu părul negru şi înfăţişare de ţigan. Intră amândoi în atelierul lui Azur şi, negăsindu-l acolo, se duc la Consejo de Ciento 145, o proprietate nouă de culoarea cimentului. Rămân o vreme la intrare, dispar pentru câtva timp şi apoi coboară. Pe la nouăsprezece şi un sfert ies însoţiţi de Azur, merg toţi trei la barul Pichi şi rămân acolo douăzeci şi cinci de minute. Se întorc la atelierul lui Azur şi-şi iau rămas-bun de la el. Ţiganul şi Gorilă se îndreaptă spre staţia de autobuze de pe Bulevardul José Antonio, aşteaptă autobuzul şi, cum nu vine niciunul, iau un taxi şi se duc la Almansa 51, de unde nu mai ies, cum s-a constatat prin supravegherea care s-a făcut până dimineaţă.

În aceeaşi zi sunt identificaţi: Azur e Enrique Medina Soto, domiciliat la Barcelona, strada Consejo de Ciento 145; are antecedente, şi anume a sprijinit Gruparea de Gherilă a Cataloniei; arestat în 1948, a fost deţinut la închisorile din Ocaña şi Burgos, a fost eliberat în ianuarie 1956, iar pe 3 octombrie i s-a dat un certificat de repunere în drepturile civile; în situaţia asta şi-a stabilit domiciliul la Barcelona şi a luat din nou legătura cu elemente din P.S.U.C., cum reiese din notele informative obţinute de la Miguel Prieto Vernet în 1958. Numitul Ţiganul nu este altul decât Manuel Morera Torres, domiciliat în Barcelona, strada Almansa 51; condamnat în '46 la Madrid pentru participare la activităţi ilegale, a stat închis şapte ani la Ocaña şi Dueso; eliberat în 1953, s-a stabilit la Barcelona în 1954.

În prima şi singura vizită la faţa locului parcaseşi automobilul în capătul străzii, şi maică-ta a ieşit să vă primească, dându-şi seama de importanţa acelei vizite. Dolores purta nişte blugi foarte strâmţi, şi un copil a arătat-o cu degetul şi a spus: „Antonio vine cu o

franţuzoaică”.

Era începutul lui august 1958 şi era vremea bâlciului. Maică-ta ţinuse să facă o supă de legume şi fructe cum numai ea ştia să facă şi, când aţi terminat cina, cerul era înstelat.

După zăpuşeala caniculei, briza era înviorătoare. V-aţi plimbat câtva timp pe străduţele satului, ocrotiţi de întunericul nopţii. De pe esplanada cheiului se ridica un zvon nedesluşit de muzică amestecat cu glasul aspru al unui crainic şi galopul dementţial al unei răsuflate proiecţii cinematografice: «Helen, vin siuxii», cu inconfundabilul accent al mahalagiului din Madrid. Respiraţia neregulată a bâlciului impregna atmosfera unei vieţi pătrunzătoare şi subtile. Locuitorii care-şi aveau casele pe colină coborau în grupuri mici spre centrul aşezării şi, ajungând în piaţă, pentru ei priveliştea se schimba dintr-odată. Palmierii şi ficuşii păreau mai verzi ca de obicei în lumina proiectoarelor, şi un puhoi de oameni se îngrămădea pe caldarâmul străzii ca o armată gătită de sărbătoare şi fericită, slobozită de sub ordinele comandanţilor.

La intrarea în perimetrul bâlciului autorităţile ridicaseră un arc de triumf. Pe măsură ce vă apropiaţi de chei, zgomotul şi îmbulzeala creşteau. Viaţa dezlănţuită alunga plictisul sălilor vetuste ale casei de cultură şi, închipuinduţi că eşti un Eisenstein cu un aparat de filmat, ai scrutat feţele acelor bătrâni obezi care, înfundaţi în fotoliile lor (şi în strânsă simbioză cu ele) pândeau necontenitul du-te-vino al fetişcanelor, pântecoşi şi nemişcaţi precum statuile lui Buddha.

În stânga, cocoţaţi pe o scenă decorată în formă de scoică, câţiva cântăreţi îmbrăcaţi cu sacouri albastre şi lavaliere roşii interpretau un bolero afectat şi dulceag. Câteva perechi dansau în tihnă pe ring sub privirile pline de invidie ale curioşilor care se îmbulzeau dincolo de balustrada despărţitoare. Era balul feciorilor, care se

plătea cu cinci duros de căciulă, şi Antonio v-a vorbit despre epoca în care, fără un sfanţ în buzunar, se apropia să tragă cu ochiul împreună cu puştii de vârsta lui, fermecat de spectacolul pe care-l oferea acea lume (pentru el, atunci) catifelată, depărtată şi inaccesibilă.

În dreapta, altă orchestră îşi dezlănţuia entuziasmul în execuţia (fenomenală, a spus Dolores) a unui cha-cha-cha. Fantele din Madrid susţinea un duet dramatic cu Helen, înconjuraţi de o bandă de siuxi (terasa cinematografului de vară se învecina cu bâlciul, iar sonorul era de-a dreptul asurzitor). Barul lui Constancio era plin până la refuz. Aţi intrat şi Antonio vi i-a prezentat pe prietenii lui. Când aţi plecat, dacă-ţi aminteai bine, erai uşor cherchelit.

S-a înfiripat nelipsita conversaţie despre sex şi viaţa de câine pe care o duceaţi cu toţii, în faţa unei halbe de bere şi a unei farfurioare cu câteva măsline pe care aveai s-o cunoşti mai târziu, pe măsură ce înaintau filmările pentru documentar, până la saturaţie. La primul tău contact cu Sudul vitalitatea rudimentară şi aspră a acelor bărbaţi te captiva (până într-atâta încât o irita pe Dolores) şi, însufleţit de experienţa recentă a lui Antonio (relatată chiar de el cu lux de amănunte), amintirea petrecerii de botez din sat renăştea din uitare ca o pasăre fenix, vie, orbitoare, strălucitoare. Când au aflat că ai domiciliu forţat în sat, pescarii au vrut să ştie dacă ai relaţii influente în străinătate şi, căzând pradă unor iluzii deşarte, îţi cereau să notezi adresele lor.

— Dacă se iveşte vreun prilej, merg cu dumneata oriunde-o fi. Cui mă scoate de aici sunt în stare să-i sărut picioarele.

— Ca să poţi trăi în satul ăsta e nevoie ori să te speteşti muncind ori să dai din coadă când trece stăpânul.

— Numai dintre vecinii mei au plecat mai mult de zece.

— Noi, spaniolii, mergem mereu ca melcii, cu casa-n spinare.

(Urechea ta avea să se obişnuiască repede cu litania, dar nu şi inima. Conştient de neputinţa de a le rezolva personal problemele, încercai totuşi, ascultându-le, în pofida groaznicului obicei, sentimentul nedesluşit, s-ar spune, al unei vinovăţii nelegitime şi ascunse.)

Când v-aţi trezit, a doua zi, esplanada era pustie. Lumina necruţătoare din Sud se împrăştia suverană peste marea albastră şi nemişcată, munţii erodaţi şi goi, cerul neted ca un perete. Antonio vă aştepta la barul lui Constancio şi, cu recent achiziţionata cameră Pathé de 16 mm, ai ieşit să filmezi plasele de pescuit ton.

Duminică, 3 – La opt şi trei sferturi Gorilă şi Ţiganul ies din casa celui din urmă şi iau autobuzul până la strada Mallorca, în apropiere de Sfânta Familie. La intrarea în imobilul de la numărul 530 se întâlnesc cu un individ botezat Crenguţă. Se duc toţi trei la barul Compostela şi beau o cafea. Crenguţă se întoarce acasă. Ţiganul şi Gorilă iau tramvaiul până la staţia M.Z.A. Primul ia trenul spre Mataró, iar al doilea ia autobuzul până la Sicilia 390 şi nu mai apare până la ora prânzului. La două jumătate se întoarce acasă, îşi ia soţia şi intră într-un bar. Între timp Gorilă coboară la staţia Ocata-Teyá, o ia pe una din străzile ce dau în şosea, apucă pe ea şi începe să caute o anumită casă. Se întoarce din drum şi întreabă pe o femeie. Coboară apoi pe şosea, merge până la Masnou, urcă pe strada General Goded şi sună la numărul 71, unde rămâne mai mult de două ore. Iese la două, se întoarce cu trenul la Barcelona, din faţa gării ia autobuzul spre Las Roquetas, iar la patru fără cinci intră în Almansa 51, domiciliul Ţiganului. Crenguţă e identificat drept Ismael Rodríguez Cepeda, domiciliat în Barcelona, strada Mallorca 530, camera portarului. E identificată şi persoana de pe strada General Goded 71, Masnou, drept Lucio Soler Villafranca, fără antecedente.

Luni, 4 – La opt Ţiganul pleacă de acasă în direcţia locului de muncă. Se presupune că Gorilă a rămas înăuntru, căci nu poate fi văzut în cursul dimineţii. Apare la paisprezece şi treizeci şi cinci de minute şi merge cu autobuzul pe strada Ausías March 63, la birourile întreprinderii de transport la Catalana. Intră într-un bar din apropiere, se întoarce la biroul pomenit mai înainte şi, în dreptul staţiei de tramvai, ia legătura cu un individ scund, bine legat, cu multe fire de păr cărunt, faţa lată, zâmbet jovial. Stă de vorbă cu el cinci minute şi se despart. Gorilă se îndreaptă spre staţia de metrou, intră în vestibul, consultă orarul trenurilor. La cincisprezece şi patruzeci şi cinci îşi face apariţia Lucía Soler Villafranca, pe care o s-o numim Cioara. Se duc împreună în piaţa Palacio şi iau un autobuz până la Urquinaona; se dau jos la colţul cu Ausías March, urcă pe Bruch şi se opresc la numărul 23. Intră în casă la şaisprezece treizeci şi după zece minute ies împreună cu o femeie brunetă, îmbrăcată în negru, cam de aceeaşi statură cu Gorilă, împlinită la trup. Se duc până la intrarea din Bailén 35, apar din nou şi se despart de femeie. Gorilă şi Cioara se îndreaptă spre Bulevardul José Antonio şi li se pierde urma în Lauria. La optsprezece Gorilă e reperat în barul Pichi cu Ţiganul. Merg la atelierul lui Azur, iau valiza pe care a lăsat-o Gorilă sâmbătă şi se duc toţi trei la barul Mariola. Câteva minute după aceea se despart de Azur şi la nouăsprezece şi douăzeci Gorilă şi Ţiganul iau un taxi şi se duc acasă la Ţiganul.

E identificat şi tipul cu care a vorbit Gorilă în faţa întreprinderii de transporturi La Catalana, şi pe care l-am botezat Nikita, drept Ramiro Sauret Gómez, strada Princesa 40 Barcelona. Înainte de război a aparţinut C.N.T., iar în timpul Cruciadei a fost membru al Comitetului de Control al sus-numitului sindicat. A intrat apoi în P.C. fiind închis la Valencia de casadişti; arestat pe 14 aprilie 1939, a primit o condamnare de doisprezece ani

şi a fost pus în libertate după trei ani şi jumătate. Curând după eliberare a luat legătura din nou cu P. C. în ilegalitate, iar în martie 1944 e condamnat la douăzeci de ani ca secretar al unei organizaţii de bază din P.S.U.C. Pe 5 martie 1959 s-a prezentat pentru prima dată în faţa acestei Brigăzi ca eliberat provenit de la închisoarea din Burgos, situaţie în care se află acum.

«O să vedem dacă ne înţelegem sau nu. Ai jucat şi ai pierdut... Eşti în mâinile noastre şi putem face cu tine ce vrem... Chiar să te omorâm... N-ai fi primul care dispare...» Bărbatul îl privea cu luare-aminte, aproape cu duioşie: «Ştiu la ce te gândeşti. Trebuie să fiu tare... Să nu vorbesc... Să nu-mi denunţ tovarăşii...» A întins spre el o mână albă şi păroasă şi i-a pus-o prieteneşte pe umăr: «Prostii, aici toţi vorbesc. Unii mai devreme, alţii mai târziu... Dacă eşti deştept nu ţi se clinteşte un fir de păr, dacă eşti prost ai de a face cu curentul electric şi eşti trezit cu găleţi de apă... O să vedem dacă eşti deştept ori faci pe viteazul... Oricum, până la urmă o să vorbeşti».

Dintr-odată, cu o mare uşurare, s-a trezit în curtea închisorii, în mijlocul deţinuţilor de drept comun. Comisarul se evaporase, iar deţinuţii jucau fotbal cu o minge de cârpă. Puţin după aceea au fost chemaţi la apel. Era ora prânzului şi tovarăşii săi de recluziune băteau cu lingurile în farfuriile de aluminiu. Aştepta să-şi audă numele ca să răspundă «prezent» şi strigătul i s-a oprit în gât.

În primele luni de detenţie visele evocau invariabil viaţa de cetăţean liber – hoinăreli, locuri luminoase, spaţii deschise –, ca şi cum refuzând în bloc realitatea închisorii, subconştientul se crampona orbeşte de o existenţă anterioară care o tăgăduia şi o distrugea. Dar, după o vreme, închisoarea se strecurase în nopţile lui până pusese stăpânire pe ele cu totul şi redusese varietatea peisajelor

lui la un decor monoton şi obsedant: curtea interioară, celula, carcerele de lângă biroul directorului. Dacă se visa în satul său, îi apărea un sat înconjurat cu sârmă ghimpată; dacă o vedea pe maică-sa, se făcea că e şi ea deţinută. Hotărârea judecătorului nu pătrunsese încă în subconştientul lui. În virtutea unui proces invers celui al detenţiei, surghiunul pe meleagurile lui natale era o perdea de fum care ascundea înşelător o realitate mai profundă: cu sau fără voia lui, universul lui firesc continua să fie închisoarea.

Fermín îl aştepta în barul lui Constancio, cu coatele sprijinite de tejghea. Fostul lui coleg de echipă de fotbal de juniori se îngrăşase puţintel de la ultima vizită a lui Antonio şi i-a zâmbit prieteneşte.

— Noroc bun, Lenin. De cum am aflat că eşti în libertate, am dat fuga aici să te văd... Cum te simţi?

— La pământ, dar mulţumit, a spus Antonio.

— Bine, atunci ascultă-mă. De azi înainte dai uitării ce-ai făcut şi rămâi aici, cu noi. Aşa n-o să mai dai de belea. În sat avem noi grijă de tine.

— Cum merge lucrul?

— Am lăsat slujba dinainte, nu ştiu dacă ai aflat. De anul trecut lucrez pe cont propriu... Am un atelier de reparat motociclete şi automobile. O să ţi-l arăt.

— Te felicit.

— Am doi ucenici şi ne descurcăm bine. Vara închid la miezul nopţii şi tot nu fac faţă. Acum nu mai e ca înainte. Pe zi ce trece vin tot mai multe maşini, şi fiecare terchea-berchea vrea să aibă motocicletă. Dacă n-ai bani gheaţă poţi s-o cumperi în rate.

S-au aşezat împreună la fereastră, cu faţa la cheiuri, şi Constancio le-a adus trei ceşcuţe de cafea. Fermín era un băiat dezgheţat, cu preocupări politice şi, câtva timp, ideea lui fixă a fost să plece în Franţa. Când a făcut documentarul despre emigraţie, Alvaro îi dăduse adresa de

la Paris şi, ca de obicei, îi făgăduise să caute ceva de lucru pentru el.

— Ce mai fac prietenii tăi? a întrebat brusc, ghicindu-i gândul. Au terminat filmul?

— Nu ştiu, a răspuns Antonio. Alaltăieri l-am văzut pe Ricardo la Barcelona şi nu mi-a spus nimic. Dolores e la Paris şi cred că Alvaro s-a dus în Cuba.

Contrar presupunerilor lui, Fermín n-a făcut niciun comentariu. Ochii îi străluceau ca jarul.

— Îţi aminteşti, pe când jucam fotbal, de ziua când am bătut echipa lui Vera şi a trebuit să ieşim de pe teren croindu-ne drum cu pumnii?... Golul victoriei a fost marcat de Angel din penalti cu un minut înainte de sfârşitul meciului...

— Ce timpuri frumoase erau, a spus Antonio. Ce s-a ales de ceilalţi?

— Angel a aterizat în Germania şi, în cinci ani, a strâns o jumătate de milion de pesete... un potentat, închipuie-ţi.

Primăvara asta a venit cu un Volkswagen şi numai cu pregătirile de la vila de la ţară a familiei a cheltuit douăzeci de mii de duros. Dacă vrei, mergem într-o zi la Pulpí cu motocicleta. E un tip pe cinste. Sunt sigur c-o să se bucure.

— Eu l-am trimis la Barcelona şi de acolo a plecat în străinătate, a explicat Constancio. Acum se ocupă cu exportul de roşii.

— Dacă dă Dumnezeu ploaie, se umple de bani, a spus Fermín.

— Şi Lucio?

— Ăsta nu prea mai dă prin sat, a spus nevasta lui Constancio, cu un glas melodios. E mereu îndrăgostit şi prietenii îl văd din an în Paşte. Când dă pe-aici câteodată duminica, vine doar în treacăt.

Locotenentul îl pusese în gardă cu privire la foştii deţinuţi, şi Antonio a întrebat de Rojas.

— E bine, a spus Fermín. Chiar ieri l-am întâlnit la o discotecă.

Constancio s-a ridicat ca să servească un client. Cum Fermín tăcea, a insistat:

— Nu l-au mai hărţuit?

— Satul e mic şi fiecare-şi ştie buba. Se află imediat orice mişcare.

— Mai iese la pescuit de ton?

— Nu, acum iese pe «Tânărul Carlos», la năvod. Dar cu ce câştigă abia de-şi ţine familia.

— Cu pescuitul n-o mai scoţi la capăt, a spus femeia.

— Ăsta mereu se dă la fund şi pune-i cruce. Cumnată-sa mi-a spus că a băgat actele ca să plece în străinătate.

Un automobil de tip american străbătea lent esplanada cheiului. La volan era un bărbat cu uniformă albastră şi înghesuiţi pe bancheta din spate, Antonio a băgat de seama două fete şi o droaie de copii cu pălării texane. După ce a descris un semicerc silenţios, maşina s-a oprit în faţa intrării la cinematograf. Fără să-l ia în seamă pe şofer, care, cu cascheta în mână, se repezise să le deschidă portiera, fetele au consultat programul uitându-se pe fereastră. Pe feţele lor decolorate şi insipide s-a citit îndată o vie nemulţumire. După câteva clipe, cu aceeaşi uşurinţă cu care frânase mai înainte – ascultător ca un frumos animal domestic – vehiculul s-a pus din nou în mişcare şi a dispărut din câmpul său vizual învăluit într-un nor de praf.

— E Cadillacul lui don Carlos Aguilera, a spus soţia lui Constancio. S-a întors ieri din Egipt cu toată familia.

S-a făcut o pauză. Jandarmii s-au apropiat să bea un pahar cu pilotul portului, şi Fermín i-a făcut cu ochiul lui Antonio şi s-a ridicat să plece.

— Hai, a spus.

După o scurtă scăpărare, soarele s-a ascuns după nori, şi spre Isla del Fraile întunericul era mai complet ca niciodată.

— Unde merge? La stabilimentul de băi?

Fermín îl ţinea de braţ şi s-a oprit să-şi aprindă o ţigară.

— Dimineaţa e ca şi mort, a răspuns. De altfel, personalul nu mai e ca înainte. Pe noul barman şi pe chelneri i-a adus don Gonzalo de la Madrid.

Antonio şi-a adus aminte de Lolita, în anul când o invitase la procesiunile din Lorca şi, la întoarcerea în sat, a oprit maşina lui Alvaro lângă o livadă de măslini şi s-a culcat cu ea sub cerul liber. A întrebat ce s-a ales de ea.

— Fiica lui Dámaso?

— Da.

— A rămas grea şi a trebuit să se mărite peste noapte ca să aibă copilul un tată.

— Cine-i bărbatul?

— Un mutulică ce trăieşte pe seama ei şi-i toacă banii. Căţeaua se vede cu celălalt, iar el face pe niznaiul... Ai vrea s-o vezi?

— Nu, a spus. A fost o simplă curiozitate.

— Îmi aduc aminte că într-o vreme îţi făcea ochi dulci. Atunci era trăsnet. Acum nu mai e. S-a îngrăşat, nu se mai fardează şi nu se găteşte. Pe drumul pe care-a luat-o o s-ajungă la Barcelona şi-o să facă trotuarul.

— Da' fata lui Arturo?

— S-a certat cu logodnicul ei şi-a plecat din sat: – Fermín mergea dus pe gânduri – Ca să vezi. Niciuna din fetele de vârsta mea nu merită atenţie... Aproape toate s-au măritat, au copii şi încep să semene cu mamele lor. Iar fetişcanele care-mi plac mă găsesc plicticos şi preferă să iasă cu tipii de douăzeci de ani care se droghează şi ştiu dansuri moderne.

— Ne-am demodat.

— Da, iar partea cea mai rea e că lucrurile se desfăşoară de la sine, de parcă tu şi cu mine n-am exista. Stăteam la umbră şi-mi spuneam de multe ori: când o veni Antonio o să găsească totul schimbat. Ţara s-a schimbat fără să aibă

nevoie de noi, îţi dai seama?

— La închisoare am avut timp să mă gândesc, a răspuns.

— Oamenii cei mai buni se duc în Germania, iar cei care rămânem, nu spunem nici pâs. Fiecare cum poate, ne descurcăm ca s-o scoatem la capăt... Oamenii cred că respiră, dar în realitate tot ei trag toate sforile.

Ca să-l mângâie i-a vorbit despre cei care, după ce făcuseră revoluţia şi pierduseră războiul, trăiau de atunci osândiţi să-şi amintească fără niciun folos de tinereţea lor. Dar Fermín n-a depus armele:

— Cazul nostru e şi mai rău decât al lor. Ei cel puţin au avut o tinereţe, cum spui. Noi n-am avut nici atât. Ne-am pregătit pentru ceva şi nu s-a întâmplat nimic. Îmbătrânim fără să ştim ce-i răspunderea, înţelegi?

Ajunseseră în piaţă şi Fermín s-a oprit, şi atunci am arătat cu mâna spre grupurile de pierde-vară care stăteau de vorbă lângă terasa barului.

— Cei mai mulţi erau republicani şi au schimbat macazul după război. Pe urmă s-au făcut falangişti şi, când lucrurile au luat o întorsătură urâtă, şi-au rupt carnetul. Acum vând nemţilor plajele. Orice s-ar întâmpla, ei rămân deasupra ca uleiul.

— Vrei să bei o cafea?

— Aici? – Fermín a zâmbit cu amărăciune – Se vede că vii de departe... Oamenii importanţi nu mai calcă pe coclaurile astea, nu ştiai?

— Unde se duc?

— Vara asta au deschis două cafenele cu muzică şi chelneriţe în uniformă care ştiu să mulţumească pe franţuzeşte. Se spune că banii i-a pus don Gonzalo... Vino, cea mai elegantă e foarte aproape.

— Arată-mi mai întâi atelierul, a spus Antonio.

Am luat-o cu el spre piaţă, în timp ce Fermín îşi descărca mânia tunând şi fulgerând împotriva grangurilor din sat. La prima răspântie era un afiş cu numele şi

prenumele prietenului său, şi, când a dat colţul, Antonio a zărit un băiat cu părul roşcat care, proţăpit în mijlocul trotuarului, examina cu grijă janta unui automobil. În local alt puşti umbla de colo-colo cu o şurubelniţă şi un cleşte.

— Ceva nou? a întrebat Fermín.

— A venit Manolo după şuruburi, a răspuns cel cu părul roşcat. Mi-a spus că se întoarce după-amiază.

Antonio s-a apropiat să arunce o privire la piesele de schimb, iar Fermín l-a pus la curent cu diferitele aspecte ale afacerii. Banii pentru cesionare i-a plătit în acont Casa de Economii în urma unei scrisori de recomandare de la primar şi, timp de câteva minute, a vorbit cu un expert în credite, dobânzi şi poliţe.

— Când nici nu te-aştepţi, a încheiat în zeflemea izbucnind într-un hohot de râs, o să mă vezi tolănit într-un salon de cazinou împreună cu feciorii barosanilor.

— Pentru asta e nevoie să pui pe tine câteva kilograme, a răspuns Antonio.

Fermín voia să-i arate noua cafenea, dar a invocat o întâlnire şi s-a despărţit de el. Norii s-au grămădit deasupra muntelui, întunecaţi şi grei, şi din când în când sclipirea bruscă a unui fulger lumina teatral peisajul luând-o înainte cu câteva clipe bubuitului depărtat şi interminabil al tunetelor. Singurătatea îl cuprindea din nou ca în cele mai grele momente ale detenţiei, iar limitele imprecise ale libertăţii îi apăreau dintr-odată mai crude decât gratiile puşcăriei. Smulgându-l din comodul maniheism al închisorii, surghiunul îl introducea într-un univers maleabil şi ambiguu. De acum înainte putea să hoinărească prin sat, să se îmbete în bodegi, să se scalde în mare ca oricare altul şi să se simtă totuşi captiv în adâncul sufletului său, insensibil la mirajul acelui azur gratuit şi neaşteptat.

Ambarcaţiunile de agrement se balansau uşor şi a recunoscut îndată iahtul lui don Gonzalo. Negura învăluia Isla del Fraile şi estompa colibele sărăcăcioase din La

Punta. Pescăruşii zburau foarte jos, cădeau în picaj în căutarea prăzii, se înălţau iarăşi în aer, cădeau din nou în picaj. În capătul digului un bărbat privea marea cu un aer absent şi, înainte de a izbuti să-şi dea seama de ce, a simţit cum îi zvâcneşte inima.

Cu mulţi ani în urmă – cincisprezece? douăzeci? – Antonio se dusese la spargeval să prindă arici de mare şi a zărit în depărtare, cu spatele, silueta unui individ cocârjat şi zdrenţăros care, ca o sperietoare de ciori, scruta linia orizontului cu haina şi pantalonii umflaţi de bătaia furioasă a vântului. O senzaţie de singurătate şi lipsă de ocrotire îl impresionase atât de tare, încât, apropiindu-se de el, şi-a spus cu candoare: «Dacă omul acesta ar fi tata, mi-aş pune capăt zilelor».

A fost prima lui experienţă de durere morală, veriga iniţială a unui lanţ lung. În seara aceea, trecând în revistă umilinţele paterne de la ieşirea din lagăr – ranchiuna tăcută a maică-sii, căutarea zadarnică a unei slujbe, voinţa premonitorie de a se feri de privirea aproapelui –, a plâns cu faţa înfundată în pernă, şi rana deschisă atunci nu s-a cicatrizat niciodată. Ruşinea reciprocă la întâlnirea lor începuse în anul în care unchiul Gabriel a plătit taxa de bacalaureat la un internat din Murcia.

Antonio nu-şi pusese capăt zilelor cum spusese, dar la câteva săptămâni după plimbarea pe dig, taică-su dispăruse pentru totdeauna. Într-o seară maică-sa şi el îl aşteptaseră în zadar la masă. Antonio l-a descoperit a doua zi, cu haina şi pantalonii lui lustruiţi, legănându-se imperceptibil în aer, atârnat de o grindă.

Marţi, 5 – Gorilă iese la paisprezece şi treizeci de minute împreună cu Ţiganul şi iau autobuzul până la piaţa Palacio. Intră într-un bar; Gorilă se duce la staţia de metrou, cumpără un bilet, se întoarce la bar şi, negăsindu-l pe Ţigan, se întoarce înapoi. La ora şaisprezece ia trenul de la

peronul numărul unu. Ajunge la Mataró la şaisprezece patruzeci, se îndreaptă spre centrul localităţii, se opreşte în faţa unui chioşc de pe Bulevardul Clavé şi ia legătura cu un bărbat care se afla acolo; stă de vorbă cu el, şi după câteva minute apare un alt individ, care-l salută călduros pe Gorilă. Stau de vorbă câtva timp toţi trei. Pe cel de la chioşc îl vom numi C_1, iar pe celălalt, C_2. Gorilă şi C_2 beau o cafea la barul La Maresma, ies şi se opresc în faţa altui chioşc. C_2 intră ca la el acasă, vorbeşte cu patroana şi i-o prezintă lui Gorilă. Pe la optsprezece patruzeci şi cinci, Gorilă se desparte de C_2, dă colţul pe o străduţă laterală, şi *la vreo cincisprezece metri îl urmează C_2 cu un sac ce pare de pânză de cort şi ajung amândoi pe bulevardul General Aranda la numărul 12, la parter. La nouăsprezece douăzeci femeia de la al doilea chioşc trage oblonul, se duce să cumpere carne, după care pleacă şi ea în direcţia menţionată. Cum locul nu oferă condiţii pentru oamenii din serviciul de observaţie, supravegherea ia sfârşit.*

Miercuri, 6 – La şaisprezece şi cincisprezece Gorilă ajunge la staţia de metrou venind din Mataró. Ia tramvaiul, se apropie de atelierul lui Azur, îşi face apariţia din nou împreună cu el şi se îndreaptă amândoi spre barul Pichi. Azur face drumul dus-întors între bar şi atelier în cinci rânduri. La optsprezece cincizeci Gorilă pleacă şi se duce în strada Viladomat. Ia legătura cu Nikita la nouăsprezece şi cinci, merg o vreme împreună, stau de vorbă, intră în două baruri de pe Bulevardul Mistral. La intersecţia Borrell cu Floridablanca, Nichita scoate nişte hârtii din servietă şi, după ce le ciesc amândoi, acestea rămân la Gorilă. Se despart la colţul Urgel cu José Antonio, iar Gorilă ia un taxi până acasă la Ţiganul, unde intră la douăzeci treizeci.

După ce C_1 e identificat drept Jorge Todó Salichs, condamnat la şase ani de puşcărie pentru activităţi ilegale, eliberat în 1949 şi cu domiciliul în Mataró, strada Cabrera

36. C_2 este Damián Roig Pujol, fişat ca simpatizant comunist de la greva din aprilie 1951; în timpul anului în curs a făcut două călătorii în Franţa. Domiciliază pe General Aranda, 12, la parter.

Joi, 1 – Gorilă iese la ora cincisprezece de la Ţiganul, ia trenul până la Masnou, intră la Cioara şi îndată îşi face din nou apariţia; e văzut din nou pe şosea şi o găseşte pe Cioara în uşa unei brutării din apropiere; merg o vreme împreună şi stau de vorbă, apoi se despart şi Gorilă o ia pe strada Manila până la o vilă în dreptul căreia e parcat un Peugeot 403, cu numărul 9089 MG75, de culoare gri. După zece minute de când a pătruns în casă, iese, ia metroul şi se întoarce la Barcelona. Se întâlneşte cu Ţiganul la Paralelo şi se duc să-l caute pe Azur. La ora nouăsprezece Azur se desparte de ei; ceilalţi doi merg acasă la Ţiganul şi rămân acolo.

Proprietarul maşinii e Theo Batet Juanico, strada Manila 31, Masnou, e un individ venit din Franţa, lucrează la Întreprinderea Hidrocarburos del Norte, S. A. Vorbeşte perfect spanioleşte. În timpul Cruciadei noastre a fost pilot cu grad de locotenent în Aviaţia roşie. Pe 4.02.58 a declarat la consulatul Spaniei din Paris că înainte de război locuia la Barcelona şi dorea să se întoarcă pentru a-şi vizita rudele, şi a primit autorizaţia pe 24.05.58.

Vineri, 8 – Ţiganul şi Gorilă ies la paisprezece treizeci şi poliţia îi pierde urma celui de al doilea la şaisprezece treizeci pe strada Pelayo.

Sâmbătă, 9— La optsprezece şi cincisprezece e reperat Gorilă cu o valiză în apropierea atelierului lui Azur. Ia un taxi şi puţin după aceea i se pierde urma din pricina traficului, nemaiputând fi localizat toată ziua, în ciuda echipelor de supraveghere postate în staţii pentru eventualitatea în care ar fi vrut să iasă din Barcelona. Dat fiind că nu se întoarce, e suspendată supravegherea din strada Almansa la ora două treizeci din zorii zilei de

duminică.

Duminică, 10— La ora nouă şi cincisprezece e zărit Ţiganul, iar la ora zece intră în barul Pichi. Gorilă îţi face apariţia puţin mai târziu, stă de vorbă cu el câteva clipe şi iese singur. La intrarea în barul Mariola îl aşteaptă un individ pe care-l vom boteza Ciubotă, de vreo cincizeci de ani, un metru şaptezeci şi cinci, păr şaten-deschis, ochelari prismatici cum purta Truman, haină de antilopă, pantaloni gri, pantofi negri de bună calitate; când merge, calcă puţin strâmb. Se duc la barul scoţian, pe strada Rocafort. Stau de vorbă timp de douăzeci de minute şi se despart la intersecţia Entenza colţ cu Bulevardul José Antonio, unde Gorilă îi dă câteva indicaţii de parcă Ciubotă n-ar cunoaşte bine oraşul. După ce trece de câteva străzi, Ciubotă ia un taxi până la peronul de la staţia Aragon şi ia un bilet spre Zaragoza cu trenul de douăsprezece treizeci.

Gorilă intră în barul de pe José Antonio colţ cu Rocafort, şi câteva minute mai târziu soseşte Ţiganul cu un pachet micuţ. Aşteaptă amândoi puţin, dau colţul şi se întorc la bar. Merg mai departe pe Rocafort în jos şi la colţul cu Sepúlveda se opresc să stea de vorbă cu un tânăr pe care-l vom numi Cârlionţatul, de vreo douăzeci şi opt-treizeci de ani, un metru şaizeci şi opt, oacheş, cu părul negru, ondulat şi bogat. Puţin mai târziu apare Azur, şi merg împreună la barul Mariola. Ies după zece minute, se îndreaptă spre barul Pichi. Cârlionţatul se desparte de ei şi o ia spre Bulevardul José Antonio, trebuind să se renunţe la urmărire pentru că e mai important să se stabilească noul domiciliu al lui Gorilă, care, împreună cu Azur şi Ţiganul, intră în barul La Habana din strada Diputación. Azur dispare la intersecţia de la Villamarí; Ţiganul ia autobuzul cu pachetul despre care am vorbit, iar Gorilă ia tramvaiul până la staţia de metrou. E ora treisprezece. Zece minute mai târziu ia trenul de Masnou şi la paisprezece treizeci ajunge acasă la Cioară şi intră

înăuntru.

La fel ca pe tatăl lui Antonio, fără să fie însă o hotărâre bruscă, gândul de a-ţi pune capăt zilelor ţi-a dat şi ţie târcoale.

Perspectiva evocă inevitabil planşele educative ale anacronicei enciclopedii şcolare care fusese cartea ta preferată în anemica şi prelungita etapă searbădă a adolescenţei tale burgheze. De după grilajul protector de pe rue de l'Aqueduc se deschide la picioarele tale, în prim-plan, peisajul industrial al Gării de Nord cu elementele sale componente întrunite înadins ca într-o minuţioasă şi amănunţită gară de jucărie: chei, macara, container, timonă, cale ferată, semne luminoase, gheretă de acar, turn de apă, pilon, cablu transportor, placă turnantă, platforme; la nivelul tău, la o distanţă de două sute de metri, podul de pe boulevard de la Chapelle cu traficul său intens de camioane, automobile, motociclete, triciclete; şi, pe peronul principal de pe bulevardul amintit mai înainte, în planul îndepărtat al tabloului, metroul aerian, cu vagoanele lui fantastice şi ireale profilate pe un cer îngheţat şi învârtejit, decolorat de un soare de o albeaţă limpede. Ansamblul pare deosebit de bine rânduit pentru elevul silitor care erai tu şi, nu o dată, în timpul hoinărelilor tale prin cartier, imaginea searbădă a sălilor de clasă cu corolarul lor tainic de umilinţe, teamă şi pedepse se iveşte în amintirea ta şi reînvie, împotriva acelui univers, ura eliberatoare şi cathartică a irositei tale tinereţi.

Cu cinci luni în urmă, într-o duminică aspră şi neguroasă din luna martie, rătăciseşi ceasuri întregi, cu mâinile înfundate în buzunarele pardesiului şi privirea aţintită la vârfurile pantofilor, desprins de viaţa care palpită în jurul tău, cu conştiinţa clară că realitatea ţi se strecura printre degete şi că, încet dar ireversibil, începeai procesul de

lichidare şi ruină ce avea să te conducă, la fel ca pe toţi, la groaznicul sfârşit. Aveai la tine ciorna corectată de nenumărate ori a scrisorii pe care nu i-ai mai trimis-o niciodată lui Dolores şi o scurtă însemnare de-a ei scrisă în epoca în care, îndrăgostiţi unul de altul, vă îndeletniceaţi cu dulcea şi zăbavnica explorare a trupurilor voastre, tineri şi sănătoşi amândoi, ca doi necunoscuţi care se cercetează şi se caută, înainte de a fi pătrunsă de dorinţa ta nestăpânită. O reciteai şi-ţi urmai drumul cu certitudinea nezdruncinată că n-aveai să mai ai parte niciodată de fericire, şi ajungând, după un drum lung, în place de la Bastille, cam ameţit de paharele pe care le băuseşi, te-ai holbat ca un năuc la silueta zveltă a coloanei estompate de ceaţă şi la chioşcurile de bâlci instalate pe trotuar, între gura metroului şi canal. Violentă, imperioasă, ideea destructivă te-a trăsnit ca o revelaţie.

Ai străbătut piaţa strecurându-te printre automobilele care circulau cu mare viteză. Tarabe de tras la ţintă, roata norocului, căruţe cu coviltir unde te aşteaptă o ghicitoare, tonete cu dulciuri, tobogane, căluşei, bărci atrăgeau un public nepretenţios şi zgomotos care se grămădea în jurul celor care-şi încercau puterea, norocul, îndemânarea, precizia în trasul la ţintă. Grupuri vesele de beatles îşi aşteptau rândul ca să se repeadă asupra micilor automobile electrice ori să ocupe un loc în ameţitorul tobogan. O greaţă imprecisă te învăluia, mieroasă şi pufoasă.

Madame NADIA
Horoscopes d'après votre
influence planétaire
Boule de Cristal
Cartes – Tarots

IGOR

Regaine d'affection
Réponse à la pensée
Toutes les sciences occultes
Lignes de la main 3 F

Madame LÉONE – *Voyante*
Vouse parlera sur les 3 temps
Passé
Présent
Avenir
Vous conseillera, vous guidera
quelles que soient vos difficultés[14]

O scenă bucolică cu cerbi, sănii, brazi, dealuri înzăpezite, păstori slujea drept fundal pentru o tombolă cu vase de bucătărie. O copilă, singură şi fericită, se rotea pe aripile unei lebede resemnate şi lunatice. Muzica de la megafoane îneca şi amesteca sporovăiala inepuizabilă a oamenilor veniţi la bâlci. Umblai în neştire prin mulţime, când un afiş scris cu litere roşii ţi-a atras dintr-odată atenţia:

1 Franc la Voyage
Fragiles du Coeur s'abstenir[15]

Un şarlatan – un individ cu faţa oacheşă şi mustăţi răsucite – dădea fişe de carton copiilor şi băieţandrilor care stăteau la coadă la intrare: «Avancez, messieurs-dames... Profiter

14 Doamna NADIA / Horoscop potrivit / cu influenţele planetare / Glob de cristal / Cărţi – Tarot // IGOR / Vă face să recâştigaţi afecţiunea celor dragi / Răspunde întrebărilor voastre / Toate ştiinţele oculte / Liniile din palmă 3 Franci // Doamna LEONE – Ghicitoare / Vă spune totul despre cele trei dimensiuni ale timpului / Trecutul / Prezentul / Viitorul / Vă sfătuieşte, vă călăuzeşte / în toate problemele voastre (lb. fr.).

15 1 Franc Turul / Bolnavii de inimă sunt rugaţi să renunţe (lb. fr.).

d’un prix exceptionnel pour faire un voyage surprise que vous n’oublierez jamais... Un voyage qui fera battre votre coeur trois fois plus vite que d’ordinaire... Si vous avez le coeur fragile surtout ne monter pas, messieurs-dames... Vous risqueriez inutilement un accident et le Tobogan Fou de Malatesta ne serait tenu pour responsable devant aucun tribunal... Avancez, messieurs-dames avancez... Le tout pour le prix incroyable d’un seul Franc»[16].

Tâmplele îţi zvâcneau, capul te durea, inima îţi bătea cu putere. Chipul bulbos al bărbatului te atrăgea şi te înfricoşa în acelaşi timp. În vârful coloanei comemorative, geniul Bastiliei sălta cu o elasticitate zadarnică, chezaş al iernii şi al negurii. Îţi venise rândul şi ai scos o monedă din buzunar.

— Une place, s’il vous plaît[17], ai spus.

Luni, 11 – Trebuie schimbat întreg dispozitivul de supraveghere. Gorilă iese din domiciliul Ciorii la ora şaisprezece şi zece, ia trenul spre Barcelona, se deplasează cu taxiul până la Calabria colţ cu Bulevardul José Antonio şi merge la atelierul lui Azur. Puţin mai târziu apare împreună cu el şi la barul Pichi li se alătură Nikita. Stau de vorbă toţi trei, chiar dacă Azur se duce din când în când să vadă cum merge treaba la atelier. La optsprezece şi cincisprezece Gorilă şi Nikita dau un ocol complet cvartalului de locuinţe de peste drum de barul Pichi. Se despart, şi Nikita se depărtează mergând pe jos.

---

16 Apropiaţi-vă, doamnelor şi domnilor... Pe un preţ de nimic puteţi face o călătorie minunată pe care n-o s-o uitaţi cât veţi trăi... O călătorie în care inima o să vă bată de trei ori mai repede ca de obicei... Dacă suferiţi de inimă nu vă suiţi, doamnelor şi domnilor... Riscaţi fără rost un accident, şi nimeni n-o să poată da vina la tribunal pe Toboganul Nebun al lui Malatesta... Apropiaţi-vă, doamnelor şi domnilor, apropiaţi-vă... Totul la preţul incredibil de numai un franc (lb. fr).

17 Un bilet, vă rog (lb. fr.).

Gorilă se întoarce la barul Pichi, unde-l aşteaptă Ţiganul. E optsprezece patruzeci şi cinci. Se duc la barul Mariola, li se alătură Azur şi rămân împreună până la nouăsprezece şi douăzeci. Ţiganul şi Azur ies şi se depărtează. Gorilă rămâne singur, se îndreaptă spre centrul oraşului şi la nouăsprezece şi patruzeci se pierde în mulţime din pricina înghesuielii.

Marţi, 12 – La nouă şi cincizeci Gorilă ia trenul spre Barcelona. Se urcă în tramvai, se dă jos în piaţa Spaniei, se îndreaptă spre atelierul lui Azur. Intră pe urmă în barul Scoţian, rămân acolo timp de o oră şi jumătate. Se întorc la atelier şi se despart la ora treisprezece şi patru minute.

Gorilă se duce în centru, oprindu-se să mănânce la o berărie. La şaisprezece şi treizeci şi cinci ajunge la birourile întreprinderii de transporturi din Diputación colţ cu Paseo de Gracia şi ia un bilet de autobuz spre Gerona. La şaisprezece şi cincizeci şi cinci urcă pe Via Layetana. La colţul de la pasajul Permanyer ia legătura cu un individ pe care-l vom numi Labă, de vreo cincizeci de ani, un metru şaptezeci înălţime, slab, cu sprâncene stufoase, mâini mari, faţa roşcată. Se duc la barul Las Antillas, colţ cu Aragón. Consumă şi stau de vorbă vreo cincisprezece minute. La şaptesprezece şi zece se despart. Gorilă merge agale până la barul Pichi şi intră în vorbă cu un individ pe care-l vom numi Gri, de vreo cincizeci şi cinci de ani, un metru şaptezeci şi cinci înălţime, nasul mare, părul cărunt, o şuviţă albă în mijlocul capului; înfăţişarea lui e de salahor sau de ţăran. Stă de vorbă cu el vreo douăzeci de minute, apoi se îndreaptă amândoi spre barul Mariola. La optsprezece şi douăzeci se întâlnesc cu Ţiganul la Pichi şi rămân acolo mai mult de trei sferturi de oră. Mai trec prin câteva baruri şi pe urmă se despart, luând-o fiecare într-ale lui: Gorilă se duce la Cioara, unde ajunge la douăzeci şi unu şi treizeci, Ţiganul se duce acasă, iar Gri la grupul de locuinţe Barón de Viver, lângă podul Santa Colomba.

Labă e identificat drept Felipe Moreno Vázquez, domiciliat în Llagostera 9, Barcelona, angajat la atelierele Orion din Lauria 131. Moreno a trecut din zona naţională în zona roşie şi s-a înrolat în armata republicană. Condamnat pentru dezertare la sfârşitul războiului, şi-a stabilit domiciliul la Tarragona în 1945 şi a luat legătura cu elemente din P.S.U.C., fiind arestat în luna decembrie a aceluiaşi an; pus în libertate condiţionată pe 6.05.54, s-a stabilit la Barcelona.

Miercuri, 13 – Gorilă se urcă în trenul de la zece şi patruzeci şi cinci purtând o valijoară tip mapă de culoare neagră. Coboară la staţia de metrou şi, după un scurt ocol prin piaţa Borne, se îndreaptă spre strada Princesa, numărul patruzeci şi intră la Nikita. La cincisprezece şi patruzeci şi cinci iese cu valijoara. Merge cu autobuzul până la compania de transporturi unde fusese în ajun, rezervă un loc în autobuzul de Gerona şi, înainte de plecare, cumpără câteva ziare. Autocarul pleacă la şaptesprezece şi treizeci. E urmărit de trei agenţi din brigada noastră.

Vineri, 15 – La optsprezece şi treizeci e reperat din nou Gorilă în atelierul lui Azur în compania lui şi a altor trei indivizi care par a fi funcţionari. Gorilă şi unul dintre ei se duc la barul Pichi şi apoi se întorc la atelier. Gorilă se plimbă înainte şi înapoi pe trotuar. Când iese Azur, se îndreaptă amândoi spre Artes Gráficas Roig, pe strada Villamari 96. După ce stau de vorbi douăzeci de minute, o iau spre cafeneaua Puerto Rico, dar, când o maşină-patrulă a Comisariatului nostru opreşte la intrare şi doi agenţi intră în bar, Gorilă şi Azur dau bir cu fugiţii.

Au urmat câteva zile de acalmie: băi în mare la Hornillo, mese la barul lui Constancio, tihnite traduceri de cărţi, seri liniştite petrecute cu maică-ta. La sfârşitul lunii august bâlciul s-a încheiat şi orchestrele au plecat în altă parte.

Zilele s-au scurtat vădit şi, după ce a trecut zăduful caniculei, nopţile erau blânde şi răcoroase. Sâmbătă, Antonio se prezenta să semneze în registrul din casa devenită cazarmă şi stătea de vorbă câteva minute cu locotenentul. Caporalul îi înmâna corespondenţa cenzurată: cărţi poştale de la Ricardo şi Artigas, reviste franţuzeşti, ediţia spaniolă din *Life.* Răspunsul unchiului Gabriel cuprindea o profundă dezamăgire faţă de purtarea lui; ţinând seama de eşecul educaţiei sale, trăgea el încheierea, soţia lui şi el hotărâseră să-şi închine toate strădaniile pentru sprijinirea chemărilor religioase şi misionare. Într-o zi poştaşul i-a înmânat o telegramă. Era de la Dolores şi spunea doar atât: «SALUTĂRI CĂLDUROASE SOSESC VINERI».

Noaptea aceea, în toropeala neputincioasă a nesomnului amintirea vieţii lui de student l-a chinuit până în zori. O mulţime de episoade răzleţe se amestecau la întâmplare în mintea lui: escapada la Paris cu Enrique, pregătirea documentarului cu Alvaro, drumul plin de hârtoape până la Yeste. Încercarea de a se desprinde de rădăcinile care-l ţineau locului şi de a uita trecutul se năruise ca un castel de cărţi de joc şi, căutând un hotel pentru a o găzdui pe Dolores şi tot făurind planuri despre cum aveau să-şi petreacă timpul, şi-a dat seama dintr-odată că aşteptarea era mult prea lungă.

A aşteptat-o toată dimineaţa postat la cafeneaua de pe marginea şoselei şi când a zărit-o la volanul Dauphinului său roşu, a dat fuga în mijlocul drumului silind-o să frâneze brusc. Dolores părea mai tânără cu părul scurt şi bluza fără mâneci şi s-a uitat la el cu luare-aminte câteva clipe, surprinsă şi bucuroasă, înainte de a-l strânge în braţe.

— Cu barba asta nu te recunoşteam, pot să jur. Vai, ce spaimă am tras…

— Dacă vrei să mă rad…

— Nu, a spus ea. Mi-e totuna. Important e că eşti în

libertate.

Se simţeau emoţionaţi, şi, ca să-şi ascundă emoţia, se fereau să se privească în faţă. Antonio s-a aşezat lângă ea şi a întrebat-o de Alvaro.

— E tot în Cuba, a spus Dolores. Nu ştiu când se întoarce.

— Îţi scrie?

— Foarte rar. Ştii cum e el. Uneori trec luni întregi şi nu dă niciun semn de viaţă.

— Stai mult?

— Nu, sunt în trecere. Părinţii mei s-au întors în Spania, ştiai?

— Ţi-am rezervat o cameră la hotel.

— E cu neputinţă, Antonio. Mama mă aşteaptă de zece zile... Am venit doar ca să te îmbrăţişez şi să schimbăm câteva cuvinte.

Dezamăgirea lui era atât de vădită, fără îndoială, încât ea a tăcut, şi dintr-odată ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Îmi pare rău. Pesemne că ţi se pare că sunt egoistă.

— De luni de zile n-am cui să mă destăinui.

— Iartă-mă. – Dolores i-a luat mâna într-ale ei şi i-a strâns-o cu putere câteva clipe. – O să rămân să dorm în sat. Avem atâtea lucruri să vorbim că nu ştiu de unde să-ncep.

— Nici eu nu ştiu, a spus Antonio.

— Lumea se uită la noi de parcă am fi nişte criminali primejdioşi... Unde putem merge?

— Oriunde vrei, cu condiţia să nu ne depărtăm de sat.

— Îţi aduci aminte de data trecută când am fost aici? a întrebat ea. De ce nu mergem la digul dinspre plasele pentru ton?

Şi-au urmat drumul pe calle Mayor până în port şi, trecând prin pasaj, au luat-o pe şoseaua spre Cope.

— Dumnezeule, a spus Dolores. Cât timp a trecut...

Lăsaseră în urmă ultimele colibe cenuşii, şi motorul

zumzăia fără vlagă în mijlocul tăcerii opace. Soarele strălucea cu neînduplecare obsedantă pe crupele înguste ale colinelor, revărsând valuri de lumină aurie peste grumazul încremenit al munţilor. Viaţa parcă se retrăsese dintr-odată din peisaj şi, estompate de ceaţă, trunchiurile noduroase ale măslinilor, smochinii răsuciţi şi supli, îngrăditurile de agave, smochinii produceau o impresie vagă de înţepeneală şi falsitate. Era o dezolare luminoasă şi mută care aducea aminte de moarte, agonia animalului însetat ce a căzut în viroagă, picajul vulturului asupra prăzii, duhoarea grea a hoitului ce se descompune la soare. Numai vânt, nori de praf gălbui, sclipiri de pământ uscat şi brăzdat de crăpături, protestul surd al greierilor.

Erau într-o stepă aridă şi răscoaptă, avară şi ermetică, de bazine albe şi case dărăpănate, măgăruşi ce trag la puţuri cu roată, iarbă uscată, prisăci, palmieri jerpeliţi. Era de ajuns să-ţi ridici ochii o clipă ca să te simţi subjugat între cer şi pământul pietros, oaspete netrebnic al unui univers mineral şi gol care ţi se păruse pedeapsa lui Dumnezeu şi era lucrarea omului – cine presărase culturi în terase pe pământul acela ingrat, cine deschisese guri de mină care căscau la soare de ostenite ce erau? –, muncă anonimă a multor generaţii părăsită într-o zi dintr-un motiv necunoscut, uitat de mult de locuitorii resemnaţi: o lume părăginită şi pustie, fără nori şi păsări, parcă izolată sub un clopot de sticlă. Drumul era de pământ bătătorit, şi vârtejul de praf stârnit de automobil a învăluit câţiva civili pe biciclete. Casa-cazarmă era pe culmea unei coline, pătrată şi masivă în mijlocul acelei decrepitudini tulburi. Drumul se apropia din când în când de mare, şi uneori terenul şistos făcea să reverbereze orbitor lumina.

Dolores contempla uluită peisajul şi, la răspântia de la El Cantal, au luat-o la dreapta. Lumina tremura pe luciul apei, iar plaja se întindea leneş între două promontorii stâncoase. Când au frânat, au văzut nişte femei mergând

în şir indian pe mirişte, apărându-se de arşiţă cu umbrele decolorate şi jerpelite. Pesemne că erau nevestele jandarmilor – unele-şi ţineau copiii în braţe – şi, când au ajuns la ţărm, au intrat în mare aşa îmbrăcate cum erau, continuând să ţină umbrelele deschise, ţipând şi ţinându-şi cu grijă fustele ce fluturau în bătaia vântului, temându-se să nu le ridice cumva o rafală mai puternică. Dolores se dezbrăca în interiorul automobilului, iar Antonio s-a trântit pe burtă în nisip şi a închis ochii.

Soarele pârjolea pământul captiv, oglindindu-se în marea albastră şi liniştită. Dolores înota voiniceşte spre stânci. Când s-a întors pe plajă, i-a spus că era îngrijorată din pricina lui Alvaro şi a dificultăţilor prin care trecea.

— Când şi-a dat demisia de la France Presse, m-am bucurat. Credeam că o experienţă cum este aceea de a trăi în Cuba o să-l trezească puţin... Acum nu ştiu ce să cred.

— De ce nu vă întoarceţi în Spania? a întrebat Antonio.

Cum ea tăcea, a întors capul şi a privit cu un aer absent colinele povârnite şi golaşe, munţii depărtaţi şi calcinaţi, strălucirea incoloră a piscurilor.

— Da’ tu ce mai faci?

— Vezi şi tu, a răspuns Antonio. Las zilele să treacă unele după altele. Întorc filele calendarului, dar nu simt că trăiesc. Aştept. Aştept mereu.

Locul era un adevărat cuptor. S-au cufundat de mai multe ori în apă şi s-au tolănit osteniţi pe plaja scăldată în lumină, continuând să stea de vorbă. Când soarele s-a mai domolit, s-au întors la automobil şi, aşezându-se pe canapeaua lipicioasă şi încinsă, şi-au urmat drumul spre dig.

Panorama stepei se întindea din nou în faţa lor, arsă şi însetată: copaci, stânci, dealuri gălbui, viroage pline de bolovani, munţi ghemuiţi ca nişte fiare pregătite să atace. Capul stâncos ce se înălţa ca un uriaş acoperea cu totul zarea spre stânga, iar căsuţele pescarilor se grămădeau la

poale, între mirişte şi mare. Un ponton de lemn cu scândurile putrezite înainta cutezător spre larg, unde apa era transparentă şi albastră. Ultima dată când fuseseră împreună, Antonio şi Alvaro stătuseră o săptămână la pescarii de ton, şi de Crăciun în celula de la închisoarea Modelo din Madrid sosise o ilustrată scrisă la Calabardina.

Automobilul înainta ocolind dârele de roţi care brăzdau drumul şi, la trecerea lor, găinile se împrăştiau înspăimântate. Bătrâni şi copii stăteau pe marginea drumului să se răcorească, şi câţiva curioşi s-au apropiat să-i vadă mai de aproape. Vechea mizerie din Sud nu dispăruse câtuşi de puţin, ci se înfăţişa din plin cu o droaie de copii dezbrăcaţi, scârnă şi muşte, şi când se gândea că o să-şi întâlnească prietenii venind la ei cu mâinile goale – oare vor muri cu toţii fără să ştie când le-o veni ceasul, de ce se născuseră, posibilitatea cucerită într-o zi şi călcată apoi în picioare, de a fi, de a trăi, de a se proclama în sfârşit, pur şi simplu, oameni? – l-a dezarmat. Dar copilandrii îl recunoscuseră din prima clipă şi, când ei s-au dat jos din maşină, i-au înconjurat cu grăbire.

— Domnul Antonio. – Îi vorbea un băiat subţirel, cu trăsături maure. – Vă mai aduceţi aminte de mine?

— Da, a spus cu un glas nesigur.

— Sunt fiul lui Taranto. Aţi fost la noi acasă când aţi făcut filmul...

— Acum îmi amintesc. Tu aveai un câine negru şi voiai să te faci amiral.

— Da, domnule. Căţeluşul a murit. Anul trecut a turbat şi sergentul l-a împuşcat ca să-l scape de chinuri.

Au luat-o spre ponton, însoţiţi de spuza de copii. Băiatul mergea cu capul în pământ şi cu mâinile înfundate în buzunare. A spus că în ajun, după o singură ieşire în larg, oamenii pescuiseră mai mult de trei sute de puduri de ton.

— Ce mai fac prietenii noştri? a întrebat Antonio.

— Tinerii au plecat în Germania sau trăiesc din munca

câmpului ca mine... Pe mare nu mai ies decât bătrânii.

— Dar taică-tu mai iese la pescuit de ton?

— Da, domnule. Dacă află că sunteţi aici, e în stare să vină degrabă înot. Chiar săptămâna trecută a pomenit de dumneavoastră.

— Dar maică-ta?

— Ca de obicei. Vreţi să trecem pe la ea?

Dolores a răspuns în locul lui şi au luat-o spre primul rând de case. Veşnicii şomeri sprijineau porţile, vorbeau cu glasuri stinse în umbra copacilor. La cârciumă un jandarm cu mânecile suflecate şi sandale juca domino cu un bătrânel. Copiii se ţineau încă scai pe urma lor, pândindu-le fiecare gest cu admiraţie, şi Antonio l-a auzit şoptind pe unul dintre ei: «Sunt franţujii cu filmul».

Nevasta lui Taranto parcă ar fi ştiut de venirea noastră: ca să-şi acopere bluza pătată şi cârpită îşi pusese pe umeri un şal cu franjuri în chip de broboadă. Copiii – patru? cinci? – se agăţaseră de fustele ei şi, când au intrat ei, au alergat să se ascundă după perdeaua din dormitor.

— Doamne, ce zăpăceală, a spus femeia. Nu puteţi sta locului o clipă?

I-a silit să se aşeze pe două scaune de nuiele, iar ea şi băiatul luau loc pe laviţă. Pe pereţi litografii şi calendare propagandistice aduceau o notă neobişnuită de culoare. Un copil cu pielea oacheşă îşi scotea din când în când capul de după draperie şi se uita la ei râzând cu gura până la urechi, isteţ şi vesel ca o păpuşă de bâlci care s-a ţicnit.

— Vino aici imediat, i-a poruncit maică-sa. Dacă mai faci mult pe deşteptul, îţi ard una de nu te vezi.

Ameninţarea n-a avut efect şi, cât timp am stat de vorbă, căpşorul tuciuriu şi zeflemist apărea şi dispărea mereu parcă acţionat de un resort. Fără voia lui, Antonio retrăia pregătirile febrile ale documentarului, discuţiile cu oamenii, toate zilele acelea pline dinaintea catastrofalei expediţii la Yeste. Nevasta lui Taranto le-a adus un pahar

cu apă îndulcită şi i-a întrebat dacă au mâncat sau nu.

— Nu mi-e foame, mulţumesc.

— Dar domnişoara?

— Nici mie.

— Dacă vreţi să mergeţi la talianul de prins ton, putem închiria o barcă, a spus băiatul. Tata o să vă pregătească peşte la proţap.

— Cum e marea?

— N-aţi văzut-o?

— Prietena mea are rău de mare.

— Nu vă faceţi griji, a spus băiatul. E ca oglinda.

Şi-au luat rămas-bun de la maică-sa – nu fără a-i făgădui mai înainte c-o să treacă din nou la întoarcere – şi Antonio s-a învoit la preţ cu stăpânul bărcii. Sub copertina de la cherhana femeile despicau peştii ca să scoată măruntaiele şi, după ce-i spălau în cadă, îi puneau în lăzile cu gheaţă. Altele întindeau pe jos în straturi, icrele şi lapţii. Muştele bâzâiau lacom deasupra sângelui închegat al tonului, şi în aerul stătut şi parcă impregnat de lumină plutea o aromă de vid şi de moarte amestecată cu efluvii de saramură, mirosuri de smoală, subtile emanaţii de catran.

Feciorul lui Taranto pusese ramele în furcheţi, iar Dolores şi Antonio s-au aşezat pe banchetă. Când s-au depărtat de pontil, satul s-a făcut tot mai mic şi copiii le făceau cu mâna de pe ţărm. Soarele era încă sus, reflectându-se la infinit în marea liniştită, în tremurul şi vibraţiile abia perceptibile ale valurilor. În timp ce băiatul trăgea la rame îndreptându-se spre cap, l-au văzut într-o geamandură făcând jocuri de lumini, dănţuind ca un spiriduş pe nisipul umed: în acelaşi timp clipea într-o cască de sticlă, prindea în zbor o pasăre zburătăcită, aduna marea într-o reverberaţie difuză, îşi pierdea echilibrul şi se scufunda în apă. Cu o mişcare uşoară a bărbiei băiatul lui Taranto a arătat spre plajele pustii şi a spus că la toamnă avea să înceapă construirea unui hotel pentru nemţi.

— Ei vin aici, iar noi ne ducem să lucrăm în ţara lor. A spus şi sergentul: nimeni nu se mulţumeşte cu ce are.

— Soarele nu are preţ în bani, dar cu bani poţi cumpăra soare, a spus Antonio.

— Numai din Calabardina au plecat mai mult de zece oameni. Tinerii nu-şi mai găsesc rostul pe mare. Când o să am toate actele, iau primul tren şi n-o să mă mai prindă nimeni pe-aici.

— Ce zice taică-tu?

— El e bătrân şi s-a resemnat. Eu încă nu vreau să putrezesc ca el. Dacă nu găsesc de lucru la Barcelona, o să-mi încerc norocul în străinătate.

— Ai făcut armata?

— Nu, domnule, o să mă ia în martie. – Băiatul a tăcut câteva clipe – Dacă ştiţi vreun patron în străinătate, scrieţi-i că puteţi să-i recomandaţi pe cineva. De-o avea nevoie de oameni peste doi ani, poate să mă angajeze pe mine pentru orice are nevoie.

Când au trecut dincolo de cap, au zărit – turtite şi negre pe marea albastră – ambarcaţiunile de serviciu de la talian. Feciorul lui Taranto trăgea la rame voiniceşte şi, la fiecare opintire, barca despica din nou valurile. Cu glas răguşit, le-a spus că nişte mineri de la El Cantal închiriaseră un Seat ca să meargă la Hamburg şi, la graniţa germană, autorităţile Republicii Federale nu le îngăduiseră să intre din pricină că n-aveau actele în regulă. Proprietarul automobilului era în cârdăşie, după cât se pare, cu vameşii şi se topise fără a lăsa nicio urmă.

— Patru mii de pesete de căciulă ca să te întorci cu mâinile goale, a spus indignat. Unui tip ca ăsta eu îi spun lipitoare.

— De ce nu fac o reclamaţie?

— Indivizii de teapa asta au proptele şi scapă mereu basma curată… Dacă mi-ar face mie una ca asta, îl înşfac pe loc şi-l strâng de gât cu mâna mea.

Flotorii de plută indicau poziţia verticală a năvoadelor şi, când s-au apropiat de ambarcaţiuni, oamenii şi-au ridicat privirea şi i-au salutat cu mâna. Erau sărmanii pescari de pe coasta andaluză, cu faţa umedă şi brăzdată de riduri ca o piele tăbăcită, fără glugi de ploaie şi cizme de cauciuc, îmbrăcaţi cu aceleaşi zdrenţe cu care umblaseră părinţii lor, zâmbind mereu cu o blândeţe dulce, cu capul acoperit cu băşti şi pălării de pai.

— Avem noroc, a zis băiatul. Cred c-o să ridice năvoadele.

În barca din frunte, căpitanul – cu capul şi umerii acoperiţi cu un sac – scruta marea aplecat peste paharul de sticlă. Pescarii de ton rămâneau în aşteptare şi, la un semn al şefului, oamenii de rând la mahonă au deschis portiţa. Căutând drumul de întoarcere care trebuia să-i ducă iarăşi în Atlantic – drum tăiat de limba de pământ –, tonii se înfundaseră în compartimentele înşirate strâns până ce au rămas închişi în ultima cuşcă şi, pe măsură ce marinarii au început să tragă de parâmele şi frânghiile care ţineau năvoadele de la fund, băiatul a tras la rame invers de-a lungul peretelui şi a ajutat-o pe Dolores să urce în ambarcaţiunea căpitanului.

Taranto, Joseles şi ceilalţi pescari din film repetau scena filmată în urmă cu patru ani, puţin mai bătrâni şi munciţi decât înainte, asediaţi de o moarte ce le tulbura chipurile cu o suflare imprecisă, furişată şi anonimă ca propria lor existenţă. Dolores şi Antonio erau în capătul năvodului, alături de marinarii de pe mahonă care, cu mişcări iuţi şi scurte, apucau plasele ce ieşeau din apă şi le treceau în partea cealaltă, înaintând puţin câte puţin în direcţia căpitanului. Apropiindu-se de ei, câţiva au sărit în ambarcaţiunile auxiliare şi au început să tragă şi ei din răsputeri alăturându-se strigătelor asurzitoare ale celorlalţi.

Antonio privea cu luare-aminte tabloul morţii: împinşi de

ridicarea năvodului, tonii se învârteau ameţitor şi scuturau suprafaţa mării cu bruşte lovituri de coadă. Vârtejul acela producea un zgomot ca de fierbere şi, cu sfială, apa a început să se înroşească. Pescarii ridicau neostenit peştii cu minciogul, şi, ieşind din adâncul năvodului, zvârcolirea peştilor muribunzi a acoperit glasurile guturale ale bărbaţilor şi ordinele căpitanului. În timpul filmărilor pentru documentar Alvaro făcuse câteva prim-planuri cu Joseles, gol de la brâu în sus, cu faţa mânjită de sângele peştilor. Chiar Joseles şi-a adus aminte de asta râzând, pe când Dolores şi cu el stăteau pe un colac de frânghie fumând o ţigară. Seara se lăsase leneşă şi ostenită, şi pe neaşteptate totul a căpătat culoarea roşie: fuioare de nori roşiatici, dealuri roşcate, melancolicul lanţ de munţi pleşuvi şi îngălbeniţi. În văzduh tremura o lumină nedecisă, iar cerul, spre asfinţit, dobândea scăpărări de incendiu. Înroşit de sângele peştilor, soarele strălucea pe oglinda mării rotund ca un talger de aramă.

— La început nu v-am recunoscut, a spus Taranto. V-aţi lăsat barbă...

— Precum vezi.

— Dacă nu eraţi cu domniţa, vă luam drept neamţ. – Taranto zâmbea cu o expresie descumpănită – Acasă vorbeam adesea de dumneavoastră şi nevastă-mea zicea: pesemne că a uitat de noi.

— Prietenii nu se uită niciodată, a răspuns el.

— Am auzit că umblaţi prin sat, dar n-am crezut... Dacă Antonio e aici, îmi ziceam, o să vină sigur să ne vadă...

— Cum îţi merge?

— Pentru săraci, soarta e mereu aceeaşi. Muncă şi sărăcie, sărăcie şi muncă. Într-o bună zi ne sună ceasul fără să ne dăm seama.

Când s-a încheiat pescuitul, oamenii i-au înconjurat şi i-au întrebat ce face Alvaro şi dacă filmul a avut succes. După câte şi-a putut da seama Antonio, erau la curent cu

exilul lui: Şchiopul îl bătuse prieteneşte pe umăr şi, după ce-l cercetase cu luare-aminte, a tras încheierea că se purtaseră frumos cu el.

— Cine?

— Prietenii de suflet.

— Aşa şi-aşa.

— Vacanţă pe socoteala statului, nu vă puteţi plânge. Sigur că mulţi vă pizmuiesc pentru norocul ăsta.

— Prefer marea, a spus Antonio.

— Marea? a exclamat Şchiopul. Noi nu ştim nici măcar ce culoare are. Ca s-o vezi, trebuie să trăieşti ca turiştii.

Conversaţia urma făgaşul dintotdeauna: erau aceleaşi glasuri, aceleaşi cuvinte, aceeaşi expresie amară a unei existenţe frustrate şi inutile. Presupunând că le-ar veni şi lor vremea într-o bună zi, cine i-ar scula pe morţi din mormânt? Pe urmă, când se întorceau la Calabardina, pescarii au glumit pe seama Grăsanului – singurul burlac dintre ei – şi-l luau peste picior pe mereu bosumflatul Andaluz, care stătea la prova bărcii cu motor a Consorţiului, înfuleca un coltuc de pâine, departe de ceilalţi.

— Nevastă-sa stă cu almanahu-n braţe şi nu vrea să ştie de el.

— Aşa e. Cumnată-mea i-a auzit aseară.

— Când nu-l vede consoarta, umblă după catrinţe.

— Iar ţie-ţi miroase a iţari.

— Luaţi seama cum vorbiţi, că nu suntem singuri, spuse Joseles făcând un semn către Dolores.

— Atunci, ţine-ţi clanţa şi nu-mi mai căuta pricină.

Când au ajuns la Calabardina, penumbra înghiţea culorile. Oamenii din sat le ieşiseră înainte ca să-i întâmpine, cu copii, cu bătrâni şi cu neveste, iar curioşii grămădiţi pe debarcader priveau cu luare-aminte pregătirile pentru deşertarea năvoadelor cu o vădită dezamăgire. «Nu-i mare scofală, a spus căpitanul.

Patruzeci de puduri, punând la socoteală şi *melbas* şi *bonite*».

Antonio ar fi dorit să se întoarcă îndată în sat, dar Taranto a stăruit şi a trebuit să-l însoţească până acasă. Lipsită de deghizarea soarelui, groaznica mizerie a Sudului cu toată cruzimea ei; pe când stăteau la taclale în colibă, neliniştea a pus stăpânire pe el; era o senzaţie vagă dar foarte vie că uitase ceva deosebit de important, că săvârşise o faptă ireparabilă şi obscură. Când s-a întunecat complet, au licărit primele opaiţe, şi pescarii umblau pe plajă ca nişte umbre. Doi jandarmi îşi făceau rondul pe ţărm cu lanternele aprinse. Dolores părea la fel de copleşită ca şi el, şi când au izbutit să se desprindă de familia lui Taranto, Antonio a scos stângaci o bancnotă din buzunar şi, conştient poate că pentru el n-avea să se ivească niciodată clipa cu prilej, Taranto a primit-o. Când şi-au strâns mâinile, în scurtul interval în care au îndrăznit să se privească în ochi, Antonio a înţeles că amândoi se îmbujoraseră de ruşine.

Drumul de întoarcere a fost trist. Nici Dolores, nici el n-au reuşit să-şi exprime sentimentele şi, prăbuşită pe volan, ea conducea crispată, tresărind la fiecare groapă, hârtop sau denivelare. Jandarmii le-au cerut de două ori actele automobilului şi, când i-au luminat cu lanternele, caporalul l-a identificat pe Antonio şi l-a întrebat cum fusese pescuitul.

— Hai, daţi-i drumul, a adăugat. Nu-i bine să vă plimbaţi la ora asta.

— Am aprobare de la domnul locotenent.

— Dacă se produce un accident, vina e a noastră. N-avem nevoie de probleme.

Pe terasa staţiunii balneare, pe când luau cina pe marginea apei, Antonio a pus-o la curent cu zvonurile care circulau despre el la Barcelona: unul dintre deţinuţi – condamnat mai târziu la şapte ani din pricina propriilor

sale dezvăluiri – pretindea că Antonio îşi denunţase şi el tovarăşii de convingeri şi – în pofida lipsei totale de probe – câţiva prieteni din grup socoteau potrivită, împotriva oricărei logici, o politică a vidului. «Închisoarea e o boală primejdioasă, a spus. Când ai ajuns la puşcărie, toată lumea se teme că eşti purtător de molimă».

— Aş vrea să te pot ajuta.

— Singurul ajutor pe care mi-l poţi da e să te culci cu mine.

— Dac-ai vorbi serios, aş face-o.

— Eşti grozavă, a spus Antonio.

I-a luat mâna caldă într-ale lui şi a atins-o o clipă cu buzele.

— Nu mă lua în serios, a adăugat. Am spus-o în glumă.

Sâmbătă, 16 – La paisprezece şi treizeci coboară la Barcelona, intră în atelierele Orion şi reapare câteva clipe mai târziu în compania lui Gheară. Se duc la barul Las Antillas, stau zece minute şi se întorc în ateliere. Un sfert de oră mai târziu Gorilă iese cu un bărbat pe care-l vom numi Lambretto şi un băiat foarte necopt. Se duc din nou la Las Antillas. La şaisprezece şi patruzeci tânărul se desparte de ei, iar Gorilă şi Lambretto se opresc câtva timp să stea de vorbă la intrarea în pasajul Permanyer. În sfârşit, iau un taxi şi se duc la barul Pichi, unde îi aşteaptă Azur. La ora douăzeci se despart. Gorilă ia tramvaiul până la gară şi la douăzeci şi două şi zece e văzut pentru ultima dată intrând în casa lui Cioara.

Lambretto e Julio Marrodán López, strada Miquel y Badía 90, Barcelona. Originar din Alicante, a fost judecat în oraşul suspomenit pentru activităţi ilegale pe 4.09.56, fiind eliberat în decembrie. De atunci locuieşte la Barcelona.

Duminică, 17 – La cincisprezece şi cincizeci Gorilă coboară din tren şi merge cu taxiul la barul Las Antillas,

unde se întâlneşte cu Gheară. Bea o cafea cu el şi, după douăzeci de minute, cu un bloc de hârtie şi o mapă, se duce la atelierul lui Azur. Văzând că e închis, intră în barul Pichi. Ţiganul apare după douăzeci de minute şi, când ies din bar, Gorilă nu mai are blocul şi nici mapa pe care i le-a dat Gheară. După ce se plimbă câteva minute, se întorc fiecare la domiciliul său.

Luni, 18 – Automobilul Peugeot 9089 MG75, proprietatea lui Theo Batet Juanico, se opreşte la ora cincisprezece la intersecţia şoselei cu strada General Goded. E condus de proprietarul său, pe care-l vom numi Skimo. Gorilă coboară, intră în casa lui Cioara, se întoarce la Peugeot şi se deplasează cu el până la Barcelona, Lauria colţ cu Bulevardul José Antonio. Gorilă se plimbă câtva timp uitându-se la vitrine, intră într-un magazin cu articole de piele, cumpără un fleac. La intrarea în atelierele Orion îl aşteaptă Gheară cu un băiat de vreo doisprezece ani. Lambretto, Gheară şi băiatul merg cu el până la barul Las Antillas. Rămân toţi patru timp de o oră. Când Lambretto pleacă, Gheară şi băiatul se întorc la atelierele Orion, şi Gorilă, cu autobuzul, se duce la gară. Ia trenul spre Masnou şi la ora douăzeci şi treizeci ajunge acasă la Cioara.

Iubiseşi ţinutul acela cu spasmul lent şi arzător al vulcanului – tu, demon; ea, supusă, prinosul bogat al mizeriei sale ca preţioasă zestre pentru tine, uniţi, credeai, într-o luptă comună împotriva soartei amare.

Au trecut mai mulţi ani de atunci şi dacă zdrenţărosul Ieri, plin de speranţă, a trecut, Mâine n-a venit încă. Ţara nu s-a schimbat, a rămas supusă aceloraşi legi, inexorabile; tu, departe de ea, ai început să uiţi, fără să te mai doară şi fără să-ţi pese, de iubirea acaparatoare dinainte. Soarta şi-a bătut joc de amândoi. Nordul obez a pus ochii pe ea şi o infamă gloată de speculanţi de soare

(după ce au secătuit, rând pe rând, aurul, argintul şi bogatele filoane din măruntaiele sale; pădurile, terenurile irigate, păşunile; revolta, mândria, dragostea de libertate a oamenilor din pricina lăcomiei nesăţioase a veacurilor) s-a năpustit asupra ta (o nouă şi pârjolită Alaskă) ca să adune şi să se îmbogăţească pe seama ultimului dar gratuit (cerescul ţap înfocat şi violent), să întemeieze colonii, vile, snackuri. Luxoase hoteluri pentru turişti, taverne andaluze, pensiuni, urâţind ţara fără a le aduce vreun folos locuitorilor: experţi germani, specialişti în plaje, solitari vânători de chilipiruri, laureaţi şi încărunţiţi combatanţi în Cruciadă, ba chiar o damă guralivă împopoţonată cu un turban hindus care citeşte cu gravitate *Cântarea Cidului* chinuindu-se să-şi ţină echilibrul pe cocoaşa unei cămile (o slujnică, pe cealaltă cocoaşă, o fereşte de fluxul solar cu o umbrelă decolorată).

Ţară săracă încă, şi pângărită; secătuită şi ciopârţită; bătrână de veacuri şi încă orfană. Uită-te la ea, priveşte-o cu luare-aminte. Scrijeleşte-ţi chipul ei pe retină. Iubirea care v-a unit s-a risipit pur şi simplu. E vina ei ori a ta? Pozele îţi sunt de ajuns, şi amintirea. Soare, munţi, mare, şopârle, pietre. Nimic altceva? Nimic. Durere sfâşietoare. Adio pentru totdeauna, adio. Viaţa te poartă pe alte drumuri. Ştii prea bine. Niciodată n-o să-ţi mai calce piciorul pe pământul ei.

Marţi, 19 – Gorilă se duce la Barcelona şi se îndreaptă spre atelierele Orion. Îl primeşte Lambretto, beau o cafea la barul Las Antillas şi stau de vorbă o jumătate de oră. Gorilă rătăceşte pe străzi mergând agale şi pe Rocafort colţ cu Aragón ia legătura cu o femeie de vreo patruzeci de ani care duce două genţi de culoare maro-deschis, una de plimbare, alta de voiaj, transportând ceva greu. E ora douăsprezece fix. Merg alături ca doi vechi prieteni şi Gorilă o ia pe după umăr de cinci ori. Intră într-un bar de

pe Aragón colţ cu Calabria. Gorilă se pierde în mulţime. Femeia, pe care o vom boteza Gogo, ajunge pe strada Viladomat, îşi aranjează părul la coafor şi ia un taxi până la hotelul Falcón.

La paisprezece şi patruzeci şi cinci de minute sunt reperaţi Gorilă şi Ţiganul pe strada Entenza. Gogo iese de la hotel la şaisprezece şi douăzeci, se plimbă, ia multe măsuri de precauţie, se pierde şi e din nou reperată. E urmărită până la Viladomat, lângă salonul de coafură unde a fost de dimineaţă. La ora optsprezece ia legătura cu Gorilă la barul Mariola. Îşi fac din nou apariţia după douăzeci de minute şi pe trotuarul cu zahanale de pe strada Villamarí schimbă câteva obiecte ce par a fi plicuri ori pachete mici, lucru ce nu poate fi precizat din pricina lipsei de lumină. Ea scoate din geantă câteva fleacuri pe care le-a cumpărat şi-i dă geanta lui Gorilă. Se despart. Gogo scapă din vizor, e reperată din nou, hoinăreşte pe străzi mai mult de două ore. La douăzeci şi patruzeci şi cinci de minute e văzută intrând în hotelul Falcón şi nu mai apare după aceea.

Miercuri, 20 – Gogo iese din hotel şi merge cu multă precauţie, întorcând mereu capul de parcă ar vrea să se asigure că nu e urmărită. Ia un taxi până la muzeul de Artă Romanică de la Montjuich şi se vântură prin sălile lui o oră şi ceva. S-au făcut mai multe fotografii. După-amiază se plimbă cu aceeaşi precauţie; e pierdută din vedere şi reperată din nou în două rânduri. La optsprezece apare cu o geantă şi o mică valiză, ia un taxi până la gară şi cumpără un bilet de clasa întâi până la Cerbère. La douăzeci şi treizeci de minute ia trenul, urmărită de doi agenţi.

După verificarea efectuată la hotelul Falcón, se dovedeşte ca Gogo a fost trecută în registru la 17 noiembrie sub numele de Colette Audiard, născută la Amiens, cu paşaportul 671.380, eliberat la Paris pe data de

10.09.58. Consultând fişa de la comisariatul de poliţie, Colette Audiard apare înregistrată la Barcelona, unde a sosit pe 4.05.59 la hotelul Comercio şi cu aceleaşi date este trecută în registrul hotelului Zurbano pe 7.01.60. Semnează Colette Audiard Lévy. Cu siguranţă, Lévy trebuie sa fie numele de fată. Există posibilitatea ca Gogo să fi făcut deplasările pomenite mai sus pentru a lua legătura cu Gorilă sau alt delegat al C. C.

Trebuie să consemnăm faptul că pe 18 s-a interceptat o scrisoare adresată Luciei Soler Villafranca, alias Cioara. Înăuntru era o hârtiuţă care spunea, Charles Aurel, 20 rue Vitrac, Perpignan, P.O. Franţa. Expeditorul scrisorii era domnişoara María López, Bailén 35, Barcelona. În urma cercetărilor efectuate, se constată că locuiesc în această casă Javier López Torres şi soţia sa Gloria Banús Aurel cu fiica lor María Dulce. Cum vă amintiţi, a fost vizitată de Gorilă şi Cioara pe ziua de 4 a lunii în curs.

Scurta apariţie a lui Dolores şi plecarea sa imediată i-au dezvăluit brusc cât era de singur şi neajutorat. Timp de câteva zile Antonio a rămas fără vlagă şi parcă adormit, străduindu-se să retrăiască minuţios toate detaliile întâlnirii lor, pentru a spori amintirea unor ceasuri fericite şi acum dispărute. Programul strict pe care şi-l impusese nu reuşea să umple cu riturile sale o dezolantă impresie de vid şi părăsire. Imaginea tonică şi luminoasă a lui Dolores era încă o dovadă împotriva lui însuşi; cufundându-l brutal în lumea reală, accentua şi mai mult, prin contrast, zădărnicia exilului său.

În fiecare dimineaţă stătea la soare pe plaja Hornillo, iar la amiază mergea pe bicicletă până la barul lui Constancio. După ce mânca, se întorcea acasă şi traducea fără niciun chef câteva pagini dintr-o carte de filosofie spiritualistă cu multă vorbărie. Seara cina cu maică-sa şi se întorcea pe esplanada cheiului ca să stea de vorbă cu Fermín ori să

joace domino cu pescarii. Băile în mare îi tăbăciseră pielea şi, cu barba încâlcită şi neagră, avea înfăţişarea mândră şi cam dispreţuitoare a unui figurant deghizat în regişor arab.

Sâmbătă, înainte de a se duce la plajă, se prezenta să semneze în registrul din casa-cazarmă. Caporalul îi înmâna corespondenţa şi uneori venea şi locotenentul ca să-l vadă şi să stea de vorbă cu el câteva minute. Odată îi ceruse sfatul – voia să facă un dar unui superior al său – şi, cu o indiferenţă prefăcută, l-a întrebat dacă există o bună biografie a amiralului Méndez Núñez. Cum Antonio stătea pe gânduri, l-a luat de braţ până în camera lui şi i-a arătat biblioteca...

— Vreau să vă arăt o carte minunată despre Maria Stuart, o cunoaşteţi?

— Nu.

— Sunteţi un om cu carte şi n-ar fi rău deloc să luaţi parte la întâlnirile noastre de la club. Medicul şi învăţătorul vă preţuiesc mult, domnule Ramírez. Sunt oameni deschişi. Aţi putea sta de vorbă în voie.

— Sunteţi foarte amabil, domnule locotenent.

— La club sunt un simplu participant, ca oricare altul, înţelegeţi? Una e uniforma pe care trebuie s-o port şi cu totul alta sunt convingerile personale. Când ajung acasă şi-mi scot vestonul, îmi place să gândesc cu capul meu – mângâia distrat tomurile cartonate dintr-o colecţie de Vieţi alese şi a tăcut brusc —: În sfârşit, nu vreau să stărui. Ştiţi la fel de bine ca mine că în fericita noastră ţară nu se poate vorbi slobod.

Locotenentul zâmbea ironic; Antonio zâmbea şi el şi şi-au strâns mâinile. Pe când străbătea curtea micii cazarme a mototolit scrisorile şi, ieşind în şosea, a luat-o spre sat şi le-a aruncat într-o gură de canal.

Cu băgare de seamă, toamna începea să-şi facă simţită prezenţa. Numărul străinilor se micşora văzând cu ochii,

iar întârziaţii treceau rareori dincolo de limitele staţiunii balneare ori se întâlneau direct în cafenelele de pe Calle Mayor. Cadillacul consulului la Alexandria putea fi văzut încă pe esplanada pustie, şi într-o seară, încercând să învăluie totul în taină, Constancio i-a dezvăluit lui Antonio că familia lui don Gonzalo şi clanul Aguilera aveau de gând să rămână în sat până de Crăciun.

— Fata cea mare a consulului şi Gonzalito sunt nedespărţiţi, a spus. La club se vorbeşte că o să se lase cu nuntă.

— Îndrăgostiţi ca doi porumbei ce-o să-şi găsească lesne un cuibuşor, a comentat Fermín.

— Cine ştie, a spus cel de la staţia meteorologică. S-ar putea ca fiecare dintre ei să nu fie socotit destul de bun pentru celălalt.

Într-una dintre hoinărelile lui nocturne Antonio s-a trezit faţă în faţă cu medicul falangist. Stătea la taclale în piaţă cu câţiva prieteni şi, când l-a văzut, s-a apropiat de el şi l-a îmbrăţişat teatral.

— În sfârşit dau de dumneata, domnule Ramírez, a exclamat. Cum reuşeşti să te ascunzi într-un loc atât de mic?

— Lumea nu-i chiar aşa de mică, domnule doctor.

— Te dai la fund de parcă s-ar fi pus preţ pe capul dumitale... Ai ceva cu noi?

Antonio l-a informat pe scurt care era programul lui zilnic şi a făgăduit să treacă într-o zi pe la club, dar medicul nici n-a vrut să audă de aşa ceva şi i-a pus pe umăr o mână plină de ghiuluri.

— Nici să nu te gândeşti. N-o să-mi scapi aşa uşor printre degete, auzi? Chiar acum vii să cinezi la mine acasă.

— Vă mulţumesc foarte mult, dar...

— Niciun dar. Soţia mea abia aşteaptă să te cunoască. La noi o să te simţi ca în familie.

— Nu pot să mă prezint în halul ăsta în faţa doamnei, a spus arătându-i geaca mototolită, pantalonii decoloraţi şi murdari. Cu plăcere, trec altă dată.

— Nici eu nu-s mai fercheş. Treci chiar acum, şi cu asta basta.

N-a avut încotro şi a trebuit să accepte. Medicul îl ţinea de braţ şi, cu mâna liberă, îşi saluta ceremonios prietenii, punându-l la curent în treacă cu ultimele întâmplări din sat şi încercând să-l descoasă cu privire la viaţa lui.

— Odată m-am întâlnit cu dumneata, dar n-am vrut să te deranjez, că nu erai singur...

— Nu-mi aduc aminte...

— Erai cu o fată brunetă, o godană pe cinste. Vă dădeaţi jos dintr-un automobil, dacă nu mă-nşel. Un Dauphin cu număr de Franţa.

— E soţia unui bun prieten, a explicat Antonio. Părinţii ei trăiesc la Malaga şi, în trecere, a venit să mă vadă.

— N-aţi fost la pescuitul de ton?

— Cum naiba ai aflat?

— Am fost ieri la Calabardina cu don Gonzalo şi mi-au spus oamenii.

— Cu don Gonzalo?

— A obţinut majoritatea în Consiliul de administraţie a Consorţiului. O lovitură de maestru, de afacerist înnăscut... O să-ţi povestesc mai târziu.

Mergeau pe Calle Mayor croindu-şi drum prin mulţimea de pierde-vară şi, puţin înainte de staţia de benzină, medicul s-a oprit în dreptul unei case cu două caturi, cu foişor şi un şir de balcoane zugrăvite în negru.

— Simte-te ca la dumneata acasă, domnule Ramírez. Nădăjduiesc că de acum înainte ai să treci pe la noi fără să mai fie nevoie să te rugăm.

Antonio a încuviinţat dând din cap. Medicul îl poftise într-un mic salon care se deschidea din vestibul şi s-a dus să-şi anunţe nevasta. Pe când examina portretele de

familie, spionat de nişte mobile ursuze şi parcă fantomatice, a auzit nişte şoapte nedesluşite urmate de un zgomot de paşi grăbiţi. Cineva trăsese perdeaua dinspre coridor şi căpşorul unei copile s-a ivit câteva clipe, ţintuindu-l cu privirea. După câteva minute, medicul s-a întors cu o tavă de argint şi două pahare. Pe chipul său se citea o umbră de nemulţumire.

— N-avem decât o sticlă de Malvasía, a spus. Vrei să trimit servitoarea la băcănie?

— Nu te deranja, domnule doctor.

— De obicei nu bem la masă... Ori vrei să ne aducă un aperitiv?

Soţia lui a apărut curând, albă şi plinuţă. După ce a dat mâna cu Antonio s-a aşezat într-un balansoar şi l-a examinat în tăcere, cu o curiozitate de femeie bine-crescută, ca pe o insectă dintr-o specie necunoscută şi incalificabilă.

— Ţi-l prezint pe faimosul domn Ramírez. Unul dintre puţinii nonconformişti pe care-i mai avem în Spania...

— Iertaţi-mă că nu m-am aranjat. Soţul meu m-a silit să vin aşa.

— Acasă suntem cam boemi, a spus medicul. Învăţătorul spune deseori: voi sunteţi ca nişte artişti. Nu-i aşa, draga mea?

— Să vă torn puţin vin? a întrebat femeia.

Antonio a zâmbit amabil şi a dat pe gât dintr-o înghiţitură lichidul roşu şi greţos de dulce. De când intrase în casă se simţea de parcă ar fi fost prins într-o cuşcă şi-i era ciudă că n-avea destul curaj ca să se ridice şi să plece invocând o scuză. Medicul îndreptase conversaţia pe făgaşul politicii şi, pe când femeia turna din nou vin în paharul lui Antonio, a spus, pe un ton indiferent, că experienţa şi vârsta făcuseră din el un sceptic.

— Oamenii din generaţia mea nu suntem fricoşi, domnule Ramírez. Suntem prevăzători pentru că avem

motive să fim. Viaţa ne-a rezervat multe lovituri şi acum ne-am învăţat minte, înţelegi?

— Da.

— Să faci pe izbăvitorul nu rezolvă lucrurile. Ei sunt mai tari decât dumneata şi decât mine şi vor câştiga întotdeauna. În afară de cazul în care eşti chemat să fii mucenic, trebuie să iei lucrurile aşa cum sunt. Iartă-mă dacă te jignesc, dar dumneata nu te-ai purtat cu chibzuinţă. Poţi să te supui în aparenţă, cum fac eu, şi pe dinăuntru să fii liber, a spus cu glas şovăitor. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles.

— Chiar foarte bine.

— Şi eu, în tinereţe, am vrut să îndrept strâmbătăţile lumii: dreptatea socială şi toate poveştile astea. Să-ţi salvezi aproapele... Până când mi-am dat seama într-o bună zi că aproapele era foarte mulţumit de soarta lui şi că puţin îi păsa de salvare... Mai vrei puţin vin?

— Doar un deget, mulţumesc.

— Ţara are nevoie de nişte oameni de afaceri capabili şi întreprinzători, oameni care să ştie să facă bani, să-i investească bine şi să-i sporească... Ei sunt promotorii dezvoltării unei naţiuni şi nu romanticii ca dumneata şi ca mine... Acum câteva minute îţi vorbeam despre don Gonzalo, îţi aduci aminte?

— Da.

— El e un exemplu pentru ce ţi-am spus. Ştiu că invidioşii ţi-or fi povestit o mulţime de bârfe: că averea lui are origini tulburi, că s-a îmbogăţit la piaţa neagră... Ei bine, chiar presupunând că poveştile astea ar fi adevărate, faptul n-ar avea nicio importanţă, absolut niciuna. N-are importanţă decât faptul că întruchipează cel mai extraordinar om de afaceri de azi: el, şi nimeni altcineva decât el a ştiut să creeze o industrie în sat, a valorificat pământul, a atras turişti. Dacă lumea trăieşte mai bine ca înainte, asta i se datorează lui don Gonzalo. Cu vorbe goale

nu poţi să trăieşti... vrei să mai bei un pahar?

— Mulţumesc.

— La un om de condiţia lui cel mai mult îmi atrage atenţia facultatea de invenţie foarte puternică... Te surprinde ceea ce-ţi spun?... Don Gonzalo este, înainte de toate, un creator de idei, un om deschis faţă de toate inovaţiile şi preocupările; un pragmatic care ştie să tragă folos din orice situaţie ori împrejurare. Nu de mult vorbea chiar de dumneata şi-mi spunea: pe mine nu mă interesează dacă cineva e comunist, anarhist sau mai ştiu eu ce. Treaba lui, numai să nu piardă. Dacă l-aş fi cunoscut pe Stalin, sunt sigur că ne-am fi înţeles de minune. Dar Stalin e una, şi cei care au trebuit să-l suporte sunt alta. Lumea a aparţinut şi va aparţine mereu descurcăreţilor.

— Văd că-ţi place vinul, a spus femeia turnându-i încă un pahar.

— Şi pe deasupra mi se pare un tip profund uman. Lumea, privind lucrurile din exterior, îl judecă aspru, dar se înşală. Cei care avem plăcerea să fim în preajma lui cunoaştem un aspect din viaţa lui pe care ceilalţi nici nu-l bănuiesc: tatăl de familie consacrat soţiei şi copiilor, atent şi îndatoritor cu oaspeţii lui... În câteva împrejurări am descoperit la el manifestări excepţionale de bunătate, cu adevărat mişcătoare. Nu ştiu dacă ai aflat că, în fiecare lună, trimite un cec la şcoala de copii orfani din Murcia. Generozitatea lui n-are limite, crede-mă.

— Da’ ştiu că nu te-ncurci la băutură!

Când s-a terminat cina, Antonio şi-a dat seama că se îmbătase, iar discursul medicului ajungea până la el învăluit într-un nimb vătuit şi ceţos care-l estompa şi-l decolora. Femeia continua să-l scruteze cu o privire iscoditoare şi rece, iar când s-au ridicat toţi trei de la masă ca să bea o cafea, a pretextat o întâlnire urgentă şi a plecat.

Aerul i-a umplut plămânii cu răcoarea lui reconfortantă

ca o mângâiere. Lumea se dusese acasă devreme, şi terasele bodegilor erau pustii. Satul i se părea un cimitir uriaş în care fiecare fereastră era un mormânt, fiecare casă era mausoleul unui vis ori unei speranţe. Pentru ţară timpul parcă se oprise în loc, iar ei, copiii săi, treceau cumplit de repede. Drojdia dulceagă a vinului îi învălmăşea gândurile: încotro s-o ia? ce să facă? cum să se răzbune? Loc sălbatic şi sterp, câte generaţii ale stirpei sale va fi nevoie să mai cunoască frustrarea? câte zile, săptămâni, luni, ani va mai fi de nelocuit? Străbătea piaţa trecând prin faţa acelei Mater Dolorosa cioplită de Salzillo. Dumnezeul trist al strămoşilor săi veghea spaţiul gol cu braţele sale larg deschise şi moarte. Insensibil şi închis în faţa durerii oamenilor, se hrănea nesăţios, ca o lipitoare, din rugăciunea sa zadarnică. Antonio a luat-o pe o ulicioară povârnită şi, după câtva timp, s-a oprit şi l-a întrebat pe un tânăr unde stătea prostituata.

— A doua răspântie la dreapta, domnule. O casă cu felinar la poartă.

A izbit cu pumnul în poartă, şi peste puţin timp a ieşit să-i deschidă o fată trupeşă, cu bujori în obraji, părul castaniu şi cu buzele date cu ruj. Când l-a văzut, a pufnit în râs şi şi-a dus mâna la gură; în timp ce punea din nou ivărul la uşă, şi-a plecat fruntea şi s-a uitat în jos, sfioasă şi parcă ruşinată.

— Ce-i cu tine? a întrebat Antonio.

— Nimic, a bâiguit ea. În prima clipă m-am speriat.

— Din pricina bărbii?

— Ştiu cine eşti dumneata şi pentru ce te afli în sat... Zilele trecute te-am văzut de departe, cu alt domn... N-aş fi crezut că...

— Ce credeai?

— Nu ştiu... Când mi s-a vorbit de dumneata, nu mi-am închipuit că într-o bună zi o să intri în casa mea... – fata zâmbea tulburată. Ptiu! Mă simt stânjenită numai când mă

uit la dumneata...

— N-am venit aici ca să te uiţi la mine.

— Nu, domnule.

— Hai, fă-ţi meseria şi taci.

S-a aşezat pe marginea patului şi s-a descheiat la pantaloni în timp ce o trăgea brutal spre el şi o silea să îngenuncheze la picioarele lui. Era un chip de a muri, de a se pierde o clipă în noapte. Capul femeii cobora şi suia între picioarele lui într-un ritm în acelaşi timp intens şi amorţit, iar Antonio s-a culcat pe spate cu mâinile la ceafă şi privirea aţintită la hârtia de muşte care – ca un păianjen uriaş ce ameninţă să înghită tot – se legăna în tavan uşor, foarte uşor.

Joi, 21 – Gorilă e zărit la ora nouă şi jumătate. La douăsprezece şi jumătate intră în barul Pichi, unde se află Ţiganul şi Azur. Ies toţi trei la douăsprezece şi trei sferturi şi, când ajung pe strada Villadomat, Ţiganul se opreşte să stea de vorbă cu un individ pe care-l vom numi Himalaya. Se despart după cinci minute şi Himalaya se urcă într-un Seat 600 B-147201. Ţiganul şi Azur se pierd în mulţime. Gorilă se duce la staţia de metrou şi pune o *scrisoare la cutia de poştă. Se iau măsuri de protecţie pentru a o recupera şi în scrisoarea sus-pomenită se găsesc nişte formulare publicitare pe numele lui Carlos Aurel, 20 rue Vitrac, Perpignan, domiciliat înainte în Almogávares 8, Premia de Mar. Agenţii care au urmărit-o pe Gogo spun că a trecut graniţa fără vreun incident deosebit şi i s-au făcut fotografii după paşaport.*

Vineri, 22 – Gorilă pleacă la ora nouă şi un sfert şi se duce la atelierul lui Azur. Merg împreună la barul Pichi. Se despart, şi Gorilă urcă pe jos pe Entenza luând-o spre Infanta Carlota şi şoseaua spre Sarriá. La unsprezece şi trei sferturi se întâlneşte cu Ţiganul în barul Ruedo. Se plimbă amândoi pe strada Londra şi, la intersecţia cu

Urgel se întâlnesc cu un individ pe care-l vom numi Oacheşul: 35 de ani, 1,66 înălţime, slab, cu părul negru. Merg la barul Columbia. Oacheşul scoate o hârtie din servietă şi i-o arată lui Gorilă. Se aude glasul Oacheşului care spune: «Unul sau mai mulţi e acelaşi lucru». Se despart la două şi jumătate, şi Oacheşul se duce la Travesera de la Corts 390. Ţiganul şi Gorilă rămân împreună. Se duc să mănânce la un restaurant. Gorilă îi dă Ţiganului o servietă de mână de culoare neagră. Coboară agale pe strada Urgel şi se duc la Pichi: când intră, Azur îşi bea cafeaua împreună cu Cârlionţatul. La ora şaptesprezece ies din bar Gorilă şi Ţiganul, iar la şaptesprezece şi cincisprezece minute ies şi Cârlionţatul cu Azur. Ultimul se duce la atelier, iar Cârlionţatul o ia spre Bulevardul José Antonio. Câteva minute după aceea se pierde în mulţime.

Marţi, 26— la opt şi jumătate, Gorilă şi Cioara iau un taxi şi coboară cu câteva geamantane la Almogávares 8, în Premia de Mar, vechiul domiciliu al lui Carlos Aurel. Gorilă se urcă în tren două ore mai târziu cu o servietă de mână de culoare deschisă şi când ajunge în piaţa Palacio ia un taxi până la atelierul lui Azur. Se duce la barul Pichi cu Azur, pleacă după cinci minute, şi Gorilă se îndreaptă spre răspântia Rocafort cu Aragón. Imediat după ce ajung, se opreşte lângă el un Peugeot cu numărul 4703 RL 75. E ora douăzeci şi unu şi un minut. Din automobil coboară o femeie şi un bărbat, el are o înfăţişare de străin, şi pe care-i vom boteza Escuchi şi respectiv Cocteau. Escuchi îl îmbrăţişează şi îl sărută pe Gorilă. Cocteau îi strânge mâna, urcă în maşină şi ia un geamantan. Servieta de culoare deschisă trebuie să fi rămas înăuntru, căci nu mai apare. Escuchi şi Gorilă opresc un taxi şi duc geamantanul la domiciliul lui Ţiganu. Cocteau se plimbă singur prin centru de parcă ar cunoaşte bine oraşul şi ia o gustare în barul Estudiantil, după ce a parcat maşina lângă

magazinul «Vulturul». La cincisprezece şi treizeci de minute Gorilă se duce la atelierul lui Azur. Apare Cocteau, şi Azur introduce Peugeotul în atelier şi coboară uşa metalică dinspre stradă. Gorilă şi Cocteau rămân înăuntru o jumătate de oră, în timp ce Azur supraveghează împrejurimile. Cocteau şi Gorilă ies până la urmă cu maşina şi se îndreaptă spre piaţa España colţ cu Paralelo, şi li se pierde urma puţin mai târziu din cauza traficului.

Miercuri, 27 – Escuchi a fost identificată drept Eulalia Miralles Badía, arestată în 1947 şi încredinţată Tribunalului special pentru reprimarea masoneriei şi comunismului pentru că îndeplineşte funcţia de legătură în serviciul P.S.U.C; eliberată în 1951, pleacă în Franţa doi ani mai târziu. Cocteau este Roger Daniel Halévy, născut în 1916 la Orán, de naţionalitate franceză, paşaportul nr. 847.321 eliberat la Paris pe 15.07.56: s-a constatat că a tras la hotelul Regina din Barcelona pe 14.04.60, ceea ce ne face să presupunem că prezenţa lui în oraşul nostru s-a datorat încă de pe atunci unei misiuni clandestine pe care a îndeplinit-o.

Pe când prietenii tăi luau drumul politicii, tu ce făceai?

Scrisoarea de recomandare a unui cunoscut mecena sud-american îţi deschisese uşa intelectualităţii pariziene de stânga şi primirea călduroasă de care te-ai bucurat din partea acelui grup de bărbaţi şi femei cu inima deschisă îţi satisfăcuse pe deplin vanitatea. Îţi aduceai aminte de prima întâlnire cu Maurice Tessier (chip ascetic, privire deschisă, gesturi cumpătate de prelat roman) în biroul unei prestigioase edituri de pe Rive Gauche (pardoseaua tapisată cu mochetă, etajerele pline de cărţi legate luxos, o atrăgătoare secretară blondă aplecată peste Remington) şi emoţia care te copleşise atunci în faţa interesului pătimaş al interlocutorului tău pentru cuvintele pe care le pronunţaseşi o retrăieşti acum (profitând de o scurtă

pauză în relatarea minuţioasă a lui Antonio) cu un zâmbet indulgent. («Cauza spaniolă nu mai e la modă ca înainte, iar Tessier şi prietenii săi militează fără îndoială – îţi spui – pentru luptători rebeli din Angola ori din Vietnam».)

La capătul unei lungi conversaţii îi dădusem secretarei un număr de telefon şi am aşteptat un semn de la fată înainte de a ridica receptorul: «Alo..., Josette?». Tu examinai concentrat chivotul acelui templu al culturii sanctificat de prezenţa mută a unor scriitori pe care-i admiraseşi cu pasiune în tinereţe şi care, întronaţi acum în gloriosul panteon al nemuritorilor, vegheau încă ordinea şi buna funcţionare a Casei, scrutându-i pe intruşi şi invitaţi din poza austeră a fotografiilor atârnate pe pereţi. «Oui. C'est un jeune intellectuel de Barcelone... Un garçon tout à fait révolté contre la Régime... Son expérience est des plus intéressante... Oui, il parle français... Nous pouvons lui organiser une rencontre avec les Cazalis...»[18] Tessier se exprima cu un glas armonios şi chipurile grave ale maeştrilor fotografiaţi de pe pereţi parcă-i încuviinţau vag cuvintele, înviorându-şi expresia îngheţată şi inertă cu nimbul fugar al unui zâmbet ori al unui rapid şi satisfăcut clipit din ochi ca semn de înţelegere.

Ai ieşit în stradă ameţit de fericire, năucit încă de influenţa hipnotică a acelui univers autonom şi râvnit, cu radioasa impresie că posezi cheia de la intrare şi un loc pe viaţă la banchet. (Instinctul tău de actor înfrumuseţase puţin relatarea experienţei tale şi, ascultând peripeţiile autobiografiei tale incipiente, căzuseşi în cursa propriei tale amăgiri sentimentale.)

Câteva zile mai târziu (era pe la mijlocul lui septembrie, începeau să îngălbenească frunzele copacilor) ai suit pe scara acoperită cu covoare ce conducea la apartamentul

18 Da. Un tânăr intelectual din Barcelona... Un băiat supărat foc pe Regim... Experienţa lui e dintre cele mai interesante... Da, vorbeşte franţuzeşte... Putem să-i aranjăm o întâlnire cu Cazalis... (lb. fr.).

familiei Tessier şi ai sunat la uşă cu un zâmbet complice, şi el ţi i-a prezentat, rând pe rând, pe toţi invitaţii adunaţi în jurul mesei din sufragerie: Bernard Cazalis şi soţia sa Léone, criticul Robert Nouveau, Marie Pierre Dreyfus, Gérard Bondy şi alţii, ale căror nume le uitaseşi, înrudiţi cu toţii printr-un vag şi subtil aer de familie, bronzaţi cei mai mulţi dintre ei, cum ai aflat mai târziu, de soarele plajelor spaniole unde-şi petrecuseră ultima vacanţă.

— J'ai parlé de vous à Cazalis, ţi-a şoptit Tessier luându-te discret de braţ. C'est un ancien surréaliste, il l'est toujour d'ailleurs bien que depuis la guerre il a rompu avec le groupe de Breton. Il a milité aussi deux ans au Parti et il a écrit un très beau récit sur cette expérience... Maintenant, il s'intérese surtout aux philosophies de l'Orient... Connaissez vous son essai sur Michaux et l'univers de la drogue?

— Non.

— C'est un livre tout à fait remarquable... Le mois dernier, mon ami est allé en Espagne avec sa femme et il est revenu bouleversé. Il voudrait fair quelque chose, comme nous tous, mais il nous faut évidemment l'accord des Espagnols... Quelles possibilités voyez vous d'une aide extérieure à votre mouvement de Résistance?[19]

Opt ani trecuseră de atunci, dar amintirea cinei în severul edificiu de pe rue Solferino stăruia încă, precisă şi

19 — Am vorbit cu Cazalis. E un fost suprarealist şi aşa a rămas până azi, de altfel, chiar dacă după război s-a despărţit de grupul lui Breton. Timp de doi ani a fost membru activ al Partidului şi a scris o povestire foarte bună despre această experienţă. Acum se ocupă îndeosebi de filosofiile orientale... Cunoaşteţi eseul lui despre Michaux şi universul drogului?

— Nu.

— E o carte cu totul remarcabilă... Luna trecută prietenul meu s-a dus în Spania cu soţia lui şi s-a întors profund impresionat. Vrea să facă ceva, ca noi toţi, dar avem nevoie evident de acordul spaniolilor. Vedeţi vreo posibilitate de ajutor din străinătate pentru mişcarea dumneavoastră de Rezistenţă? (lb. fr.)

limpede, în memoria ta capricioasă: masa dreptunghiulară, salata de Nisa, le *canard aux olives*, analiza pe care o făcuseşi despre evoluţia intelectuală a tineretului spaniol şi consumul ameţitor de Beaujolais.

— Alors, d'après vous, le communisme a une grande prise sur les nouvelles générations universitaires...

— ...

— C'est normal. J'irais plus loin et je dirai même que c'est absolument nécessaire... L'expérience ne s'hérite pas. Les jeunes doivent apprendre par eux mêmes, vous comprenez?

— ...

— Rassurez-vous, cher ami. Nous avons tous passés par là. C'est une exigence à laquelle aucun de nous a pu se soustraire...[20]

Cazalis vorbea potolit, ţintuindu-te cu ochii lui de îmblânzitor de şerpi, astronom ori mandarin, în timp ce mâinile lui fine ridicau paharul de vin, iar ochii săi albaştri te fixau cu o precizie clinică şi implacabilă.

— Qu'est-ce que nous pouvous faire pour vous?... Vous connaissez, j'imagine, le rôle du Front Populaire dans la guerre civile espagnole... Une trahison que nous avons payé cher, hélas!... Nous nous sentons tous un peu coupables... La survie d'un tel Regime en 1955 est vraiment impensable. C'est un scandale au sens propre du mot et il faut bien que ce scandale cesse... Nous avons vu Franco aux arènes de San Sebastián. Nous étions à une

---

20 — Prin urmare, după părerea dumneavoastră, comunismul are mare influenţă asupra noilor generaţii universitare...

— ...

— Fireşte. Aş merge mai departe şi aş spune chiar că e absolut necesar... Experienţa nu se moşteneşte. Tinerii trebuie să înveţe singuri, înţelegeţi?

— ...

— Fiţi fără grijă, dragă prietene. Am trecut şi noi prin asta. Este o cerinţă de care nimeni n-a putut să nu ţină seama (lb. fr).

trentaine de mètres de lui et personne nous a fouillé... L'attentat nous a paru parfaitement possible. Il faudrait seulement se mettre d'accord avec un groupe d'Espagnols. Peut-être pourriez vous nous donner des renseignements utiles...[21]

Mesenii te examinau cu atenţie, şi ai încercat să explici obiectivele şi proiectele prietenilor tăi: ai vorbit despre eforturile de propagandă, seminariile de studii, cinecluburile informative. Când ţi-ai încheiat expunerea, sticlele de Beaujolais erau goale şi Josette Tessier s-a dus să mai ia câteva din pivniţă. A urmat o scurtă tăcere.

— Si je vous comprends bien, vous êtes encore dans une phase préparatoire, a spus Cazalis cu un glas dulce.

— Qui, c'est ça.

— Vous n'êtes pas en contact avec des groupes plus radicalisés?

— Non, pas encore.

— Mais je pense bien qu'ils existent, n'est-ce pas?

— Sans doute.

— Voilà le problème. Comment les contacter? Connaissez-vous une filière quelconque pour arriver jusqu'à eux?[22]

---

21 — Ce-am putea face noi pentru dumneavoastră?... Îmi închipui că ştiţi ce rol a jucat Frontul Popular în războiul civil spaniol... O trădare pe care, noi, am plătit-o scump... Ne simţim cu toţii puţin vinovaţi... Supravieţuirea unui asemenea Regim în 1955 e de neconceput. E un scandal în deplinul înţeles al cuvântului şi trebuie să-l eliminăm... Noi l-am văzut pe Franco la arena din San Sebastián. Ne aflam la vreo treizeci de metri de el şi nimeni nu ne-a întrebat nimic... Atentatul ni s-a părut perfect posibil. N-ar trebui decât să ne punem de acord cu un grup de spanioli. Dumneavoastră aţi putea să ne daţi informaţii utile... (lb. fr.).

22 — Dacă înţeleg bine, sunteţi încă într-o fază pregătitoare.

— Da, aşa-i.

— Nu sunteţi, în legătură cu grupuri mai radicale?

— Nu, nu încă.

— Dar cred că ele există, nu-i aşa?

Privirile te ţintuiau din nou, şi ai explicat că probabilităţile de succes ale unei acţiuni violente ţi se păreau scăzute. Ţara resimţea încă efectul pierderii războiului civil, şi majoritatea grupurilor politice îşi adaptau strategia la atingerea unor obiective paşnice pe termen lung. Te-au întrerupt.

— Et les anarchistes?

— Eux aussi.

— Au cours de mon voyage en Espagne j'ai pu constater que la classe ouvrière n'avait pas dépassé le stade des revendications purement économiques, a spus Marie Pierre Dreyfus. Comment comptez vous à ses protestations un contenu révolutionnaire?

— Ça c'est le problème de notre époque, a spus Tessier. Une fois émoussée l'urgence née de la misère le prolétariat tend à s'endormir. Vous voyez bien les résultats du paternalisme syndical en France. Nous n'avons plus de classe ouvrière.

— La classe ouvrière existe, mais elle est mystifiée, a spus Cazalis. Les cadres politiques se sont avérés incapables de lui offrir une stratégie révolutionnaire globale. C'est dans ce sens là que la lutte du peuple Espagnol nous intéresse. Le réveil ne peut nous venir que de vous.

— Des centaines de milliers de Français vont chaque année en Espagne. Mettons, dans le pire des cas, que dix pour cent soit antifranquistes... Je suis sûr qu'ils seraient heureux de fournir une aide quelconque aux gars de la résistence espagnole.

— Quel genre d'aide? a întrebat Nouveau. Des armes? De la propagande?

— Ça c'est aux Espagnols de nous le dire.

— Fără îndoială.

— Păi, asta-i problema. Cum am putea să luăm legătura cu ele? Cunoaşteţi vreo cale pe care să ajungem la ele? (lb. fr.)

— Dans le coffre de ma voiture, j’aurais pu passer tout un arsenal, a spus Gérard Bondy. Les flics ne l’ont même pas ouvert.

— Est-ce qu’on peut acheter facilement des armes en Espagne?

— Il faudrait que vous nous demandiez tout ce dont vous avez besoin et nous pouvons nous charger de vous l’amener. L’été surtout. L’unique problème serait alors d’échelonner nos vacances[23].

Vinul dispăruse din nou. Josette Tessier s-a dus din nou în pivniţă, în timp ce mesenii îşi slăbeau prevăzător nodul de la cravată şi îşi suflecau mânecile de la cămaşă.

— Avez-vous des contacts suivis avec les patriots portugais?

— Mon frère a été à Estoril le printemps dernier. La

---

23 — Şi anarhiştii?

— Şi ei.

— Când am fost în Spania am putut constata că la dumneavoastră clasa muncitoare n-a depăşit stadiul revendicărilor pur economice. Cum aţi putea face ca protestul lor să capete un conţinut revoluţionar?

— Asta-i problema epocii noastre. Când nu mai e încolţit de mizerie, proletariatul e cuprins de toropeală. Vedeţi care sunt urmările paternalismului sindical în Franţa. Nu mai avem clasă muncitoare.

— Clasa muncitoare există, dar a fost mistificată. Cadrele politice s-au dovedit incapabile să-i ofere o strategie revoluţionară globală. În sensul ăsta ne interesează lupta poporului spaniol. Deşteptarea nu poate veni decât de la voi.

— Sute de mii de francezi merg în fiecare an în Spania. Să presupunem, în cel mai rău caz, că zece la sută sunt antifranchişti. Sunt sigur că ar fi fericiţi să le dea o mână de ajutor spaniolilor din mişcarea de Rezistenţă.

— Ce fel de ajutor? Arme? Materiale de propagandă?

— Asta trebuie să ne-o spună spaniolii.

— Aş fi putut trece graniţa cu un arsenal întreg în portbagajul maşinii. Poliţiştii nici măcar nu l-au deschis.

— În Spania se pot cumpăra uşor arme?

— Ar trebui să ne spuneţi de ce aveţi nevoie, iar noi am putea să vă aducem. Mai ales vara. Singura problemă ar fi să ne programăm vacanţa pe rând (lb. fr.).

condition des masses paysannes est encore pire, paraît-il, qu'en Espagne. D'après lui, un sursaut révolutionnaire pourrait se produire dans les mois qui viennent.

— Marc nous a parlé aussi d'un Comité de soutien aux communistes grecs. Est-ce que vous êtes au courant de son existence? Il serait peut-être utile d'élaborer un programme commun d'action pour l'Espagne, le Portugal et la Grèce...

— Tu as l'adresse du Comité?

— Je l'ai notée dans mon carnet. Il y a Favre, Colette Marchand et les Perrault. Cazalis a ridicat lent paharul de vin şi te-a învrednicit cu o privire gravă şi pătrunzătoare. Ce sont des amis d'une grande exigence intellectualle, consacrés surtout à l'étude des problèmes du Tiers Monde. Il y a d'anciens catholiques, d'anciens communistes, des surréalistes, des disciples de Naville... Ils sont passés par toutes les Églises et ils ont gardé de ce passage une lucidité extrême, une mise en question permanente de toutes les valeurs...

— Avant tout il faut une confrontation générale d'idées avec les autres Comités, a spus Robert Nouveau. Si nous voulons être efficaces, nous devons mettre au jour une tactique valable pour chacun des mouvements de Résistance sans perdre de vue, bien entendu, leur unité profonde.

— Je me charge de Marc et de ses Grecs... Alvaro peut prévenir les Espagnols... Qui va s'occuper des contacts avec les Portugais?...[24]

---

24 — Aveţi legături permanente cu patrioţii portughezi?

— Fratele meu a fost la Estoril în primăvară. Condiţiile de trai ale ţăranilor sunt şi mai proaste decât în Spania, după cât se pare. El crede că în lunile următoare ar putea izbucni o mişcare revoluţionară.

— Marc ne-a mai vorbit despre un Comitet de sprijin pentru comuniştii greci. Aţi aflat de existenţa lui? Poate că v-ar prinde bine să faceţi un program comun de acţiune pentru Spania, Portugalia şi Grecia...

Josette Tessier şi-a făcut din nou apariţia cu o nouă provizie de vin. În celălalt capăt al mesei Gérard Bondy făcea elogiul lui Chamaco, iar Marie Pierre Dreyfus se plângea de folosirea exagerată a uleiului de măsline de către bucătarii spanioli. Cazalis a intervenit cu blândeţe.

— Depuis l'échec de la Libération l'esprit révolutionnaire ne peut nous venir que de l'extérieur. Ici, c'est le règne de gauche, mais de quelle gauche! Une gauche douteuse, instable, composite, inconséquente, en proie à toutes les contradictions... Une gauche respecteuse. Une gauche qui n'ose plus dire son nom.

— Les dernières vacances en Espagne nous ont aporté un peu d'espoir, un peu d'air frais. Chez vous, au moins, le mot liberté signifie quelque chose de très précis. Ici, il a perdu son sens. Tout le monde est censé être libre et nous vivons la pire des aliénations.

— Vous ne vous rendez peut-être pas compte, mais le fait est incontestable. Vous autres, Espagnols, vous êtes plus hereux que nous, contre quoi pourrions nous nous révolter? C'est la France entière qui nous dégoûte.

— Hereusement, nous avons encore nos colonies et la possibilité de militer pour les divers mouvements de

---

— Ai adresa Comitetului?

— O am notată în carnet. Din Comitet fac parte Favre, Colette Marchand şi Perrault, soţ şi soţie. Au o bună pregătire intelectuală şi au studiat îndeosebi problemele Lumii a Treia. Printre ei sunt foşti catolici, foşti comunişti, suprarealişti, adepţi ai lui Naville... Sunt oameni încercaţi, trecuţi prin ciur şi prin dârmon, au dobândit o mare luciditate şi sunt în stare să pună permanent în discuţie toate valorile...

— Înainte de toate, e nevoie de un schimb larg de idei cu celelalte Comitete. Dacă vrem ca lucrurile să iasă bine, trebuie să găsim tactica potrivită pentru fiecare dintre mişcările de Rezistenţă, fără să pierdem din vedere, desigur, unitatea lor profundă.

— Eu pot să mă ocup de Marc şi de grecii lui... Alvaro poate lua legătura cu spaniolii... Cine se ocupă de contactele cu portughezii?... (lb. fr.)

Libération... Mais, après, que pouvous nous faire? Nous lancer dans la vie politique? Quelle différence y a-t-il au juste entre Pinay et Mendès?

— J'ai passé quelques jours à Malaga, a spus Gérard Bondy cu glas domol. J'ai eu l'impression qu'il suffirait de très peu de gens et de très peu de temps pour organiser une insurrection armée contre le Régime.

— Ma femme et moi nous avons tiré la même conclusion en Catalogne... D'une situation révolutionnaire qui pourrit, d'un élan populaire gaspillé faute d'une ligne cie combat plus ferme...

— Si la Résistance espagnole a besoin de nous, dites à vos amis que nous sommes prêts à reprendre les armes.

— Nous avons gardé des liens avec d'anciens maquis. Est-ce qu'il vous intéresserait de faire leur connaissances?[25]

---

25 — După eşecul mişcării de Eliberare spiritul revoluţionar nu ne poate veni din exterior. Aici stânga e la ea acasă, dar trebuie să vedem ce fel de stângă. E o stângă şovăielnică, instabilă, amestecată, inconsecventă, pradă tuturor contradicţiilor... O stângă sfioasă. O stângă ce n-are curajul să-şi declare identitatea.

— Ultima vacanţă în Spania ne-a mai dat puţină speranţă, a adus puţin aer proaspăt. La voi, cel puţin, cuvântul libertate înseamnă ceva foarte precis. Aici şi-a pierdut înţelesul. Toată lumea e considerată liberă, dar noi trăim în cea mai cumplită alienare.

— Pesemne că nu vă daţi seama, dar faptul e incontestabil. Voi, spaniolii, sunteţi mai fericiţi decât noi. Ce motive am avea aici ca să ne revoltăm? Atmosfera din Franţa ne face silă.

— Din fericire, mai avem colonii şi prin urmare posibilitatea de a lupta pentru mişcările de Eliberare... Dar, pe urmă, ce-am putea face? Să intrăm în viaţa politică? Ce deosebire e în fond între Pinay şi Méndès?

— Am petrecut câteva zile la Malaga. Am avut impresia că ar fi de ajuns o mână de oameni ca să organizăm în scurt timp o insurecţie armată împotriva Regimului.

— Soţia mea şi cu mine am ajuns la aceeaşi concluzie în Catalonia... O situaţie revoluţionară ce lâncezeşte, un avânt popular irosit din lipsa unui plan de luptă mai hotărât...

Uimit încă de primirea lor atât de cordială, căzuseşi pe gânduri, izolat pe un tărâm deosebit, convins că ţii în mână iarba fiarelor sau cheia adevărului, posibilitatea însufleţitoare de a sprijini dinafară lupta nobilă a prietenilor tăi, de a contribui eficient la rezolvarea definitivă a tuturor relelor de care suferea Spania: ajutorul neprecupeţit al intelectualilor francezi, strategia comună cu celelalte mişcări europene de Rezistenţă, eventualitatea insurecţiei populare armate se învălmăşeau încă în capul tău când, o săptămână mai târziu, ai urcat iarăşi scara aşternută cu covoare a imobilului din rue Solferino şi ai sunat la uşă. Robert Nouveau îşi asumase răspunderea întâlnirii de explorare a terenului cu grecii şi portughezii şi-i trimiseseşi lui Antonio o scrisoare cu cheie, punându-l la curent cu evoluţia demersurilor tale şi anunţându-l că a luat fiinţă un Comitet de Ajutor, însărcinat cu procurarea şi transportul de arme şi materiale propagandistice.

Tessier ţi-a strâns mâna politicos şi te-a poftit în salon. O pisică neagră dormea încolăcită pe sofa. Pickup-ul transmitea discret *La leçon des Ténèbres* de Couperin.

— Robert Nouveau m’a prié de l’excuser auprès de vous, a spus. Êtes vous au courant de la nouvelle?

— Quelle nouvelle?

— Le Front de Libération National Algérien a déclanché une nouvelle offensive terroriste contre les forces françaises[26].

S-a aşezat într-un fotoliu în faţa ta şi a turnat whisky în

— Dacă Rezistenţa spaniolă are nevoie de noi, spuneţi-le prietenilor dumneavoastră că noi suntem gata să punem din nou mâna pe arme.

— Noi am luat legătura cu foştii luptători din maquis. Vreţi să-i cunoaşteţi? (lb. fr.).

26 — Robert Nouveau m-a rugat să vă cer scuze din partea lui. Sunteţi la curent cu ultima ştire?

— Ce ştire?

— Frontul de Eliberare Naţională din Algeria a declanşat o nouă ofensivă teroristă împotriva forţelor franceze (lb. fr.).

două pahare.

— Nous avons été prévenus avant-hier par un des dirigeants... Il faut orchestrer tout de suite une campagne de presse pour soutenir son action. Nouveau et moi nous avons rédigé le brouillon d'un appel à l'opinion qui est actuellement entre les mains de Cazalis[27].

Sunetul aspru al telefonului l-a întrerupt. Te-ai ridicat din fotoliu şi ai examinat volumele aliniate pe rafturile bibliotecii. Glasul de tenor vibra în surdină în capătul celălalt al încăperii. Tessier se aşezase pe un braţ al sofalei şi-şi aţintise privirile pe fereastră.

— Un Algérien?... Dis-lui de venir chez moi... Non, je ne bouge pas... La rédaction?... C'est surtout Nouveau qui l'a faite... Qu'est-ce que tu en penses? Trop d'adjectifs, n'est-ce pas?... Bon, tu peux m'envoier une copie à la maison... D'accord... Oui, je te préviendrai dés qu'il arrivera[28].

Când a pus receptorul în furcă, te-ai aşezat din nou în fotoliu, iar el şi-a aprins o ţigară şi şi-a întors faţa spre tine cu un surâs amabil.

— Nous ne dormons pratiquement pas depuis quarantehuit heures. Je viens de le dire à l'instant à ma femme: je me sens un peu comme à l'époque ou je suis entré dans la Résistence...[29]

S-a auzit soneria şi Tessier s-a scuzat cu un gest. După câteva minute s-a întors întovărăşit de două femei şi un

---

27 — Pe noi ne-a anunţat alaltăieri unul dintre conducătorii lor... Trebuie să organizăm imediat o campanie de presă pentru sprijinirea acţiunii. Nouveau şi cu mine am schiţat textul unui apel către opinia publică aflat acum la Cazalis (lb. fr.).

28 — Un Algerian?... Spune-i să vină la mine... Nu, nu mă mişc de aici... Redactarea?... Nouveau a dat ultima formă... Cum ţi se pare? Prea multe adjective, nu-i aşa?... Bine, poţi să-mi trimiţi o copie acasă... De acord... Da, te anunţ îndată ce vine (lb. fr.).

29 — Noi n-am dormit de douăzeci şi opt de ore. I-am spus din prima clipă soţiei mele: mă simt parcă la fel ca atunci când am intrat în mişcarea de Rezistenţă... (lb. fr.).

bărbat pe care tu nu-i cunoşteai. După ce-a făcut prezentările, s-a instalat o tăcere prelungită.

— Vous voudrez bien mais pardonner, me je dois traiter d'un problème urgent avec mes amis. Si vous pouvez m'attendre un peu.

— Peut-être serait-il mieux que je vienne un autre jour, ai sugerat tu.

— Comme vous préférez, mon cher ami. Vous n'avez qu'à me téléphoner et je vous fixerez un rendez-vous avec Nouveau.

— Quelle date vous conviendrait le mieux?

— La semaine prochaine, par exemple. Choisissez vous même le jour, n'importe lequel. Je suis tous les matins chez moi[30].

Se despărţise de tine cu o expresie în acelaşi timp absentă şi aferată, iar tu, decepţionat de eşecul întâlnirii, ai aşteptat înadins câteva zile până să te hotărăşti să-l suni. Ţi-a răspuns chiar el, cu un glas surprins şi amabil şi, când i-ai amintit de proiectata masă rotundă cu grecii şi portughezii, ţi-a explicat cu gravitate că Nouveau era plecat în Algeria şi nu se va întoarce la Paris decât peste câteva săptămâni. Ţi-a spus că întrunirea Comitetului de Intelectuali prieteni ai poporului algerian trebuia să aibă loc acasă la Cazalis şi a făgăduit să-ţi comunice din timp ziua şi ora ca să poţi asista şi tu. Dacă-ţi aminteai bine, n-a pomenit nimic de Spania.

L-ai mai sunat de două ori înainte de a-ţi da seama că problema ţării tale ieşise definitiv din sfera preocupărilor

---

30 — Vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să mă ocup de o problemă urgentă cu prietenii mei. Vă rog să aşteptaţi puţin.

— Poate ar fi mai bine să trec altă dată.

— Cum doriţi, prietene. Trebuie doar să-mi daţi un telefon ca să stabilesc o întâlnire cu Nouveau.

— Când aş putea să vă sun?

— Săptămâna viitoare, de pildă. Alegeţi singur ziua, oricare. Dimineaţa sunt întotdeauna acasă (lb. fr.).

lui. Vicisitudinile războiului din Algeria, evenimentele dramatice din Suez, Ungaria şi Polonia absorbeau complet energiile grupului, în timp ce donquijotesca luptă a lui Antonio şi a prietenilor lui împotriva obtuzei şi închistatei societăţi spaniole şi gardienilor săi atotputernici se asfixia în fumul, noroiul şi minciuna dezolanţilor şi inutililor voştri Ani de Pace. Cât despre Gérard Bondy – separat de ceilalţi din pricina unor divergenţe politice şi personale –, acesta plecase la Malaga pentru câteva luni, fără a organiza, cum avusese de gând atunci, insurecţia armată cu un grup de prieteni. Cât stătuse în oraş, s-a mulţumit să scrie un roman comercial cu pretenţii metafizice şi, când s-a întors la Paris, a fost primit cu ovaţii de triumf de critica burgheză şi a obţinut premiul Goncourt.

Joi, 27 – Gorilă iese la nouă şi douăzeci. La barul Pichi se întâlneşte cu Ţiganul şi un alt individ pe careA vom numi Asdrúbal. Se plimbă toţi trei pe Entenza şi, când trec prin dreptul unui agent de supraveghere, acesta îl aude pe Gorilă spunându-le celorlalţi: «Ştiţi doar că am încredere în voi». Se întorc la Pichi, Gorilă se desparte de ei, se duce la barul Scoţian şi ia legătura cu un alt individ cu un pachet învelit în hârtie de ziar şi pe care-l vom numi Viti. Merg până la intersecţia Viladomat cu Consejo de Ciento, şi Viti se pierde în mulţime. Gorilă se întoarce la Pichi cu pachetul, stă de vorbă cu Ţiganul şi Asdrúbal. Cinci minute mai târziu, pleacă împreună cu cel dintâi şi, înainte de a se despărţi, îi dă pachetul. Gorilă se duce la Bailén 35 şi după o oră apare însoţit de Cioara şi Escuchi. În piaţa Tetuán Cioara se desparte de ei. Gorilă şi Escuchi se apropie de barul Paquito. Ţiganul e la tejghea cu un disc microsurco *cu 33 de turaţii cumpărat de la casa Belter. I-l dă lui Gorilă, plăteşte consumaţia şi se retrage. Ceilalţi doi merg mai departe pe promenada San Juan în jos şi la colţul din Ronda San Pedro se întâlnesc cu Viti, care are acum o*

valiză mare de culoare verde, probabil foarte grea. Gorilă o ia şi-i dă discul lui Viti. Acesta ia un taxi şi i se pierde urma.

Asdrúbal e identificat drept Francisco Peiró Colomer, domiciliat pe strada Oficios 37, Barcelona, fără antecedente.

Luni, 1 decembrie – Gorilă iese la ora nouă şi trei sferturi şi se îndreaptă spre domiciliul lui Ţiganu. Reapare după zece minute şi se deplasează cu autobuzul până la atelierele Orion. Lambretto şi Zarpas îl însoţesc la barul Las Antillas. Rămân acolo o jumătate de oră şi se despart. Gorilă ia tramvaiul până la Entenza, intră în barul Mariola de parcă ar căuta pe cineva, trece pe la atelierul lui Azur. Se întoarce acasă la Ţiganu şi la ora şaisprezece şi zece merge cu el până la gura de metrou din Vergara a Căilor Ferate Catalane. *Puţin mai târziu ia legătura cu Aníbal şi un alt individ pe care-l vom numit Codeso. Urcă toţi patru pe Balmes, mergând câte doi: Gorilă cu Aníbal şi Ţiganu cu Codeso. În dreptul seminarului Gorilă deschide un pachet pe care-l duce Ţiganu şi-i dă explicaţii lui Aníbal despre conţinutul lui. Se întorc la Vergara şi se despart. La optsprezece şi patruzeci Gorilă şi Ţiganu se prezintă la atelierul lui Azur şi intră toţi trei în barul Pichi. Stau de vorbă timp de douăzeci de minute şi se despart, Gorilă întorcându-se la Cioara acasă.*

Aníbal e identificat drept Justo Marín Gubern, domiciliat în strada Madrigal 7, Sabadell. E o legătură sindicală şi are paşaportul nr. 78.562, eliberat în februarie 1960.

Marţi, 2 – Gorilă iese din casa lui fără a fi văzut. Localizat la ora douăsprezece pe Rocafort, merge spre locul unde ultimele zile de marţi a stabilit contacte cu Gogo, Cocteau şi Escuchi. Nevăzând pe nimeni, se îndreaptă spre barul Pichi, unde îl aşteaptă Ţiganu şi Azur. Se întoarce singur la intersecţia Rocafort cu Aragon şi nu conteneşte să ţină sub observaţie locul contactelor

anterioare. După-amiază îşi face din nou apariţia cu Escuchi şi, cu rândul, dau de mai multe ori colţul fără a reuşi să se întâlnească cu omul de legătură. Vom adăuga că atunci când Escuchi a sosit vorbea cu glas tare şi a fost auzită zicând: «Da, asta e strada... Aici trebuie să fie» şi, în acea clipă, pentru mai multă siguranţă, l-a întrebat, absolut din întâmplare, pe unul dintre agenţii însărcinaţi cu supravegherea: «Spuneţi-mi, vă rog, asta-i strada Rocafort?». La ora şaptesprezece iau un taxi şi se duc la staţia de metrou. Ajung acasă la Cioara şi intră la ora douăzeci şi douăzeci de minute, iar la douăzeci şi unu se încheie supravegherea.

De acum înainte putea să se lase în voia închipuirilor lui, să se scalde în apa rece a mării de la Hornillo, să-şi facă poftele cu târfa satului, să traducă pagini întregi dintr-un grav tratat de metafizică, să stea la taclale neobosit cu pescarii în cârciuma lui Constancio. Se mişca într-un univers ambiguu în care cuvintele îşi pierdeau semnificaţia dintâi şi asumau intenţii fugare şi schimbătoare precum norii uriaşi purtaţi de vânt. Libertate şi închisoare se amestecau într-o realitate imprecisă, şi uneori avea impresia că era cu neputinţă să scape din acel angrenaj. Timpul se întindea în chip nedefinit, şi Antonio se prelungea împreună cu el, cu devastatoarea certitudine a unei treceri inutile – nejustificat şi pustiu ca oricare dintre concetăţenii săi.

Târfa îl iertase pentru nerăbdarea din prima zi şi noapte de noapte trupul ei masiv şi puternic îl primea cu îmbrăţişări suave şi conştiincioase. La sfârşitul unei zile ca oricare alta, la fel de monotonă şi lipsită de noutate ca celelalte, era reconfortant să se cufunde între coapsele ei, să-i muşte sânii supuşi şi generoşi, uitând timp de câteva minute tic-tacul ceasornicului. Obiceiul se preschimbase în rit şi, aşezat pe un promontoriu, în faţa insulei Fraile,

contempla ceasuri nesfârşite zborul temător al păsărilor, plajele leneşe şi pustii, cerul şi marea contopite într-o îmbrăţişare cenuşie.

De ziua morţilor stătuse toată după-amiaza la cârciuma lui Constancio jucând domino cu pescarii şi, după ce-i dăduse dreptate maică-sii, l-a invitat la cină pe Fermín.

— Cum ţi se pare stabilimentul balnear? l-a întrebat Antonio.

— Nu-mi spune nimic, a răspuns Fermín. Mă lasă rece.

Au străbătut strada principală îndreptându-se spre promenadă. Ultimii vilegiaturişti dispăruseră de câteva săptămâni cu doicile şi copiii, şi luminile de neon străluceau palide şi triste. Restaurantul clubului nu se schimbase de pe vremea aventurii sale cu Lolita. Pe când se aşeza într-un colţ al salonului – clienţii încă nu sosiseră, iar chelnerii rătăceau ca nişte umbre – Antonio a descoperit o masă cu douăsprezece tacâmuri, în mijlocul căreia putea fi admirat un superb buchet de flori. Când a luat comanda, chelnerul i-a informat că fusese rezervată de don Gonzalo.

— Pun pariu că-i cere mâna, a spus Fermín. Azi de dimineaţă porumbeii au fost la biserică şi maică-mea zice că se ţineau de mână ca doi îndrăgostiţi.

— E cu cântec, ascultaţi-mă pe mine, a spus chelnerul. Don Gonzalo a venit personal să comande cina şi a pus la gheaţă douăsprezece sticle de şampanie.

— Şi pe urmă gurile rele o să spună că e o bişniţă a părinţilor, a spus cu năduf Fermín. Doamne, ce rea e lumea.

Vinul era un roze de Valdepeñas care putea fi băut uşor, însă era un vin înşelător. Fermín glumea pe seama averii celor două familii, şi Antonio îl asculta în tăcere, gata să izbucnească. Frumuseţea insolentă a florilor îl făcea să-şi iasă din fire. Când au sosit invitaţii, sticla era goală, şi a mai cerut una.

— Mergem? a spus Fermín.

— Să mai stăm câteva minute.

Don Gonzalo se aşezase la masă cu soţia lui şi cu fiul lor, iar consulul Spaniei la Alexandria venise cu soţia lui şi cele două fete. Invitaţii erau îmbrăcaţi la patru ace, şi Antonio a putut să deosebească printre ei pe medicul falangist, circumspect şi plin de el ca o carafă pântecoasă. Chelnerii forfoteau în jurul mesei şi, la un semn al lui don Gonzalo, bucătarul a venit cu un platou de aperitive.

— Ăştia ştiu să se bucure de viaţă, nu glumă, a şoptit printre dinţi Fermín.

Antonio bea pahar după pahar vinul din cea de a doua sticlă şi a hotărât să rămână. Unul dintre comeseni povestea o întâmplare nostimă, care a stârnit exclamaţii unanime: «O, e minunat», a răsunat un glas de femeie. Medicul se instalase cu spatele la ei, nu departe de don Gonzalo, şi s-a aplecat pe neaşteptate spre doamna ce se afla între ei pentru a-i încredinţa un secret şoptit la ureche.

— Bagă de seamă, vorbesc despre tine.

Don Gonzalo şi-a întâlnit pentru o clipă privirea cu a lui – un chip ca atâtea altele la noi, cu nasul mare şi sprâncene stufoase – în timp ce medicul zâmbea şi-l saluta cu mâna. Antonio continua să soarbă din vinul de Valdepeñas şi a examinat surprins faţa amabilă a chelnerului care, după ce a avut un scurt schimb de cuvinte cu don Gonzalo, se proţăpise în faţa lor.

— Dumneavoastră sunteţi domnul Ramírez?

— Da, eu.

— Don Gonzalo m-a rugat să vă transmit invitaţia de a veni la masa lui.

Medicul se întorsese să-l privească cu o expresie de complicitate. Chelnerul aştepta răspunsul lui ţeapăn ca un bariton. Antonio a dat paharul de duşcă.

— Spune-i acestui domn că-i mulţumesc mult pentru

invitaţie, dar că ştiu să-mi aleg singur compania, iar a lui nu-mi face nicio plăcere.

— Cum?

— Aşa cum ai auzit.

Chelnerul se uită la el ca şi cum ar fi avut de-a face dintr-odată cu un nebun. Ca să-l liniştească, Antonio l-a bătut uşor cu palma pe umăr şi a mai cerut o sticlă de roze.

— Bine, cum doriţi.

L-a urmărit cum se îndreaptă spre don Gonzalo şi repetă cuvintele lui, stârnind uimirea şi mânia celor de faţă. N-a întârziat mult medicul să se ridice şi să vină ţintă la el.

— Ce-ai de gând, Ramírez? Să-ţi ridici în cap tot satul?

— N-am de gând nimic, domnule doctor.

— Purtarea dumitale e grosolană şi prostească.

— Tot ce se poate.

— Eşti un neisprăvit, auzi ce-ţi spun? Un prostănac prost-crescut şi iresponsabil.

— Nu te înfuria, a spus el pe un ton liniştit. O să-ţi cadă greu langusta.

— O să regreţi ce-ai făcut, Ramírez. Îţi jur c-o să te căieşti.

Medicul i-a întors spatele, şi Antonio s-a simţit nespus de fericit. Mesenii se uitau la el cu o dezaprobare dispreţuitoare şi, după ce a discutat în şoaptă cu chelnerul, don Gonzalo i-a pus la curent pe cei de faţă, care-l urmăreau cu atenţie recunoscătoare.

— Domnule Ramírez.

Barmanul se apropiase de masa lui cu pas hotărât şi se uita la el cu o privire neprietenoasă.

— Ce doriţi?

— Direcţiunea acestui local vă roagă să plecaţi imediat de aici.

— Puteţi să-mi spuneţi cât vă datorez?

Barmanul i-a făcut semn chelnerului să se apropie.

— Nota domnilor.

— O sută şaizeci şi trei şi cincizeci de centime.

— Poftiţi. Antonio a lăsat bancnotele pe masă. Restul e pentru dumneavoastră.

A ieşit în stradă, urmat de Fermín. Un roi des de nori încingea cornul lunii şi, după câteva minute, a acoperit-o cu totul. Bătea un vânt puternic dinspre mare. Pe promenadă era o bancă liberă şi s-a aşezat trăgând în piept cu nesaţ mirosul sărat şi pătrunzător al mării.

— Ai stârnit un tărăboi de pomină, a spus Fermín. Te simţi bine?

— Mai mult decât atât, i-a răspuns Antonio. Mă simt ca-n tinereţe.

Felinarele bărcilor pescăreşti tremurau ca nişte licurici în zare, cineva cânta în depărtare o romanţă melancolică. Antonio a ascultat-o îndelung, cuprins de o încântare de nespus, înainte de a-l îmbrăţişa pe Fermín şi de a-i spune noapte bună. Regăsindu-se pentru prima oară după multe luni de zile de nelinişte, a dormit ca un prunc, fără să mai aibă nevoie de somnifere.

Miercuri, 3 – Gorilă se duce la barul Pichi la ora zece şi patruzeci de minute şi de acolo la barul Mariola, unde îl aşteaptă Azur cu unul dintre mecanicii de la atelier. Se întrerupe urmărirea când intră doi vânzători ambulanţi de bilete de loterie, prieteni cu Azur, şi care ar fi putut să-i cunoască din vedere pe agenţii noştri.

Gorilă e reperat din nou la paisprezece şi treizeci seara la Ţiganu. Se deplasează cu taxiul până la atelierul Orion şi se îndreaptă spre pasajul Permanyer ca şi cum ar căuta pe cineva. În după-amiaza de astăzi se presupune că îşi ia măsuri de precauţie: întoarce capul des şi de câteva ori dă ocol unui cvartal şi ajunge din nou în locul de unde a plecat.

Joi, 4 – Gorilă iese la douăsprezece şi treizeci. În piaţa

Correos ia metroul până la Urquinaona şi ia legătura cu Nikita în faţa autogării La Catalana. Spre deosebire de ziua de ieri, nu se observă la ei niciun semn de nelinişte. Se plimbă pe Ronda San Pedro şi la paisprezece şi douăzeci se despart. Câteva minute mai târziu Gorilă se pierde în mulţime la Urquinaona.

Vineri, 5 – Gorilă pleacă de acasă la ora cincisprezece şi, după ce rătăceşte prin centrul oraşului, merge la atelierul lui Azur. Se apropie de barul Pichi, se întorc la atelier; sporovăiesc vreo douăzeci de minute la intrare, se plimbă uitându-se la vitrine şi dispar. Nu sunt de găsit nici la Mariola, nici la El Escocés. La optsprezece şi cincisprezece sunt zăriţi pe Calabria, în dreptul unui magazin de articole optice. Merg împreună câtva timp, apoi se despart. Azur se duce la atelier, iar Gorilă o ia spre Bulevardul José Antonio cu o valijoară de mână, pe care o poartă pentru prima dată şi pe care probabil că a luat-o în dreptul magazinului de articole optice ori dintr-o clădire din apropiere. Ia tramvaiul, apoi trenul şi la ora douăzeci şi trei de minute ajunge acasă la Cioara. Valijoara are vreo cincizeci de centimetri lungime, patruzeci în lăţime şi o înălţime de doisprezece centimetri; e de culoare maro-închis şi e prevăzută cu un mâner; dă impresia că nu e prea grea. Se cercetează fără succes filiaţia patronilor magazinului de articole optice şi a localurilor din imobilul alăturat în care există o pensiune numită Pension Zamora.

Sâmbătă, 6 – La ora paisprezece Gorilă ia trenul din staţia Premia. Se pierde în mulţime în piaţa Palacio şi e reperat din nou la ora şaptesprezece în barul Pichi împreună cu Ţiganu şi Azur. Acesta din urmă se duce la atelier şi apoi acasă. Ţiganu şi Gorilă rămân la bar până la ora nouăsprezece uitându-se la un program de televiziune despre Cruciada noastră de Eliberare. Pleacă şi merg agale; Gorilă scoate un blocnotes şi un pix şi parcă desenează un plan; se aprinde o discuţie între ei, şi Ţiganu

face alt desen: ajung aşa la barul Florida, unde îi aşteaptă nevasta lui Ţiganu. Merg împreună agale şi intră în câteva baruri. Pe urmă Gorilă ia trenul şi se duce acasă la Cioara. La ora douăzeci şi două apare din nou împreună cu ea, cu Escuchi şi cu o fată pe care-o vom numi Cosiţe. Intră toţi patru într-o sală de cinematograf. La ora douăzeci şi patru şi treizeci de minute se întorc toţi în Almogávares numărul opt şi urmărirea ia sfârşit.

Marţi, 9 – Gorilă pleacă la ora zece şi treizeci şi cinci de minute. Ia un taxi din piaţa Palacio până la Entenza colţ cu Bulevardul José Antonio. Intră o clipă în barul Escocés fără să stea de vorbă cu nimeni, urcă agale spre Rocafort colţ cu Aragón şi, lângă locul contactelor, îşi încrucişează drumul cu o femeie care merge agale şi schimbă o privire cu ea. Femeia se opreşte în colţul străzii. Gorilă o priveşte cu atenţie, se îndreptă spre ea ca pentru a o întreba ceva şi se salută cu efuziune. Femeia, pe care o vom numi Piaf e scundă, subţire şi are o poşetă de mână de culoare neagră. Se *duc la barul Escocés şi ies după cincisprezece minute. Intră în alt bar. Când îşi fac din nou apariţia după zece minute, Gorilă duce un pachet de mărime mijlocie învelit în hârtie albastră. Îi dă explicaţii lui Piaf şi se despart. Ea se deplasează în taxi până la hotelul Internaţional. Gorilă se pierde în mulţime şi la şaisprezece şi patruzeci se înfăţişează la Pichi. După un sfert de oră face un ocol în jurul cvartalului şi se îndreaptă spre Escocés. La cincisprezece şi treizeci şi cinci soseşte Piaf. Stau de vorbă cu însufleţire o jumătate de oră şi se despart; Gorilă duce acum un sul de hârtie de vreo patruzeci de centimetri şi un pachet asemănător cu cel de dimineaţă, dar ceva mai mare. Merge la barul Pichi şi ia legătura cu Ţiganu. Rămân împreună până la şaptesprezece şi, când se ridica să plece, Ţiganu ia pachetul şi sulul de hârtie. Piaf se plimbă pe străzile din centru, străbate Las Ramblas şi la ora douăzeci şi treizeci de minute se întoarce la hotel.*

Miercuri, 10 – Piaf iese din hotel la zece şi cincisprezece minute şi se întâlneşte cu Gorilă în faţa palatului la Virreina. Se duc în piaţa Real, iau loc pe terasa unui bar şi se despart după o jumătate de oră. Piaf coboară în port şi se duce pe digul bifurcat în coadă de rândunică. Gorilă se întâlneşte la Pichi cu Ţiganu şi Azur. Piaf e identificată drept Josette Lefevre, rue Fayard, 42 bis, Argenteuil, Seine.

După amiază Piaf se întoarce la hotel, îşi face bagajele, plăteşte nota şi se deplasează cu taxiul până la intersecţia Rocafort cu Aragon. Coboară, îşi ia bagajul şi plăteşte taxiul. După cinci minute îşi fac apariţia Gorilă şi Ţiganu, tocmai când ea dădea semne de nerăbdare şi se uita la ceas. Gorilă şi Ţiganu schimba câteva cuvinte înainte de a se apropia de Piaf. Gorilă o salută şi i-l prezintă pe Ţiganu. Acesta ia geamantanul şi valijoara, opreşte un taxi şi le lasă la domiciliul său din strada Almansa. Gorilă şi Piaf se îndreaptă spre piaţa España, intră în incinta Expoziţiei, se întorc pe Bulevardul José Antonio. Ţiganu şi soţia lui îi aşteaptă la Mariola cu o valiză care nu e cea descrisă mai înainte şi o servietă de voiaj de format mare de culoare maro-închis; valiza e bej şi are marginile întărite cu vergele de lemn. Stau de vorbă toţi patru; opresc un taxi şi Piaf se suie cu noul său bagaj şi se îndreaptă spre staţia MZA. Ia trenul spre Cerbère urmată de doi agenţi. În port i s-au făcut câteva fotografii şi s-a reuşit să i se fotografieze şi paşaportul când a trecut graniţa.

Joi, 11 – Cârlionţatu a fost identificat drept Antonio Ramírez Trueba, originar din Aguilar, Murcia, domiciliat la Pensiunea Zamora, Calabria 116. Doctor în Drept şi absolvent al şcolii diplomatice. Cunoscut la Universitate pentru simpatiile sale marxiste, în dosarul lui figurează ca prieten apropiat al lui Alvaro Mendiola, autorul filmului antispaniol despre emigraţia muncitorilor, reţinut de jandarmeria din Yeste, Albacete, pe 2.08.58.

Despre asta nu încăpea nicio îndoială: poliţia funcţiona perfect. Cinci veacuri de supraveghere, inchiziţie şi cenzură îşi puseseră amprenta încetul cu încetul pe structura morală a acestui organism unic, socotit până şi de duşmani şi detractori drept far şi model al nenumăratelor instituţii sanitare care, după exemplul lui, se răspândesc apoi în toată lumea.

Regatul celor Douăzeci şi cinci de Ani de Pace era doar rodul neprihănit şi vizibil al unei subterane lucrări de generaţii consacrate nobilei şi fericitei misiuni de a menţine cu orice preţ rigida imobilitate a principiilor, respectul necesar pentru lege, obedienţa promptă şi oarbă faţă de normele misterioase ce guvernează societatea omenească ierarhizată în categorii şi clase sociale (fiecare dintre ele reprezentând perfect rolul său în iluzoriul teatru al vieţii). La capătul unei atât de vaste şi profitabile experienţe, poporul învăţa să aplice el însuşi măsurile cathartice, şi în acea nelegitimă vară a anului 1963 patria ta se transformase într-o ţară îngrozitoare şi somnolentă de treizeci şi ceva de milioane de poliţişti fără uniformă (incluzându-i pe nemulţumiţi şi pe rebeli). Cu optimismul tău firesc, socoteai că peste puţin timp nu va mai fi nevoie de agenţi, dat fiind că, într-o măsură mai mică sau mai mare, supraveghetorul, cenzorul, spionul se vor infiltra pe ascuns în sufletul concetăţenilor tăi. În orice grup, sub presiunea naturală a comunităţii, inchiziţia îşi va face din nou apariţia sub înfăţişări nebănuite: interogatorii, acuzaţii, anchete, confruntări. Poliţii paralele şi opuse acopereau dintr-un capăt la altul sterpul şi sleitul pământ (bogată recoltă de vocaţii pe un tărâm atât de ars şi însetat). Bărbatul poliţist al nevestei, şi femeia poliţist al bărbatului, tatăl poliţist al feciorului, şi feciorul poliţist al tatălui său, fratele poliţist al fratelui, şi cetăţeanul poliţist al vecinului său. Burghezie (monopolistă ori naţională,

rurală ori urbană), proletariat, ţărani, pături mijlocii: cu toţii preschimbaţi în poliţişti. Şi tot poliţist a devenit şi mândrul intelectual izolat şi chiar cumsecadele romancier cu preocupări sociale (cel puţin faţă de cei apropiaţi). Prietenul de-o viaţă, prietenul la care apelezi în clipele grele era şi el poliţist. (Şi de câte ori tu, Alvaro, n-ai cedat în faţa conformismului din jurul tău, criticându-te în public şi în intimitate, ascunzând faţă de ceilalţi adevărul tău ireductibil: şi tu erai poliţist, oricât ai regreta acum).

O să plătim scump (îţi spuneai) pierderea războiului civil, cei douăzeci de ani de frică ursuză, uşurinţa rău prevestitoare care ne cuprinde. Bolnavi cu toţii de un rău incurabil, frustraţi cu toţii, mutilaţi cu toţii. Cum să restabileşti pacea, împlinirea, liniştea din lăuntrul inimilor? Sărman popor, sărmană patrie, ce psihanalist te-ar putea vindeca? Pentru tine timpul parcă s-a oprit în loc, iar copiii tăi se perindă căutându-şi adăpost în poala ta, neputincioşi în faţa inerţiei, îndărătniciei şi nebuniei tale. Te vei schimba într-o bună zi? Poate că da (îţi spuneai), atunci când osemintele tale (da, ale tale) vor face mai rodnică ţarina ta (o, patrie), şi alţi oameni, mai buni decât tine (azi încă nişte copii) vor ostoi cu prinosul lor năzuinţa imposibilă ce-ţi stăpâneşte soarta. După moartea ta (îţi spuneai), cine va mai apuca s-o povestească?

Raport de percheziţie: ora opt şi treizeci, 18 decembrie 1960. Din ordinul Inspectorului şef al Brigăzii de Investigaţie Socială a acestui Comisariat, inspectorii de poliţie don Eloy Romero Sánchez, don Mamerto Cuixart López şi don Eduardo García Barrios, având mandatul judiciar cerut de lege, s-au prezentat la Pensiunea Zamora, aflată în strada Calabria 116, în camera ocupată de Antonio Ramírez Trueba, pentru a efectua o percheziţie. Locatarul fiind de faţă, în faţa martorilor José María Calvo Martínez, proprietarul pensiunii, şi José María Cortés

Berruezo, angajat în cadrul pensiunii, s-a efectuat percheziţia cu următorul rezultat: s-au găsit o carte intitulată Capitalul *de Karl Marx,* Principii de filosofie *de George Politzer,* Opere alese *de Rosa Luxemburg,* Scrisori din închisoare *de Antonio Gramsci,* Stalin *de Isaac Deutscher,* Intelectualii şi războiul din Spania *de Aldo Garosci,* Dezgheţul *de Ilya Ehrenburg,* Poezii alese *de Rafael Alberti,* Complementarii *de Antonio Machado,* Teatru *de Bertolt Brecht, câteva exemplare din revistele* Caiete *şi* Ibérica *închinate Spaniei, câteva numere din* Europe *şi* Il Contemporáneo, *reproducerea unui porumbel desenat de Picasso etc. Toate cărţile şi revistele suspomenite se anexează la prezentul proces-verbal din cadrul instrucţiei efectuate de Comisariatul amintit la început, în vederea trimiterii sale ulterioare la Autoritatea Judiciară competentă.*

Ambiguitatea a dispărut. Din nou se putea plimba prin sat ca un proscris, ghicind în condamnarea mută a celorlalţi semnul de naştere care-l marca. Iluzia libertăţii se risipise în sfârşit, iar închisoarea atenuată era închisoare pur şi simplu: închidere în limite vagi sau reale, mecanism bine chibzuit pentru a împiedica deopotrivă fuga trupească şi cea sufletească. Orizontul marin, tot ce înconjura ca un zid acel peisaj uitat de Dumnezeu şi prefăcut în ruină de lipsa de grijă a omului era mai puţin deprimant decât golul produs de neîncredere şi teamă, privirile neîncrezătoare aruncate pe furiş, salutul abia schiţat, conversaţiile scurte şi nesemnificative. Un singuratic închis într-un spaţiu captiv, cu atât mai singuratic cu cât prezenţa străină sporea cu fiecare clipă izolarea precum ecoul sălbatic al unui strigăt sub o cupolă uriaşă, putea să considere foarte bine exilul ca o închisoare, închisoarea ca un drum al libertăţii, libertatea ca singurul ţel al omului, singura fiinţă conştientă – ori cel puţin putea să creadă asta – în mijlocul

compatrioţilor care-şi închipuiau că sunt liberi pentru că-şi vindeau pe nimic – şi era un progres – biata lor forţă de muncă, sărbătoreau prin decret o zi pe săptămână, procreau cu regularitate copii absurzi, discutau cu o ciudată pasiune despre genunchiul unui fotbalist ori despre coapsa rănită a unui toreador care înfruntă taurii, tauri ei înşişi, ba nici măcar atât, mai curând dobitoace fericite ce vorbeau cu aroganţă despre subiectele îngăduite şi îşi îngăduiau să osândească lucrurile dinainte osândite, jalnică turmă de vite fără talangă, victime sigure ale profitorilor şi cinicilor, neam de eroi cândva – drapele roşii desfăşurate în bătaia vântului, chipul mândru al bărbaţilor cu pumnul ridicat, aria aceea «qu'on ne pouvait pas entendre sans que le coeur battit et le sang fut en feu»[31], vă mai aduceţi aminte? – ajuns acum o umbră zadarnică a trecutului, o ironie moartă, un trup adormit, care într-o bună zi s-ar putea să se trezească.

Reacţiile provocate de incidentul de la stabilimentul balnear n-au întârziat să se arate: a doua zi, pe când Antonio traducea un pasaj deosebit de obscur din cartea de filosofie, şi-au făcut apariţia la el acasă doi jandarmi şi l-au somat să vină cu ei la cazarmă. La fel ca în după-amiaza în care venise în sat, lumea se oprea pe stradă să-i privească şi, de pe terasa unei cafenele, cineva l-a apostrofat: «Bine ţi-au făcut. La zid cu tine».

Chipul încruntat cu care l-a întâmpinat locotenentul nu se deosebea prea mult de căutătura neprietenoasă a poliţiştilor care, cu un an în urmă, îl bătuseră la Comisariat, şi Antonio a încercat o senzaţie de uşurare la gândul că acea comedie pe care o reprezentau unii pentru alţii se încheiase în sfârşit.

— Domnule Ramírez, a spus. Până acum ne-am purtat cu tine cu multe menajamente; însă răbdarea noastră are o

31 Pe care n-o putea asculta fără să-i bată inima şi să-i ia foc sângele (lb. fr.).

limită. Purtarea ta de aseară a fost picătura care a făcut să se verse paharul: e un act de huliganism ce stârneşte dezaprobarea tuturor oamenilor de bine. Dacă eşti dispus să-i ceri scuze lui don Gonzalo...

— Pentru nimic în lume, domnule locotenent.

— În cazul acesta, situaţia ta se schimbă complet. Începând de azi o să te prezinţi să semnezi de două ori pe zi şi n-o să mai poţi pune piciorul în niciun local ori instituţie publică. Dacă nu faci ce-ţi spun, o să regreţi, m-ai auzit?

— Da, domnule locotenent.

— Deocamdată, ori îţi razi singur barba ori ţi-o rad eu cum ştiu mai bine. Spania nu e Cuba, şi dacă vrei să faci pe cocoşul, o să ajungi cu ciocul spart şi penele jumulite.

— Da, domnule locotenent.

— Oamenii mei o să fie mereu pe urmele tale şi n-o să te slăbească din ochi, aşa că, dacă faci pe craidonul, ştii ce te-aşteaptă. Te luăm la poceală, că n-o să te mai cunoască nici maică-ta.

Îl concediase cu un gest brusc, dar, pe când el străbătea curtea micii cazarme, a trimis caporalul să-l cheme înapoi.

— Şi asta nu e tot, domnule Ramírez. Trebuie să ştii că incidentul a făcut ocolul satului şi oamenii te judecă aspru. Dacă vreunul îţi caută pricină, noi nu putem să facem nimic.

— E o ameninţare?

— Ia-o cum vrei.

Pe drumul spre sat a intrat în prima frizerie. Barba nu mai avea nicio importanţă, din moment ce închisoarea îi impunea iarăşi limitele sale şi-i restituia condiţia de om liber în mijlocul acelei vaste închisori atenuate. Fermín primise ordin să nu-l salute şi, când se întâlneau întâmplător pe stradă, se limita să-i zâmbească. Dimineaţa şi seara Antonio se prezenta să semneze în casa transformată în cazarmă şi, în clipele de răgaz pe care i le

lăsa munca de traducere, lua bicicleta şi se ducea să viseze pe câte o plajă, fericit să se piardă timp de câteva ceasuri în vuietul ursuz al valurilor care, cu rafinate arabescuri de dantelărie, se izbeau de ţărm.

Într-una din aceste plimbări fără ţintă precisă, puţin înainte de Crăciun, a luat-o pe poteci şi cărărui înspre Calabardina. Aşteptând bancurile de ton ce treceau pe lângă ţărm primăvara, năvoadele fuseseră strânse, iar flotoarele, lanţurile, ancorele, grapinele zăceau în uscătoria de peşte şi depozitele Consorţiului, decorative şi inutile, la fel ca bărbaţii fără lucru, femeile îndoliate şi grave, copiii abătuţi şi trişti. Palidul soare de iarnă lumina colibele pescarilor şi, aşezat pe faleză, în celălalt capăt al golfului, Antonio a contemplat cu temătoare nostalgie brazda trasă de vasele pescăreşti pe suprafaţa mării, şi cufundat într-o melancolie liniştită, emoţionat şi absent totodată, a rămas cu ochii aţintiţi la ambarcaţiunile eşuate pe plajă, ca nişte delfini epuizaţi şi lipsiţi de viaţă. Dintr-o pricină pe care n-o putea desluşi, inima îi bătea cu putere, şi când s-a ridicat avea lacrimi în ochi.

Pe drumul de întoarcere – pe aceleaşi cărări şi scurtături, pentru a evita să dea ochi cu civilii – i-a ieşit înainte un bărbat mărunţel ce părea că-l aşteptase la un colţ al drumului, pe jumătate ascuns printre tufele de limba-soacrei.

— Salut, tovarăşe, i-a spus. Mă recunoşti?

Părul cărunt şi zbârlit, ochii de tăciune, bărbia proeminentă i se păreau întru câtva familiare. Antonio a şovăit înainte de a răspunde:

— Nu ştiu. Nu-mi dau bine seama.

— Sunt Maurul, tovarăşul de arme al tatălui tău.

O condamnare la moarte comutată în ultima clipă, cincisprezece ani de închisoare, amărăciuni şi umilinţe făcuseră din fostul responsabil al Comitetului poporului un bărbat bătrân şi muncit, preschimbat, ca atâţia alţii în

ampla geografie spaniolă, într-o ştearsă umbră a lui însuşi.

— De mult timp voiam să stau de vorbă cu tine, tovarăşe. Ţi-am trimis câteva scrisori prin care-ţi dădeam întâlnire la miezul nopţii la minele castelului, dar tu n-ai venit.

— N-am primit niciuna, a spus Antonio.

— A sosit momentul să trecem la acţiune. Întreaga ţară e gata să se ridice şi nu aşteaptă decât iniţiativa noastră... Când o să primim ordin, noi, patrioţii, trebuie să suim la munte în marş forţat, auzi ce-ţi spun?

— Da.

— În fiecare cartier a luat fiinţă un Comitet pentru achiziţionarea de puşti şi mitraliere. Azi-noapte a trecut un submarin de-al nostru cu un mesaj cifrat... Când o să sune ceasul, te anunţ. Până atunci, ţine-ţi gura şi, mai ales, fii cu ochii în patru.

L-a lăsat în stăpânirea delirului său sumbru şi s-a întors în sat. Nu mai era mult până când îşi ispăşea pedeapsa, şi Antonio se gândea cu îngrijorare la lumea ambiguă care-l pândea când avea să fie pus în libertate, la solicitările ispititoare ale unui univers aparent fericit şi liniştit. Ar fi vrut să se retragă din joc, dar, deşi schimbat, jocul se desfăşura mai departe şi, la fel ca în stabilimentul balnear, în faţa unor viitori don Gonzalo pe care avea să-i întâlnească în drumul său, ştia, şi era o certitudine profundă ce i se cuibărise în suflet ca o pasăre de pradă care, puţin mai tare decât el, îl silea şi-l va sili mereu să intre iar în joc.

Pe neaşteptate un automobil a intrat în grădină. Stăteaţi toţi trei pe verandă, şi copiile dactilografiate ale jurnalului de supraveghere acopereau covorul de alfă pe care cu câteva ceasuri mai înainte fata vă servise cafeaua. Dolores s-a ridicat cu un oftat.

Înserarea împodobea muntele cu un strălucitor chenar

roşcat, şi frunzele argintii ale eucalipţilor rămâneau într-o imobilitate ameţitoare. Rândunele iuţi brăzdau văzduhul nemişcat atingând streaşina acoperişului cu ciocurile lor ascuţite. Albastrul mării împrăştia pe cer veştejita şi împuţinata lui vitalitate.

Maşina se oprise lângă belvedere după ce sortase cu iscusinţă jucăriile risipite pe prund, şi Ricardo, Paco şi Artigas coborâseră cu o expresie de oboseală unanimă şi infinită. Au anunţat prin strigăte hotărârea lor de a face o baie. Urmările unei nopţi de veghe îi marcau vizibil trăsăturile feţei şi, pe când suiau pe cărarea ce ducea la baraj, Paco a executat un strălucit număr de striptease. Câinii îl escortau lătrând supli şi flexibili.

Aţi hotărât să vă scăldaţi şi voi. Dolores s-a dus să-şi caute de lucru în altă parte, iar Antonio şi cu tine v-aţi dezbrăcat pe verandă, tăcuţi în sfârşit, după atâtea ceasuri de discuţii. Imaginea celor petrecute ce se preciza încetul cu încetul în faţa ochilor tăi avea numeroase lacune greu de umplut şi te-a cuprins o agitaţie neplăcută, semănând cu apăsarea unui lucru săvârşit numai pe jumătate. Ceva important, poate, ţi se scurgea printre degete, şi strădaniile tale de a-l reţine se pierdeau în gol. Înainte de a ieşi din grădină, ai dat pe gât o gură de Fefińanes de la gheaţă.

Prietenii tăi te azvârliseră în apa verzuie, şi capetele lor se iveau zâmbitoare pe pietrele tăioase de pe mal. Ai aşteptat-o pe Dolores tolănit la soare, fermecat de liniştea profundă a asfinţitului. Soarele dispăruse puţin mai înainte dincolo de munte, şi o ultimă rază roşiatică agoniza printre crengile stejarilor de plută.

— La Barcelona a fost o căldură cumplită, spunea Artigas.

— Treizeci şi opt de grade la umbră.

— În piaţa España au arestat o englezoaică în sutien şi chiloţi.

— Nu era englezoaică, a precizat Paco. Era un englez.

— Pe zi ce trece eşti mai pederast.

— Nu sunt pederast, a protestat el. Sunt un hiposexual.

— Pentru mine e acelaşi lucru, a spus Artigas. *To be or not to be.*

— Apropo, i-a retezat-o Antonio. Ce-aţi făcut cu danezele? — Ricardo le-a invitat la cină aseară. Întreabă-l pe el.

— Nu-i adevărat. Platnicul ai fost tu.

— Amândoi. În orice caz, mănâncă cât şapte, a spus Dolores. Aţi văzut cum au lins farfuriile?

— Danemarca e o ţară subdezvoltată, nu ştiaţi? a spus Paco, arătând cu degetul spre Antonio. Hei, tu, economistule... Ce spui de miracolul spaniol?

Contactul cu apa călduţă în care se cufunda era ca un balsam pentru el; îşi întindea leneş braţele şi făcea pluta cu privirea îndreptată spre cerul spălăcit şi fără nori. Ricardo, Artigas şi Paco veniseră să-şi petreacă sfârşitul de săptămână cu tine şi, mulţumită ajutorului lor, erai încredinţat că vei mai face un pas înainte în cunoaşterea şi înţelegerea faptelor. Viaţa ta se reducea acum la o luptă solitară cu fantomele trecutului, şi de rezultatul luptei depindea – ştiai – lichidarea ipotecii care apăsa viitorul tău îngust şi lăsat la voia întâmplării.

Conştient de primejdie, mergeai cu pas hotărât spre aleatoriul dezastru.

CINCI

Când citea titlurile articolelor din *France Soir* la cafeneaua doamnei Berger, Alvaro se minuna mereu de insistenţa cu care se tot pomenea de pericolul galben şi-i făcea plăcere să-şi închipuie ingenioasa stratagemă de infiltrare în candidul şi nepregătitul Occident – trimiterea de agitatori în miniatură prin colet poştal, exportul de vicleni şi zâmbitori valeţi pentru familiile înstărite din Seizième Arrondissement sau cu un Cal Troian al unui paşnic pelerinaj la Lourdes de un milion şi jumătate de chinezi, catastrofale preziceri pe care le condimenta cu citate bine potrivite din Spengler, Ortega, Keyserling şi Denis de Rougemont.

În urma unei călătorii de câteva săptămâni prin Olanda, Belgia, Elveţia şi Germania occidentală, cu trenuri ce opreau în gări înţesate de emigranţi din Galicia, Extremadura, Castilla şi Andaluzia, ajunsese la concluzia definitivă că primejdia reală n-o alcătuiau depărtaţii şi nevăzuţii asiatici, ci apropiaţii şi tot mai numeroşii, văzuţii şi uşor identificabilii spanioli.

Moştenitori iluştri ai descoperitorilor Pacificului şi cuceritorilor bazinului Orinocului, ai războinicilor nebiruiţi din Mexic şi eroilor din podişul peruvian, porneau să cucerească şi să învingă păgâna, virgina şi neexplorata Europă, cutreierând cu îndrăzneală vasta şi misterioasa ei geografie fără a da înapoi în faţa graniţelor şi a obstacolelor, putându-se măsura cu Francisco Pizarro la traversarea temerară a Alpilor şi cu Orellana în riscanta explorare a Rinului, speologi ce pătrund în puţurile negre foarte adânci ale bazinelor miniere din Nord, ocupanţi ai unor imense complexe industriale renane ce păreau construcţii ale unui reînviat Moctezuma, aventurieri proveniţi din toate colţurile Spaniei, purtători ai bagajului

spiritual şi istoric al unei patrii care este o unitate de destin într-un cadru universal şi mamă mândră a nouăsprezece naţii tinere care se roagă, cântă şi se exprimă în limba ei.

La fel ca pe vremurile ce au precedat căderea Imperiului Roman, noii şi făţarnicii invadatori se infiltrau în ţările dezvoltate ale Pieţei Comune escortaţi cu viclenie de o încercată oaste de femei, care, în chip treptat şi sistematic, puneau stăpânire pe bucătăriile, şifonierele şi cămările diverselor burghezii naţionale nemonopoliste şi impuneau pretutindeni *paella* şi uleiul de măsline, supa de usturoi şi *sangría,* extinzând pentru prima oară, după o eclipsă de câteva veacuri, folosirea cotidiană a limbii lui Cervantes în nenumărate cămine străine, prodigios efort de iradiere culturală pentru o ţară cu un venit anual pe cap de locuitor ce nu atinge încă modesta cifră de douăzeci de mii de pesete.

Alvaro îi văzuse mâncând uriaşe franzele cu cârnaţi pe peronul staţiei Haupt-Bahnhof din Frankfurt, mergând cu o valiză de proporţii îngrijorătoare pe rue du Mont-Blanc din Geneva, discutând lista de preţuri de la un bufet de la Zeedijk din Amsterdam – spanioli mărunţi, oacheşi, dolicocefali, cu frumosul păr cârlionţat care le atrage atât de tare pe anglo-saxone lipit de sprâncene şi nişte blugi strâmţi şi decoloraţi, parcă înadins croiţi ca să le scoată în relief fesele de toreadori şi dansatori. Membru al sălbaticei turme din stepă, emigrantul îi zâmbea gravului cavaler olandez care încerca să-i povestească pe scurt impresiile din vacanţa petrecută pe Costa Brava, spunându-i că, desigur, în Spania se trăieşte mai bine decât oriunde, că el a plecat din ţară, cum s-ar spune, ca să se plimbe şi să vadă lumea largă, şi că nimic nu se compară cu soarele, gagicile şi vinul din Andaluzia, nu încape nicio discuţie, şi că dacă el, distinsul olandez, vine din nou pe la noi, atunci el, Francisco López Fernández, din Doctor Pastor 29,

Utrera, îl pofteşte să vină la el acasă cu doamna şi cu copiii, şi atunci o să vadă ce înseamnă *gazpacho* andaluz, supa cu bucăţi de pâine prăjită dată prin ulei şi un păhărel de Moriles, iar dacă voiajul se nimereşte să coincidă cu bâlciul din Sevilia, ei doi, distinsul domn din Olanda şi Francisco López Fernández, o să-şi lase nevestele şi copiii acasă, pe strada Doctor Pastor 29, şi-o s-o facă lată cutreierând cârciumile ca nişte bărbaţi adevăraţi, fiindcă nu există nimic mai vesel pe lume decât cartierul Triana, nici fetişcane cu mers mai unduios şi nişte ochi, i-o spune el, Francisco López Fernández, care te bagă-n boală, nu alta.

Ori vorbind tare şi agăţând fetele pe peronul metroului parizian, cu nelipsitele valize de carton legate cu o sfoară pentru orice eventualitate, arătând călătorilor o hârtie cu adresa unui prieten ori silabisind cu greutate numele staţiilor, compatrioţi râioşi şi fanfaroni care vorbesc ca nişte fanţi de obor fiindcă s-au încuiat cu o târfă bătrână în closetul unei cârciumi din Halles ori s-au culcat pe zece franci cu o curviştină ştirbă din Boulevard de la Chapelle; spanioli de un metru şaizeci şi cinci de centimetri înălţime, cu douăzeci şi cinci, treizeci sau treizeci şi cinci de ani de foame şi privaţiuni în spate, care au rătăcit prin toată Spania în căutare de lucru şi s-au adăpostit în cocioabe ori peşteri cu chirie garantată sub trei sute de pesete pe lună, care, din ţara de emigraţie, ţineau legătura spirituală şi umană cu patria-mamă prin intermediul lecturii atente a rezultatelor din campionatul naţional de fotbal publicate în *Marca* sau *Vida deportiva*, intrau pe neaşteptate în grevă pentru a protesta împotriva detestatei bucătării europene fără năut şi se întorceau cu un aer triumfător în comunitatea lor povestindu-şi extraordinarele performanţe sexuale compatrioţilor care-i ascultau cu gura căscată, conştienţi de romantica şi aventuroasa lor condiţie de emigranţi, cu un aparat de fotografiat german sau un

superb ceas placat cu aur, simbol al proaspetei lor bogăţii.

În cei zece ani de exil parizian Alvaro cunoscuse toate vicisitudinile unei pasiuni efemere şi devoratoare. Rând pe rând, îi admirase, iubise, idealizase, respinsese, dispreţuise, evitase; intrase în vorbă cu ei în localuri sordide ori în compartimente de tren de clasa a doua, filmase barăcile neprimitoare în care locuiau şi dormitoarele colective, îi invitase acasă la el cu gândul să pătrundă mai intim în viaţa lor şi să le cunoască mai bine problemele, dificultăţile şi speranţele înainte de a începe turnarea frustratului film documentar – invitaţie la care au răspuns masiv, mai întâi individual, apoi familii întregi cu bătrâni şi cu copii cu tot, până au umplut camera de parcă ar fi fost încăperea fraţilor Marx în O *seară la operă* şi au făcut-o pe Dolores să-şi iasă din fire, obosită pe bună dreptate de acele întâlniri folclorice şi absurde care se încheiau de obicei cu o lecţie generală şi cu nelipsitele chiştoace aruncate pe jos, pahare sparte, spectacole de flamenco şi reclamaţiile mânioase ale vecinilor.

Timp de mai mult de un an Alvaro se străduise să le rezolve problemele, conducându-i pe culoarele de la Préfecture de Police, Bureau de la Main d'Oeuvre ori Caisse de la Sécurité Sociale. Dintr-o pricină obscură, mansarda lui era locul de întâlnire al servitoarelor din regiunea Valencia – femei în haine de doliu care-şi făceau apariţia într-o bună zi cu nelipsitul lor geamantan, coborâte din autocarul de Gandía, şi cărora trebuia să le găsească de lucru în cercul prietenilor săi ori să caute la rubrica de anunţuri din *France-Soir* sau *Le Figaro*. Aşezat pe banca din foişor, cu privirea aţintită la focurile ciobanilor ce fumegau în zare, Alvaro îşi amintea de dimineţile petrecute lângă telefon, propunându-le serviciile vreunei Vicenta unor distinse doamne din Auteuil şi Neuilly care ţineau să se asigure dacă «cette fille a un bon

rendement» ori dacă «elle est propre»[32] şi care, când aflau că venea împreună cu soţul ei care n-avea unde să doarmă, îşi schimbau îndată glasul şi întrebau dacă «lui a l'air d'un musulman» ori «quel métier fait-il» cu atâta aprehensiune frigidă şi spaimă delicată, încât Alvaro a răspuns până la urmă că «il ressemble à un prince anglais et il est attaché d'ambassade»[33] şi pusese telefonul în furcă.

Lista de Vicenta şi Vicente parcă nu se mai termina. Puţin câte puţin, Alvaro rărise întâlnirile simulând obligaţii ce nu sufereau amânare, refuzând călduroasa invitaţie de a bea o sticlă de coniac spaniol cu un zâmbet politicos, dar hotărât. Exaltata lui fraternitate ţinuse exact cât timpul filmărilor neterminate pentru documentar. Începând de atunci, se prefăcea că e absorbit de ocupaţii urgente când era chemat la telefon, nu răspundea la ţârâitul soneriei pe care-l prevesteau paşii lor inconfundabili, dispărea de îndată ce-i vedea dând târcoale în jurul casei. Treaba n-a fost deloc uşoară, dar solicitanţii au înţeles până la urmă. Şi cu aceeaşi asiduitate cu care le căutase înainte tovărăşia, Alvaro se ferise să-i mai întâlnească ori să se afle în apropierea lor, dorind să uite pentru totdeauna de existenţa lor dar nereuşind întru totul – ca în seara când, după o ceartă cu Dolores, se vârâse în pat îndopat cu somnifere fără alt gând decât acela de a obţine câteva ceasuri de odihnă şi, în toropeala dintre somn şi veghe, se trezise brusc la auzul unui glas provenind din rue Vieille du Temple cu un solemn şi foarte spaniol «şi atunci am dat de dracu'» ce avusese darul de a-i alunga definitiv somnul, lăsându-l până în zori într-o stare febrilă încărcată de resentiment, mânie oarbă şi o nesfârşită şi devastatoare angoasă.

---

32 «Fata asta lucrează cu spor... ea e curată» (lb. fr.).

33 «El pare a fi musulman»... «cu ce se ocupă»... «aduce cu un prinţ englez şi e ataşat de ambasadă» (lb. fr.).

Chiar dacă momentul prevăzut pentru manifestaţie era amiaza, nerăbdarea a fost mai puternică decât ei, aşa că şi-au dat întâlnire în staţia de metrou din piaţa Cataluña la unsprezece fără zece minute. Ricardo şi Paco îi aşteptau la o cafenea de pe Avenida de la Luz. La ora aceea galeria era aproape pustie, iar oamenii care se plimbau printre coloane puteau fi număraţi pe degetele de la o singură mână. În local nu era decât o doamnă în vârstă ce înfuleca prăjituri şi doi funcţionari de la căile ferate, îmbrăcaţi în haine de lucru.

Timp de două zile, împreună cu prietenii lui, umpluse oraşul de manifeste. Automobile cu numere schimbate străbătuseră cartierele muncitoreşti împrăştiind foi volante, iar la meciul de fotbal şi la luptele cu tauri din ajun plouase cu manifeste pe capul spectatorilor. Pe cât se pare, cineva azvârlise un pachet din vârful monumentului închinat lui Columb.

Planul elaborat de Comitetul de Coordonare Universitară era următorul: pe când publicul se concentra în faţa chioşcului de ziare din Canaletas, studenţii se adunau în mici grupuri pe Santa Ana, Canuda, Buen Suceso şi Tallers. Convoiul principal trebuia să înainteze pe Pelayo şi să dea semnalul de plecare. După ce s-ar fi strâns laolaltă, manifestanţii ar fi trebuit să defileze pe Ramblas în jos până la strada Fernando, îndreptându-se apoi, dacă poliţia nu i-ar fi împiedicat, spre Primărie şi Camera Deputaţilor.

Ricardo, Paco, Artigas şi sora lui au ieşit din staţia de metrou Vergara. Câţiva tineri hippy se postaseră la intersecţia Pelayo cu Balmes şi, lângă cinematograf, doi poliţişti fumau în tăcere, cu automatele pe umăr. Mulţimea fierbea pe trotuarul de vizavi, în faţa vitrinelor magazinelor de îmbrăcăminte şi încălţăminte. Masa trecătorilor ce se îndrepta spre Rambla de Los Estudios era vădit mai mare decât aceea a oamenilor ce înaintau

spre Piaţa Universităţii. Ricardo a spus că, fără îndoială, multă lume aştepta o indicaţie pentru a se aduna în locul stabilit.

S-au amestecat în mulţime şi au rătăcit printre oameni, încercând să-i deosebească pe adevăraţii manifestanţi de cei care treceau pe-acolo din întâmplare, străini de extraordinara semnificaţie a prezenţei lor în locul acela. Deocamdată calculul era imposibil şi erau nevoiţi să se mulţumească cu presupuneri, supoziţii, ipoteze, conjecturi. Paco a arătat cu degetul spre un grup de muncitori şi a zis că, după părerea lui, aveau să protesteze negreşit.

În dreptul staţiei de metrou Pelayo erau postate patrule de poliţişti. În colţul străzii un tip cu pălărie şi ochelari fumurii observa, nemişcat, necontenitul du-te-vino al oamenilor. Când l-au lăsat în urmă, Ricardo a spus că, nu de mult, cu doar câteva luni înainte, fusese să-i ia un interogatoriu la el acasă.

— E un specialist în problemele de la Universitate. Dacă mergem înainte, o să vedeţi cum detectăm noi poliţişti în civil postaţi la colţ de stradă.

Mici grupuri de oameni stăteau de vorbă lângă fântâna arteziană. Artigas şi sora lui s-au apropiat să asculte ce spun, în timp ce Ricardo şi Paco se postau la intrarea în barul Canaletas. Pe peronul central câţiva tovarăşi ţineau sub observaţie zona, la fel ca şi ei. Cei adunaţi în grup discutau cu aprindere şi, după cât au putut trage ei concluzia, comentau rezultatele de la ultima etapă, eliminatorie, a Cupei Excelenţei Sale Generalisimul. Artigas a spus că, probabil, făceau asta ca să înlăture bănuielile.

Au luat-o pe Ramblas în jos amestecaţi în mulţimea tăcută a trecătorilor. Din când în când câţiva colegi de la Facultate se încrucişau cu ei şi-i întrebau nerăbdători din priviri ce aveau de făcut. În colţul Santa Ana cu Canuda erau alte grupuri de poliţişti. Ceasul arăta acum ora

douăsprezece fără douăzeci.

Au hotărât să se apropie din nou prin strada Tallers. După câteva clipe Artigas s-a întâlnit cu un student prieten de-al lui Antonio care venea cu pas întins din direcţia opusă. Foarte agitat – îi tremurau buzele când vorbea – i-a comunicat că poliţia opera numeroase arestări şi vreo douăzeci de hippy interceptau tranzitul în Piaţa Castilla.

— Pe unde vine convoiul?

— Nu ştiu. Când am şters-o încă nu se formase.

S-au întors pe Ramblas. Acolo tovarăşii lor umblau de colo-colo ca şi ei, prefăcându-se că se uită la vitrinele magazinelor. Doi studenţi de la Facultatea de Farmacie examinau cu luare-aminte bine jucată cărţile poştale ilustrate pentru turişti. Ricardo şi Paco plecaseră din barul Canaletas şi i-au căutat în zadar printre grupurile care discutau despre fotbal. Traficul era aparent normal. Inspectorul îmbrăcat civil stătea nemişcat la postul lui de observaţie din colţul străzii.

Numărul feţelor cunoscute creştea văzând cu ochii. Rând pe rând i-a recunoscut pe romancierul R.B., o pereche de pictori abstracţi, soţ şi soţie, câţiva angajaţi de la editura J.M. Grosul manifestanţilor era greu de identificat în mijlocul mulţimii de chipuri anonime: domnul cu mănuşi gri, de pildă, venise acolo ca să protesteze? Tânărul cu geacă de piele care-i făcea ochi dulci vânzătoarei de ţigări era cu adevărat un microbist ori un agent camuflat al brigăzii de supraveghere? Soră-sa, care stătea alături de el, suscita şi ea presupuneri versatile şi contradictorii.

Timp de câteva minute au rătăcit dintr-o parte în alta ca să câştige timp. Mici grupuri de intelectuali şi studenţi se formau şi se destrămau spontan la adăpostul chioşcurilor de ziare şi cercurilor de suporteri. În niciunul dintre locurile cunoscute nu existau semne de agitaţie. Oamenii treceau agale prin faţa magazinelor de pe strada Pelayo şi,

la intersecţia Canuda cu Santa Ana, poliţiştii rămâneau mai departe în aşteptare. Câteva clipe mai târziu a bătut ora douăsprezece în turnul bisericii Belén.

L-au întâlnit pe Antonio în faţă la Capitol împreună cu Paco şi Ricardo. Veneau toţi trei din Piaţa Universităţii şi le-au spus că poliţiştii împrăştiaseră convoiul de manifestanţi. Studenţii răzleţiţi se îndreptau spre Canaletas, iar poliţiştii le confiscau carnetele multora dintre ei. După părerea lor, nu se făcuseră arestări.

Circulau din nou printre oameni, băgând de seamă descumpănirea şi incertitudinea zugrăvite pe feţele lor. Erau vreo sută de studenţi şi prieteni care mergeau în sus şi în jos pe Ramblas, aşa cum umblă tinerii şi băieţii de la ţară veniţi duminica să se plimbe prin oraş. În cafenelele şi prăvăliile din apropiere nehotărâţii aşteptau zadarnic un semn ca să li se alăture. Suporterii vorbeau încă despre fotbal, iar pe străzile învecinate nu era ţipenie de om.

La douăsprezece şi douăzeci Enrique a ieşit din staţia de metrou cu doi colegi de la Economie, membri ai Comitetului de coordonare: cu gesturi largi şi glas tare au încercat să adune lumea în jurul lor. A urmat o scurtă pauză în care universitarii parcă şovăiau. Până la urmă un pumn de oameni s-a strâns în jurul şefilor, iar ceilalţi se împrăştiau pe străzile laterale. Îndată unul dintre ei a ridicat o pancartă.

Totul s-a petrecut în câteva clipe: câţiva poliţişti în civil s-au repezit la grupul din mijloc şi a avut loc un rapid schimb de insulte, ghionturi şi pumni. Mulţimea asista la scena aceea fără să reacţioneze şi, furişându-se printre curioşii de pe margine, Artigas l-a zărit pe Enrique, cu buza însângerată, între doi poliţişti. S-au urcat toţi trei într-un jeep staţionat la colţul din piaţa Cataluña şi au dispărut în mulţime în mare viteză.

S-a simţit, dintr-odată, cu totul pierdut, cufundat în vacarmul glasurilor, în murmurul surd al traficului. Ceasul

arăta ora douăsprezece şi douăzeci şi şase de minute. Abia când s-a întâlnit cu Antonio şi prietenii lui – numai când a surprins stupoarea din privirile lor – a înţeles adevăratele proporţii ale celor întâmplate. Nu-şi putea reveni din uimire şi totuşi nu încăpea nicio îndoială:

Manifestaţia eşuase.

Muşteriii din cafeneaua unde-şi făcea veacul Alvaro aparţineau la prima vedere unui soi deosebit. Situată la jumătatea drumului dintre Pont-Neuf şi Carrefour de l'Odéon, zidurile sale murdare şi rezistente împodobite cu etichete şi afişe pentru Ricard, Suze, Bhyrr, Dubonnet şi Cinzano, opreau şi zăgăzuiau valuri succesive de emigranţi iberici care, azvârliţi într-o bună zi de vicisitudinile vieţii politice, sortaseră, ca într-o diabolică şi ingenioasă cursă cu obstacole, şoselele înţesate şi vasele arhipline ale înfrângerii din 1939, gardurile de sârmă ghimpată, foamea şi păduchii de la Saint-Cyprien şi Argelés-sur-Mer, lagărele de exterminare naziste şi bombele cu fosfor ale americanilor, înainte de a se sfărâma definitiv la izbirea de pereţii aceia şi de a eşua precum vechile corăbii împotmolite al căror drum de ape nu se mai deschide printre mesele acoperite de scrumiere şi pahare goale, tejgheaua de zinc a doamnei Berger cu legendarii săi croasanţi uscaţi, cafetiera astmatică în care pregăteşte searbede café-crèmes şi îngălbenitul şi încreţitul afiş cu textul de la Ivresse Publique.

După cât putuse observa Alvaro, elementele componente ale fiecărui strat istoric menţineau doar un contact superficial cu indivizii din straturile anterioare şi ulterioare, ascultând de o lege de prioritate implicită, însă respectată cu stricteţe. Membrii primului strat, căruia îi aparţinea Alvaro, erau emigranţi politici ori intelectuali care, de obicei, trecuseră Pirineii, cu sau fără paşaport, după o şedere mai lungă ori mai scurtă în închisorile

Carabanchel sau Modelo, după anii cincizeci, ca urmare a participării lor la mişcările studenţeşti sau la vreo episodică mişcare de protest, încununate cu un nimb seducător de juvenil şi recent exil, de care nu se bucurau cei care – precum însuşi Alvaro – se expatriaseră în urma unei dispute de familie, pierderii unei slujbe ori pur şi simplu în căutarea unor noi şi mult mai primitoare orizonturi. Cel de al doilea strat îi cuprindea pe emigranţii acum încărunţiţi ai anilor 1944–1950, oaspeţi ai lagărelor de la Albatera sau Miranda del Ebro, care traversaseră ilegal graniţa pentru a se uni cu luptătorii francezi din maquis înainte de eşuata tentativă de invazie a văii Arán ori fugiseră în goana mare când au văzut că se pune preţ pe capul lor ca urmare a împrăştierii şi lichidării manifestaţiilor studenţeşti de către agenţii Brigăzii Politico-Sociale în timpul acelor jalnici ani de teamă, secetă, foame şi lipsuri. În cel de al treilea strat se amestecau fugarii din Perthus şi cei scăpaţi de la Alicante, îngropaţi luni în şir pe plajele nisipoase din Languedoc, constructori cu de-a sila ai Zidului Atlanticului, scăpaţi ca prin minune de camerele de gazare de la Auschwitz, luptători veterani în pierdutul război civil care-i priveau pe ceilalţi de sus, aşa cum se uită moştenitorul unei averi vechi la afaceristul îmbogăţit după război ori aristocratul de viţă veche la negustorul înnobilat printr-un titlu pontifical ori ca plată pentru misterioase servicii aduse Regimului. Şi, sudând aceste trei şi cele mai importante straturi, geologul ar fi putut descoperi resturi de sedimente mai vechi ce se depuseseră în adâncurile neexplorate ale cafenelei după sălbatica represiune care a urmat evenimentelor din Asturias din anul 1934 ori lupta împotriva dictaturii lui Primo de Rivera, ba chiar, aşa cum Alvaro a putut verifica într-o zi, vestigii încă şi mai preţioase şi depărtate ale agitaţiilor sociale din 1919, precum şi un exemplar focalizat, unic în felul său, râvnit de

colecţionari, experţi şi cercetători, supravieţuitor al memorabilei Săptămâni Tragice care a însângerat în 1919 străzile Barcelonei, un zbârcit bătrânel ce fusese prieten şi discipol al lui Francisco Ferrer Guardia, care apărea din când în când în cafeneaua doamnei Berger, sever şi dispreţuitor ca o divinitate pentru o clipă rătăcită în mijlocul unei bande de arivişti, plebei şi ticăloşi muritori. Emigrant prin excelenţă care luase cu sine şi pentru totdeauna cheia Adevărului, abandonându-i soartei lor mizerabile pe milioanele de spanioli care, cu deplorabilă obstinaţie, trăiau, creşteau şi se înmulţeau pe aridul, întinsul şi sterpul pământ strămoşesc de nenumărate ori blestemat.

Asemenea straturi armonios suprapuse aveau totuşi, în pofida fireştilor neînţelegeri ce decurgeau din poziţia sa deosebită pe eşichierul vieţii istorice şi foarte marea varietate de opinii politice, o temă unică şi inepuizabilă de conversaţie comună, Spania, ale cărei boli şi eventuale leacuri comesenii credeau că le cunosc în proporţie directă cu numărul anilor de exil.

Prima oară când puneau piciorul în cafeneaua doamnei Berger, cei din stratul superior şi mai recent se credeau obligaţi să le explice celorlalţi ce se întâmplase în ţară până în clipa plecării lor, înainte de a-şi da seama că relatarea lor, nu numai că nu interesa pe nimeni, ci constituia pe deasupra o foarte gravă lipsă de tact, scuzabilă, ce-i drept, pentru un exilat ageamiu, neştiutor încă al subtilelor regulamente şi legi ce guvernau rigurosul sistem din vechime. Încetul cu încetul, pe măsură ce entuziasmul lor se răcea, învăţau să tacă şi să devină atenţi şi să dea răspunsuri scurte la întrebările bătrânilor, cu modestia firească discipolilor necultivaţi în faţa înţelepciunii şi cunoaşterii unui profesor ilustru, aşteptând clipa potrivită – săptămâni, luni ori ani mai târziu – pentru a-şi arcui sprâncenele la rândul lor ori pentru a se scobi în

dinţi cu o scobitoare ori pentru a răsfoi cu ostentaţie ziarul în faţa năvalnicului şi febrilului discurs al expatriatului mai tânăr, dovada incontestabilă a vechimii şi pe deplin meritata inserţie în noua ordine, emigraţi, la urma urmei, cu privire dispreţuitoare şi glas răguşit, în deplină şi solemnă posesie a adevărului istoric pentru rezolvarea raţională a tuturor relelor Spaniei în aşteptarea zilei apropiate în care lucrurile se vor schimba şi vor putea să se întoarcă triumfal în ţară cu comorile experienţei acumulate în timpul lungului şi profitabilului lor exil.

Evoluţia favorabilă a sentimentelor şi opiniilor cu privire la Spania îşi găsea pe de altă parte corespondenţa exactă în treptata şi nemiloasa critică a Franţei şi a francezilor, ca şi cum uitarea tot mai accentuată a defectelor unei patrii depărtate şi idealizate s-ar compensa cu descoperirea unor noi şi nebănuite vicii în universul real şi tangibil în care trăiau, admiraţie şi dispreţ perfect paralele şi simetrice, într-o fecundă şi strânsă legătură cu statutul personal al individului şi numărul anilor săi de şedere. Recent sosiţii din primul strat erau orbiţi de mitul fabricat în întregime la Paris şi de lustrul bătător la ochi al anemicei culturi franceze, avizi de iubiri, experienţe şi lecturi şi, precum însuşi Alvaro în perioada întâlnirii cu Dolores, îşi petreceau orele libere fie la retrospectivele de la Cinémathèque, fie la reprezentaţiile pentru studenţi ale T.N.P., fie la conferinţele despre artă şi literatură de la Sorbona, îndrăgostindu-se de toate fetele blonde din Cartierul Latin şi Oraşul Universitar, fericiţi să trăiască într-un loc unde iubirea era un lucru posibil, uluiţi de profunda libertate şi independenţă a femeii franceze (ori germană, ori scandinavă), străduindu-se să articuleze corect sunetele unei limbi ai căror scriitori clasici erau devoraţi în serie din dorinţa de a umple repede lacunele unei rigide formaţii ultracatolice până în ziua fatală în care aveau să descopere pe seama lor virilul orgoliu rasial al

bărbatului spaniol, îngroziţi dintr-odată de scandaloasa infidelitate a femeii franceze (ori germane, ori scandinave) care uita peste noapte înflăcăratele făgăduieli de iubire şi jurămintele eterne pentru a cădea – lucru de neconceput – în braţele unui student italian cu moacă de pederast ori ale unui vlăjgan tuciuriu, bursier din Togo sau Camerun, lăsându-i prăbuşiţi într-un abis de gelozie, amor-propriu rănit şi amărăciune amestecată cu ciudă şi deschizându-le brusc ochii asupra adevăratei firi a femeii franceze (ori germane, ori scandinave), atât de deosebite de seriozitatea şi tăria caracteristice femeii hispanice, descoperire care atrăgea după sine demitificarea celorlalte valori şi punea societatea franceză în bloc pe banca acuzaţilor.

Din acea clipă naivii fermecaţi de Franţa din primul strat geologic începeau să vorbească dispreţuitor despre venalitatea, grosolănia şi spiritul mic-burghez al francezilor, renunţau la accentul anevoie dobândit pentru a pronunţa sunetul *r* ca spaniolii şi cultivau cu fervoare o înfăţişare ultranaţionalistă alcătuită din favoriţi lungi, mustaţă pleoştită şi un nu ştiu ce dulceag în privire ce le îngăduia să fie identificaţi la prima vedere în mulţimea lipsită de personalitate, anonimă şi cenuşie în mijlocul căreia trăiau. În loc să-şi piardă preţiosul lor timp la Cinémathèque, la T.N.P. sau la Sorbona, preferau să se adune, între spanioli, la vetustul local al doamnei Berger şi să evoce, în faţa unei ceşcuţe de infectă cafea franţuzească, evenimentele istorice care au provocat expatrierea ori să asculte relatările emigranţilor din a doua ori a treia sedimentare despre ruperea frontului de pe Ebru, luarea localităţii Belchite sau înfrângerea italienilor la Guadalajara, comparând, într-o conversaţie substanţială şi fluentă, îmburghezirea muncitorului francez, preocupat numai de Citroënul său şi următorul concediu de vară cu nobleţea şi demnitatea neîntinate ale sărmanului muncitor spaniol ori opulenţa monotonă a

rodnicului câmp normand cu slaba perspectivă – albii secate, plopi subţiratici, mirişti arse – a tăcutului şi asceticului peisaj din Castilia. Niciunul nu mai pomenea cu juvenilă euforie numele lui Baudelaire sau Rimbaud, şi nu vorbea despre femeia franceză (ori germană, ori scandinavă) decât pentru a o ponegri şi a-şi etala în faţa celorlalţi muşterii o colecţie pitorească de aventuri donjuaneşti care să dovedească în mod categoric binemeritata reputaţie de virilitate a bărbatului hispanic, căsătorindu-se până la urmă cu o cinstită şi sănătoasă emigrantă spaniolă mamă a viitorilor lor fii, explicând cu bunăvoinţă exilaţilor mai tineri ruşinoasa debandadă colectivă din iunie 1940 şi rolul hotărâtor al spaniolilor în maquis, un prim pas obligatoriu care trebuia să-i facă, mai târziu, să dezvăluie naivilor originile clar teutonice ale filosofiei franceze moderne ori influenţa decisivă a muzicii lui Wagner asupra operei lui Claude Debussy, să critice lipsa de savoare şi concentrarea slabă a unor vinuri renumite numai şi numai datorită importului unor mari cantităţi din podgoriile Priorato şi Rioja, precum şi gustul îngrozitor şi artificiozitatea dezagreabilă a mult lăudatei cu totul pe nedrept bucătării franţuzeşti şi, după ce îşi aminteau cu nostalgie de cârnaţii din Cantimpalos, să decreteze, cu o unanimitate neobişnuită la spanioli, că apă curată şi proaspătă şi reconfortantă ca apa din Guadarrama nu există, nici pomeneală, nu găseşti alta mai bună în toată lumea.

Apa i se scurgea pe tot trupul. Simţea o înţepătură intermitentă în coaste, iar tâmplele îi zvâcneau.

Când a deschis ochii, cei doi bărbaţi erau tot acolo, aşezaţi lângă arhivă, cufundaţi în lectura ziarului. Cel cu mustaţă îşi pusese haina pe spătarul scaunului şi, din când în când, îşi scutura cenuşa ţigării de marginea mesei. Lunganul îşi netezea cu un gest maşinal cutele de la

pantaloni. Podeaua era acoperită de mucuri de ţigară şi aerul înecăcios mirosea îngrozitor a fum.

— Vrei să faci cinste? a întrebat lunganul după câteva clipe. E un jerez a-ntâia. L-a adus Rodríguez ieri de la Economat.

Cel cu mustaţă a îndoit ziarul şi l-a apropiat de lampă. Pe măsură ce citea, buzele lui reproduceau vădit firul frazelor.

— Bine, pune-mi şi mie un deget, dar nu mai mult.

Lunganul a turnat vin în cele două pahare, l-a agitat uşor pe al său şi a aspirat aroma înainte de a bea.

— E de ajuns mirosul ca să te hrănească.

— Ai văzut? a întrebat mustăciosul, oprindu-se din citit şi ducându-şi paharul la gură.

— Ce să văd?

— Luis Miguel a obţinut cele două urechi.

— Unde?

— La Alicante.

— Mie mi-ar plăcea să-l văd la Madrid sau la Maestranza, a spus lunganul agitând din nou vinul din pahar la un centimetru de nasul său. Cu coarnele pilite şi un public de străini, orice novice poate străluci.

— Ascult-o pe asta: «Când a înfruntat al doilea taur, Luis Miguel a izbutit să încheie lupta în mod magistral, ca un artist desăvârşit...

— L-o fi cumpărat pe tipul ăsta.

— ... S-a apropiat de taur de câteva ori şi l-a fentat cu figuri de muletă de cea mai bună calitate şi a reuşit câteva serii de eschive pe mâna dreaptă fenomenale...

— Pe criticii ăştia de lupte cu tauri îi cumperi cu douăzeci de duros şi-i faci să scrie orice vrei tu.

— ... la urmă a dat lovitura de graţie repezindu-se ca un leu şi făcând dovada că e un maestru fără pereche...».

— Află de la mine că un toreador de clasă, ca bunăoară Ordóñez, face dovada măiestriei în arene ca Maestranza

ori Ventas.

— Ascultă ce mai spune: «Publicul, ridicat în picioare, răguşit de atâtea aclamaţii şi cu mâinile obosite de atâtea aplauze, a consfinţit minunata artă a toreadorului nostru numărul unu. Parfumul figurilor sale va rămâne impregnat pentru totdeauna în nisipul arenei».

— Asta nu dovedeşte nimic, a spus lunganul, în afară de faptul că tipul a ştiut să-i ungă mâna. Când l-am văzut la Sevilia, lumea l-a huiduit, iar a doua zi ziarele dădeau vina pe tauri.

Mustăciosul a azvârlit ziarul şi a desenat o spirală din fum de ţigară.

— E grozav jerezul ăsta... zici că-i de la Economat?

— Rodríguez l-a cumpărat ieri şi, dacă nu suntem pe faţă, ni-l suflă el pe tot.

Lunganul savura încântat conţinutul paharului.

— Află că Luis Miguel al tău e mai curând un actor. Toreadorii de rasă sunt altceva.

— De câte ori l-ai văzut?

— O singură dată. Dar te asigur că mi-a fost de-ajuns.

— Pentru a judeca un artist de clasă trebuie să-l prinzi într-o zi bună.

— Pe toreadorul adevărat îl vezi de cum intră în arenă. Luis Miguel nu e şi nu va fi niciodată un toreador.

— Eu l-am văzut pe Ordóñez la serbările Sfintei Fecioare a Milosteniei şi află că nu m-a impresionat.

— Toreadorul adevărat iese din nimic şi se înalţă prin propriile sale merite, a spus lunganul ridicând glasul. Să ne gândim la Manolete. A început, cum se zice, cu pantalonii rupţi în fund, iar când a murit era milionar.

— Aşteaptă prima coridă şi-o să vezi cine are dreptate.

Mustăciosul a scuturat pe jos scrumul ţigării şi pe neaşteptate s-a întors spre el cu scaun cu tot.

— Hei, tu, isteţule, i-a zis. Îţi plac luptele cu tauri?

— Mie?

— Da, ţie... Cu tine vorbesc.

— Nu ştiu.

Enrique articula cuvintele anevoie. Pe măsură ce-şi venea în fire, durerea din coaste era din ce în ce mai ascuţită.

— Hai, isteţule. Să nu-mi spui că n-ai pus piciorul într-o arenă de tauri... Ai tăi nu te-au dus niciodată la Arena Monumentală?

— Nu.

— Atunci unde naiba se distrează lumea? a întrebat uitându-se lung la el. Îmi închipui însă că i-ai văzut la cinematograf pe Ordóñez şi pe Luis Miguel... În vreun film sau la actualităţi...

— Da, la cinematograf i-am văzut.

— Aha, la cinematograf... Ştiam eu că ascunzi ceva. Aşadar, ai văzut câteva coride la jurnalul de actualităţi, nu-i aşa?

— Da.

— Bine. Aici voiam s-ajung. Ţie care-ţi place mai mult, Ordóñez sau Luis Miguel?

— Nu ştiu... De fapt...

— Hai, nu face pe modestul. Tu plăteai intrarea la cinema, nu-i aşa?

— Da.

— Te aşezai comod şi te uitai la jurnalul de actualităţi, nu-i aşa?

— Da.

— Vezi ce uşor e? N-ai de ce te ruşina. O coridă nu-i nicio crimă. Mie şi prietenului meu ne place mult, nu-i aşa?

— La nebunie, a spus lunganul.

— Amândoi suntem mari iubitori de coride, şi ne interesează părerea ta, i-a spus ţintuindu-l cu ochii lui negri. El e un fan al lui Ordóñez, iar eu îl admir pe Luis Miguel. De ani de zile ne certăm şi nu ne putem pune de acord.

Lunganul s-a ridicat şi s-a întins zgomotos. La lumina lămpii, umbra i se proiecta pe zid, uriaşă.

— Da, a spus. Care-ţi place mai mult?

— Nu ştiu, a spus Enrique. Nu-mi amintesc.

— Nu ne spune că nu-ţi aminteşti fiindcă nu-i adevărat, a spus cel cu mustaţă cu glas convingător. Tu stăteai frumuşel pe scaun şi i-ai văzut, ai putut compara stilurile lor... Hai, isteţule, fă o mică sforţare.

— Nu ştiu.

— Ba ştii. Adevărul e că eşti un băiat sfios şi ţi-e ruşine să vorbeşti... hai, fii băiat de ispravă. Încearcă să-ţi aduci aminte.

— Ordóñez ori Luis Miguel, a spus lunganul.

— Nu te ţine ţanţoş, isteţule. E de ajuns să alegi pe unul dintre ei.

— Ordóñez ori Luis Miguel.

Lunganul făcuse câţiva paşi spre el şi vârfurile bocancilor îi atingeau coastele.

— Hai, gândeşte-te, i-a spus mustăciosul, care se ghemuise pe vine lângă el, binevoitor. Poţi să-mi spui în şoaptă, la ureche.

S-a făcut o scurtă pauză. Dintr-odată parcă s-a prăbuşit într-un puţ şi ochii i s-au umplut de stele verzi.

— Ordóñez, a icnit.

— Aha, vezi? a spus mustăciosul bătându-l uşor pe umăr. Ştiam eu că vrei să ne tragi pe sfoară.

S-a întors spre lungan şi a arătat cu degetul spre Enrique.

— Zice că-i place Ordóñez.

— Adevărat? a întrebat lunganul.

— Da, a bâiguit el.

— Bine, isteţule. O să-ţi facem cunoştinţă cu el.

Picioarele s-au depărtat din nou spre uşa dinspre coridor, şi Enrique a auzit zgomotul cheii în broască. Lunganul a dispărut din cameră şi s-a întors după câteva

clipe cu alţi câţiva vlăjgani. Făcând un efort, Enrique şi-a întors capul. Cătuşele i se incrustaseră în încheietura mâinii, iar mâinile îi sângerau, umflate şi livide.

Lunganul aştepta nemişcat în faţa lui, însoţit de doi zdrahoni îmbrăcaţi în echipament de gimnastică. Cel din stânga ţinea un prosop ud pe antebraţ, ca şervetul unui chelner.

— N-ai spus că îl admiri? a întrebat mustăciosul arătând cu degetul spre el. Uite-l aici în carne şi oase şi chiar acum o să te ia în primire... Între prieteni îi spunem Ordóñez... Ăla de lângă el ziceai că nu-ţi place... Noi îi spunem Luis Miguel.

Primul gând, aproape obligatoriu, al spaniolilor care ajung la cafeneaua doamnei Berger, cu capul plin de iluzii şi proiecte şi cu praful Peninsulei Iberice lipit de talpa pantofilor, era înfiinţarea unei Grupări Naţionale de Intelectuali în Exil, obiectiv ambiţios şi depărtat a cărei primă etapă trebuia să constea în publicarea şi difuzarea unei reviste de confruntare şi dialog, deschisă spre curentele politice, intelectuale şi artistice ale lumii moderne. De la sosirea lui la Paris Alvaro asistase la mai mult de zece sesiuni prealabile, discutând ceasuri interminabile titlul, formatul, consiliul de redacţie, bugetul şi colaborările, rupsese vechi prietenii, luase parte la excluderi brutale, redactase ciorne şi prezentări ce se grămădiseră încet-încet în sertarele biroului său, amestecate cu maldăre de scrisori familiale, tăieturi din ziare şi scanări inutile ale unor filme niciodată realizate. Pictori pentru care singura ispravă era că sunt veri cu Tàpies, profesori prăfuiţi şi condeieri în solda unor publicaţii zaharisite, muzicieni ce-şi proclamau hotărârea eroică de a nu scrie o singură notă până la căderea Regimului, o întreagă faună ciudată de crustacee închistate în dogmele lor ca nişte războinici medievali în

armuri grele şi strălucitoare, se întâlneau la cafeneaua doamnei Berger ca să discute, să critice, să toace, să dezbată, să pronunţe anateme nemiloase şi să redacteze scrisori de injurii, suferind de o megalomanie incurabilă şi de o violentă indigestie de lecturi care se traduceau, de obicei, în folosirea unor formule marxiste devalorizate de nenumăratele şi contradictoriile lor utilizări ori a unor fraze care începeau invariabil cu prima persoană a singularului.

Orice candidat la postul de viitor preşedinte al viitorului parlament al viitoarei Spanii desfăşura cu aceste ocazii o elocvenţă găunoasă, repetând la nesfârşit aceleaşi cuvinte – «acţiuni», «lupte», «mase», «dezvoltare», «oligarhie», «monopoluri», «recrudenscenţă», «progres» – şi, purtat de valul propriei sale oratorii – învăţate de la alţii ca un Tatăl Nostru şi repetate cu înverşunare de el –, enunţa dogme răsunătoare şi definitive, fraze solemne şi teatrale ce creşteau miraculos ca nişte flori japoneze, se încolăceau brusc precum un şarpe boa, se căţărau apoi ca nişte liane şi, gata să-şi dea duhul de epuizare, se întindeau încă şi mai mult precum plantele agăţătoare flexibile şi agile, de parcă niciodată, îşi spunea Alvaro, niciodată însă n-ar fi putut avea un sfârşit.

— Lucrurile sunt gata să explodeze, băieţi, anunţa ultimul sosit de la Madrid. Atmosfera din stradă e minunată.

Cuprinsul primului număr al defunctei şi reînviatei reviste includea de obicei o analiză rău prevestitoare a catastrofalei situaţii din Spania, un eseu îmbâcsit (cu citate din Engels) în apărarea realismului, o masă rotundă (şi de plumb) despre angajarea scriitorilor, o antologie de poeme bolovănoase semnate de un nume mai mult sau mai puţin cunoscut, pe care (din întâmplare) Alvaro le păstrase într-un dosar:

Priveşte uşa spartă
a casei,
priveşte spărtura neagră
a patriei.

Ca unui frate îţi vorbesc
despre suferinţele mele,
despre sărmana mamă,
teribila Spanie.

Vai, Miguel, de-ai vedea
lumina întinată
şi stejarul despicat,
te-ar cuprinde jalea.

Sunt desculţ.
Se crapă de ziuă.
Absenţa ta mă doare,
Miguel, îmi sfâşie sufletul.

Paşii încă răsună
în piaţa pustie.
Se aude un tren. Cineva strigă
dinspre mlaştini.

Când va veni Santiago
să mântuie Spania,
moartea ta şi năzuinţele mele
îşi vor găsi Patria.

Proiectele acelea – examinate după trecerea atâtor ani – aveau de obicei o viaţă intensă, dar efemeră. Cel care lansase ideea revistei şi echipa viitorilor colaboratori lucrau febril nopţi întregi, rupându-şi din timpul liber pentru a merge fără folos la tipografii ori pentru a cere

zadarnic ajutoare, până în clipa inevitabilă în care, în chip misterios, lucrurile se împotmoleau, întâlnirile se răreau, fără ca cineva să ştie precis de ce, şi atunci plictiseala, indolenţa şi osteneala se instalau peste tot, motiv pentru care, unul după altul, uitau de făgăduieli şi întâlniri, întrerupeau corespondenţa, amânau la nesfârşit întâlniri importante şi decisive. Urma atunci o perioadă intermediară în care, în mod implicit, foştii viitori redactori se fereau să se întâlnească pe cât posibil, oarecum ruşinaţi de propria lor delăsare şi temându-se ca nu cumva reproşurile celorlalţi să-i silească să se justifice, iar după ce trecea această perioadă, şi după ce trecuse o bună bucată de vreme, se salutau din nou cu naturaleţe, fără a pomeni nicio vorbă despre revistă şi fără să se arate deloc surprinşi de faptul că ceilalţi nu suflau o vorbă – de parcă proiectul n-ar fi existat în realitate, fericiţi că se vedeau şi discutau despre câte-n lună şi în stele, complici în taină ai unei aventuri frustrate şi nemărturisite.

În felul acesta – şi într-un interval de timp relativ scurt – Alvaro făcuse parte, în calitate de critic de film, din consiliul de redacţie al revistelor intitulate *Cuadernos de Cultura, Hojas Libres, Futuro de España, Cuadernos Españoles, La Piel de Toro* şi altele cu nume acum uitate, a căror caracteristică esenţială consta în a nu fi fost publicate niciodată – în pofida risipei iniţiale de energie şi de talente – din pricina acestor imponderabile numite lene, descurajare, scepticism şi abulie pe care le produce umeda şi nesănătoasa iarnă pariziană – faleza de care se spărgeau pentru a dispărea valurile succesive de juvenil entuziasm iberic. Încetul cu încetul, pe măsură ce se rupeau rădăcinile care-l ţinuseră legat de copilărie şi de pământ, Alvaro simţise cum se formează pe pielea lui o crustă tare de solzi: conştiinţa inutilităţii exilului şi, în acelaşi timp, imposibilitatea de a se întoarce. Cei patru pereţi ai cafenelei doamnei Berger îl primiseră, ca pe atâţia alţi

proscrişi, pentru a-l devora şi a face din el un element în plus din primul strat geologic ce vorbea cu nostalgie despre Spania, pronunţa îngrozitor franceza şi discuta pentru a nu ştiu câta oară cu prietenii lui despre istorica necesitate a unei reviste. După câţiva ani, impermeabilizat acum ca şi membrii straturilor al doilea şi al treilea, învăţase să judece cu detaşare ironică încercările emigranţilor mai tineri şi într-o zi a cărei amintire îi rămăsese întipărită dureros în memorie – în care un grup de recent sosiţi elabora cu conştiinciozitate un nou proiect, s-a dus să caute în birou dosarul în care ţinea sumarele numerelor anterioare şi i l-a încredinţat cu un zâmbet.

În seara aceea, aşteptând-o pe Dolores în vestibulul Şcolii de Arte Frumoase, Alvaro a intuit cu perfectă limpezime că-şi pierduse pentru totdeauna tinereţea.

Ne adunasem trei: Tonet, mărunţelul Cordobez care era nelipsit la plajă, şi cel care vă vorbeşte, Francisco Olmos Carrasco, la ordinele dumneavoastră. În port, domnule judecător, toţi lucrăm curat, fiecare-şi face treaba lui, fără tertipuri şi ascunzişuri, şi alaltăieri, adică luni, Tonet Cordobezul şi mandea am făcut un chiolhan cu Manolo, un barosan din Tarragona care are vreo zece bărci şi are un vin din locul lui de baştină vârtos ca sângele de taur; acasă la Manolo, cum vă spun, când ai chef să bei poţi să bei cât doreşti şi nimeni nu rămâne flămând şi însetat, de-aia ipochimenul numit Gómez Molina, gălbejitul, adulmecă toate petrecerile şi se înfiinţează peste tot unde poate să bea pe degeaba, băgând zâzanie între oameni şi defăimând fetele pe motiv că nu-i desfac prohabul aşa cum vrea el, domnule judecător, vă jur că-i aşa, şi, cum vă spuneam, alaltăseară, adică luni, Tonet, Cordobezul şi mandea ne plimbam pe strada unde stă Manolo tocmai când el se întorcea acasă, şi aşa ne-am trezit toţi patru mâncând şi bând vin, iar Cordobezul avea chef de giugiuleli cu nişte

fetişcane, şi eu voiam să dansez un tangou, şi între noi era cea mai bună înţelegere, ca între oamenii mării, când se iveşte ipochimenul numit Gómez Molina, cu faţa aia a lui tuciurie care te bagă-n sperieţi, şi nici nu ştiu cum s-a aprins scânteia şi ne-am luat la harţă, domnule judecător, din pricina nenorocitului ăstuia, care n-avea ce căuta acolo şi venise nepoftit, şi care a început să facă glume proaste pe seama nevestei lui Manolo şi să spună snoave deşucheate, cum s-a obişnuit să-i spună soţiei lui, sărmana, cu care se poartă foarte urât, şi cum Manolo e prea cumsecade şi-i înghite mojiciile, eu, care-mi făceam sânge rău din pricina lui şi nu suport să-şi bată joc de el, mai ales când e cu nevastă-sa; cum vă spuneam, mă proţăpesc înaintea lui şi-i trântesc în faţă nenorocitului ăstuia, mai uşor, balaoacheşule, că mă calci pe bătătură, şi el, chiar dacă o dă înainte cu snoavele lui, se uită urât la mine şi-mi zice: tu aşteaptă-mă afară, ca să încheiem socotelile, dar Tonet şi Manolo ne despart şi ne continuăm petrecerea ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, până când Manolo se duce la culcare cu nevastă-sa, iar Tonet, Cordobezul şi cu mine ieşim în stradă, cu ipochimenul ăla care se ţine scai de noi, pe numele lui Gómez Molina, şi ne trezim că ne pofteşte să mergem cu el să mai bem ceva şi cum i-am zis că nu, face pe surdul şi stăruie să facă el cinste un rând într-o bombă din Barrio Chino, şi cu toate că-l ştiam că face urât la băutură şi nu vreau să am de-a face cu bădărani de teapa lui, ipochimenul o ţinea pe-a lui şi-i zice lui Tonet, voi, catalanii sunteţi nişte neisprăviţi, n-aveţi boaşe, nici mândrie, nici nimic, şi ca să nu se îngroaşe gluma şi mai tare, Cordobezul opreşte un taxi şi ne pomenim toţi trei înghesuiţi în maşină cu ipochimenul ăsta Gómez Molina, care e un vierme, în drum spre cartierul chinezesc, şi ce bine-am fi petrecut dacă n-am fi ajuns într-o cârciumă ordinară plină de pungaşi, prieteni, după câte se pare, cu Gómez Molina, oameni certaţi cu legea şi care

se ascund de autorităţi ştiind că au fost luaţi la ochi, iar acolo, chiar lângă Puerto de Santa Madrona, am băut câteva pahare în linişte şi pace, când ipochimenului, adică lui Gómez Molina, îi vine chef să cânte: chelneriţa, care ţine la slujba ei şi nu se teme să-i spună verde-n faţă, îi arată un afiş pe care scrie că e interzis clienţilor să cânte şi să danseze, dar pe tipul nostru îl apucă iarăşi pofta de cântat, şi atunci femeia îl ocărăşte, şi Gómez Molina îi înjură de mamă pe catalani, iar patronul, care pesemne e catalan, ne spune: vă scot în şuturi chiar acum pe toţi, pui de căţea ce sunteţi, chiar aşa a zis, să-mi fie cu iertare, domnule judecător; lucrurile au luat o întorsătură urâtă, ce mai, şi, ca să nu dăm de bucluc, am ieşit în stradă cu Tonet, când, ce să vezi, Gómez Molina vine şi el după noi şi iar începe să se ia de ei, că-i aşa şi pe dincolo, nişte cacăfrică, nu ştiu dacă mă-nţelegeţi, şi atunci mă uit la el şi-mi spun: ia-o mai uşor, că dacă-mi pun mintea cu tine îţi piere piuitul şi te pupă mă-ta rece, şi atunci ipochimenul scoate un şiş aşa de lung, şi eu, care luasem cu mine pentru orice eventualitate o sticlă de bere, i-o trântesc în cap ca să mă apăr, şi fără să fi avut timp să-i clintesc un fir de păr, jur pe ce am mai sfânt, aud ţignalul gardianului şi pe loc mă înhaţă doi poliţişti şi pun bulanele pe spinarea mea şi mă lasă lat, domnule judecător, mai mult mort decât viu, cu toate că eu, cu tot respectul datorat autorităţilor, le spun că nu, nu eu, că sunt nevinovat, că el a început, el, Gómez Molina, care i-a înjurat de mamă pe catalani... Şi când mă trezesc, nu-l văd pe Gómez Molina, nici pe Cordobez, acela de v-am spus că stă mai tot timpul pe plajă, nici pe Tonet, ci dau cu ochii de trei nenorociţi ca mine, închişi şi ei în chichineaţa în care ne aflam, ce-i, te doare, cumplit, zic, ai răbdare, că ăsta-i doar începutul, mie mi-au dat una în moalele capului şi nu m-am putut mişca opt zile, sunt nevinovat, zic, vinovat e un ticălos care-i înjura de mamă pe catalani, dar nimeni nu voia să

mă asculte şi, cum toţi trei tac, îl întreb pe unul dintre ei: tu de ce eşti aici, iar el îmi zice: m-au prins cu un pachet de marijuana pe strada San Rafael, şi tu, eu, îmi răspunde blondul, eram cu nişte franţuzoaice şi cu doi prăpădiţi care făceau pe ei de frică şi un tip din poliţia secretă m-a prins fără acte şi m-a adus aici, al treilea, cu înfăţişare de fătălău, nu-mi răspunde, eu îl mai întreb o dată şi zice că n-a făcut nimic, trebuie să fie o greşeală, greşit eşti tu, zice ăla cu marijuana, că te văd la coadă la cinema mai fandosit şi sclifosit ca mă-ta, şi tocmai când începeam să-mi plâng iarăşi de milă văd că cineva deschide uşa şi apare un ins mai nenorocit ca mine, futu-i mama mă-sii de viaţă, zice, că n-am parte decât de necazuri şi toţi mă ţin în şuturi, ţi-au legat boaşele de gât în chip de cravată, asta ţi-au făcut, eu dormeam pe Ramblas pe o bancă, nu făceam nimic, şi nemernicii m-au luat în primire cu bulanele, asta o să te-nveţe să dormi în patul tău ca toţi oamenii, zice ăla cu marijuana, nu vezi că golanii care dorm pe stradă fac impresie proastă în ochii turiştilor, că doar acum ce mai, când nici nu te-aştepţi ne primesc ăştia în Piaţa Comună, în Cloaca Comună, unde te-aş băga pe tine, zice ăla cu rana, şi uşa se deschide din nou şi intră un ţigan beat mort cu hainele încleiate de vărsături, vreau să vorbesc cu domnul comisar, zice fantele, mi-a spus să-l caut ca să stăm de vorbă, zi-i că am ceva foarte important să-i spun, nu-ţi face griji, îngeraşule, zice ăla cu marijuana, stai liniştit şi aranjează-ţi frumos buclele şi dă-ţi cu coldcremă pe faţă că vin reporterii să te tragă-n poză din faţă şi din profil pentru jurnalul de actualităţi dacă nu ţi-au făcut fişă data trecută, filfizonule, şi pe ţigan îl podideşte plânsul, şi atunci ăla cu marijuana se apropie binişor de el pe la spate şi face nişte mişcări înainte şi înapoi dând în acelaşi timp din coate ca şi cum ar vrea să-l încalece, lasă-mă-n pace, zice tinerelul, vreau să-l văd pe domnul comisar, cât timp o să ne mai ţină aici, zice ăla cu franţuzoaicele, nimeni nu-i

răspunde, şi tinerelul începe să izbească în uşă cu pumnii, iar ăla cu marijuana zice că la nouă vin să ne ia cu camionul ca să ne ducă la comisariat, de ce la comisariat, ca să ne facă fişe, zice ăla cu marijuana, întâi te trag în poză şi pe urmă te pun să cânţi la pian... Când mă trezesc e trecut de nouă şi mă doare tot corpul, şi gardianul deschide uşa şi coborâm în stradă doi câte doi cu cătuşe la mâini, camionul e plin, şi când intrăm noi cei dinăuntru vociferează şi ne înjură de mamă, şi un tip sulemenit şi cu floare la butonieră arată cu degetul spre tinerel, ia te uită cine-i aici, zice, ăsta-i Fabiola în carne şi oase, şi când porneşte camionul ne hurducă pe toţi, deşi suntem înghesuiţi ca sardelele, şi cătuşele îmi intră în carne, şi la fiecare oprire mai ridică alţii ca noi, şi-i îndeasă, şi n-avem aer, nu mai împingeţi, nenorociţilor, zice ăla cu marijuana, iar la comisariat ne pun pe trei rânduri, alinieee-rea, şi ne iau pixurile, şireturile de la pantofi, ceasurile şi curelele, unde-i domnul comisar, zice tinerelul, şi când coborâm în subsol, dăm de un băieţandru care merge de-a buşilea, sprijinit de subsuori de doi poliţişti, cum l-au pocit, măiculiţă, e tot o rană, ne spune ăla cu marijuana, ăsta-i student, alaltăieri au pescuit câţiva în faţa barului Canaletas, şi gardianul ne îmbrânceşte în temniţă, şi mă agăţ de gratii, sunt nevinovat, zic, vinovat e ticălosul de Gómez Molina, care era beat şi i-a înjurat de mamă pe catalani...

Într-una din primele dăţi când se ducea la cafeneaua doamnei Berger, Alvaro a fost invitat la un miting organizat de vechile partide republicane, al cărui scop era, după cum a citit într-o broşură tipărită în condiţii modeste la un aparat de copiat, «elaborarea unei politici de bună înţelegere şi acţiune comună care să pună capăt imediat şi pentru totdeauna funestelor disensiuni interne create de exil». Convocarea era sprijinită de douăzeci de

personalităţi cândva foarte cunoscute, reprezentând, la rândul lor, grupări precum Stânga Republicană, Partidul Republican Federal, Uniunea Republicană, Stânga Catalană, Partidul Republican din Galicia şi chiar o Alianţă Democratică Valenciană Secţia Externă (ceea ce îngăduia să se presupună existenţa nebănuită a unor complexe, subtile şi misterioase ramificaţii ale sus-numitei organizaţii în interiorul acelei provincii).

Timp de câteva ore Alvaro rătăcise dintr-un capăt într-altul al Cartierului Latin în compania unei onirice şi nebuloase făpturi olandeze îndrăgostită de alcoolul normand, arta africană şi ştiinţele oculte pe care o cunoscuse întâmplător la o coadă în Foyer de Sainte-Geneviève şi care, între două pahare de *p'tits calva* şi într-o limbă cu totul de neînţeles, îl târâse, rând pe rând, la Cinemateca de pe rue d'Ulm (chiar în momentul în care se închidea casa), la o conferinţă de la Club de 4 Vents despre «La cybernétique et l'homme moderne»[34] (în timpul căreia fata a tras un pui de somn, şi pe urmă a aplaudat intempestiv când s-a trezit, întrerupându-l pe vorbitor în mijlocul discursului) şi o întrunire organizată de U.N.E.F. pentru a protesta împotriva mesei insuficiente de la cantinele studenţeşti (manifestaţie dispersată de Prefectura Poliţiei cu lovituri, pietre şi bâte, care a avut darul de a o scoate din toropeală) înainte de a-l duce într-un ciudat cenaclu literar plin de palizi tinerei cu ochi de gazelă şi a dispărea în sfârşit, în mod brusc şi definitiv, lăsându-l faţă în faţă cu o redutabilă doamnă de vreo şaizeci de ani, cu gene false şi părul oxigenat, care, după un forţat schimb de zâmbete şi după ce încercase zadarnic să-l abordeze cu un «et vous écrivez aussi, sans doute»[35], când a aflat naţionalitatea lui Alvaro a exclamat surprinsă

34 Cibernetica şi omul modern (lb. fr.).

35 Şi dumneavoastră scrieţi, fără îndoială (lb. fr.).

şi încântată «Ah, c'est bien d'être Espagnol» [36]cufundându-l, dintr-odată şi în chip iremediabil, într-un dezolant abis de angoasă, confuzie şi perplexitate.

Restul – trecerea obligatorie pe la cafeneaua doamnei Berger şi după aceea participarea la mitingul partidelor republicane – fusese consecinţa logică a unei după-amieze ce începuse sub auspicii atât de nefericite. Fără să ştie prea bine cum – cu trupul încă înfierbântat în urma paharelor de *p'tits calva* – Alvaro s-a trezit, când şi-a mai venit în simţiri, în uşa unui local aparţinând Academiei de Ştiinţe din Paris, în vestibulul căruia trona bustul prăfuit al unui bărbat distins cu jachetă şi perucă, sub care se afla inscripţia: «Georges Louis Leclerc de Buffon, Montbard 1707 – Paris 1788». Alţi spanioli, înfofoliţi cu paltoane şi impermeabile puţintel roase, aşteptau parcă sosirea unor întăriri fără a se hotărî să intre încă în neprimitoarea şi recea sală de conferinţe, împodobită, pentru acea împrejurare, cu drapelul roşu, galben şi violet al Republicii din 1931.

Alvaro a luat loc într-unul din locurile libere din primele rânduri şi şi-a plimbat privirea de jur-împrejur. Persoanele din asistenţă – vreo sută, poate mai mult – depăşiseră limita vârstei mature, şi Alvaro a situat media lor de vârstă la limita de şaizeci de ani. Îi cunoştea din vedere pe câţiva fiindcă îi întâlnise la cafeneaua doamnei Berger: bătrânul colonel Carrasco, care ţinea socoteala minuţioasă a salariului său din aprilie 1939, recalculat potrivit creşterii progresive a costului vieţii, rod al devalorizării pesetei şi avansării lui la gradul de general de corp de armată, în conformitate cu promovarea normală a categoriei sale, pentru ziua în care avea să se restabilească în sfârşit legalitatea republicană; un fost ministru al Marinei Comerciale al Guvernului în exil despre care bârfitorii din cafenea susţineau că are acasă o superbă flotilă de nave de

36 Ah, e bine să fii spaniol (lb. fr.).

jucărie pe care o lansa la apă solemn în baie, doi anarhişti aragonezi prieteni din copilărie de-ai lui Durruti. Când l-au recunoscut, l-au salutat cu o înclinare a capului. Originea socială şi profesia celorlalţi erau greu de stabilit. Cei doi domni din primul rând erau îmbrăcaţi cu grija dichisită a unor comis-voiajori. Lângă Alvaro stătea un bătrân care-şi scotea un muc din nas cu o batistă roşie. Mai erau acolo câteva femei şi un tânăr încotoşmănat într-o scurtă de catifea reiată.

În clipa în care s-au aprins luminile de la tribună cineva a aruncat din spate un pachet cu manifeste care au căzut ca ploaia peste restrânsa asistenţă, în timp ce, profitând de zăpăceala care s-a stârnit, făptaşul se strecura spre ieşire. Alvaro înşfăcase o foaie din zbor şi a citit: «SĂ NU ACCEPTĂM MANEVRA DE DEZBINARE». În acelaşi timp s-a auzit un zgomot de paşi grăbiţi şi câţiva dintre cei de faţă s-au ridicat şi au alergat după fugar, iar un individ cu glas puternic se căţăra pe estradă cu o vioiciune neobişnuită pentru anii lui şi îndemna publicul să-şi păstreze sângele-rece: «Doamnelor şi domnilor, tovarăşi, vă rugăm din suflet să scuzaţi acest regretabil incident care, din nefericire, nu e fapta unui individ izolat, ci a unui grup de politicieni venali ce-şi văd ameninţată situaţia comodă de expectativă şi inactivitate de iniţiativa noastră de a restaura spiritul iniţial de bună înţelegere şi prietenie între forţele cele mai autentice ale exilului». Au răsunat câteva aplauze – foarte puternice, ca pentru a compensa faptul că erau puţine – iar vecinul lui Alvaro s-a urcat cu picioarele pe scaun şi a repetat de câteva ori: «E o provocare inadmisibilă». Colonelul Carrasco perora cu însufleţire în mijlocul unui grup de doamne şi-l ameninţa cu bastonul pe făptaşul acelei mişelii. Fostul ministru şi anarhiştii aragonezi se alăturaseră nucleului de urmăritori şi vociferau. «Liniştiţi-vă, domnilor, liniştiţi-vă, nu contenea cu sfaturile bărbatul de pe estradă. Actul de

vandalism la care am asistat nu trebuie să tulbure seninătatea spiritului nostru şi nici să ne facă să răspundem la violenţă cu violenţă. Motivul prezenţei noastre în această sală constă în dorinţa de a rupe cercul vicios de vrajbă şi gâlceavă care paralizează forţele politice din exil, pentru a oferi eroicului popor spaniol ceea ce de douăzeci de ani aşteaptă de la noi, adică o platformă unitară care să excludă elementele separatiste ce trag foloase din sângele şi suferinţele maselor pentru...»

Aplauzele zgomotoase ale publicului l-au împiedicat să continue. Pe estradă apăruse un omuleţ mărunt, chel, cu ochelari, escortat de alţi doi bătrâni îmbrăcaţi în haine negre ca şi el şi, în timp ce ultimii sosiţi din vestibul se strecurau pe furiş în sală, bărbatul cu glas tunător s-a întors zâmbitor spre cei trei şi a anunţat: «Avem printre noi pe unul dintre marii făuritori ai Constituţiei din 1931, luptător neînfricat pentru invincibila cauză republicană, faimosul polemist cunoscut în întreaga lume, distinsul domn Carnero». Aplauzele au răsunat şi mai puternic, iar domnul Carnero a salutat în dreapta şi în stânga înainte de a se instala la pupitru şi a scoate un maldăr de hârtii din buzunarul de sus al sacoului. Bărbatul cu glas tunător a aşteptat să se facă din nou linişte şi a trecut la prezentarea oratorului. Şi-a început discursul spunând că oratorul n-avea nevoie de nicio prezentare, fiindcă era vorba despre un om iubit şi admirat de toţi pentru nobleţea lui sufletească şi claritatea de cristal a ideilor sale. Domnul Carnero, născut în sânul unei familii foarte sărace din provincia Orense, cunoscuse din copilărie suferinţele şi nedreptăţile impuse diferitelor naţionalităţi spaniole de puterea feudală a unei monarhii obscurantiste şi retrograde. Domnul Carnero a lucrat pământul de la opt la cincisprezece ani pentru a uşura situaţia dramatică a părinţilor săi şi învăţase să citească şi să scrie mulţumită bunăvoinţei şi sprijinului de care s-a bucurat din partea lui

Eliseo Sánchez, învăţător de ţară adept al ideilor de libertate care, pe când tânărul Rafael nu împlinise încă doisprezece ani, i-a pus în mână o carte a neuitatului Bakunin, a cărei lectură a însemnat o adevărată revelaţie pentru băiat, episod magistral povestit chiar de domnul Carnero în cartea sa de amintiri *Cum s-a călit un luptător*, tipărită în Mexic şi difuzată într-o mulţime de ţări. Începând de la acea dată domnul Carnero pătrunsese cu mare stăruinţă şi profunzime în opera celor mai importanţi autori şi publicişti revoluţionari intelectual pentru lupta pe care avea să-i călăuzească viaţa. La optsprezece ani, abia sosit la Madrid, fără alt bagaj în afară de mâinile lui bătătorite de muncitor cu sapa şi inima lui înflăcărată de patriot, face cunoştinţă pentru prima dată cu umezeala temniţelor de sub regimul monarhic. Domnul Carnero visează o Spanie fără lanţuri şi la ameninţările brutale ale zbirilor lui Maura răspunde cu neînfricarea lui de luptător hotărât şi integru, într-o luminoasă scenă reprodusă în primul volum al Memoriilor sale pe care toţi cei de faţă şi-o aduc aminte fără îndoială. La douăzeci şi trei de ani, domnul Carnero publică în ziarul *La Batalla* un articol violent în care denunţă fără cruţare crimele săvârşite de biserică împotriva cauzei poporului spaniol şi, de atunci, biografia lui şi rodnica lui activitate de publicist se contopesc într-o singură existenţă închinată triumfului idealurilor republicane şi libertăţii. Tot restul, lupta lui împotriva dictaturii lui Primo de Rivera, rolul strălucit jucat în momentul proclamării Republicii din 1931, neobosita lui opoziţie faţă de rebeliunea pretoriană din 1936, mai întâi în tranşee şi apoi în exil, sunt acum de domeniu public, căci gloria domnului Carnero nu cunoaşte limite şi graniţe, şi chiar autorul a descris toate acestea, ca să dea un exemplu şi o îndrumare pentru noile generaţii, în scrierea sa multlăudată de critica cea mai exigentă din întreaga lume *Noaptea întunecoasă a Spaniei*. De aceea

prezenţa domnului Carnero în sală constituie prin ea însăşi un simbol. Un simbol al Spaniei înflăcărate şi fraterne care va fi neîndoielnic Spania de mâine în ziua în care forţele din exil vor hotărî să se unească pentru a elibera naţionalităţile spaniole de despotica şi sângeroasa dictatură ce le subjugă.

A răsunat o nouă şi prelungă salvă de aplauze, iar domnul Carnero a salutat publicul cu o uşoară plecare a capului, şi-a potrivit cu grijă ochelarii pe nas şi a căutat ceva în vraful de hârtii pe care-l pusese pe pupitru.

«Doamnelor şi domnilor, a spus cu un glas atât de puternic, încât, timp de câteva clipe, Alvaro a avut impresia că vorbea în faţa unui microfon. Cronicarii povestesc că, la o vârstă înaintată, Michelangelo a fost văzut într-o zi de ianuarie mergând pe străzile Romei ţinându-se de ziduri. A fost întrebat unde se duce înţepenit de ani şi de frig; a răspuns pe un ton cât se poate de firesc: merg la şcoală, ca să văd dacă pot învăţa ceva. Joaquín Costa, divinul Maestru, sexagenar acum şi schilodit de mielită, a fost invitat la Madrid ca să facă un raport în Camera Deputaţilor împotriva uneia dintre legile infame pregătite de spiritul îngust al adepţilor lui Maura. Chiar de la gară şi înainte de a merge să se spele pe faţă la restaurant, sublimul invalid a fost dus la Ateneu, unde prietenii l-au găsit cufundat într-un vraf de cărţi...» După ce a trecut primul moment de surpriză, Alvaro a tras cu coada ochiului la reacţia celor de faţă, toropit încă de pe urma oboselii şi mahmurelii provocate de paharele de *p'tits calva.* Autorul prezentării şi cei doi însoţitori ai domnului Carnero se aşezaseră în dreapta estradei şi ascultau curgerea lentă a discursului cu o expresie de linişte extaziată. Alături de Alvaro, bătrânelul cu eşarfă roşie zâmbea şi el cu aceeaşi încântare. Colonelul Carrasco asculta împietrit de atenţie, cu mâinile sprijinite de măciulia bastonului său cu şiş. Cele două vecine ale sale

dădeau din cap a încuviinţare şi, din când în când, schimbau priviri duioase de complicitate. Simţindu-se exclus de la acea comuniune frăţească, Alvaro a spionat din nou cu coada ochiului chipul transfigurat al fostului ministru al Marinei Comerciale, privirea respectuoasă a anarhiştilor aragonezi, rictusul de beatitudine al tânărului cu jachetă lungă de catifea reiată. În sala răvăşită tăcerea era serafică, aproape euharistică, şi glasul răguşit al domnului Carnero tremura în aer rând pe rând melodios, incisiv, grav, dramatic, zeflemitor: «Inteligenţa dumitale e lipsită de delicateţe», i-a spus cândva lui Luis Bonafoux un cititor fandosit cu grimase de elev al unui colegiu iezuit. La care uriaşul portorican al insulei antiliene şi al cafenelei cu acelaşi nume din Puerta del Sol: «Important pentru mine e să am o minte luminată cu viziune amplă şi capacitate de pătrundere, iar restul mă lasă rece». Restul, într-adevăr, se străduieşte omul să-l dobândească ori îl primeşte de pomană. Julio Ferry zicea că atunci când ai geniu întotdeauna ajungi rău. «Inerţia şi apatia nu sunt dovezi de bunătate, ci de renunţare şi demisie: adică, de negare de sine şi evitare a celorlalţi; de a face eschive de toreador în faţa moralei şi a da dovadă de lipsă de respect faţă de împrejurări. Cronicarul politic trebuie să posede temperamentul goticului flamboaiant şi al unei păduri tropicale. Trebuie să poată contopi permanent într-o îmbrăţişare strânsă gândirea şi sentimentul. Şi să pornească de la premisa că politica e o activitate militară şi militantă. Simetriile delicate, dichiselile afectate sunt potrivite la un salon de coafură ori la o sindrofie de maimuţe sulemenite. Sunt de prisos însă în arenă sau pe un ring, unde se discută problemele de care depinde uneori soarta unui secol sau a unei ţări şi acum chiar a unui întreg eşantion zoologic din arca lui Noe...» Publicul asculta în extaz, iar Alvaro i-a examinat din nou pe cei trei bărbaţi de pe podium, colonelul Carrasco, bătrânelul cu

eşarfă roşie, fostul ministru al Marinei Comerciale, anarhiştii aragonezi şi tânărul cu jachetă lungă de catifea reiată, înainte de-a întoarce la rândul său ochii şi a se lăsa în voia efluviului magnetic al discursului, nespus de fericit de acel neaşteptat prilej de a se integra într-un univers de neînţeles, dar real, după eşuatele sale incursiuni la coada de la un cinematograf, la o conferinţă despre cibernetică, la mitingul studenţesc al U.N.E.F. şi la extravagantul salon literar, cu stomacul, fruntea şi ochii impregnaţi de *p'tits calva,* aflându-se pe aceeaşi lungime de undă cu acele femei şi acei bărbaţi cuprinşi de admiraţie, respect şi atenţie care zâmbeau tainic, dădeau aprobator din cap şi se observau reciproc cu complicitate, legănat de glasul bine timbrat şi modulat al oratorului: «Drumul drept şi sigur pentru a ajunge unde voia Claret nu e acesta. Brahmanul contemplativ ce aspiră să mântuiască miriade de fiinţe ce atârnă de ombilicul său şi-a greşit drumul. Calea pentru a forţa mersul Istoriei ne-o dau reacţiile viscerale, nu vorbele.

În urmă cu un pătrar de veac o mână de oameni inimoşi au vrut să repete în Spania minunea săvârşită de Moise, când a lovit stânca vrăjmaşă cu bagheta magică a tuturor vracilor şi a făcut să ţâşnească din ea un izvor de apă vie. Mai mult decât proroci şi ghicitori în palmă, spaniolii aceia erau personaje ale lui Meunier. Porneau de la ideea că vorbele sunt ca nişte seminţe; că a vorbi e un act semnificativ şi a scrie înseamnă a acţiona. Cu bagajul acestui decalog inovatorii la care ne referim s-au înhămat la treaba anevoioasă de a schimba cursul istoriei din ţara noastră. Panorama care se întindea în jurul lor nu era dătătoare de optimism, totuşi, solul era un gheţar; cerul, o negură împietrită; aerul pe care-l trăgeai în piept, un mesager al pneumoniei. Ţăranii din generaţiile anterioare, sătui să se tot lupte cu un pământ nerodnic, azvârliseră cazmalele şi stăteau cu mâinile-n sân... Miracolul se

petrecuse până la urmă, şi Alvaro, cu ochii deschişi spre fericirea lui interioară de nedescris, se simţea legănat şi răsfăţat, pătruns şi posedat, pur şi simplu învăluit de glasul persuasiv al domnului Carnero, cu intima şi ameţitoarea certitudine de a se şti membru al unei colectivităţi umane bazată pe un pact solid, chiar dacă era necunoscut, deplângând doar faptul că neguroasa fată olandeză nu era acolo pentru a încununa acel banchet al păcii, prieteniei şi camaraderiei cu chezăşia prezenţei sale salutare şi diafane, vegetale şi reparatoare. «O Monarhie doldora de făgăduinţe măgulitoare – continua să peroreze glasul –, restaurată în orice nou oraş Sagunto, înainte de orice liber, clar şi chibzuit răspuns al corpului electoral, adică al oricărei populaţii majore şi de ambe sexe e pur şi simplu inadmisibilă. Ar fi o bătaie de joc pe care, după tot ce a suferit spaniolul de rând nevoit să accepte ştirbirea demnităţii lui de om şi de cetăţean, n-o va putea suporta niciodată. De aceea e mai bine să rămânem în impasul de azi, care, oricâte dezavantaje ar prezenta, poate suscita nelinişti interne şi ajutor din afară, în stare să accelereze remedierea situaţiei. Altminteri, menţinând o situaţie politică în fond identică, ar creşte înăuntru şi în afara ţării nemulţumirea paralizantă a înşelătoriei. Ar fi lovitura de graţie dată oricărei speranţe de autentică şi democratică normalitate. Şi doar facem destul şi aşa, republicanii care, de dragul păcii şi dând frâu liber voinţei Naţiunii, dintr-un respect strict pentru jocul democratic şi eliberator, am renunţat la prioritatea absolută care în principiu ne revine şi am acceptat să ne înfăţişăm, în condiţii de paritate cu alt regim, în faţa tribunalului constituant al Naţiunii pentru a obţine din partea lui, aşa cum sperăm, confirmarea dreptului nostru...». În momentul acela nu mai avea nevoie să deschidă ochii şi să-şi plimbe privirea pe deasupra auditoriului, fiind sigur că ar fi citit pe chipul celor trei bărbaţi de pe estradă, al bătrânelului cu eşarfă roşie şi al

fostului ministru al Marinei Comerciale, fermecat şi el cu totul de melodioasa psalmodiere ce se desprindea de pe buzele oratorului, precum spectatorul neofit al unei iniţieri rituale ori al unei reprezentaţii într-o limbă necunoscută, mulţumit că a putut să-şi încheie ziua printr-un act de fraternitate de neuitat, în pofida gustului neplăcut lăsat de *p'tits calva* şi regretabila absenţă a tinerei olandeze, pe care ar fi dorit s-o strângă în braţe cu pasiune, pe când domnul Carnero, cu gesturi largi şi hotărâte, îşi urma neobosit discursul său elevat şi paradisiac: «Trebuie să ne stabilim imediat în curata şi preaiubita noastră Republică. Dacă asta e imposibil, din pricina unor presiuni politice, atunci, înainte ca ţara să poată hotărî în linişte, trebuie să ieşim din impas cât mai repede. Încotro ne îndreptăm? o să mă întrebaţi... Spre o situaţie care, neputând fi deocamdată nici Monarhie, nici Republică, neputând să aibă o formă instituţională precisă, trebuie să fie obligatoriu interimară, tranzitorie, consacrată exclusiv restabilirii unei esenţiale şi generice ordini democratice în perioada la sfârşitul căreia poporul, în mod paşnic, conştient şi liber, va putea să-şi aleagă, odată cu forma instituţională pe care o va socoti mai potrivită, reprezentanţii care să-i dea contur, s-o articuleze şi s-o instaureze trainic, la lumina zilei şi în acord cu voinţa ţării...».

Transportul la înălţimi dumnezeieşti – Serafim, Heruvim, Tron, Stăpânire, Principe, Putere şi Virtute împreună – Alvaro nu băgase de seamă când se deschisese larg uşa – cu ochii din fericire închişi şi gustul amar în gură din pricina acelor *p'tits calva* – până când paşii pe care a început să-i audă au dobândit o intensitate alarmantă şi, la fel ca ceilalţi oameni din sală, şi-a întors capul pentru a descoperi cu revoltătoare uimire un grup de indivizi care, strigând din toate puterile «Jos sectariştii» şi «Mumii de muzeu», încercau să-şi croiască drum spre podiumul unde

domnul Carnero vorbea fără să fie auzit, dărâmând scaune şi împrăştiind prospecte pe foi volante ce cădeau peste asistenţă, în mijlocul unui asurzitor vacarm de ţipete, insulte, îmbrânceli şi pumni.

— La pensie!

— Asta-i o nelegiuire!

— Separatiştilor!

— Afară, neruşinaţilor!

— La Muzeu cu voi!

Vacarmul de glasuri sporea, şi Alvaro, luat de valul combatanţilor, a întrezărit figura maiestoasă a colonelului Carrasco, care, cu prestanţa unui ofiţer abia ieşit de pe băncile Academiei Militare, învârtea vitejeşte în faţa duşmanului impunătorul său baston cu şiş. Publicul forma o baricadă pe coridor şi, renunţând să ocupe tribuna, invadatorii s-au repliat încet-încet îndreptându-se spre ieşire. Bătrânul cu eşarfă roşie îl prinsese pe unul de grumaz şi-l zgâria îngrozitor cu unghiile mâinilor lui zbârcite şi slăbănoage. În uşă a avut loc un ultim schimb de pumni şi înjurături, urmat de o nouă şi bogată ploaie de prospecte.

Înainte de a dispărea cu totul, cineva a azvârlit cu un ou clocit care s-a spart cu o precizie uimitoare şi, după ce a descris o parabolă perfectă, s-a izbit de vraful de hârtii ce acopereau severul şi aproape liturgicul pupitru al conferenţiarului.

Domnul Carnero şi-a plecat capul covârşit parcă de acel dezastru liniştit. După expulzarea agresorilor, oamenii strigau şi discutau fără să ţină seamă de cuvintele liniştitoare ale autorului prezentării, care, cu gesturi şi invocări patetice, îi îndemna să-şi păstreze calmul.

— Tovarăşi... Spiritul de concordie ce însufleţeşte această zi măreaţă...

— Constituţia din 1931 e literă moartă, striga fostul ministru al Marinei Comerciale, cocoţat pe un scaun. Dacă

vrem să renaştem din cenuşa trecutului...

— Poporul spaniol are cuvântul.

— Erorile noastre ne obligă să...

— Numai unitatea naţională ne va permite să răsturnăm...

Larma creştea necontenit şi câţiva oratori se interpelau cu strigăte, gesticulau plini de importanţă şi expuneau de la tribune improvizate programe politice diferite şi contradictorii. Autorul prezentării bătea din palme într-o ultimă şi disperată încercare de a se face auzit şi a profitat de o clipă de linişte pentru a proclama cu glas dramatic:

— Să fim sinceri... Emigraţia n-a avut lideri de anvergură care să poată aduna în jurul lor forţele dezorientate şi risipite care...

— Cum să nu aibă lideri!

Cuvintele acestei întreruperi au răsunat ca un tunet, şi Alvaro a văzut un bărbat de vreo şaizeci de ani care, cocoţat şi el pe un scaun, îşi arăta indignarea cu o serie rapidă de gesturi şi atitudini caracteristice pentru un om obişnuit să se exprime corect în public.

— Dar eu ce sunt?

Toţi tăceau, ascultându-i glasul poruncitor şi, cu privirea tulbure, Alvaro s-a uitat cu băgare de seamă la pumnul lui strâns şi venele umflate şi albastre de la tâmple.

— Eu, care în alegerile parlamentare din 1933 am obţinut în circumscripţia mea din Manzanares o majoritate de şase mii cinci sute de voturi faţă de candidatul reacţiunii sprijinit de...

O râgâială provocată de *p'tits calva* mai puternică decât celelalte îl silise să dea fuga în vestibul şi, fără a mai avea timp să ajungă la toaletă, Alvaro a vomitat timp de câteva minute bune cu fruntea sprijinită de soclul ce susţinea bustul lui *Georges Louis Leclerc de Buffon, Montbard, 1707 – Paris, 1788* sub privirile compătimitoare ale unei femei bătrâne îmbrăcate în negru, ce arăta de parcă ar fi

făcut parte din *l'Année du Salut,* care – nimerită din întâmplare în sala Academiei de Ştiinţe, şi căutând ieşirea cât mai repede, speriată cum era de neînţelesul şi zgomotosul spectacol – îl bătea prieteneşte pe umăr repetând cu un inconfundabil accent rusesc: «Alors, jeune homme, ça ne va pas?»[37].

Îşi dăduseră întâlnire la cafeneaua din colţ, la câţiva metri de casa avocatului. Când au sosit Artigas şi Paco, Antonio se plimba în sus şi jos pe trotuarul de vizavi fumând nerăbdător o ţigară. Când i-a zărit le-a făcut semn cu mâna în chip de salut şi a traversat strada. Impermeabilul său de culoare închisă şi servieta îi dădeau un aer caricatural de conspirator.

— Dac-aş fi poliţai, te-aş aresta pe loc ca suspect, i-a spus Paco. Nu puteai să te îmbraci altfel?

— Cum naiba vrei să mă-mbrac?

— Ai fi putut cel puţin să te tunzi… Cu mutra ta de peşte, o să pui copoii pe urmele noastre.

— Am o înfăţişare complet nevinovată, a spus Antonio. În autobuz erau doi poliţişti chiar lângă mine, şi eu m-am distrat scoţând din servietă foaia cu semnături. Chiar sub nasul lor.

— Mai distrează-te tu aşa şi-o să vezi ce păţeşti. Dacă te înhaţă, te rad în cap, poţi fi sigur.

— Ce se mai ştie de Enrique? a întrebat Artigas.

— Nimic.

— Sora mea s-a dus s-o vadă pe maică-sa şi ştii ce i-a spus? l-a întrebat Artigas privindu-l ţintă în ochi. I-a intrat în cap că numai tu eşti vinovat şi nimeni n-o poate clinti din convingerea ei.

— Eu, vinovat?

— Da, tu. I-a împuiat capul timp de trei ore cu merele rele ce strică merele bune şi cărţile care smintesc mintea

37 Ce-i tinere, te simţi rău? (lb. fr.)

omului... Soră-mea spune că-i venea să se urce pe pereţi, nu altceva.

S-au aşezat la tejgheaua barului şi Paco a comandat trei cafele.

— Ai recuperat maşina de scris?

— Da.

— Trebuie să facem imediat câteva copii. Dacă mai semnează cineva, o să-l adăugăm pe urmă.

— La unu am întâlnire cu Gasparini.

— Eu o să-i trimit textul lui Alvaro, pentru ziarele franţuzeşti.

— Alvarito... a spus Antonio. Tare-aş vrea să ştiu pe unde naiba umblă... Când pleacă, numai cu ogari îi poţi lua urma.

— Ăsta nu-l mai cunoaşte nici pe taică-su, a spus Artigas. Un tip de la Facultate zicea c-a fost la el acasă şi că l-a văzut cum se trezeşte beat-mort.

— Nu mai ştie pe ce lume se află, a spus Paco. Parisul l-a zăpăcit de tot.

— Destul. Nu-l mai forfecaţi atâta... Ce ştiţi voi?

— Nu crezi? a întrebat Artigas. Avem dovezi. Paco era de faţă când a povestit chiar el. Nu-i aşa?

— Bine, bine... De ce-am venit aici? Să ne întâlnim cu tipul ăsta ori să-l criticăm pe Alvaro?

— Ai dreptate, a spus Artigas. Grăbiţi-vă, dacă nu vreţi s-ajungem prea târziu.

Paco a plătit cafelele şi, când au ieşit în stradă, a arătat cu degetul o bancă de lemn.

— Eu o să v-aştept aici, a spus.

— De ce?

— Parcă suntem o delegaţie. E destul să meargă doi.

— Tu mereu speli putina, a spus Artigas.

— Dacă vrei să rămâi tu, n-ai decât. Merg eu cu Antonio.

— Nu. O să ne ducem Artigas şi cu mine. Aşteaptă-ne tu aici.

I-a urmărit cu privirea până când au dispărut în intrândul porticului. Publicul trecea liniştit pe promenadă şi, la intersecţie, un poliţist postat în refugiu dirija circulaţia redusă cu gesturi solemne şi teatrale. Paco a examinat, rând pe rând, o doică ce purta un coşuleţ de prunc, două doamne cu broboade şi cărţi de rugăciuni ce-şi şopteau la ureche cine ştie ce taine, întorcându-se de la biserică, un bătrânel îmbrăcat foarte îngrijit cu baston cu mâner de argint. Oamenii păreau încântaţi că se pot bucura de viaţă, cu liniştita siguranţă pe care ţi-o dă faptul de a te şti la adăpost de orice surpriză, locuitori ai unei lumi fără început şi fără sfârşit, necontenit repetată la infinit. După câteva clipe de şovăială, s-a aşezat pe bancă şi şi-a aprins o ţigară Rumbo. Alături de el, un omuleţ cu o gabardină roasă se uita atent la titlurile articolelor din ziar: «Manolo Cuevas şi Carlos Ribero au fost răsplătiţi cu urechile taurilor la San Sebastian de los Reyes». Îşi închipuia chipul în acelaşi timp preocupat şi mâhnit al lui Tusquets când avea să afle scopul vizitei sale: «Noi, spaniolii, suntem incorigibili, crede-mă». Pe trotuarul de vizavi o femeie de moravuri uşoare, după toate aparenţele, ducea de mână un copilaş blond, îmbrăcat după ultima modă. La un semnal al poliţistului automobilele ce coborau spre piaţa Cataluña au lăsat să treacă două taxiuri ce veneau din stânga intersecţiei. Omuleţul continua să stea cu nasul afundat în ziar: «Manolo Orejas (urechi) şi Carlos Reyes au primit borduri (riberos) la San Sebástian de las Cuevas». O pereche de îndrăgostiţi, un băieţandru cu o ladă de sticle, o altă doică în uniformă împingând un cărucior. Prostituata cu copilul dispăruse într-o mercerie. În refugiul de la răscruce poliţistul de la circulaţie gesticula cu mişcări ţepene de marionetă. «Sebastián Cuevas şi Manolo Ribero au primit regi (reyes) la San Carlos de las Orejas (urechi)». Tolănit în fotoliu, cu un pahar de coniac Carlos I în mână, avocatul medita la

destinul jalnic al compatrioţilor săi: «Totul e inutil, prieteni... Sărmana Spanie!». Cei doi poliţişti cu pistol mitralieră ce păzeau intrarea băncii – «Capital de 2.000.000.000 de pesete, în întregime rambursabil» s-au apropiat să intre în vorbă cu vânzătoarea de ziare. «Sebastián Ribero şi Reyes Orejas au primit peşteri (cuevas) la San Manolo de los Carlos». Ţigara i s-a părut amară, a aruncat-o şi şi-a aprins alta. Barcelonezii circulau satisfăcuţi pe promenadă, conştienţi că se bucură de o zi la fel ca celelalte, fără perturbări ostile ori schimbări dezagreabile. Ce se întâmpla în temniţele comisariatului de poliţie nu era decât un accident stupid, interferenţa supărătoare a unui parazit într-un program perfect sincronizat, cu o audiţie melodioasă şi desăvârşită. «Sebastián Orejas şi Ribero Reyes au primit carlos la San Cuevas de los Manolos». Cele două doici stăteau de vorbă cu însufleţire lângă cărucioarele lor. Prostituata a apărut din nou cu copilul şi s-a oprit lângă chioşcul de ziare. Sus, fostul şef al Statului Catalan vorbea întruna: «Fiecare ţară are guvernul pe care-l merită...». Viaţa nu s-ar schimba niciodată, mâna fermă a unui pilot destoinic salva corabia în orice împrejurare, oricât de neprevăzută. Doicile, copiii, îndrăgostiţii, târfele puteau să doarmă în linişte, să meargă dormind, să viseze mergând, să trăiască în vis, angrenaje fericite ale unei maşinării fără greş, nemuritoare precum ordinea care le guverna simetria exactă şi repetată a gesturilor lor. «Manolo Cuevas şi Sebastián Reyes au primit manolos la San Orejas de los Ribero». Omuleţul i-a simţit privirea furişată spre el şi a împăturit ziarul cu acreală.

Aproape în acelaşi timp Antonio şi Artigas au ieşit în stradă. Amândoi păreau foarte agitaţi şi, văzându-l, Antonio s-a oprit şi a lovit cu palma în pumnul celeilalte mâini.

— Ce ticălos, ce ticălos.

— Ce s-a-ntâmplat? a întrebat Paco. Ai adus semnătura?

— Dă-l în mă-sa, a spus Antonio, privind cu ranchiună spre şirul de balcoane de la apartamentul avocatului şi a scuipat mânios pe trotuar. Dobitocul n-a vrut să semneze.

Cafeneaua doamnei Berger avea o formă dreptunghiulară şi ocupa o suprafaţă brută de optzeci şi şase de metri pătraţi. Mobilierul se compunea din nouă mese, două bănci laterale şi un număr variabil de scaune, care oscila între treizeci şi treizeci şi cinci. Luminile erau de neon, iar pereţii erau împodobiţi cu oglinzi, etichete, calendare, sticluţe şi textul indispensabil cu Loi de Repression de l'Ivresse Publique.

Deşi compoziţia clientelei se modifica destul de regulat, individul care lipsea din Paris câţiva ani se putea întoarce totuşi cu liniştita certitudine de a găsi la întoarcere o apreciabilă majoritate de chipuri cunoscute. Elementele componente ale diferitelor straturi geologice îşi continuau neobositul monolog despre Spania şi spanioli, fără a asculta niciodată ce spuneau ceilalţi, ca nişte posturi de emisie cu glasuri ostenite şi aspre ce ar transmite la intervale alternative diferite programe radiofonice. Repertoriul de snoave şi poveşti era acelaşi dintotdeauna, iar călătorul încerca o ciudată senzaţie de timp oprit.

Fără a avea nevoie să pună piciorul în cafeneaua doamnei Berger – în după-amiezele în care abulia punea stăpânire pe el şi rămânea în pat aşteptând să se întoarcă Dolores cu privirea aţintită la blocurile de locuinţe coşcovite şi dărăpănate ale vechiului faubourg du Temple – Alvaro putea reconstitui conversaţiile prietenilor de cafenea cu siguranţa firească a unui martor.

— Pe mine proclamaţia lui Besteiro m-a prins pe frontul de la Albacete şi, în ziua când maurii au asediat satul, m-am ascuns în casa unui prieten care avea o soră ce făcuse parte din Falangă...

— Asta-mi aduce aminte de o întâmplare de care am avut parte în ajunul rebeliunii lui Fígols, în timpul celui de al doilea guvern Azaña...

— Eu mă gândeam să scap de acolo luând-o spre Alicante, când aflu de la radio că a căzut Madridul şi fasciştii au biruit...

— ... Pe mine mă trimisese Sindicatul de la Barcelona ca să discut cu reprezentanţii patronilor...

— ... Casa era lipită de sala de mese de la Ajutorul Social şi, cum eu nu voiam să-i provoc necazuri prietenului meu, am şters-o sărind pe fereastră într-o seară, fără să-i anunţ...

— ... Şi când ajuns la gară văd un detaşament de poliţişti pe peron, sub comanda unui locotenent căruia-i spuneam Faţă Arsă...

— ... şi am străbătut mergând pe jos toată provincia cu încă doi soldaţi din divizia mea, amândoi comunişti...

— ... mai hapsân decât un căpcăun şi cu o cicatrice uite-aşa de mare în frunte pe care i-au făcut-o răsculaţii din Abd-el-Krin...

— ... când, într-un sat care se cheamă Madrigueras, am auzit un glas care ne-a strigat «stai»...

— ... pe care pe urmă l-am împuşcat, când a început războiul...

— ... şi atunci tovarăşii mei şi cu mine am luat-o la fugă ca nişte ogari, crezând că erau falangiştii...

— ... Abia cobor din tren că civilii mă ochesc cu armele lor...

— ... până ce dintr-odată recunosc glasul unui comisar din brigada mea, care făcuse rost nu ştiu cum de o uniformă a armatei vrăjmaşe...

— ... Şi Faţă Arsă îmi zice: tu vii chiar acum cu mine, lepădătură...

— ... Mie mi s-a întâmplat ceva asemănător la Argelés...

— ... un tip pe nume Pedro Oliveira care a fost închis cu

mine la Albatera şi pe urmă s-a dus în Mexic...

— ... Cum eu ştiam ce fel de glume făcea tipul cu cei din UGT...

— ... cei doi senegalezi ce voiau să-mi şterpelească ceasul de aur...

— ... Da, crede-mă, comisarul. Un tip din Extremadura foarte oacheş, cu înfăţişare de ţigan...

— ... Mi-am zis, tipul acesta vrea să mă facă fugit de sub escortă...

— ... care era o amintire a lui Sánchez Pascual, deputatul Stângii Republicane...

— ... Ei bine, cum îţi spuneam, Oliveira făcuse rost de o uniformă de-a duşmanului...

— ... şi să dea vina pe cei din UGT, cum au făcut cu bietul Pepito Blanco...

— ... pe care mi-l dăduse când se zbătea între viaţă şi moarte la spitalul militar din Tarragona, cu o lună înainte de a intra fasciştii...

— ... Asta seamănă cu ce mi s-a întâmplat mie la Miranda del Ebro cu un francez care era gaullist fanatic...

— ... şi Oliveira vine şi-mi spune...

— ... Când în stradă dau peste o patrulă din trupele de asalt...

— ... Cei doi senegalezi mă aşteptau la ieşirea de la duşuri...

— ... trecuseră Pirineii ca să ajungă în Africa de Nord...

— ... La Mazarrón am un prieten cu o barcă cu motor în care ne putem îmbarca toţi patru...

— ... sub comanda unui sergent republican, pe care-l chema González Miret...

— ... Eh, tua, espaniol, fe vuar ta montre...

— ... care s-a-mprietenit cu mandea fiindcă eram singurul din barcă ce o rupea pe limba lui...

— ... Află că mie, odată, la Brunete...

... Zile, săptămâni, luni, ani întregi în care nu făcuseră

altceva decât să povestească, să discute, să dea lecţii, să nu asculte, să vorbească de rău Franţa, să dezgroape amintiri din război şi să anunţe iminenta cădere a Regimului pe care, întorcându-se în ţara sa natală, Alvaro îi retrăia ca în epoca în care stătea întins în pat, lângă fereastra biroului, în ceasul asfinţitului când se estompa încetul cu încetul priveliştea cu acoperişuri cenuşii şi coşuri de Carpaccio, zicându-şi pentru a nu ştiu câta oară, cu nesfârşită amărăciune, că noi, spaniolii, avem în sânge egocentrismul, invidia şi afurisenia; dacă societatea spaniolă e intolerantă, asta se datorează înainte de toate faptului că în inima oricărui spaniol se ascunde un maniheist. Şi – rămas singur în puterea nopţii, netrebnic, lipsit de temei şi de rădăcini – trăgeai concluzia, cu un amestec de gravă stupoare şi îngrozită bucurie, că în ţara voastră aerul e irespirabil pentru că voi înşivă sunteţi irespirabili.

Depăşiseră măsura de data asta toată lumea era de acord că depăşiseră măsura nu-ţi venea să crezi că era cu putinţă aşa ceva fiind vorba ca în cazul acela de băieţi de familie bună, copii de martiri ori de victime ale nedreptăţilor suferite în anii de teroare roşie educaţi potrivit preceptelor creştine în colegii particulare câţiva dintre ei la Imaculata Inimă a Maicii Domnului şi beneficiari ai divinei făgăduinţe cu privire la practica Primelor Vineri ale Lunii băieţi care luaseră loc mai târziu în impecabile smochinguri în lojele teatrului Liceo şi fuseseră membri activi ai Asociaţiilor muzicale de tineret frecventând tot ce era mai select floarea societăţii barceloneze eventuali oaspeţi ai saloanelor Cercului Ecvestru ori ai terenurilor de la Clubul Regal de Polo unde frumoasele şi bine-crescutele fete din familiile înstărite fiicele noastre se distrează cuviincios în compania unor tineri ce s-au bucurat de o educaţie desăvârşită viitori medici de renume avocaţi faimoşi

diplomaţi de carieră vrednici moştenitori ai fabricii de broderii a lui tăticu ori ai atelierelor de mătase înfloritoare şi prospere în pofida fluctuaţiilor şi spaimelor pe care le-a provocat Planul de Stabilizare şi funesta restricţie a Creditului Bancar izvor al atâtor neplăceri lacrimi şi necazuri nelipsiţi la spectacolele de la Palau şi de la teatrele selecte şi cinecluburi tânjind poate după pudicele castele şi naivele foste eleve ale colegiilor Asunción ori Jesús María fiicele noastre nevinovate expuse influenţei nocive prin contactul cu acei amorali viermi crescuţi la miezul zemos al fructului şerpi crescuţi de noi la sân corbi în stare să ne scoată ochii mână-spartă şi cheltuitori ai capitalului cu bună reputaţie capital-capital al unor rafinate familii de viţă veche şi cu nume ilustre îmbogăţite în Cuba şi Filipine ori cu ocazia Expoziţiei Universale din 1888 ori la cea din 1929 a căror existenţă şi averi au fost ameninţate de pistolarii din FAI şi agenţii ruşi cu liota lor de trădători şi ascunşi sub piei de miel sub Generalitat şi nefericita Republică din 1931 neaoşişti dansatori de sardana duminica în piaţă şi rugăciuni pentru Maica Domnului din Montserrat înainte de multdoritul voiaj în Franţa regimului Front Populaire primul pas obligatoriu în drumul spre cartierul general din Burgos pentru întoarcerea triumfală cu mauri şi creştini ridicându-şi pumnul cum se impunea atunci adepţi înflăcăraţi ai victoriei germanilor şi ai muzicii lui Wagner susţinători ai eroicilor soldaţi ai trupelor expediţionare din Divizia Albastră în nobila lor hotărâre de a extirpa pentru totdeauna cancerul comunismului din îndurerata Rusie cititori ai revistei Signal şi ai buletinelor de ştiri Ufa înainte de a se abona în 1945 la buletinul ambasadei americane şi la frumoasa ediţie spaniolă în culori a revistei *Life* dezamăgiţi de exagerările bine intenţionate dar funeste ale lui Adolf Hitler îngroziţi de asasinarea brutală a lui Mussolini şi fericiţi că grijulia gestiune a unui şef

nebiruit suprem artizan al păcii şi garanţie trainică a faptului că în mâinile lui ordinea nu numai că nu se va risipi ci cu siguranţă nu va suferi nici cea mai mică ştirbire i-ar fi pus la adăpost de imprevizibilele vicisitudini ale soartei revoltaţi că au spart geamurile de la Institutul Britanic atunci când retragerea ambasadorilor mândri de puternicul spirit specific iberic ce ne deosebeşte de celelalte popoare corupte şi decadente spectatori entuziaşti ai grandioaselor manifestări de adeziune şi ai salutarelor manifestaţii de avertisment satisfăcuţi de fericita încheiere a acordurilor hispano-americane şi a concordatului cu Pius al XII-lea Pastor Angelicus asupra dogmei mariane iubitor al mieilor şi al copiilor viitor sfânt venerat în altare preludiu al triumfalei admiteri în NATO şi cu tarife protecţioniste necesare în Europa Pieţei Comune în sfârşit cu autorizaţia definitivă de a purta bikini pe plaje şi de a vedea filme franţuzeşti deocheate ba chiar şi sesiuni clandestine de striptease şi ne înfioram cu toţii de groază în faţa profunzimii nebănuite a răului ştiind că însă ne-a ferit Dumnezeu putea să atace pe oricare dintre copiii noştri rătăciţi de lecturi nepotrivite şi filme neorealiste şi contactul cu agenţi deghizaţi cum explicau părinţii ruşinaţi în încercarea lor zadarnică deşi uşor de înţeles de a purifica acele suflete rătăcite dând asigurări în dreapta şi în stânga cu lacrimi în ochi că ei nu ştiau nimic că-i amestecaseră fără ca ei să-şi dea seama că ignorau adevărata amploare a manevrei şi a ramificaţiilor sale în exterior şi lozincile lansate zgomotos de societatea Pirenaica şi de discreditatele partide politice şleahtă de pungaşi care uneltesc din străinătate împotriva ordinii sociale din Spania cu colaborarea restrânsă dar infamantă a unor zăpăciţi şi trădători şi ranchiunoşi dinăuntru că ei părinţii acoperiţi de ruşine făcuseră parte în tinereţe din organizaţia Somatén şi susţinuseră lovitura de stat a lui Primo de Rivera şi fuseseră victimele unor odioase

persecuţii în anii Republicii înainte de a se înrola în Mişcarea salvatoare la Burgos San Sebastián ori Salamanca germanofili până la moartea lui Hitler şi americanofili începând de la preşedinţia lui Roosevelt membri ai unor respectabile organizaţii cetăţeneşti şi suport pentru numeroase vocaţii sacerdotale şi misionare ordine religioase şi acte de milostenie şi cu toţii făceau faţă împrejurărilor prefăcându-se în fond de milă la gândul că ne-ar fi putut atinge răul ca o pedeapsă a lui Dumnezeu intrând mintal în pielea lor şi jucând rolul de părinţi umiliţi ale căror vlăstare au mânjit definitiv sacrosanctul nume al familiei şi meditam înfioraţi la întinderea virusului şi în perversele stratageme ale duşmanului căci despre duşman este vorba şi dovezile adunate de o poliţie închinată îndeosebi Arhanghelului Gabriel nu lasă niciun fel de îndoială de vreme ce este o organizaţie model şi sfântul mesager al Domnului exercită asupra ei influenţa şi ocrotirea sa în acţiunea menită să ferească poporul de primejdiile care-l pândesc astfel încât societatea să poată respira liniştită mulţumită ostenelilor sale necontenite spiritului său plin de abnegaţie şi vegherii permanente şi chiar dacă într-adevăr niciodată n-au fost în întregime feriţi de risc şi de scandal mânjise nu o dată vreo familie onorabilă şi înstărită sub formă de coarne puse cu cel mai bun prieten dintr-o familie şi mai bună ori de moştenitor poponar iremediabil ori pas greşit făcut de o fată inexpertă urmat de grăbita plecare în Elveţia erau la urma urmei păcate mărunte asupra cărora se cuvenea să laşi vălul uitării expuşi cum suntem cu toţii prin firea noastră slabă la chemările trupului şi neputând spune dinainte că n-o să călcăm strâmb uitare ce cuprindea şi poveştile încă şi mai picante care erau gustate din plin în societate şi le făceau să se înfioare de o plăcere aproape înspăimântătoare pe candidele şi smeritele noastre soţii ca în filmul incredibil făcut de bărbatul impotent despre soţia lui fată de familie

bună împreună cu doi negri superdotaţi în ce priveşte virilitatea doi senegalezi cu o zestre supradezvoltată după cum spuneau fericiţii privilegiaţii spectatori ai filmului cum se întâmplă des în ţările subdezvoltate economic insolent paradox ce sfidează cea mai mişto doctrină sau explicaţie ştiinţifică a lumii de la Aristotel la Karl Marx însă jignirea aceea nu putea fi ştearsă vreodată de nicio încercare de penitenţă ori recuperare fiind vorba cum era şi cazul acela de tineri de foarte bună familie ce se bucurau de o pace fericită şi unanimă de care nu avusesem parte noi nici părinţii noştri nici bunicii noştri o pace atât de completă încât noilor generaţii li se poate părea firesc când de fapt nu e ceva firesc ci o preţioasă operă de cultură mulţumită vigilenţei unui om întotdeauna la locul lui neobosit cu ochii în patru şi santinelă de pază în apărarea postulatelor esenţiale ale ordinii publice sigur că spiritul nostru critic rasial ne lasă adesea nesatisfăcuţi şi ne place să cerem plopului pere ori să umblăm după cai verzi pe pereţi dar la fel de adevărat e că ultimul lucru pe care-l pierdem e speranţa iar speranţa când e însoţită de credinţă şi de iubire e o valoare de mare preţ la bursa spiritului şi tineretul oricât ar fi de pretenţios continuă să aibă în vârful unghiului acest nume magic ce răsună în întreaga ţară ca un omagiu de fervoare stând neclintit cu spada nebiruită în mână e farul ce veghează zi şi noapte şi ne călăuzeşte paşii pe noi şi înţelepte drumuri departe de negrele şi furtunoasele ape ale parlamentarismului şi libertatea presei aşteptând fără grabă ca fructul crud al unei dinastii centenare să se coacă şi puiul să iasă din găoace pentru a asigura într-o zi depărtată foarte depărtată continuitatea şi dăinuirea păcii noi ştim că tinereţea înseamnă generozitate şi că entuziasmul chiar dacă e greşit canalizat caracterizează un soi de oameni ce a dat glorioase exemple de spirit de iniţiativă în domeniul comerţului transatlantic şi industria textilă băncile şi

societăţile de asigurări însă uneori tinereţea buna creştere şi norocul nu sunt o scuză ci mai degrabă un factor agravant şi aceşti tinerei agitatori ieşiţi în stradă ce răspândeau neobosit gogoşi zvonuri absurdităţi şi scorneli care ar fi putut fi copiii noştri or viitorii soţi ai curatelor şi virtuoaselor noastre fiice şi care nu sunt şi nu vor fi slavă Domnului în pofida marii simpatii pe care o avem pentru părinţii lor atât de onorabili a căror durere o împărtăşim sincer merită o învăţătură de minte definitivă şi exemplară pentru încercarea lor nesăbuită de a deschide din nou graniţele ţării acelei nesfârşite bande de fanatici nelegiuiţi care vor să ne târască în cea mai sângeroasă şi josnică sclavie pedeapsă pentru cei care uitând de elementarele datorii de recunoştinţă şi gratitudine încercau să ne arunce din nou în prăpastia democraţiei deşănţate într-un univers îngrozitor de plebeu punând cruce valorilor spirituale ale unei civilizaţii milenare care este cinstea şi torţa Istoriei noastre o civilizaţie ecumenică în stare să descopere şi să colonizeze pământurile unde a adus crucifixul şi clopotele bisericilor şi cartea şi plugul şi spicele de grâu şi baladele şi în pieptul fiecărui spaniol un sentiment curat de mândrie şi independenţă tulburând pacea nu numai în sterpul său înţeles negativ de lipsă de combativitate ci de pace nouă şi sporită de viziunea revoluţionară a omului ca făptură a Domnului de aceea e nevoie să întărim vigilenţa şi necesara igienă profilactică a virusului noi care ne-am născut cum se spune în acea dată sublimă ce ne apare acum ca o culme ce desparte două versante istorice şi tot ce se află de partea asta se desprinde din măruntaiele acestei culmi precum un torent alimentat de izvoare miraculoase de eroism şi nu pregetăm să vorbim despre miracol când din aceeaşi groapă a morţii te întorci pe tărâmul vieţii şi spiritul ce atârnă de supranatural printr-o minune unică a voinţei se înalţă şi învie glorios şi asta s-a întâmplat atunci prin harul lui

Dumnezeu şi al Sfintei Fecioare zi binecuvântată şi de neuitat în veac de veac».

Dacă mergeai zilnic la cafeneaua doamnei Berger aveai parte uneori de câte o surpriză. De obicei, după monotona dezgropare a evenimentelor din anii războiului venea inevitabilul diagnostic al relelor Spaniei: clienţii comentau ultimele evenimente din Peninsula Iberică – avortata manifestaţie a universitarilor, scrisoarea falangiştilor nemulţumiţi, scăderea spectaculoasă a preţului măslinelor ori o declaraţie a Consiliului Privat al lui Donjuan – cu formele scurte şi lapidare de tipul «Regimul a intrat în ultima fază de descompunere şi putreziciune», «Disperatele încercări ale Dictaturii arată incapacitatea tot mai pronunţată în faţa acţiunii unitare a maselor populare», «Economia spaniolă este o corabie fără timonă» sau «Contradicţiile interne se ascut» – lozinci ce vibrau în atmosfera cu fum des ca un descântec repetat în chip magic, în timp ce pisica neagră a doamnei Berger dormea încolăcită pe tăblia tejghelei, iar perechea de clocharzi ce se încălzeau lângă răsuflătoarea de la metroul din rue de l'Ancienne Comédie mima o dată mai mult vechea dispută cu ameninţări de separare, acuzaţii reciproce şi reconcilieri tandre şi nesperate. Din când în când, totuşi, elementele din straturile cele mai tinere abandonau, fără ca nimeni să ştie de ce, drumurile bătute ale politicii pentru a ţine socoteala – şi a informa în treacăt publicul de cafenea – pestriţei colecţii de aventuri ce acreditau, în mod desluşit, înnăscuta posesie, din partea interesatului, a unui temperament sexual deosebit de înfocat şi vrednic de invidie. Într-una dintre aceste zile excepţionale – fără a face vreo referire la racilele Spaniei ori evocări penibile şi răsuflate – Alvaro a fost invitat să ia parte la o petrecere.

Faptul se petrecuse puţin timp după sosirea lui Enrique, şi autorii invitaţiei fuseseră madrilenii de la Cité

Universitaire pe care Enrique îi cunoscuse în curtea închisorii Carabanchel câteva săptămâni înainte de a fi pus în libertate. Cel mai înalt dintre ei a vorbit despre atelierul unei pictoriţe norvegiene nimfomană şi consumatoare de marijuana, a cărui cheie, a afirmat, îi fusese dată de proprietară în urma unui incident tulbure cu un traficant de droguri. Era de ajuns să dea telefon câtorva fetişcane, a spus, şi să organizeze o petrecere în pijamale pentru ca lucrurile să se încingă şi să se încheie cum trebuia să se încheie. După cât se pare, exista un pick-up cu un teanc de discuri şi vin cât să facă turtă un regiment.

În timp ce lunganul s-a dus să caute cheia, Alvaro şi prietenii săi s-au îndreptat spre Rhumerie Martiniquaise cu capul plin de tulburi proiecte erotice, veseli şi puşi pe chef ca nişte liceeni care au tras chiulul. Cerul Parisului era neguros şi spălăcit şi vânzătorii din piaţa de pe rue Buci strigau cât îi ţinea gura numele mărfurilor.

— Unde te duci? l-a întrebat Enrique.

— Să cumpăr ţigări şi s-o chem pe Michèle. Petrecerile astea îi plac foarte mult.

— Bine. Te aştept pe terasă.

Alvaro a luat-o pe Boulevard Saint Germain până la Old Navy şi, ajungând la cabina de telefon, a făcut numărul de pe rue de Belleville.

— Allô.

Glasul lui Michèle i-a răsunat în ureche melancolic, dulce, ca un balsam şi parcă uşor adormit.

— C’est moi.

— Je suis fatiguée. Ça fait plus de quatre heure que je regarde la lampe au plafond sans fermer les yeux. C’est tellement crevant... Je ne sais pas si je tiendrai jusqu’au bout.

— Pourquoi la regarde-tu?

— Je ne sais pas.

— Dis-moi. Qu’est-ce que tu fais cette après-midi?

— Je te l’ai déjà dit. Regarder la lampe.

— Non, sans blague. Tu as ta soirée libre?

— Pourquoi me le demendes tu?

— Je suis avec des amis. Je voulais t’emmener à l’atelier d’un copain pour boire et écouter des disques.

— J’ai chaud. Je me sens incapable de bouger.

— J’emprunterais un ventilateur pour toi.

— C’est vrai?

— Je te jure.

Merde, j’ai arrêté de regarder la lampe. C’est de ta faute, tu m’entends?

— Je t’attends à la Rhumerie Martiniquaise.

— Mais, qui sont tes amis?

— Des copains que j’ai connus au café.

— Des Espagnols?

— Oui.

— J’aime pas les Espagnols. Je n’aime les gens d’aucun pays sous-développé. Ils sons tous petits et horriblement sales.

— Mes amis sont très grands et très propres.

— Tu crois qu’il y aura des disques de Miles Davis?

— Certainement.

— Et je pourrai me foutre à poil?

— Tu pourras faire ce que tu veux.

— Bon. Alors je viens[38].

---

38 — Eu sunt.

— Sunt obosită. De mai mult de patru ore privesc lampa din tavan fără să închid ochii. Sunt frântă de oboseală... Nu ştiu cât o să mai resist.

— De ce o priveşti?

— Nu ştiu.

— Spune-mi, ce faci după amiază?

— Ţi-am mai spus. Mă uit la lampă.

— Lasă gluma deoparte. Eşti liberă diseară?

— De ce mă-ntrebi?

— Sunt cu nişte prieteni. Aş vrea să te duc la atelierul unuia dintre ei, unde putem să bem şi să ascultăm muzică.

Alvaro a ieşit în canicula lipicioasă de pe Boulevard Saint Germain. Începuse exodul vacanţelor şi traficul stradal scădea văzând cu ochii. Peste drum de La Pérgola câţiva studenţi bărboşi parcaseră un automobil vechi vopsit în carouri ca o tablă de şah. Enrique, Soler, Baró şi ceilalţi spanioli ocupau două mese într-un colţ al terasei Rhumerie.

— Ai găsit-o?

— Vine acum.

— Eu cunosc o fată pe cinste, spunea celălalt madrilen. S-a căutat prin buzunare căutându-şi portmoneul, l-a găsit şi a scos o fotografie. Ce părere aveţi?

— E franţuzoaică?

— Nu, nemţoaică. E din alea focoase, ce să vă mai spun...

— Ascultă, a zis Baró. De ce n-o inviţi?

— Nu-i la Paris. S-a dus ieri la Frankfurt să-şi vadă familia.

— Fir-ar să fie. Nu-i rea deloc.

— Mă culc şi cu o daneză... E blonda asta cu

— Mi-e cald. Nu sunt în stare să mă mişc.

— Fac rost de un ventilator pentru tine.

— Adevărat?

— Ţi-o jur.

— Drace, am încetat să mă uit la lampă. Pe răspunderea ta, mă auzi:

— Te aştept la Rhumerie Martiniquaise.

— Dar cine sunt prietenii tăi?

— Sunt nişte prieteni pe care i-am cunoscut la cafenea.

— Spanioli?

— Da.

— Nu-mi plac spaniolii. Nu-mi plac oamenii din ţările subdezvoltate. Toţi sunt mărunţi şi îngrozitor de murdari.

— Prietenii mei sunt foarte înalţi şi foarte curaţi.

— Crezi că au plăci cu Miles Davis?

— Sigur că da.

— Dar eu pot să mă dezbrac?

— Poţi să faci ce vrei tu.

— Bine. Atunci vin (lb. fr.).

impermeabil... Poza am făcut-o chiar eu, în Parc Monceau. Să vedem dacă-i acasă.

Madrilenul s-a ridicat să dea telefon, şi poza cu daneza trecea dintr-o mână într-alta. Când s-a săturat de privit, Soler a examinat la rândul lui conţinutul propriei sale serviete.

— Nici a mea nu-i de lepădat... Aţi văzut-o?

— E aia pe care-ai agăţat-o la coadă la Cinematecă?

— Nu. Pe aia am lăsat-o de vreo două luni... Asta-mi place mai mult.

— De unde e?

— Din Argentina, dar părinţii ei sunt englezi. Familia a trimis-o la Paris ca să studieze ceramica.

— Hai, zi-i să vină. La atelier îi dăm lecţii gratis.

— Nu poate.

— De ce?

— A mâncat ieri ceva care i-a căzut greu şi stă în pat. A trebuit să chem un doctor.

— Uită-te la asta! a exclamat Soler. Ce bucăţică bună!

Pe trotuar trecea o mulatră legănându-se leneş din şolduri. N-avea mai mult de şaisprezece ani, dar trupul ei era de femeie în toată puterea cuvântului. Purta o fustă de mătase roşie foarte strâmtă şi o bluză care-i descoperea umerii.

— Voulez-vous boire quelque chose, mademoiselle?

— On vous offre une verre.

— Arrêtez-vous. Soyez gentille...[39]

— Mare parşivă... Ai văzut cum îşi mişcă fundul?... Eh, mademoiselle!

— Ce faci?

— Mă duc după ea...

— Dacă o convingi, ai un premiu de la mine.

---

39 — Nu vrei să bei ceva, domnişoară?
— Îţi ofer un pahar.
— Staţi puţin. Fii drăguţă... (lb. fr.)

— Încercarea moarte n-are.

Soler a alergat spre biserica Saint Germain-des-Prés şi a ajuns-o pe mulatră în dreptul grădinii. De la postul său de observaţie de pe terasă, Alvaro l-a văzut cum îi şopteşte la ureche tainice vorbe dulci, cu siguranţa cuceritorilor încercaţi. Fata nu şi-a întors capul şi a grăbit pasul.

— Nu-i acasă, a explicat madrilenul, când s-a întors de la cabina de telefon. Proprietăreasa mi-a spus că e plecată.

— De ce nu încerci la Cluny?

— N-are rost. Pe cât se pare, s-a dus la cinema cu sora-sa.

Soler şi mulatra se pierduseră în mulţime. Pe trotuar a trecut o fată cu bluză şi pantaloni de blugi.

— Mademoiselle, s'il vous plaît...

— Voulez-vous vous asseoir avec nous?[40]

— Dar Luis? a întrebat madrilenul.

— Nu ştiu. Încă n-a venit...

Blonda s-a depărtat luând-o spre Odéon. Unul din gaşcă, cu accent andaluz, a pomenit de o franţuzoaică măritată, funcţionară la o agenţie de voiaj, cu care se culca destul de des. Înăbuşindu-şi un căscat, Enrique i-a spus s-o invite la atelier. Andaluzul a zis că nu e liberă.

— Bărbatu-său a început să miroasă ceva şi o aşteaptă când iese de la lucru.

— Atunci cum vă descurcaţi?

— Trec s-o iau la pauza de prânz şi ne ducem la un hotel.

— De asta ai slăbit în halul acesta? l-a întrebat Baró.

— Şi dacă vrei să ştii, nu-i singura cu care mă culc.

— Nu?

— M-am combinat şi cu o italiancă.

— Ia ardei iute. Am auzit că-i afrodiziac.

— Pentru mine totul e afrodiziac, a spus andaluzul. Până şi apa minerală.

---

40 — Te rog, domnişoară.

— Nu vrei să stai cu noi la masă? (lb. fr.)

O şatenă de toată frumuseţea a trecut pe trotuar la braţul unui negru. La trecerea de pietoni un automobil decapotabil aştepta lumina verde cu o încărcătură de fete blonde. Madrilenul a scos un şuierat.

— Cinci femei ca astea şi nu ne mai trebuie nimic. Nu înţeleg însă de ce întârzie Luis... Unde-a zis că ţine cheia?

— Hei, cred că te cheamă, l-a întrerupt Baró.

— Pe mine?

— Da, chelnerul.

— Monsieur Alonso!

— Ai dreptate... Cine-o fi?

— O fi daneza.

— C'est vous monsieur Alonso?

— Oui.

— On vous demande au téléphone[41].

Madrilenul a dispărut în interiorul barului. Câteva clipe mai târziu Soler s-a ivit dintre trecători cu un zâmbet de triumfător. Mulatra nu era cu el.

— Ce-i, băieţi?

— Da' cu tine ce-i? Te-a trimis la plimbare?

— La plimbare? a răspuns Soler scoţând un bileţel din buzunar. Ce spuneţi de asta?

L-a fluturat câteva clipe şi l-a băgat din nou în buzunar, după ce l-a împăturit cu grijă.

— Ce scrie în el?

— Adresa ei. Mâine îi dau telefon la unsprezece.

— Hai, arată-ni-l.

— Ca să-ţi notezi telefonul şi s-o suni tu? Nu, isteţule. Pune-ţi pofta-n cui...

— Să i-o spui lui mutu', că la mine nu ţine figura... Fac pariu că ţi-a dat plasă.

— N-ai decât să pui pariu, fraiere, că pe asta n-o mai

41 — Sunteţi domnul Alonso?
— Da.
— Sunteţi chemat la telefon (lb. fr.).

scap din mână... Am aici numele şi adresa...

— Dacă ai dat-o gata, a spus Baró, de ce n-ai adus-o cu tine?

— Avea întâlnire cu o prietenă şi n-am mai insistat... dar mâine sigur ne vedem ori, dacă nu, poţi să-mi spui mie fraier.

— Unde-o să mergeţi?

— Asta ne priveşte numai pe ea şi pe mine.

Madrilenul s-a întors deschizându-şi drum printre mese. Pe chipul lui se citea o mare dezamăgire.

— Era daneza?

— Nu, Luis.

— Ce s-a întâmplat?

— Zice că nu găseşte cheia... După cât se pare, i-a lăsat-o portăresei ca să facă curat în atelier şi odăiţa ei de la poartă e închisă.

— La naiba, a spus Enrique. Ce facem atunci?

— Mi-a zis că o s-o caute pe portăreasă la un bar unde merge ea de obicei şi c-o să ne sune din nou.

— Ce nasol, a spus Baró. Şi ce poftă aveam să ne facem de cap... Tu crezi că-i adevărat?

— Ce?

— Povestea cu cheia. Mie-mi miroase a scorneală.

— Nu, a spus madrilenul. O cunosc pe norvegiancă, o cheamă Inge... Şi de altfel am fost odată cu Luis acolo, la atelier.

— Cum e?

— Pentru petreceri e grozav... Sunt cel puţin patru sofale şi o laviţă uite-aşa de mare, plină cu sticle de vin...

— Uite; vine una... Mademoiselle!

— Voulez-vous boire un verre?[42]

Fata a trecut prin dreptul lor, a urcat treptele de la terasa şi s-a oprit în faţa grupului cu o adorabilă expresie de oboseală şi plictiseală fără margini.

---

42 — Nu vrei să bei un pahar? (lb. fr.)

— Salut, a spus adresându-se lui Alvaro.

— O cunoşti?

— Les copains dont je t'avais parlé[43]. Prietena mea Michèle.

S-a auzit un cor de răspunsuri politicoase, urmat de o scurtă tăcere admirativă. Michèle purta pantaloni de vară uzaţi şi o bluză scurtă până în dreptul coastelor. Buricul i se desena delicat pe pielea bronzată a pântecului.

— Assieds-toi.

— Je suis morte, a spus. Qu'est-ce que je pourrais bien boire?

— Je ne sais pas. Un rhum?

— J'ai déjà vidé une demi bouteille à la maison.

— Alors, prends un café.

— Un rhum double avec beaucoup de glace, a comandat. Oh, ne m'approche pas, je t'en supplie... Il fait si chaud... Je voudrai être toute nue...

— Attends qu'on soit à l'atelier.

— Pendant le trajet en taxi j'ai décidé d'epouser un Esquimau. Ça doit être marrant de faire l'amour sur la glace, tu ne crois pas?

— J'ai jamais essayé.

— Tu devrais. Je sois sûre qu'à Paris il y a des endroits où on peut baisser dans des chambre frigorifiées. Sûre et certaine.

— Je ne suis pas convaincu que le froid este bon pour l'homme, tout a moins sur ce plan là.

— Mais, au contraire, c'est excitant, voyons... C'est un truc connu... Le froid endurcit la sexe... C'est la chaleur qui le ramollit[44].

---

43 — Prietenii despre care ţi-am vorbit (lb. fr.).

44 — Stai jos.
— Sunt moartă. Ce-aş putea să beau?
— Nu ştiu. Un rom?
— Am golit o sticlă de jumătate acasă.
— Atunci, bea o cafea.

Două fete elegant îmbrăcate treceau prin dreptul terasei legănându-se uşor din şolduri. Urmărind privirile bărbaţilor, Michèle s-a uitat şi ea cu indiferenţă.

— Drace!... De gagici ca astea avem nevoie în atelier.

— Numai că n-avem cheia...

— A zis c-o să mai dea un telefon.

— Dacă e om de cuvânt... Zilele trecute mi-a dat întâlnire la Mabillon ca să vedem un film şi a uitat să vină.

Chelnerul a adus romul. Michèle a dat paharul de duşcă, cu o sete nepotolită, şi a mai cerut unul.

— Je voudrais encore plus de glace[45].

— Ce poamă, măiculiţă, a spus Baró. Ai văzut cum suge?

— Qu'est-ce qu'il dit?[46]

— Nimic, a spus Alvaro.

— C'est pas vrai, a spus Michèle observându-l pe Baró cu o iritare calmă. Il a parlé de moi.

— Il a été surpris de ta façon de boire.

— Je n'aime pas qu'on me regarde comme ça. Je déteste le regard sournois des gens des pays sous-développés. Dis-lui que je suis lesbienne[47].

— Un rom dublu cu multă gheaţă. Oh. Nu te apropia de mine, te rog... E atât de cald... Aş vrea să fiu în pielea goală...

— Aşteaptă să ajungem la atelier.

— Pe drum, în taxi, m-am hotărât să mă căsătoresc cu un eschimos. Trebuie să fie nostim să faci dragoste pe gheaţă, nu crezi?

— N-am încercat niciodată.

— Ar trebui să încerci. Sunt sigură că la Paris sunt locuri unde poţi să cobori în camere frigorifice. Cum nu se poate mai sigură.

— Eu unul nu sunt convins că frigul face bine bărbatului, cel puţin în privinţa asta.

— Dimpotrivă, e excitant.. E un şiretlic cunoscut... Frigul întăreşte mădularul... Căldura îl înmoaie (lb. fr.).

45 — Aş mai vrea puţină gheaţă.

46 — Ce spune?

47 — Nu-i adevărat. A spus ceva despre mine.

— S-a mirat de felul în care bei.

— Nu-mi place să se uite aşa la mine. Detest privirea vicleană a oamenilor din ţările subdezvoltate. Spune-i că sunt lesbiană (lb. fr).

— Zice că-i din alea.

— L’autre jour j’ai eu un Algérien toute la journée à mes trousses. Il me suivait partout, il me pelotait... Il était tellement collant qu’il a fini par m’avoir par l’usure...

— Tu as couché avec?

— Jamais plus je ne militerai pour l’indépendence de l’Afrique[48].

Chelnerul a venit cu al doilea rom dublu. De data asta, Michèle l-a dat pe gât.

— Bon, a zis. Qu’est-ce qu’on fait ici?

— On attend celui qui a les clés de l’atelier.

— Il doit venir tout de suite, a spus madrilenul.

— J’ai chaud. Je voudrais me foutre à poil[49].

— De ce nu se duce cineva să-l caute? a zis andaluzul.

— Du-te chiar tu, de pildă, a spus Enrique.

— Aici ne pierdem timpul ca nişte dobitoci, a spus Soler. Unde zici că-i atelierul?

— Pe rue Saint André des Arts.

— Monsieur Alonso au téléphone[50].

— Hai, du-te. E Luis.

Michéle a băut tot paharul şi i-a făcut un semn chelnerului.

— Encore la même chose.

— Tu vas te soûler.

— Je m’en fous. J’en ai marre d’attendre.

— On part tout à l’heure, a spus Alvaro.

---

48 — Acum câteva zile un algerian s-a ţinut scai de mine. Mă urmărea peste tot, mă mângâia... Era atât de lipicios că n-am putut să mă dezlipesc de el...

— Te-ai culcat cu el?

— În ruptul capului n-o să sprijin independenţa Africii (lb. fr.).

49 — Ei, bine. Ce facem aici?

— Îl aşteptăm pe tipul care are cheia de la atelier.

— Trebuie să vină dintr-o clipă în alta.

— Mi-e cald. Aş vrea să stau în pielea goală (lb. fr).

50 — Domnul Alonso la telefon (lb. fr.).

— Tu m’avais promis un ventilateur et des disques de Miles Davis.

— Patiente encore une seconde[51].

— Hei, tu, uite ce gagică... a zis andaluzul.

— Nu vezi că-i cu un tip?

— Ipochimenul pare poponar.

— Poponar sau nu, şnapanul a umflat-o.

Madrilenul s-a întors cu capul în pământ. Michèle îl ţintuia cu privirea.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Soler.

— Nimic. N-a găsit cheia.

— Nu ţi-am spus? a zis Baró. Ne-a dus de nas.

— Zice c-o să sune mai târziu.

— Eu nu mai aştept, a spus Enrique.

— Unde putem merge?

Chelnerul a adus al treilea rom dublu. Michèle a închis ochii, de parcă ar fi fost o doctorie, şi l-a dat pe gât.

— Qu’est-ce qui se passe maintenant? a întrebat cu un glas catifelat.

— La clé a disparu, a spus Alvaro.

— Ce qu’ils sont emmerdants ces Espagnols... Vous êtes tous des propres à rien.

— C’est de la faute à la concièrge, a spus Soler. Elle avait la clé de l’atelier et elle est partie.

— Vous êtes tous des arriérés et des incapables[52].

---

51 — Mai adu-mi unul.

— O să te-mbeţi.

— Puţin îmi pasă. Nu suport să aştept.

— O să plecăm îndată.

— Mi-ai promis un ventilator şi plăci cu Miles Davis.

— Mai ai răbdare câteva clipe (lb. fr.).

52 — Ce se mai întâmplă acum?

— A dispărut cheia.

— Spaniolii ăştia sunt insuportabili... Sunteţi nişte neisprăviţi.

— Portăreasa e de vină. Cheia de la atelier era la ea şi a plecat cu cheie cu tot.

— Sunteţi cu toţii nişte înapoiaţi şi nişte incapabili (lb. fr).

Limba i se împleticea.

— Ce-ar fi să căutăm un lăcătuş? a zis andaluzul.

— Des sous-développés, repeta întruna Michèle. Maintenant je comprends pourquoi vous avez perdu la guerre civile...[53]

O oră mai târziu erau tot pe terasa Rhumerie Martiniquaise şi Michèle bea pahar după pahar de rom dublu cu gheaţă şi-i observa cu ochi sclipitori. Pe urmă Enrique a propus o raită prin barurile de pe rue de la Huchette şi banda s-a risipit încet-încet. Prietenii lui Alvaro se învârteau în jurul lui Michèle ca nişte bondari lipicioşi şi sentimentali şi au ajuns să fredoneze cântece tipice şi s-o invite, pe rând, la ei acasă, în Andaluzia, Castilia, Catalonia ori Extremadura.

— Si vous venez avec moi à Almodóvar del Campo vous conaîtrez ce qu'il y a de plus beau au monde[54].

În taxi, pe drumul de întoarcere pe rue de Belleville, Michèle a mototolit hârtiile cu adresele lor şi le-a aruncat pe fereastră.

— Ah, mon chéri, a oftat. Tu te rends compte?[55]

În lumina fugarei sclipiri a unei vitrine, Alvaro i-a întrezărit frumoşii ochi scăldaţi în lacrimi alcoolice, strălucitoare şi nesecate.

— Je me demande ce qui est vrai chez vous... En tout cas, l'amour est bel et bien un mythe[56].

S-au înfiinţat în camera de hotel – etajul trei al unei clădiri masive, cu ascensor modern şi scară cu tapet roşu – la ora zece şi douăzeci şi trei de minute dimineaţa. Camerista

---

53 — Nişte subdezvoltaţi. Acum înţeleg de ce aţi pierdut războiul civil.

54 — Dacă vii cu mine la Almodóvar del Campo o să cunoşti ce-i mai bun pe lume (lb. fr.).

55 — Ah, dragul meu. Îţi dai seama? (lb. fr.)

56 — Mă întreb ce-i adevărat la voi... În orice caz, iubirea e neîndoielnic un mit (lb. fr.).

urcase cu câteva clipe înainte aducând micul dejun pe tavă. Şi ceaşca de cafea aburindă era încă pe noptieră. Câteva cămăşi curate, împăturite frumos, fuseseră aşezate cu grijă în geamantanul deschis, lângă biletul de avion – Barcelona-Milano, via Nisa – şi aparatul de fotografiat. Prin uşa întredeschisă de la baie auzea zgomotul surd al apei în cadă.

— Domnul Gasparini?

Cel care a intrat primul purta o gabardină gri strânsă pe talie şi s-a dat de-o parte ca să-i facă loc celuilalt – un bărbat de vreo patruzeci de ani îmbrăcat într-un costum bleumarin.

— Poliţia, a spus sec.

I-a arătat un carnet dreptunghiular, cu fotografia şi numărul la vedere, şi l-a băgat repede în buzunar, că să-i lase timp să-i citească numele. Instinctiv, Gasparini şi-a încheiat nasturii la pijama.

— Cu ce vă pot...?

— E o vizită de politeţe, a spus chelul. Serviciile noastre ne-au semnalat prezenţa dumneavoastră în oraş, şi doream să facem un schimb de impresii – şi-a dus mâna la buzunar şi a scos un pachet de ţigări cu filtru —: Fumaţi?

— Nu acum, mulţumesc.

— Gândul nostru iniţial a fost să vă căutăm imediat, pentru a colabora cu dumneavoastră şi a vă orienta în măsura posibilităţilor noastre, dar treburile urgente ne-au împiedicat s-o facem – a schiţat un zâmbet —: Vă rugăm să ne scuzaţi.

— Sunteţi foarte amabili. În realitate, mă aflu aici în concediu, cum s-ar zice...

— Vremea n-a fost prea bună în ultimul timp... Cinci zile cu nori şi ploaie, ceva neobişnuit pentru luna mai...

— Aţi venit cumva să vă odihniţi, domnule Gasparini?

— Da, ca turist.

— Toţi străinii ne spun acelaşi lucru. Viaţa modernă,

zgomotul alterează sistemul nervos. Lumea caută puţină linişte, puţină odihnă... – chelul a examinat încăperea rotindu-şi privirea de jur-împrejur —: Îmi închipui că v-aţi plimbat prin oraş.

— Da, domnule.

— Mă bucur, a spus. Ţările care au ceva de ascuns închid uşile pentru străini, nu le dau voie să circule liber... Noi, nu. Aici vine cine vrea, umblă pe unde vrea şi face ce vrea, cu condiţia să respecte legile ţării... V-am pus oare dumneavoastră, bunăoară, vreo piedică pentru a intra în Spania?

— Nu, a spus.

— Fiindcă mulţi ziarişti care ne vizitează, în loc să relateze ceea ce văd cu ochii, se închid în camera lor de hotel şi scriu tot felul de scorneli şi aiureli. – Chelul îşi înăsprise în chip vădit glasul —: Ce părere aveţi despre o astfel de purtare, domnule Gasparini? Vi se pare cinstită?

— Iertaţi-mă o clipă. Robinetul de la baie a rămas deschis şi apa o să se reverse din cadă.

A deschis uşa de la baie şi, trecând prin dreptul oglinzi, s-a privit câteva clipe. Părul răvăşit şi barba nerasă îl îmbătrâneau. A închis robinetul, a rupt în bucăţi cartea de vizită a lui Antonio, a aruncat-o în closet şi a tras apa. Din nou în faţa oglinzii, şi-a răcorit faţa şi s-a pieptănat la repezeală. În dormitor, bărbatul cu gabardină răscolea calm conţinutul geamantanului.

— Fireşte, ca în toate ţările lumii, există şi la noi nemulţumiţi, a spus chelul. Unii din ignoranţă, alţii pentru că le place să pescuiască în ape tulburi. Dar nu sunt decât o mână de oameni şi, din punct de vedere social, nu reprezintă pe nimeni, înţelegeţi?

— Păi, domnul acesta...

— Oh, nu vă faceţi griji, a spus chelul zâmbind. Colegul meu e cam curios şi-i place să-şi vâre nasul peste tot, a adăugat întorcându-se spre scrin şi examinând gânditor

biletul de avion. Plecaţi astăzi?

— Da, domnule.

— La ce oră trebuie să fiţi la aeroport?

— Cred că la două... Trebuie să scrie pe plic.

— Dacă mai întârziam puţin, v-aţi fi întors în ţară dumneavoastră lipsindu-ne de plăcerea de a vă cunoaşte. Ar fi fost păcat, vă asigur... Aparatul ăsta e nemţesc?

— Da, domnule.

— Sunteţi un fotograf bun?

— Doar amator.

— Eu mă dau în vânt după fotografii, a spus chelul privind cu luare-aminte aparatul Leika şi scotocind în buzunarul superior al geamantanului. Păcat că aparatele astea sunt atât de scumpe... Dacă ajung cândva în Germania, îmi cumpăr şi eu unul. Se zice că acolo le dau la jumătate de preţ. – Mâna lui a apărut dintr-odată cu plicul în care se aflau pozele şi clişeele. Îmi permiteţi?

— Aveţi ordin de percheziţie?

— Oh, vă rog, nu-mi refuzaţi plăcerea, a spus chelul scoţând fotografiile din plic şi începând să le examineze una câte una. E o simplă curiozitate, v-am mai spus. Şi eu fac fotografii în timpul liber. Săptămâna trecută cumnatul meu mi-a împrumutat un Kodak şi am făcut poze cu copiii la Grădina Zoologică... Treizeci şi şase de fotografii. O să vi le arăt.

Cel cu gabardină găsise agenda. Fără să spună un cuvânt, a examinat numerele de telefon şi s-a oprit la foile unde erau notate întâlnirile.

— În ce zi aţi sosit în oraşul nostru, domnule Gasparini?

— Vineri se împlineşte o săptămână.

— Ah, da, acum văd... *Arrivo a Barcelona*[57], scris foarte citeţ...

— Călătoria a fost plăcută?

— Cu ce drept?...

---

57 Ajung la Barcelona (lb. it.).

— Orice s-ar spune, avionul e mijlocul de transport cel mai comod şi eficient... a spus cel cu gabardină zâmbind cu o deferenţă politicoasă. Văd aici, *nuove maggio*, o întâlnire cu un anume Antonio... Vă amintiţi?

— Antonio?

— Da, luni, pe ziua de nouă. În agendă aţi scris: Antonio la douăsprezece. Uitaţi, aşa scrie aici.

— Ah, mi-am amintit. Un prieten. L-am cunoscut la cafenea şi m-a însoţit prin oraş.

— N-aveţi adresa lui?

— Nu. Am intrat în vorbă cu el din întâmplare şi ne-am împrietenit... Nu-i ştiu nici măcar numele de familie.

— Şi nici nu i-aţi lăsat numărul de telefon, desigur.

— Nu, domnule.

A urmat o scurtă tăcere, şi cel cu gabardină şi-a aprins o ţigară. Tovarăşul lui examina fotografiile cu luare-aminte.

— Îl cunoaşteţi pe un anume Enrique López Rojas? a întrebat cel cu gabardină.

— Enrique López Rojas aţi spus...?

— Exact.

— Nu. N-am avut de-a face niciodată cu cineva purtând acest nume.

— Nici în Italia?

— Nu.

— Sunteţi sigur, domnule Gasparini?

— Foarte sigur?

— Ciudat. Când l-am înhăţat, am găsit în carnetul lui adresa dumneavoastră... Nu locuiţi pe strada Torchio. Numărul cincisprezece, la Milano?

— Da, domnule.

— La interogatoriu ne-a mărturisit că vă cunoaşte. A spus că dumneavoastră şi un profesor de la Universitatea din Bolonia...

— Vă repet că nu ştiu despre cine vorbiţi.

— În cazul ăsta îmi permit să vă informez... Băiatul ăsta

provine dintr-o familie foarte bună. Pe tatăl lui l-au asasinat roşii în timpul războiului, iar un frate al mamei lui a murit luptând cu ai noştri în regimentul Sfintei Fecioare din Montserrat... Am aici o fotografie a lui, acum îl recunoaşteţi?

— V-am mai spus că nu ştiu despre cine vorbiţi.

— Vara trecută a fost câteva săptămâni în Italia şi, la întoarcere, avea instrucţiuni să organizeze greve şi proteste studenţeşti... A luat legătura cu câţiva oameni indezirabili. Când au pus mâna pe el am putut constata cât de jos căzuse: fotografii porcoase, desene, petarde explozive... lucruri foarte urâte. Ştiţi ce ne-a spus despre dumneavoastră?

— Nu ştiu, nu mă interesează. V-am mai spus...

— Cum doriţi, domnule Gasparini. Voiam doar să vă faceţi o idee despre calitatea lui morală...

— Activităţile lui se învecinau cu delictele de drept comun, a spus chelul.

— Biata maică-sa, la început, nu putea să creadă că fiul său n-avea pic de ruşine să-şi terfelească numele în halul ăsta... Noi suntem oameni ca toţi ceilalţi, domnule Gasparini. Vă jur că, atunci când v-am dezvăluit adevărul, personal am trecut printr-un moment greu...

— Fotografiile astea sunt ale dumneavoastră? a întrebat brusc chelul.

— Da, domnule.

— Le-aţi făcut chiar dumneavoastră?

— Da, domnule.

— Îmi permiteţi să fac un comentariu, domnule Gasparini?... E părerea unui simplu amator spaniol.

— Desigur.

Chelul şi-a aprins o altă ţigară şi a tras încet aroma ei în piept.

— Eu cred că n-aţi surprins bine realitatea ţării noastre... De ce să trageţi în poză numai copii trişti şi

colibe dărăpănate? Credeţi într-adevăr că aşa e Spania? Nu, aţi fost îndrumat greşit.

— Nu m-a îndrumat nimeni, a protestat el.

— Ce-aţi spune dacă ne-am duce în ţara dumneavoastră şi, în loc să fotografiem frumuseţile ei, am căuta tot ce-i mai urât şi respingător şi ne-am întoarce în Spania zicând: Uitaţi-vă, domnilor, asta e Italia? V-aţi simţi jignit, domnule Gasparini. Ca orice bun patriot, v-aţi socoti ofensat de purtarea noastră... La ce oră mi-aţi spus că plecaţi?

— La unu.

— Ia să vedem, a spus chelul uitându-se la ceas. Acum e unsprezece fără zece. Mi-e de ajuns o oră jumătate ca să vă conving de greşeala dumneavoastră... Sunteţi atât de bun să vă îmbrăcaţi?

— Să mă îmbrac?

— Ca să facem o plimbare cu automobilul şi, în treacăt, să facem nişte fotografii... Am văzut că mai aveţi în geamantan două role.

— E un ordin?

— E o invitaţie amabilă, domnule Gasparini. Mi-ar părea tare rău să plecaţi din Spania fără să fi înţeles o seamă de lucruri elementare. Ţara noastră e foarte frumoasă, iar lumea trăieşte împăcată şi fericită. O să vă arăt cafenelele din Ensanche, monumentul Victoriei, şcolile de formare profesională... O să vedeţi acolo o realitate pe care n-o cunoaşteţi: bărbaţi şi femei cu feţe vesele, copii care râd... Fotografiile pe care le-aţi făcut n-au valoare artistică. E prea mult clarobscur, sunt monotone. De aceea, dacă nu vă supăraţi, o să le fac să dispară... n-aş vrea ca în ţara dumneavoastră să fiţi judecat greşit, domnule Gasparini... Dacă avem lumină potrivită, putem face altele mai bune.

Vechea cafenea a doamnei Berger primea uneori vizita câte unui client celebru. În timpul celor zece ani ai exilului său parizian, pe lângă liota de emigranţi politici şi studenţi

pierde-vară – pentru care simplul fapt că băteau cu piciorul Cartierul Latin slujea drept justificare pentru o existenţă ce ar fi fost considerată inutilă în orice alt loc din lume – Alvaro se întâlnise cu câţiva scriitori şi artişti porniţi pe calea dificilă a cuceririi Parisului, reprezentanţi efemeri ai valorilor Spaniei în saloanele şi cercurile literare de pe Rive Gauche, pe care călduroasa primire oferită de intelectualitatea franceză de stânga îi făcuse să creadă, în acel moment, că venise vremea, în sfârşit şi pentru totdeauna, în care aveau să triumfe şi să aibă parte de o recunoaştere strălucită.

Peste spaniolul de curând sosit, cu favoriţi şi ochi întunecaţi, ploua cu invitaţii la întruniri şi, la mese, femeile îl priveau cu luare-aminte, iar bărbaţii îl ascultau cu o atenţie aproape mistică: era figura zilei, moştenitor glorios al luptătorilor din războiul civil, victima inocentă a unui Regim impus de Hitler şi Mussolini, cu complicitatea josnică a democraţiilor occidentale. Qu'est-ce que nous pouvons faire pour vous?[58], spuneau devotatele şi înfioratele sale admiratoare, şi era de ajuns să adopţi o expresie îndurerată şi gravă şi să te retragi în turnul unei tăceri dispreţuitoare pentru ca masochismul colectiv să se dezlănţuie şi amfitrionii tăi să se acuze de toate relele şi suferinţele care covârşesc Spania, c'est de notre faute, nous sommes tous coupables[59], pe când el savura până la capăt clipa aceea unică şi rafinată, neaşteptat început al unei cariere de geniu în faşă, întruchipare vie a dramei unui popor neîmblânzit, vândut şi lăsat pe mâna exploatatorilor şi jefuitorilor pentru vecie – respect şi veneraţie pe care o zi nefastă, ascultând de irezistibilul magnetism al titlurilor din *France-Soir*, avea să-l transfere asupra refugiaţilor unguri ori a rebelilor tibetani, cu fireasca urmare a căutării şi aflării de noi eroi care se

58 Ce putem face pentru voi? (lb. fr.)

59 E vina noastră, suntem cu toţii vinovaţi (lb. fr.).

preschimbau peste noapte în polul de atracţie al petrecerilor şi întrunirilor, răsfăţaţi cu acelaşi entuziasm cu care, câteva săptămâni în urmă, fusese copleşit el, făcându-l să se simtă, dintr-odată, deposedat de nimbul acela efemer, ca un rege detronat şi învins care e poftit la masă doar de milă şi parcă lăsat să priceapă că în viitor va trebui să aibă grijă să nu abuzeze de această simplă politeţe.

Alvaro îi cunoştea pe câţiva dintre aceşti eroi de o clipă care, fără să-şi fi revenit încă din stupoarea propriei căderi, îşi retrăiau trecutul strălucit la cafeneaua doamnei Berger, risipiţi acum în mulţimea anonimă a studenţilor şi emigranţilor politici, pândind momentul în care un nou şi ambiţios voluntar avea să încerce să meargă pe sârmă şi avea să se prăbuşească. Întins pe sofa, la lumina ce pătrundea pe ferestrele galeriei, şi-a adus aminte de după-amiaza în care Soler apăruse la cafenea însoţit de câştigătorul ultimului Premiu Planeta, un individ pe care-l chema Fernández, venit la Paris după ce scrisese câteva romane devenite bestseller în Spania, pe care, după ce cumpănise bine lucrurile, hotărâse să le încredinţeze editorului francez al lui Hemingway. Apariţia lui săvârşise miracolul de a face să înceteze conversaţiile şi, încet-încet, expatriaţii din diferite straturi geologice s-au strâns în jurul lui gata să asculte luminosul mesaj cultural ce sosea din ţară.

— De ce l-aţi ales tocmai pe editorul lui Hemingway?

— Mi-ar plăcea ca *Viaţa fără ţintă* să se publice în aceeaşi colecţie cu *Bătrânul şi marea.*

— Vă place William Faulkner?

— E un bluff. Autorii mei preferaţi sunt Maugham şi Vicki Baum.

— Cunoaşteţi opera lui Sartre?

— Soţia mea a răsfoit una dintre cărţile lui şi zice că scrie foarte prost.

— Dar Kafka?

— Nu l-am citit.

— Ce părere aveţi despre Robbe-Grillet?

— Ce-aţi spus...?

— Sunteţi adeptul noului roman?

— Nici soţia mea, nici eu nu vorbim franţuzeşte. Ne descurcăm destul de bine cu spaniola.

— Cât timp v-a luat să scrieţi ultimul roman?

— Opt zile.

— Corectaţi ce scrieţi?

— Niciodată... Ce câştigi ca podoabă pierzi ca spontaneitate.

— Ce tehnică narativă preferaţi?

— Tehnica e alt bluff. Cervantes nu se pricepea la teorie şi a scris *Don Quijote.*

— Pregătiţi o nouă operă?

— Da. Am în proiect un roman despre opoziţia de generaţie dintre părinţi şi copii, a cărui acţiune se va petrece în cartierul negru din New York.

— Ah, aţi vizitat Statele Unite?

— Nu. Asta e prima dată când ies din Spania.

— Vă place Parisul?

— Desigur. Mult. Chiar dacă mâncarea e infectă şi oraşul e prea monumental. La restaurantul hotelului, mult talmeş-balmeş de sosuri şi prea puţină carne. Mie nu-mi plac sosurile, de niciun fel. Îmi place să mănânc vârtos, fără antreuri şi brânzeturi... Am petrecut trei zile în Germania mâncând salamuri şi nimic altceva. Merită să-i vezi cum înfulecă şi pe urmă zic că-s civilizaţi.

Cercul se strânsese în jurul romancierului şi până şi doamna Berger parcă absorbea acea galimatie sprijininduşi coatele de tejghea, iar pisica se întindea la coşuleţul de croasanţi cu privirea aţintită la textul prăfuit cu Loi de Repression de l’Ivresse Publique.

— ... şi când te gândeşti că există un restaurant în

Grecia unde pentru treizeci şi două de pesete îţi dau o friptură de miel la grătar... iar cu zece duros obţii o sticlă de Codorniu, nu ca aici, unde am cerut o sticlă de şampanie şi am fost nevoiţi să renunţăm... Aici totul se reduce la iaurt şi marmeladă, iar când vine nota de plată, ţine-te bine!... Şi când te gândeşti că la Casa Agut îţi aduc un biftec la frigare cu ciuperci care costă douăzeci şi patru de pesete... credeţi-mă, douăzeci şi patru de pesete! Ce să mai spun de puiul cu cartofi de la El Abrevadero?... Sau de aşa-numita terină de iepure, pe care ţi-o servesc la Joanet? Sau potârnichile fripte de la El Canario?... Patru pesete porţia de potârnichi, cu bere cu tot!

— Ce v-a atras atenţia îndeosebi la Paris?

— Perechile. Cum se sărută şi se pipăie în plină stradă, fără ca lumea să le spună nimic, până şi în faţa catedralei Notre Dame...

— Aţi intrat în biserică?

— Da, ieri am fost la sfânta liturghie cu soţia mea. Am citit, desigur, nu de mult, cartea despre viaţa particulară a neruşinatului de Victor Hugo... Gilbert Cesbron zice că a avut copii de la toate slujnicele!...

— În ceea ce priveşte romanul, ce credeţi despre cenzură?

— Editorii s-au săturat să piardă bani şi au o concepţie mai realistă despre cărţi. Cu alte cuvinte, publică numai ce ştiu cu siguranţă că se va vinde... Eu, de pildă, tind spre cinzeci de mii de exemplare. În librăria din satul meu nu se vând decât cărţile mele.

— De ce primire au avut parte operele dumneavoastră din partea criticii?

— Nu mă pot plânge. Câţiva gazetari au început să mă numească un Balzac spaniol.

— Ăsta e adevărul gol-goluţ, a spus Baró cu un glas dulce. Aici pe Balzac îl numesc un Fernández francez.

S-a lăsat o tăcere apăsătoare. Romancierul s-a făcut că

nu aude această remarcă.

— În orice caz, pe mine mă interesează mai mult publicul decât critica, a adăugat.

— Cum vedeţi viitorul culturii spaniole?

— Magnific. Gândiţi-vă la echipa redacţională de la *Indice...* În ultimul număr polemizau cu Karl Marx.

— Rămâneţi mai mult timp la Paris?

— Nu. Doar cât e nevoie ca să stabilesc condiţiile pentru traducerea cărţilor mele... Mă simt mai bine la Barcelona sau la mica mea proprietate din Cáceres.

Conversaţia a ţinut câteva ore şi, la căderea serii, romancierul şi-a luat rămas-bun de la cei de faţă, parcă cerându-şi scuze că nu poate să dispună de timpul său după voia inimii: «Îmi pare rău, dar soţia mea mă aşteaptă la hotel. Vrem să mergem la un spectacol de revistă cu fete dezbrăcate... Mi-a spus că unele dintre ele sunt femei căsătorite care fac asta pentru a-şi câştiga existenţa. Drept să vă spun, eu nu-i înţeleg pe bărbaţii lor...».

Când a ieşit în stradă – Alvaro zâmbea când îşi amintea scena, cu privirea pierdută la discul lunii ce încununa culmea munţilor – Baró a aşteptat câteva clipe cu un surâs enigmatic pe buze şi le-a arătat celor prezenţi în cafenea învelitoarea de piele a unui paşaport ce zăcea pe muşamaua zgâriată a banchetei.

— Al cui e?

— Uitaţi. – Romancierul poza foarte serios în fotografia actului de identitate. – Ticălosul l-a uitat.

— De ce nu i-ai spus? Dacă face un atac de inimă?

— Atac?

Baró a izbucnit în râs şi a hohotit până i-au dat lacrimile. Pe neaşteptate a apucat paşaportul cu amândouă mâinile şi l-a rupt în două.

— Ce faci?

Exclamaţia a izbucnit în acelaşi timp din mai multe colţuri ale cafenelei.

— Doar aţi văzut. Dracu’ să-l ia.
— Ce-o să facă omul acum?
Baró a răspuns cu glas liniştit, ştergându-şi lacrimile:
— Ce contează. Un exilat în plus.

Câteva luni după eşuata manifestaţie studenţească – ordinea publică şi pacea socială fiind din fericire restabilite – Ricardo şi Artigas s-au dus la sfârşitul săptămânii la Madrid pentru a sta de vorbă cu Enrique şi cu prietenii lui din Comitetul de Coordonare transferaţi la închisoarea provincială din Carabanchel. Întâlnirea a avut loc într-o încăpere spaţioasă în formă de colivie, împărţită de două rânduri de gratii ce străjuiau un coridor îngust prin care circula necontenit un funcţionar al închisorii. Pentru a se auzi era nevoie să vorbească strigând, şi deopotrivă vizitatorii şi deţinuţii se uitau unii la alţii zăpăciţi de vacarmul glasurilor ce se amestecau asurzitor, încercând să lămurească prin gesturi frazele acelea haotice, întretăiate şi neterminate. Universitarilor barcelonezi le prinsese bine odihna forţată, după cât se pare, şi acum, agăţându-se cu mâinile de gratii ca nişte urangutani la grădina zoologică, priveau încercările repetate de a stabili un dialog cu interlocutorii lor cu un zâmbet ironic. În ochii lor nu se vedea nicio umbră de reproş. După o jumătate de oră de zadarnică străduanie de a se înţelege în vacarmul vorbitorului s-a auzit o sonerie şi, fără a le lăsa destul timp pentru a reacţiona, deţinuţii s-au retras încadraţi de jandarmi. Ricardo şi Artigas s-au trezit în stradă dezorientaţi şi zăpăciţi, pierduţi în şirul tăcut de prieteni şi rude ce se îndreptau spre staţia de autobuze, în drum spre oraşul ostil, întins şi anonim ce se desfăşura în faţa ochilor ca un coşmar apăsător.

Câteva ore după aceea, înainte de a lua avionul care trebuia să-i ducă la Barcelona, un grup de prieteni i-a dus cu automobilul până în satul vecin Paracuellos del Jarama.

Acolo, la poalele unor dealuri ruginii, lipsite de orice vegetaţie, există un cimitir în care au fost îngropaţi luptătorii din tabăra naţionalistă împuşcaţi în anii războiului. Mormintele militarilor, preoţilor şi ale celorlalţi bărbaţi căzuţi pentru Dumnezeu şi pentru Spania se înşiră, pe jumătate acoperite de bălării şi tufişuri, cu crucile lor, coroanele mortuare şi inscripţiile funebre, evocând fapte de arme din trecut şi glorii depărtate, decoraţii şi titluri obţinute în timpul rebeliunii din Asturias, evenimentelor din Jaca ori războiului împotriva rebelilor din Abd-el-Krim. Priveliştea locului e încântătoare, şi primăvara transformase câmpia într-un imens şi înroşit câmp de maci.

Bătrânul paznic aştepta ora închiderii aşezat lângă poartă şi, când au ieşit, le-a zâmbit cu melancolie: «În primii ani, a spus, venea multă lume: văduvele, părinţii, cunoscuţii, curioşii... Acum nu mai vine... Lumea şi-a pierdut respectul pentru morţi... Duminica oamenii vin aici doar ca să mănânce şi să se distreze... Nu demult am fost nevoit să dau afară o pereche care dănţuia printre cruci ascultând muzică la un tranzistor. Unii bărbaţi aduc aici femei şi se tăvălesc în iarbă... Pe vremea mea nu se întâmplau asemenea lucruri, credeţi-mă...».

În avion, la patru mii de metri altitudine deasupra podişului castilian, Artigas şi Ricardo îşi amintiseră de vorbele paznicului şi le repetaseră de nenumărate ori în toropeala intermitentă a călătoriei, întrebându-se când oare, Dumnezeule, după câte zile, săptămâni, luni ori ani Regimul şi oamenii lui vor dispărea, în mijlocul indiferenţei şi uitării, depărtaţi şi absurzi precum acele biete nume săpate pe mormintele profanatului cimitir năpădit de buruieni.

Ceasuri întregi cheltuite pentru a reconstitui existenţa acelor ani, cea trăită de Alvaro şi cea care se desfăşurase

fără el de la data acum îndepărtată a plecării sale, mulţumită conversaţiilor interminabile cu Artigas, Ricardo ori vreun alt supravieţuitor al grupului în răcoarea nopţii de pe terasă: timpul parcă se risipea pe măsură ce ei încercau să-l prindă, neoferindu-le decât un vălmăşag de imagini izolate, scene trunchiate, amintiri estompate şi şterse, rămăşiţe ale unei epoci împotriva căreia luptaseră fără succes, de care voiseră să fugă şi care până la urmă îi devorase.

... Ca în acea după-amiază – reconstituită cu ajutorul lui Dolores – în care, plecând de la cafeneaua doamnei Berger, rătăciseră prin cartierul din jurul străzii Mouffetard, oprindu-se să bea un păhărel de anason la micile cafenele arabe şi, la un minuscul bar din Passage des Patriarches cu un acvariu cu peşti coloraţi şi o icoană a Sfintei Genoveva din Paris, intraseră în vorbă cu doi cerşetori bărboşi care, sprijinindu-se de tejgheaua de zinc, tunau şi fulgerau împotriva concurenţei neloiale a gunoierilor şi-i invitaseră să bea cu ei un pahar de vin.

— Noi jucam fotbal mecanic, a spus Dolores. Tu câştigai mereu şi eu eram furioasă pe tine. Îşi aduci aminte?

Rachiul de anason ne înveselise şi amândoi ne simţeam neaşteptat de fericiţi, având o grozavă poftă de râs şi de sporovăială.

— Mademoiselle est Italienne?

— Non, Espagnole[60].

Cerşetorul mai bătrân îşi mângâia barba şi s-a uitat la ei cu mândrie.

— Ah, l'Espagne... Teruel, Belchite... Je connais[61].

Ochii lui erau ca două globuri luminoase, albaştri şi înroşiţi. Dolores îşi golise paharul dintr-o singură înghiţitură şi îl privea ţintă.

---

60 — Sunteţi italiancă, domnişoară?
— Nu, spaniolă (lb. fr.).

61 — Ah, Spania... O cunosc (lb. fr.).

— Ça fait longtemps que vous y êtes allé?

— Ça alors, a spus cerşetorul făcând un gest nedesluşit. C'était pendant la guerre... Boum, boum, boum...

— Vous habitiez l'Espagne?

— Moi? a întrebat clătinând din cap în semn de negaţie. Je suis parti m'engager, moi... Ah, sacré pays...

— Volontaire? a întrebat Alvaro.

— Oui, Monsieur.

— Mais, de quel côté?[62]

Întrebarea pesemne că l-a surprins. Cerşetorul se uita lung la Alvaro şi a făcut o mare sforţare ca să se concentreze.

— Du bon côte, a spus în cele din urmă.

— Qu'est-ce que vous appeler le bon côté?

— Vive la République, a strigat cerşetorul, ridicând pumnul strâns. Je suis républicain, moi.

— Ah, bon.

— Mon général était Queipo de Llano.

— Quoi?

— Queipo de Llano, a spus luând poziţia de drepţi. Ah, c'était le bon temps...

— Alors vous étiez avec les fascistes, a spus Alvaro.

— Avec les fascistes? s-a mirat cerşetorul, uitându-se iar lung la el cu neîncredere. Je suis patriote, moi... J'était à Paname et je suis parti.

— Queipo de Llano était du côté de Franco.

— De Franco? a spus cerşetorul, pe faţa căruia se citea uimirea. Ah, non.

— Mais si, a spus Alvaro. Si vous étiez avec lui, ça veut

---

62 — E mult de când aţi fost în Spania?
— Păi, am fost în timpul războiului... Bum, bum, bum...
— Aţi trăit în Spania?
— Eu? M-am dus ca să mă angajez... Ah, afurisită ţară...
— Ca voluntar?
— Da, domnule.
— Dar, de care parte? (lb. fr.)

dire que vous êtes engagé contre la République.

— Ça, jamais de ma vie. J'ai lutté pour la République, moi. Je suis blessé ici, a spus ducându-şi mâna la prohab şi vrând să-şi descheie nasturii. Mademoiselle voudra bien m'excuser.

— Je vous dis que Queipo de Llano était fasciste, a spus Alvaro.

— Je suis républicaine et patriote.

— Et vous étiez avec Queipo?

— Oui, Monsieur.

— Vous vous trompez, voyons. Si vous étiez républicain vous luttiez contre Queipo. Et si vous luttiez avec Queipo vous n'étiez pas républicain[63].

Cerşetorul se uita pe rând la ei cu o expresie de neîncredere. În cele din urmă s-a întors spre tovarăşul său.

— Ça alors. Quel sac de noeuds.

---

63 — De partea cea bună.

— Ce înţelegi prin partea cea bună?

— Trăiască Republica. Eu sunt republican.

— Ah, bine.

— Luptam sub comanda generalului Queipo de Llano.

— Cum?

— Queipo de Llano. Ah, ce timpuri frumoase...

— Înseamnă că ai luptat de partea fasciştilor.

— De partea fasciştilor? Sunt patriot. Eram la Paname şi am plecat.

— Queipo de Llano era de partea lui Franco.

— A lui Franco? Ah, nu.

— Ba da. Dacă erai cu el, înseamnă că te-ai angajat contra Republicii.

— Asta, niciodată. Eu am luptat pentru Republică. Am fost rănit aici. Scuzaţi-mă, domnişoară.

— Ţi-am spus doar că Queipo de Llano era fascist.

— Eu sunt republican şi patriot.

— Dar ai luptat cu Queipo?

— Da, domnule.

Te înşeli. Ia să vedem. Dacă erai republicam, ai fi luptat împotriva lui Queipo. Iar dacă ai luptat de partea lui Queipo, înseamnă că n-ai fost republican (lb. fr.).

— Tu déconnes, a spus celălalt.

— J’ai oublié, a spus cerşetorul. J’ai été blessé trois fois, mais j’ai oublié.

— Voyons, a spus Alvaro. Faites un petit effort[64].

Cerşetorul a dat pe gât paharul de vin şi s-a lovit cu palma peste frunte.

— Je ne me souviens plus[65], a spus în chip de scuză.

Atunci l-a întrebat ce imn cântau. Cel cu Riego sau cel cu Faţa spre soare...

Dolores intonase o strofă din fiecare şi, de fiecare dată, cerşetorul a însoţit-o cu glasul său răguşit şi a dat din mâini de parcă ar fi ţinut o baghetă de dirijor.

— Ah, oui c’est ça...

— Mais lequel des deux?

— Mois je chantais un qui disait:

Ah, mon chéri
oui joue moi z’en
de la trompette
de la trompette[66]

— Tu déconnes, a spus celălalt.

— Toi boucle-la.

— Tu te trompes de guerre, a stăruit cel mai tânăr. Ça

---

64 — Ei drăcie. Ce încurcătură.
— La naiba, baţi câmpii.
— Am uitat. Am fost rănit de trei ori, dar am uitat.
— Haide. Fă un mic efort (lb. fr.).

65 — Nu-mi mai aduc aminte (lb. fr.).

66 — Ah, da, ăsta e.
— Dar care din ele?
— Eu cântam unul care zicea:

Haide, scumpete,
hai la hârjoană,
c-avem trompete,
c-avem trompete (lb. fr.).

c’était contre les ratons.

— Je ne me souviens pas… Ça fait si longtemps…

— Alors…, a spus Alvaro.

— Putain de bordel de merde. Je ne me souviens plus…[67]

Dolores şi Alvaro nu şi-au putut înăbuşi un hohot de râs, pe când cerşetorul se scărpina în cap şi se uita în jur cu o expresie de zăpăceală.

— Tipul a rezolvat definitiv problema spaniolă. Toată lumea ar trebui să-i urmeze exemplul… Mereu o luăm de la capăt.

— Mi-ar plăcea să fi auzit şi tatăl meu, a spus Dolores cu obrajii îmbujoraţi. El şi ceilalţi exilaţi din Mexic, care-şi deapănă amintirile la nesfârşit…

— Şi unchii mei, care nu fac altceva decât să repete papagaliceşte minciunile din ziare… Veşnicul război civil… Ce ne pasă nouă?

Escortaţi de cerşetorii bărboşi străbătuseră rue Mouffetard cântând şi râzând ca nişte băieţandri, alors vous ne vous rappeler vraiment pas, mais non pas du tout, vezi, a reuşit, să facem ca el, tout cela est tellement vieux…[68]

— În seara aia ne-am culcat pentru a doua oară, a spus Alvaro. Am luat un taxi la Contrescarpe şi te-am dus la mine.

— Băuseşi şi nici măcar nu m-ai atins, a spus Dolores.

— Mi-era frică.

— Totul a început a doua zi, îţi aminteşti?

— Nu, a spus Alvaro. Când am făcut dragoste cu tine în

---

67 — Nu mai bate câmpii.
— Ţine-ţi gura.
— Ai încurcat războaiele. Ăsta era cu guzganii.
— Nu-mi mai aduc aminte… A trecut atâta timp…
— Atunci…
— S-o lăsăm încurcată. Nu-mi mai aduc aminte… (lb. fr.).

68 — Atunci nu vă mai amintiţi nimic, dar chiar nimic, a trecut atâta timp de atunci… (lb. fr.).

sfârşit, tot beat eram.

ŞASE

Nori uriaşi, pompoşi, parcă anunţând o uvertură de operă, treceau pe cer îndreptându-se spre mare, pierzându-se după coroanele verzi ale copacilor. Căldura din ajun se mai potolise şi o briză uşoară înfiora acele pinilor şi frunzele mărunte ale salcâmilor. Broaştele orăcăiau leneş în heleşteu. Servitoarea uitase să strângă cartea de geografie a copiilor, şi Dolores s-a aplecat s-o ridice şi s-a uitat la ea cu luare-aminte.

Era un atlas englezesc dinainte de cel de al Doilea Război Mondial, şi dominioanele, protectoratele şi posesiunile Comunităţii Britanice figurau cu o culoare diferită de ale celorlalte ţări: agresiunea nazistă nu se produsese încă, iar echilibrul politic instaurat de acordurile de la Locarno şi tutela Societăţii Naţiunilor părea să garanteze o ordine senină şi durabilă, la adăpost de revoluţii şi ameninţări subversive, cauţiune derizorie şi caducă, socoteşti tu acum, precum Sfânta Alianţă a monarhilor din epoca fabuloasă şi depărtată a imperiului austro-ungar.

Cu zece ani în urmă, cu câtva timp înainte de a începe povestea voastră de dragoste, v-aţi părăsit familiile cu gândul de a călători şi a cunoaşte o viaţă diferită de aceea a nucleului spaniol în care aţi fost educaţi (societatea barceloneză reconstituită după temerile şi spasmele războiului, pentru tine; universul gregar şi anacronic al republicanilor exilaţi în Mexic, pentru ea): să deschizi cartea de geografie şi să dai paginile era, atunci o evaziune, o fugă, un vis, zborul liber şi înalt al unui fachir pe jinduitul covor fermecat. În anii de război şi imediat după război proiectul părea utopic, şi a te muta în oricare dintre ţările pe care le examinai cu nesaţ pe hartă echivala cu a te izbi de dificultăţi şi obstacole de netrecut: solicitări

respinse, vize amânate, lungi şi zadarnice cozi în faţa biroului unor funcţionari împietriţi şi cu feţe de inchizitori (bilete de liberă trecere, certificate, permise, timbre, taxe fiscale cerute la nesfârşit ca într-o demenţială şi burlescă scenă din *Consulul* lui Menotti).

Când ai ieşit în cele din urmă (cu câţiva ani înainte de valul de pionieri şi conchistadori în emulaţie cu Magellan, Cortés şi Pizarro), descoperirea şi explorarea lumii noi (Cartierul Latin şi Saint-Germain, cinematograful sovietic şi literatura interzisă în Spania) te-au copleşit cu o sălbatică şi puternică senzaţie de fericire. Visul pe care-l nutreai de atâta timp lua formă concretă, şi Dolores se instalase firesc în acest nou cadru de viaţă mult visat, îndreptându-şi cursul vieţii spre alte zări departe de ţara ta şi de fauna sa. Încetul cu încetul (fără ca tu să-ţi dai seama) dorinţele tale s-au împlinit cu o uşurinţă descumpănitoare (culpabilitatea trădătoare din pricina recompensei obţinute fără niciun merit şi nicio strădanie): mai întâi filmările pentru documentarul despre emigraţie, apoi obligaţiile tale profesionale v-au purtat pe rând în locurile pe care doreaţi să le cunoaşteţi în tinereţe, înlocuind astfel închipuirile copilăriei şi mitul adolescenţei cu realitatea ambiguă, contradictorie şi complexă a amintirii vii, a experienţei dobândite dintr-odată. Monte Carlo, Elveţia, Veneţia, Hamburg, Olanda nu mai erau ca înainte simple nume aureolate cu fastul relatărilor şi poveştilor pe care le citiseşi despre ele pentru a se preschimba în balizele şi reperele poveştii în care eroii eraţi Dolores şi cu tine (întâlnirea în Europa, suprapunându-se pe revelaţia reciprocă a trupurilor voastre, eşuata inserţie în lumea civilizaţiei industriale a vicisitudinilor şi incidenţelor pasiunii voastre nesăbuite).

Graniţele şi limitele care mai înainte vă ţinuseră captivi fuseseră abolite dintr-odată, şi să cutreieraţi lumea în această ingrată vară a anului 1963 însemna să daţi una

câte una paginile poveştii voastre de dragoste din epoca în care vă cunoscuserăţi din întâmplare în casa de oaspeţi din rue Chomel până la data când, după ce se epuizaseră toate mijloacele de salvare şi răscumpărare a unei legături subminate zi de zi de timpul răzbunător şi avar, te-ai culcat lângă ea în întuneric şi i-ai zis: «Nu mai putem face nimic unul pentru altul». (Cu proverbialul extremism hispanic, Regimul arunca din ţară sute de mii de spanioli opriţi mai înainte de zidul de netrecut al Pirineilor. În timpul recentei tale convalescenţe pe Coasta de Azur legaseşi prietenie cu unul dintre ei în portul Monaco: un bărbat de vreo treizeci de ani, simplu şi necioplit, marinar pe un iaht de vilegiatură al cărui proprietar era un cunoscut bariton.

— Domnule Alvaro. Guvernul pe care-l avem în Spania e bun sau rău?

Te-ai uitat la el: chipul curat, expresia deschisă, o întrebare liniştită în ochi. Ar fi fost o cruzime pentru vârsta lui să-i răpeşti atâtea iluzii, şi l-ai bătut uşor pe umăr.

— Nu-i bun, băiete. E foarte bun...)

Norii se împrăştie mânaţi de vânt, în mare grabă. Cerul şi marea îşi contopesc tonalităţile într-o imprecisă fâşie albastră. O mierlă zboară la firul ierbii şi se aşază pe acoperiş. Din cealaltă parte a văii răzbate ecoul depărtat al loviturilor ritmice de secure.

Filele atlasului geografic sunt o parte integrantă din viaţa voastră, şi aplecându-vă asupra lor retrăiţi timpul trecut.

Eliptic, încâlcit, cursul său reproduce întocmai meandrele sinuoase ale memoriei.

Vorbesc glasurile amintirii.

Ascultaţi.

Un bătrânicios cartier burghez tăcut şi sumbru. Un imobil cenuşiu pe o stradă cenuşie, operă a unui arhitect cenuşiu,

cu inspiraţie funebră. O scară prăpădită, cu vechi candelabre de cristal, un covor ros, vitralii colorate, canapele de pluş. O uşă masivă cu o placă pe care scrie nedesluşit:

EDMONDE MARIE DE HEREDIA
SOLFÈGE-CHANT-DICTION

Un oraş: Paris. Şi o dată: 1954.

Prima ta întâlnire cu Dolores.

(Când, cu câteva săptămâni înainte de sincopă, ai trecut prin faţa clădirii unde stătea profesoara, faţada era acoperită de schele şi prelate. Zugravii curăţaseră şi făcuseră să strălucească zidurile, cornişele, ancadramentele, întregolurile, şi statuia din piatră a zeiţei Venus care susţinea balconul central fusese spălată cu mare grijă de un zidar italian: după ce-i frecase la nesfârşit sânii, pântecul şi pulpele, zăbovea atingând triunghiul întunecos dintre sex şi stinghii cu o sârguinţă înfocată ce stârnea râsul celorlalţi. Venus suporta acel ultraj cu demnitate frigidă şi, pe când tu îţi urmai drumul spre rue de Varenne, ai deplâns faptul că n-ai surprins scena cu obiectivul aparatului Kodak.)

Această rudă îndepărtată a poetului, d'une ligne collatérale, a adăugat arătând cu degetul său osos o fotografie ştearsă de pe pian, il m'avait connue quand j'était toute petite, ma mère me disait toujours qu'il me prenait dans ses bras et qu'il me regardait pendant des heures et des heures[69]: autorul volumului *Trophées* apărea în acea poză, după câte-ţi aduceai aminte, cu mustaţă şi favoriţi, la ieşirea de la solemna sa primire în Academia

69 Pe linie colaterală, mă ştia de când eram foarte mică, mama îmi spunea adesea că el mă lua în braţe şi mă privea ceasuri întregi (lb. fr.)

Franceză, încins cu împodobita şi solemna uniformă a nemuritorilor. În jurul său, zeci de fotografii, la fel de şterse, reproduceau în diferite atitudini, machiaje, pieptănături şi rochii un model uni: Madame Edmonde Marie de Heredia fotografiată, pe când era încă adolescentă, lângă o coloană dorică, în ziua majoratului, câţiva ani mai târziu, cu o extravagantă pălărie cu pene, la intrarea în Conservatorul de muzică din Paris; în sala Pleyel, în compania Nadiei Boulanger, în timpul unei manifestaţii în sprijinul victimelor cutremurului de la Tokio din 1923. La belle époque, spunea îmbrăţişând cu un gest larg al mâinii amintirile îngrămădite pe pereţii, în vitrinele, scrinurile şi consolele întunecosului şi vetustului salon, l'Art alors était une religion qui avait ses dieux, ses prêtres, ses fidèles, ses temples, non la vulgaire entreprise commerciale qu'il este devenu aujourd'hui, où n'importe quel parvenu, qui ne connaît même les premiers rudiments de solfège, se permet de donner des récitals sans que personne, je dis bien, personne, crie à l'imposture[70]. Cu faţa acoperită de pudre de orez, ocrotită şi estompată de penumbră, madame de Heredia rămânea ţeapănă în mijlocul sofalei, cu mintea pierdută, s-ar fi zis, într-un vis strălucit şi depărtat. Draperiile grele ascundeau mohorâtul cer cenuşiu şi, pe înserat, candelele aprinse prin colţuri parcă vegheau ofrande sau moaşte: năframe, braţele lui Iisus Hristos, capete de sfinţi ce te înfioraseră de teamă şi de vinovăţie în anii otrăvitei tale adolescenţe spaniole.

— Bon. Recommencez[71].

Şi elevul de serviciu (un canadian miop şi sfios ori argentinianul pedant care vă făcuse să vă tăvăliţi de râs

70 Arta era atunci o religie cu zeii, preoţii, credincioşii şi templele sale, nu vulgara întreprindere comercială care a ajuns astăzi, când orice parvenit, lipsit de cunoştinţe elementare despre solfegiu, îşi îngăduie să dea recitaluri fără ca nimeni, chiar nimeni, să demaşte impostura (lb. fr).

71 Bine, s-o luăm de la capăt (lb. fr.).

anunţând cu mare emfază: «Madame, je voudrais être pénétré jusq'au bout par la culture française»[72]), după ce încheiase poliloghia nelipsită a evocărilor personale, recita din nou.

Comme un vol de gerfauts hors du charnier natal[73].

sub supravegherea trufaşă a profesoarei, pe când ceilalţi oaspeţi ai infectei pensiuni se prefăceau că iau notiţe şi repetă lecţiile de solfegiu pe care madame de Heredia le amâna mereu invocând tot felul de pretexte contradictorii şi absurde.

— Non, pas comme ça. Ici vous n'êtes pas à l'école Berlitz ni à l'Alliance Française. Un peu plus d'entrain, un peu plus de fougue. Nous reverrons ça demain[74].

(Elevii se întorceau în camerele lor, iar ea rememora pentru favoritul său neuitata scenă a decorării de către generalul Pershing ori incidentele turneului său artistic în Portugalia. O pisică neagră dormea încolăcită în poala ei, şi madame de Heredia o mângâia maşinal cu privirea pierdută în desenul jupuit al covorului.)

Probabil că aţi trecut unul pe lângă altul pe coridor, fără să băgaţi de seamă niciunul prezenţa celuilalt, fără să bănuiţi legăturile ce aveau să vă unească, ignorând pe atunci dorinţa ascunsă şi faptul evident că eraţi făcuţi unul pentru celălalt. Nu-ţi aminteai decât de silueta ei fugară profilată pe canatul uşii în timp ce stingea lumina şi se cufunda în bezna de pe coridor, pierzându-se în dreptul salonului doamnei Heredia şi conclavul de oaspeţi adunaţi acolo. Ştiai că familia ei era în Mexic, că venise la Paris să

72 «Doamnă, aş vrea să dobândesc o cunoaştere profundă a culturii franceze» (lb. fr.).

73 Ca un erete-n zbor ce prăzii-i dă ocol (lb. fr.).

74 Nu, nu aşa. Aici nu eşti la şcoala Berlitz ori la Alianţa Franceză. Mai multă vioiciune, mai mult avânt. O să reluăm mâine pasajul ăsta (lb. fr.).

studieze franceza şi desenul, că nu plătise de două luni chiria la pensiune. Chipul ei? Ar fi fost incapabil să-l descrie. Fuseseşi impresionat de el la coada din Foyer de Sainte Genéviève şi, când ţi-a zâmbit, ai avut nevoie de câteva momente pentru a-l recunoaşte, ca şi cum presimţind intensitatea viitoare a pasiunii, îţi spuneai, te-ai fi dat înapoi speriat, ai fi vrut să închizi ochii.

La petite a des ennuis, şoptea madame de Heredia într-una dintre parantezele biografice pe care le intercala în lecţiile sale, elle a trouvé le moyen de se fâcher avec sa famille et elle ne reçoit plus un sou[75]. Elevii întorceau capul spre coridorul pe care vinovata se evaporase, iar madame de Heredia ridica glasul şi impunea tăcere cu o mişcare energică a mâinii.

— Bonsoir, mademoiselle. Vous pensez à moi?

— Oui, madame.

— Vous m'avez déjà dit ça la semaine dernière, ma petite.

— J'ai envoyé un télégramme à mes parents[76].

Povestea începuse să-l intrige. O solidaritate mută te unea cu Dolores, cu silueta evazivă a lui Dolores ce dispărea ca prin farmec din faţa doamnei Heredia şi a severului său tribunal de elevi. Nu o dată, în nopţile în care nu-ţi venea somnul, o auziseşi cum se întoarce în zori, mergând pe vârful picioarelor şi vârându-se în pat fără să aprindă lumina. Un imbold surd te mâna să mergi pe urmele ei când, profitând de faptul că în acel ceas al dimineţii profesoara era ocupată cu toaleta, o ştergea englezeşte de acasă şi, în hanoracul ei alb, se pierdea în sumbra şi melancolica iarnă parizianã. O escortai la o

75 Are greutăţi, sărmana. S-a certat cu ai ei şi nu mai primeşte o leţcaie (lb. fr.).

76 — Bună seara, domnişoară. N-ai nimic să-mi spui?
— Ba da, doamnă. N-am primit banii.
— Mi-ai spus asta şi săptămâna trecută, drăguţă.
— Am trimis o telegramă acasă (lb. fr.).

oarecare distanţă până la Bureau de la Main d'Oeuvre Etrangère, unde se ducea adesea cu speranţa că va găsi de lucru, fără să-ţi iei încă inima în dinţi şi să intri în vorbă cu ea, intuind poate intensitatea iubirii ce avea să se nască între voi, întârziind, cu o voluptate egoistă, clipa destăinuirii.

Ai presimţit oare atunci cât de lipsită de ocrotire era? Bineînţeles că nu, absorbit cum erai de certitudinea sentimentelor tale pentru ea, în pragul inundat de bucurie al poveştii voastre de dragoste. Dolores părea şi ea furată de propriile ei gânduri, şi pentru tine, obişnuit cu astfel de situaţii, era floare la ureche s-o spionezi fără să trezeşti nicio bănuială din partea ei. Odată ai văzut-o stând de vorbă cu un necunoscut pe stradă şi dintr-odată te-a cuprins un sentiment de nelinişte. Erai gelos? Era absurd din partea ta care nu făcuseşi până atunci nicio încercare de a o cuceri, ba chiar te fereai de ea dacă din întâmplare vă întâlneaţi pe scară. Când s-au despărţit şi ea şi-a continuat drumul singură, o senzaţie de fericire necunoscută până atunci a pus stăpânire pe tine şi, căutând o instanţă superioară căreia să i te adresezi, atât de minunată ţi se părea acea întâmplare, i-ai mulţumit lui Dumnezeu.

Câteva zile după aceea, împărţind scrisorile elevilor, madame de Heredia bătuse uşor la uşa camerei sale: «Rien encore pour vous, ma petite. Est-ce que vous comptez vraiment sur votre mandat?»[77].

— Oui, Madame.

— Ça fait deux mois que vous me faites attendre. Je ne peut pas vous garder la chambre indéfiniment.

— J'attends une réponse pour aujourd'hui.

— Vous êtes sûre?

— Je l'espère.

---

77 «Nimic pentru dumneata deocamdată, drăguţă. Crezi c-o să primeşti cu adevărat mandatul acela?» (lb. fr.)

— Bon. Nous en reparlerons demain[78].

Ai urmărit-o prin Cartierul Latin până la Centrul de ajutor studenţesc de pe rue Soufflot. Dolores cumpărase un ziar de la un chioşc de pe boulevard Saint-Michel şi citea anunţurile cu o expresie absentă şi leneşă. De câteva ori ai văzut-o cum scoate un creion din buzunarul hanoracului şi subliniază câteva adrese cu o mişcare rapidă. Când a dispărut pe uşa imobilului, ai intrat în cafeneaua de alături şi ai băut o ceaşcă de ceai. Dolores a ieşit după câteva minute, a traversat bulevardul şi a intrat în grădina Luxembourg. Decembrie dezbrăcase crengile copacilor, copii îmbrăcaţi ca nişte spiriduşi zburdau pe alei. Soarele era un disc alb, fără strălucire şi fără culoare. S-a aşezat pe o bancă în faţa unui strat de flori şi a aruncat ziarul la coş. Ochii săi priveau, rătăciţi, dezolarea parcului în acea zi de iarnă. Pe neaşteptate şi-a ascuns faţa între mâini şi a izbucnit în plâns.

Te-ai depărtat tulburat. O culpabilitate retrospectivă te hărţuia, şi ţi-ai pus în gând să-ţi asumi de atunci înainte răspunderea, să accepţi cu bucurie ofranda, neaşteptată pentru tine, a acelei iubiri. Când ai ajuns acasă la profesoară, madame de Heredia îşi încheiase laborioasa toaletă matinală.

— Excusez-moi, Madame, avez-vous parlé avec Dolores?

— Oui, mon petit. Je lui ai dit ce matin que je ne peux pas lui garder la chambre. Elle est gentille sans doute, mai qu’est-ce que je peux faire d’autre? Le Centre d’Accueil m’envoie tous les jours de nouveaux élèves. Je dois respecter mes engagements.

---

78 — Da, doamnă.

— De două luni aştept să-mi plăteşti. Nu pot să-ţi ţin camera la nesfârşit.

— Aştept un răspuns astăzi.

— Eşti sigură?

— Aşa sper.

— Bine. Stăm de vorbă mâine (lb. fr.).

— Combien d’argent vous doit-elle?

— Deux mois de chambre, plus les leçons.

— Quatre vingt mille?

— Exactement.

— Je viens de la rencontrer en face de PTT et elle m’a prié de vous remettre cette somme[79].

Îi întindeai teancul de bancnote, şi madame de Heredia te privea neîncrezătoare.

— Vous pouvez compter.

— Elle a reçu le mandat?

— Il était retenu depuis lontemps à la Poste.

— Pauvre petite. Où est-elle maintenant?

Elle est partie faire des courses.

— Je vais prévenir tout de suite le Centre d’Accueil. Je leur dirai que la chambre n’est pas libre. A quelle heure doit-elle rentrer?

— Je ne sais pas.

— Je voudrais lui faire une surprise. Lui acheter un bouquet de fleurs.

— Vous êtes trop gentille, Madame[80].

---

79 — Scuzaţi-mă, doamnă, aţi vorbit cu Dolores?

— Da, tinere. I-am spus azi de dimineaţă că nu-i pot păstra camera. E drăguţă, fără îndoială, dar ce pot să fac? Centrul de Primire îmi trimite zilnic elevi noi. Trebuie să respect contractul.

— Cât vă datorează?

— Chiria pe două luni, plus lecţiile.

— Optzeci de mii?

— Exact.

— Tocmai am întâlnit-o în faţa poştei şi m-a rugat să vă dau banii (lb. fr.).

80 — Puteţi să-i număraţi.

— A primit mandatul?

— Era la poştă mai de mult.

— Drăguţa de ea. Unde-i acum?

— S-a dus la cumpărături.

— O să anunţ îndată Centrul de Primire. Le spun că nu mai e liberă camera. La ce oră se întoarce?

— Nu ştiu.

Asta a fost tot: soarta pecetluită fără ştirea ei, hotărâtă iremediabil în câteva clipe prin violenţa nudă a iubirii tale. (Dolores stătea poate şi acum pe banca din grădina Luxembourg fără a bănui schimbarea de direcţie, sustrasă încă, timp de câteva ore, din viaţa pe care, în viitor, trebuia s-o împartă cu tine, şi dorinţa reciprocă ce, prin latitudine şi profunzime, avea să vă fie cu neputinţă de ostoit.)

Când s-a întors în cele din urmă, madame de Heredia terminase lecţiile şi salonul era pustiu. Tu fumai în camera ta, întins pe vechea saltea violetă şi zgomotul abia auzit al paşilor săi te-a făcut să-ţi tresară inima. Ai auzit-o trecând pe coridor prin faţa odăii tale, învârtind cheia în broasca uşii la camera ei. Apoi, glasul tunător al profesoarei, tăcerea uimită a ei ţi-au umplut sufletul în acelaşi timp de fericire şi nelinişte. Ai deschis un caiet de la IDHEC şi te-ai prefăcut că eşti cufundat în lectură. Timp de câteva minute bătăile inimii au marcat lent monologul. Madame de Heredia dădea asigurări că nu pusese niciodată la îndoială cuvântul ei, iar Dolores tăcea cu o complicitate enigmatică. Când s-au despărţit una de alta, ceasul arăta ora zece fix. Câteva clipe după aceea au răsunat bătăi în uşă.

— Entrez[81]. (Vorbiseşi în spaniolă ori în franceză?)

Dolores şi-a făcut apariţia de după uşa întredeschisă şi a rămas câteva clipe în prag, impasibilă şi parcă resemnată dinainte cu prezenţa ta, cu o expresie ranchiunoasă şi străină pe care n-aveai s-o uiţi niciodată. Purta pantaloni negri şi un jerseu gros croşetat. Părul scurt, pieptănat pe frunte, îi dădea o înfăţişare ambiguă (fericită) de băiat.

— Madame de Heredia mi-a spus că dumneata... – glasul ei era foarte aspru.

— Da.

— Aş vrea să-i fac o surpriză. Să-i cumpăr un buchet de flori.

— Sunteţi foarte amabilă, doamnă (lb. fr.).

81 Intră (lb. fr.).

— De ce-ai făcut asta?

— Nu ştiu, ai bâiguit.

— Presupun că trebuie să-ţi mulţumesc.

A scos o ţigară din poşetă şi şi-a aprins-o cu o mişcare bruscă. Tu te ridicaseşi din pat şi stăteai în picioare lângă ea, fără a îndrăzni s-o priveşti.

— Ştiam că eşti într-un impas.

— Ai fost foarte amabil.

— Nu voiam să…

— Te rog. Întoarce-te ca să mă pot dezbrăca.

Te-ai întors cu spatele fără să înţelegi încă ce avea de gând să facă şi te-ai uitat, îngrozit, în lumina verzuie a lămpii cu abajur cu franjuri, la perdelele grele de la fereastră. O păstoriţă blondă zâmbea cu un gest îmbietor încadrată într-un oval de ghirlande şi trifoi. Patul răscolit, nefăcut, invita stângaci la dragoste. Dintr-odată ochii ţi s-au umezit.

— Nu, ai spus. Nu, nu şi nu.

Dolores îşi scosese jerseul şi se uita la tine cu bluza descheiată şi pantalonii căzuţi pe jumătate, subit interceptaţi (cu resortul interior rupt) de abrupta (armonioasa) mişcare provocatoare.

— Pentru Dumnezeu, nu.

V-aţi privit atunci pentru prima dată. Expresia de mânie dispăruse de pe chipul său şi neajutorarea ei se acordase treptat cu a ta, contopite acum într-un singur arpegiu, foarte lung, imposibil de susţinut.

— Ce-i cu tine?

— Nu ştiu.

— Iartă-mă, a spus ea.

I s-a frânt şi ei glasul. Ochii săi rătăceau, strălucitori, faţă în faţă cu ochii tăi.

— Credeam că tu…

— Nu.

— Nu voiam să te rănesc.

— Ştiu.

— Nu te uita aşa la mine.

Ai închis ochii, şi mâna ei te mângâia anesteziant, salvator.

— Iubitule, iubitul meu, a spus cu un glas transparent şi magnetic ce răsuna, parcă pentru prima dată, pentru tine.

Noaptea aceea aţi dormit împreună, dar n-aţi făcut dragoste. Contopirea lacrimilor voastre a precedat cu câteva zile contopirea trupurilor, şi nunta sărată şi tandră în anacronicul dormitor al pensiunii au anulat în chip hotărât trecutul vostru, făcând din voi instrumentele oarbe ale unei aventuri morale comune, pe care nici timpul omenesc implacabil şi laconic n-avea s-o poată destrăma cu totul. Eroziunea cotidiană (ori era un miraj al tău?) nu precumpănea asupra relaţiei voastre atât de preţioase, de nemaiîntâlnite, de neînlocuit. Numai moartea (ştiai) şi liniştita ei nepăsare. Dar după ce nu veţi mai fi (îţi spuneai) pe cine avea să-l mai intereseze dezastrul? În oglinda veneţiană atârnată de peretele mansardat al garsonierei din rue Vieille du Temple urmăreai mişcarea sincronizată a trupurilor voastre făcând dragoste şi, când erai ostenit, priveai cu luare-aminte adesea, în tăcere, trupul ei, admirându-i perfecţiunea. Anume creat pentru tine, croit pe măsura ta, Dolores îmbina în el, într-o sinteză delicată, frumuseţe şi graţie, forţă şi duioşie. Plăcut şi numai bun de privit cordial şi poftindu-te să-l mângâi, nu era oare, cum socoteai uneori cu mândrie, o simplă şi tangibilă proiecţie a spiritului tău? Înţelegerea ei şi ciudăţenia ta se completau reciproc, şi tot aurul din lume n-ar fi ajuns pentru a plăti datoria pe care o făcuseşi atunci. Gura ta lacomă căutându-i buzele fierbinţi, mădularul tău primit între coapsele ei, clipele de pace după atâţia ani cenuşii de singurătate şi lehamite erau nepreţuite. Zâmbetul ei când vă desprindeaţi din îmbrăţişare şi tristeţea din ochii ei, acea dulce suferinţă a despărţirii putea oare să fie

răsplătită? După ce exorcizase preceptele şi codurile pe care educatorii tăi ţi le impuseseră, după ce acceptase felul tău de a fi şi brusca plăcere a duhului tău zburdalnic, Dolores îţi disciplinase cu iscusinţă impulsurile, îţi satisfăcuse an după an nevoia ta de dragoste mereu sporită. Relaţia voastră se întemeia pe o armonie prestabilită: nimic întâmplător între ea şi tine, nimic care să ţină doar de împrejurări. De parcă dinainte, trăgeai tu concluzia, cineva, demon sau înger, prevăzuse totul pentru voi.

Când soarele apunea după acoperişurile cenuşii şi coşurile roşii, pisicile negre şi porumbeii albi, modificând uşor proporţia de tonuri tari şi slabe care alcătuia în sine farmecul principal al tabloului, lumina asfinţitului estompa liniile şi contururile trupurilor reflectate în oglindă şi vă restituia încetul cu încetul, ţie şi ei, identităţile voastre depărtate, pierdute. Dolores rămânea impasibilă, cufundată în gândurile ei tainice, iar tu te trezeai în liniştea nopţii zicându-ţi de fiecare dată, aşa cum îţi spui acum, în această calmă şi leneşă vară a anului 1963, că şi atunci când peste toate se va aşterne uitarea şi oasele noastre vor putrezi cine ştie unde şi vor fi departe unul de altul, iubirea noastră va sta încă neclintită şi curată, spre deosebire de hazardul şi netemeinicia celorlalte lucruri, întotdeauna întâmplătoare, eventuale, neprevăzute, absurde, în voia soartei, arbitrare, inutile, mereu aleatorii.

Dolores se retrăsese câteva minute la Mas, iar tu, aşteptând-o să se întoarcă, ţi-ai adus aminte cu zâmbetul pe buze de chipul doamnei Heredia, permanent acoperit de pudră, de pisica neagră încolăcită în poala ei, de grupul de elevi strânşi în jurul sofalei în stil elisabetan. Trofee şi amintiri ale unei cariere artistice se amestecau şi se pierdeau în umbră, şi o imprecisă senzaţie de realitate stăpânea atmosfera, ca şi cum, sustrăgându-se legilor fizicii, universul capitonat al pensiunii ar fi plutit în afara

timpului şi spaţiului, ascultând de un sistem particular şi autonom care, în chip ciudat, şi-ar fi aflat îndreptăţirea în el însuşi, vous voyez la photo, c'est lui, Frédéric,[82] un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, elegant, care purta o cămaşă din in şi pantaloni deschişi pe un fundal de ruine nobile, probabil Paestum sau Pompei, un être extraordinaire, Monsieur, un vrai amateur de belle musique, nous nous fréquentons depuis quelque temps[83], şi madame de Heredia ofta înainte de a-şi relua lecţia şi a atinge cu mâna ei slabă şi galbenă clapele de fildeş ale pianului. De mai multe ori, în toamna aceea deosebită şi incitantă a anului 1954 te întâlneşi cu el când, însoţit de expresia de adoraţie de pe chipul doamnei Heredia, se îndrepta spre salon cu înfăţişarea lui severă şi rigidă de agent de bursă. Profesoara întrerupea atunci lecţiile şi, cu o privire tăioasă, îi făcea să înţeleagă pe elevi că nu mai era nevoie de prezenţa lor acolo, fiindcă ea, madame de Heredia, avea să-l asculte pe Frédéric, numai ea, interpretând o inspirată operă de Schubert, ori poate o sonată de Scarlatti pe care el avea s-o depene notă cu notă pentru ea, cu o simplitate melancolică şi distinsă. Profesoara închidea cu grijă uşa, şi toată după-amiaza acordurile melodioase ale pianului răsunau în penumbră, întrerupte, din când în când, de scurte pauze de tăcere ascuţită, electrică, paralizantă. Madame de Heredia rămânea nemişcată pe sofa, cu o ceaşcă de cafea în mână, şi, când se încheia delicata interpretare a partiturii, Frédéric schimba poziţia taburetului şi privea cu modestie profundul oftat de recunoştinţă pe care ea, un artiste d'une sensibilité raffinée, Monsieur, et un critique musical incomparable[84], fericită că nu trebuia să împartă atâta

82 Uitaţi-vă la poză, e el, Frédéric (lb. fr.).

83 Un om extraordinar, domnule, un adevărat iubitor de muzică de calitate, ne cunoaştem de câtva timp (lb. fr).

84 Un artist cu o sensibilitate rafinată, domnule, şi un critic muzical

dulceaţă cu nimeni, de a savura singură ceasurile acelea fugare de comuniune intimă şi rafinată. Nous avons tous les deux les mêmes goûts et un même amour pour les belles choses[85], Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, şi tu ţi-i închipuiai pe amândoi stând de vorbă fără a avea nevoie de cuvinte, răpiţi de muzica senină şi luminoasă a lui, locuitori ai unui tărâm perfect şi fără pasiuni, creaţie neprihănită şi dinamică a spiritului lor. Toamna se scurgea leneş, şi de două ori pe săptămână madame de Heredia îşi scotea de la naftalină vechile rochii de soirée pentru a merge cu Frédéric la salle Gaveau ori la teatrul des Champs Elysées, însoţită adesea de Sébastian, băiatul de şaptesprezece ani pe care l-a avut de la bărbatul ei cu câteva luni înainte de divorţul cerut de ea din pricina grosolăniei şi vulgarităţii lui, j'avais peur au début de lui imposer sa présence mais il a été tout de suite touché par sa jeunesse et maintenant il l'aime presque commes s'il était son fils[86], şi profesoara făcea atunci o comparaţie cu lux de amănunte între firea comună şi plebee a tatălui lui Sébastien, interesat numai de bunurile şi apetiturile materiale, şi nobleţea şi elevaţia lui Frédéric, iubitor curat al plăcerilor ideale şi nemateriale, vânător atent şi iscusit al frumuseţii. Il est trop pour être de cette époque, şoptea madame de Heredia, nous vivons lui et moi comme deux exilés[87], şi în tăcerea binevenită a asfinţitului, atât de potrivită şi de prielnică destăinuirilor, îţi dezvăluia o taină, anume că prietenia ce-i lega unul de altul se preschimbase treptat în iubire, nu iubire trupească, preciza ea îndată, cel

---

incomparabil (lb. fr.).

85 Avem aceleaşi gusturi şi aceeaşi dragoste pentru lucrurile frumoase (lb. fr.).

86 La început mi-a fost frică să-i impun prezenţa, dar el a fost impresionat de la bun început de tinereţea lui şi acum îl iubeşte ca pe fiul său (lb. fr.).

87 E prea delicat ca să aparţină acestei epoci, trăim, el şi cu mine, ca doi exilaţi (lb. fr.).

puţin deocamdată, platonică încă şi aproape îngerească, dar de o intensitate şi profunzime cum ea, ma parole, nu mai cunoscuse niciodată: parfois, en jouant du Schubert, il me regarde et ses yeux se remplissent de larmes, sa mère est morte quand il avait dix ans et il ne s'en est jamais remis[88]. Tu o ascultai fără să scoţi un cuvânt, şi madame de Heredia punea în toate vazele şi glastrele din salon trandafirii pe care Frédéric i-i trimisese cu o carte de vizită semnată cu mâna lui, uitând, din pricina acelei iubiri absorbante, de obligaţiile şi lecţiile ei. Bon, recommençons[89], ofta, dar închipuirea ei, se vede foarte bine, zbura, uşoară, spre saloanele unde Frédéric, reţinut de obligaţiile lui mondene, discuta cu vreun alt meloman despre magistralul concert al Orchestrei de Cameră din Stuttgart ori executa cu o frază lapidară mediocrul recital al Elisabetei Schwarzkopf, înconjurat de oameni excepţionali ca şi el, inocenţi, surâzători, poetici, imprevizibili. În cele trei luni de când se frecventau Frédéric nu-i făcuse declaraţii de dragoste şi nu-şi dezvăluise adevăratele sentimente, dar avea oare arta vreo importanţă? Privirile sale erau de ajuns, iar tăcerile profunde care urmau negreşit interpretarea fascinantă a unei partituri, dovedeau că o iubeşte, şi ea îl iubea la rândul ei, cu toate că, spre deosebire de prozaicul şi brutalul bărbat de tristă amintire, pe Frédéric n-o interesa trupul ei, nici măcar n-o sărutase şi se mulţumea să-i strângă călduros mâna luându-i-o într-ale sale şi s-o privească mângâietor cu catifelaţii lui ochi de cerb. Il a vécu jusqu'à maintenant şi sevré d'amour qu'il n'ose pas y croire, Monsieur, notre histoire lui parait un rêve[90] şi,

88 Uneori, când interpretează ceva de Schubert, se uită la mine şi ochii lui se umplu de lacrimi, mama lui a murit când el avea zece ani şi el nu şi-a putut reveni (lb. fr.).

89 Bine, s-o luăm de la capăt (lb. fr.).

90 El a fost până acum atât de lipsit de dragoste încât nu-i vine să creadă, domnule, povestea noastră i se pare un vis (lb. fr.).

confirmându-i întocmai cuvintele, Frédéric se ivea în uşă dichisit englezeşte, auster şi cu nelipsitul buchet de flori neprihănit şi ireproşabil, cu distincţia aceea decantată şi impalpabilă care, potrivit profesoarei, alcătuia partea lui inconfundabilă de gentleman. Tu te retrăgeai în odaia ta, lăsându-i în duioasa lor oază de iubire şi fericire, şi aşteptai curios momentul în care primul acord de pian avea să declanşeze ezotericul lor dialog şi Frédéric avea s-o privească ţintă în ochi şi să-i strângă mâna cu atâta căldură, încât parcă ar fi vrut să-i transmită prin osmoză întreaga iubire inefabilă, intactă, care zăcea în sufletul său. Non, il n'y a rien encore, il a une sensibilité à fleur de peau et je ne veux pas brusquer les choses[91], zicea madame de Heredia după vizită, femeile îi inspirau teamă neîndoielnic, probabil în tinereţe cunoscuse amare decepţii sentimentale ori poate, precum vărul acela îndepărtat al ei a cărui biografie ţi-o schiţase cândva, rămânea sentimental legat de maică-sa şi-i jurase fidelitate până la moarte, l'amour, alors, est une profanation, vous comprenez?[92] Şi tu ascultai în tăcere cu înţelegere acel curs rapid despre ideile lui Steckel, Marcelle Segal şi ale Monseniorului Fulton Scheen, cufundat în penumbra submarină a salonului, cu ursuza pisică neagră a profesoarei ghemuită în poala ei. Aproape zilnic Frédéric se înfăţişa cu buchetul său de trandafiri şi merita s-o vezi atunci pe madame de Heredia grăbindu-se să-şi potrivească părul pentru a-i deschide câteva minute mai târziu, cu faţa sulemenită şi un puternic miros de parfum, întinerită şi însufleţită, redobândindu-şi siguranţa mondenă de la petrecerile din tinereţe din fotografiile ei îngălbenite. Răsunau din nou acordurile pianului strunit de magia uşoară şi înaripată a mâinilor lui Frédéric şi-ţi închipuiai chipul încordat şi

91 Nu, încă nu e nimic între noi, el are o sensibilitate foarte ascuţită şi nu vreau să forţez lucrurile (lb. fr.).

92 Dragostea, atunci, e o profanare. Înţelegeţi? (lb. fr.)

receptiv al profesoarei în timp ce asculta transparenta şi concisa interpretare a Adagio-ului în si minor de Mozart: vous jouez mieux que Gieseking, il est trop froid pour moi, il néglige parfois la résonance tragique de l'oeuvre[93]. Frédéric primea complimentele cu umilinţă evlavioasă şi, lăsând deoparte cărţile de texte de la IDHEC, îţi lipeai urechea cu fereală de uşa falsă ce făcea legătura între dormitorul tău şi salon şi încercai să ghiceşti după intensitatea oftatului pe care-l scotea madame de Heredia dacă Frédéric se aşezase lângă ea şi, cum era acum un lucru obişnuit între ei, îi reţinea un timp mâna într-ale lui. Nimic, încă nu s-a întâmplat nimic, se destăinuise pe urmă profesoara, Frédéric era prea sfios, apropierea chiriaşilor îl speria, un respect exagerat pentru sexul frumos, în urma morţii crude şi premature a maică-sii, îi inhiba impulsurile lui fireşti şi-l pironea într-o adoraţie sublimată a femeii, imateriale şi distante. Era nevoie de mult tact, de multă răbdare şi blândeţe pentru a nu-i răni sensibilitatea atât de fină, pentru a-i învinge puţin câte puţin pudoarea atât de delicată, pentru a transforma imperceptibil iubirea aceea până atunci diafană într-o relaţie fizică pe care, cu intuiţia ei feminină, o presimţea nestăpânită, impetuoasă şi vulcanică. Madame de Heredia se bizuia pentru asta pe o excursie la iarbă verde, un bon déjuner sur l'herbe[94], mângâierea soarelui leneş de toamnă, ajutorul discret al unor bucate bine gătite şi al unei viclene sticle de vin. Sébastien urma să meargă cu ei şi, la un semn al maică-sii, ar fi dispărut în pădure, lăsându-i într-o singurătate complice, tulburătoare, aproape vinovată. Là-bas il va me déclarer son amour, il a encore peur, mais, comme je le comprends[95], şi profesoara dezgropa pentru tine câteva

93 Cântaţi mai bine decât Gieseking, pentru mine e prea rece, neglijează uneori rezonanţa tragică a operei (lb. fr.).

94 Un dejun la iarbă verde (lb. fr.).

95 Acolo o să-mi spună că mă iubeşte, îi e încă frică, dar eu îl înţeleg.

vechi poveşti cu bărbaţi faimoşi a căror existenţă exemplară a fost distrusă într-o zi de o aventură mârşavă şi fără ruşine, şi-i oferea lui Frédéric, prezenţei ideale, perseverente şi asidue a lui Frédéric, nemăsurata ei râvnă drăgăstoasă, înţelegerea ei largă, profunda şi vibranta ei duioşie. Sébastien venea să-i vadă des în ultima vreme, iar afecţiunea părintească a lui Frédéric faţă de el era un motiv de fericire şi uluială din partea doamnei de Heredia, il se sent seul, vous comprenez? Il éprouve le besoin de s'intégrer dans une famille[96], şi, neglijându-şi pentru a nu ştiu câta oară lecţia de solfegiu, îţi vorbea cu lux de amănunte despre concertul la care, în ajun, asistaseră toţi trei, subliniind cu frumosul ei glas de soprană solicitudinea generoasă a lui Frédéric, grija deosebită de care dădea dovadă pentru educaţia auditivă a lui Sébastien, pentru formarea şi şlefuirea gusturilor lui artistice. Il m'aime, oui, il m'aime, il va me parler bientôt, je le sens[97]: madame de Heredia divaga pentru ea însăşi în întunericul salonului, şi pisica îi încuviinţa vorbele, tăcută, cu o voluptuoasă înfiorare, ce soir, peut-être demain[98]. Trandafirii erau schimbaţi zilnic, ca şi interpretările cuceritoare ale pieselor lui Brahms şi tăcerile extaziate, rien encore aujourd'hui, patientons[99], intercalate printre seratele muzicale de la salle Pleyel şi vizitele instructive la casa natală a lui Debussy ori la palatul în care locuise Mozart, şi atunci Frédéric îşi dezvăluia în faţa copilului comoara nepreţuită a erudiţiei sale, a judecăţilor chibzuite şi grave, a variatei şi bogatei sale culturi. Nimic, nimic încă: era însă rezerva lui un motiv temeinic de îngrijorare? Frédéric

(lb. fr.).

96 Se simte singur, înţelegeţi? Are nevoie să se integreze într-o familie (lb. fr.).

97 Mă iubeşte, da, mă iubeşte, curând o să-mi spună că mă iubeşte, simt asta (lb. fr.).

98 Diseară, poate mâine (lb. fr.).

99 Astăzi încă nu, răbdare (lb. fr.).

ignora forma aceea josnică şi grosolană de iubire, universul lui cuprindea numai domeniile superioare ale spiritului. Ea îl înţelegea, ah, cât de bine îl înţelegea: născut într-un veac simoniac şi fără suflet, în care profitul, lăcomia şi câştigurile uşoare corupeau însăşi esenţa Artei, exista oare ceva mai natural şi logic decât aleasa lui însingurare? Îi era de ajuns privirea lui liniştitoare, contactul minunat al mâinilor lui, atenţia stăruitoare cu care, din dragoste pentru ea, îl înconjura, plin de delicateţe, pe copil. Trandafirii pe care-i aducea în fiecare după-amiază nu erau oare o dovadă suficientă de dragoste? Şi bileţelele înflăcărate pe care le strecura printre ei nu dezvăluiau oare pe de-a-ntregul rezervele lui de duioşie? S'il parlai enfin, si au moins il me disait quelque chose[100]; dar nu, numai fleacuri, circumspecţia lui era mai grăitoare decât discursurile, lungile pauze dintre cuvintele lor aveau acelaşi rol de a stabili armonia pe care-l îndeplinesc tăcerile în muzică. Atunci, de ce să-şi facă griji? Frédéric nu dispunea pesemne de alt mijloc de comunicare, iar limbajul tonal, neted şi clar, înlocuia în forul său interior limba utilitară, mercantilizată şi echivocă a celorlalţi oameni. Şi totuşi, ah, totuşi, când madame de Heredia, cu iscusită şiretenie, pomenea în treacăt de necesitatea de a alcătui o familie, Frédéric se retrăgea într-un mutism prevăzător, slăbea vădit strânsoarea degetelor, se uita cu o expresie de nerăbdare spre ieşire. După câteva încercări nereuşite, ea nu mai insistase. Frédéric o iubea fără îndoială cu o iubire îngerească şi pură, însă cum putea să-şi explice atunci repulsia lui de a normaliza situaţia în faţa lumii? Un mariage blanc, ça m'est bien égal[101], ea nu cerea mai mult decât acea înălţare mistică şi dăruirea cu care el interpreta pentru ea sonatele lui Schubert, schimbul de priviri ce tempera şi

100 Dacă ar vorbi în sfârşit, dacă cel puţin mi-ar spune ceva (lb. fr.)
101 O căsătorie castă, mi-e totuna (lb. fr.).

învăluia magnitudinea tăcerilor, atingerea uşoară şi delicată a mâinilor lui. Sébastien era cu ei: tu ascultai din odaia ta Rondo-ul în sol major opus 51 de Beethoven, desfăşurarea sonoră şi dinamică, fără schimbare de tempo, ce conferea temei o continuitate desăvârşită, o strălucire articulată şi robustă. De câteva zile madame de Heredia dădea semne de nervozitate şi, când corecta exerciţiile de solfegiu ale elevilor, se întrerupea în mijlocul unei fraze şi se uita, cu privirea pierdută, spre trandafirii de culoare roşu aprins din vazele şi glastrele de porţelan: il faut qu'il se décide, îşi spunea, înainte de a pleca, cu băiatul ei, la concertul obişnuit de joi, je n'en peux plus de cette partie de cache-cache[102]. O auzeai întorcându-se abătută şi, stăpânit de egoism, stingeai lumina în odaia ta ca să eviţi refrenul văicărelilor sale. La fiecare dintre atacurile ei frontale, Frédéric răspundea cu noi eschive şi lucrurile rămâneau la fel ca la început, adică în punctul zero, în pofida extenuantei risipe de subtilităţi şi stratageme din partea ei. Uneori madame de Heredia îşi închipuia că Frédéric încetase s-o iubească, i se părea că poate surprinde în ochii lui o strălucire metalică şi dură. Închipuiri, străluciri, il va me rendre foile, zicea, c'est aujourd'hui ou jamais[103]. Şi din nou ritualul florilor, cărţilor de vizită de îndrăgostit, muzicii pline de evocări şi sugestii, tăcerilor profunde şi interminabile. C'est la dernière fois, nous n'allons pas quand même rester dix ans comme ça parce que Monsierur est timide[104], şi din nou gamele, scările cromatice, octavele, acordurile, trilurile unei interpretări baroce de virtuozitate ce cufundau întreaga casă într-o atmosferă receptivă şi senzuală, într-o stare de

---

102 Trebuie să se hotărască. M-am săturat de această joacă de-a v-aţi ascunselea (lb. fr.).

103 Acum sau niciodată (lb. fr.).

104 E ultima oară, nu putem totuşi să rămânem aşa zece ani pentru că dumnealui e timid (lb. fr.).

transsă amoroasă exaltată şi ritmică. J'aurais dû le comprendre dès le début, c'est un lâche[105], madame de Heredia se adresa chipului şters al ei înseşi pe care îl vedea reflectat în oglindă şi o nesfârşită milă pentru soarta ei îi inundase ochii de lacrimi. Et pourtant je l'aime, oui, je l'aime, mon Dieu, quel gâchis[106]. Taxiul o aştepta la poartă cu Frédéric şi cu copilul, iar prezenţa ca un balsam a băiatului şi duioşia însingurată a lui Frédéric o reconfortau, îi împrăştiau îndoielile ca prin farmec. Après tout, Monsieur, à mon âge, qu'est-ce qu'on peut demander à la vie?[107] Şi, după toate, buchetele de flori, seratele muzicale, atingerile pe furiş, tăcerile încărcate de emoţie, oftaturile, non, cette foi c'est bel et bien terminé, dorénavant je ne marche plus[108], până în seara de neuitat în care el n-a mai venit şi n-a mai trimis niciun buchet de trandafiri, nici cartea de vizită cu cuvinte înflăcărate, şi ea i-a dat telefon de nenumărate ori fără să-l găsească, fără să-i poată trânti în faţă, ca un pumn de confetti, o grămadă de cuvinte de reproş şi jigniri, ameninţări şi insulte, hotărâtă cum era să dea uitării totul o jumătate de oră mai târziu cu condiţia să-i audă glasul şi să asculte scuzele sale rezonabile, închipuindu-şi, în delirul ei neobosit, că el îi şopteşte cu timbrul său dulce şi domol, cuvinte de dragoste vechi de când lumea, je t'aime, Edmonde, je t'aime, pardon, pardon encore, ma belle, ma tendre amie[109]. Tu adormiseşi în cele din urmă, legănat de zgomotul paşilor ei şi ecoul monologului său smintit, oui, c'est ça, il a une maâtresse et il en a peur de me l'avouer,

105 Ar fi trebuit să-mi dau seama de la început, e un laş (lb. fr.).

106 Şi totuşi îl iubesc, Dumnezeule, ce situaţie încurcată (lb. fr.).

107 La urma urmei, domnule, la vârsta mea ce-aş putea să cer de la viaţă? (lb. fr.)

108 Nu, de data asta am terminat pentru totdeauna, de acum înainte nu mai fac niciun pas (lb. fr.).

109 Te iubesc, Edmonde, te iubesc, iartă-mă, te rog să mă ierţi, draga mea, buna mea prietenă (lb. fr.).

mais je lui pardonne, sa présence seule me suffit[110] şi, când te-ai trezit casa parcă era zguduită de un cataclism nemaipomenit şi madame de Heredia umbla de colo-colo fluturând un plic dreptunghiular, răvăşită şi ursuză în acel decor îngust de fotografii moarte, de trandafiri ofiliţi pentru totdeauna, de serate sublime ce nu vor mai exista în vecii vecilor, mon Dieu, oh, mon Dieu[111], revenită la bătrâneţea ingrată şi realitatea neprietenoasă, prizoniera unui timp şi unui mod de viaţă precare, Monsieur, vous vous rendez compte?[112], oftând în timp ce îţi întinde scrisoarea, le salaud il a foutu le camp avec mon fils[113].

Aşezaţi amândoi într-un colţ al grădinii, ţeseai şi stricai cu smerita stăruinţă a Penelopei pânza domoală şi fină a dialogului nostru imaginar.

— Mă iubeşti?

— Da.

— Mă cunoşti de opt zile. Abia ai aflat cine sunt.

— Te cunosc dintotdeauna.

— Sărută-mă.

— Încep să mă îndrăgostesc de tine.

— Dă-mi buzele tale.

— Eşti altfel decât ceilalţi, şi eu la fel. Suntem făcuţi unul pentru altul.

— De ce nu te culci cu mine?

— Mi-e frică.

— Ţi-e frică şi de alte femei?

— Mi-e frică de tine.

— Lasă-mă să te mângâi.

— Tu nu exişti. Eşti creaţia închipuirii mele.

---

110 Da, are o amantă şi n-are curajul să mărturisească, dar eu îl iert, îmi e de ajuns prezenţa lui (lb. fr.).

111 Dumnezeule, vai, Dumnezeule (lb. fr.).

112 Vă daţi seama, domnule (lb. fr.).

113 Ticălosul a şters-o cu fiul meu (lb. fr).

— Sunt şase luni de când ne iubim. Mai ţii la mine?
— Nespus de mult.
— Îţi place trupul meu?
— Nu-l cunosc. N-o să ajung niciodată să-l cunosc întru totul.
— Şi eu creez cu închipuirea trupul tău. Zi de zi. Clipă de clipă.
— Mă pierd în tine. Între coapsele tale. În ochii tăi.
— Iubirea mea.
— Eşti singura femeie din viaţa mea.
— Ai început să te obişnuieşti cu mine?
— N-o să mă obişnuiesc niciodată.
— Un an. A trecut un an de când suntem împreună.
— Dă pace timpului.
— El nu ne dă pace nouă.
— Trecutul n-are importanţă. Numai tu ai.
— Ţi-e dor de viaţa dinainte?
— Nu există viaţă dinainte. M-am născut de când te cunosc. Viaţa mea începe odată cu tine.
— Îţi aminteşti când ţi-era frică de mine?
— Încă mi-e frică.
— Trupul meu îţi aparţine.
— Nu te pot avea ca pe ceva ce-mi aparţine. Eşti aerul pe care-l respir. Apa ce mi se prelinge printre degete.
— N-ai obosit?
— Beau şi nu-mi potolesc setea.
— Am nevoie să ştiu că mă iubeşti. În fiecare clipă. Chiar acum.
— Doi ani de pace şi de uitare. M-am născut abia acum doi ani.
— Timpul nu există.
— Trecutul meu eşti tu. Datele din cartea mea de identitate sunt false.
— Mă iubeşti?
— Nu-ţi cunosc trupul. N-am ajuns la capăt.

— De ce-ai băut ieri?
— E ceva mai puternic decât mine. La început puteam să accept să te uiţi la alt bărbat. Acum mi-e cu neputinţă.
— De ce nu mi-ai spus?
— N-am vrut să mă amestec în viaţa ta. Eşti liberă.
— Nici eu nu sunt liberă, şi nici tu.
— Nu suport gelozia.
— Eşti prea ascuns. Suntem împreună de trei ani şi uneori îmi spun că nu ştiu nimic despre tine.
— Nu sunt ascuns, sunt pudic.
— Eu nu ţin niciodată lucrurile în mine.
— Eşti mai tare decât mine.
— De câtva timp eşti schimbat.
— Îmbătrânesc.
— Te uiţi la mine şi parcă te-ai gândi la altceva.
— Munca pe care-o fac mă plictiseşte.
— Renunţă la ea. Întoarce-te în Spania.
— Spania nu mai există pentru mine.
— Călătoreşte.
— Călătoriile nu rezolvă nimic.
— Bei prea mult.
— Spune-mi ce altceva aş putea să fac.
— Nu-ţi sunt de niciun ajutor?
— N-am spus asta.
— Când simt că eşti trist, mă întristez şi eu.
— Nu-i vina ta.
— Mă înspăimântă gândul că ţi-aş putea face rău.
— Nu-ţi face griji.
— Te iubesc. Sunt îndrăgostită de tine.
— Şi eu. Dar nu putem face nimic unul pentru altul.
— De ce spui asta?
— Doar ştii cum sunt.
— N-are importanţă. Sunt mândră de tine.
— Nu ne vom putea întâlni niciodată.
— Nu-ţi place trupul meu?

— Mă înec cufundându-mă în el.
— Suntem împreună de cinci ani, îţi dai seama?
— În ultima vreme şi tu eşti tristă.
— Din pricina ta. Când faci lucrurile fără chef. Când bei. Când văd că te frământă lucruri cu care nu pot lupta.
— Caracterul înseamnă destin.
— Sunt clipe în care nu sunt sigură că mă iubeşti.
— Te iubesc.
— Simt când eşti gelos, dar nu simt iubirea ta.
— De ce plângi?
— Aşa plâng femeile.
— De asta ieri...?
— Mă tem că da.
— Te-am ferit.
— Nu fi îngrijorat. Trece.
— Nu vreau să-ţi fac necazuri.
— Mi le fac eu.
— Nu vreau să las nimic în urma mea, înţelegi?
— N-o să laşi nimic, nici pentru mine, nici pentru alţii.
— E singura mea libertate.
— Mă faci s-o plătesc scump.
— Uită-l.
— Nu pot. Îl văd aplecat deasupra mea. Cu faţa murdară. Cu mâinile murdare.
— Ai o sclipire în ochi pe care nu ţi-o cunoşteam.
— Încă n-am digerat Geneva.
— E prea devreme. Într-o bună zi o s-o uiţi.
— Mi-a rămas în suflet. De asta am plecat cu Enrique.
— Nu-i mai pomeni numele.
— Tu m-ai murdărit. Simţeam nevoia să mă răzbun pe tine.
— Sunt lucruri despre care nu pot vorbi. Biografia mea e plină de goluri.
— Aş fi dat orice ca să mă pot purifica. Ca să îngrop pentru totdeauna amintirea aceea în care figurezi tu.

— Taci. Nu mă face să mă simt mai nefericit decât sunt.
— Aş vrea să fii fericit.
— Rezultatul îl vezi.
— M-am suit în tobogan şi, când coboram, am făcut un atac de cord.
— Voiai să închei socotelile cu viaţa?
— Da.
— Ce n-aş da să fiu moartă.
— Nu plânge.
— Cred că în Cuba te-ai regăsi.
— Mi-am pierdut ţara şi oamenii care-mi erau apropiaţi.
— Ce ai de gând să faci?
— Nu pot să fac nimic. Nici măcar nu ştiu cine sunt.
— Şi prietenii tăi?
— N-am prieteni.
— N-are importanţă, dacă vrei s-o scoţi la capăt.
— Vreau s-o scot la capăt.
— Ce cauţi aici?
— Nu ştiu.
— Mă iubeşti?
— M-am născut ca să te iubesc şi ca să sufăr pentru tine.

(Imagini ale timpului depărtat se estompează după perindarea plăsmuirilor cu chipul personajelor din pozele pentru albumul de familie, chiar în grădina în care te odihneşti acum, la umbra aceloraşi eucalipţi de atunci: neostenit şi vioi balet de paşi pierduţi şi de glasuri moarte, hecatombă liniştită şi lipsită de cruzime de clipe intense şi acum secătuite; alergare de neoprit a zilelor care macină şi împrăştie totul în urma lor. Numai tu şi cu ea, în echilibru nestatornic, sustrăgându-vă dar rămânând în voia inevitabilului naufragiu.)

O scenă de familie revine des în memorie: eşti în Parisul învolburat de lângă canalul Saint Martin şi un soare de iarnă, întârziat, străluceşte pe oglinda apei.

Te plimbai agale. Arabul a renunţat la contemplarea panoramei cu macarale şi-şi reia drumul la rândul său, precaut şi bănuitor, cu mâinile înfundate în buzunare. La vreo douăzeci de metri de el, poţi observa în voie cizmele de cauciuc, pantalonii de nanchin albastru ordinar. Geaca de piele cu guler îmblănit, pasmontanul de lână tras peste ochi. Prezenţa lui discretă stăpâneşte strada. Ajungând la grădiniţele desfrunzite ale scuarului, o ia spre bulevard, aşteaptă semaforul verde fără a întoarce capul, traversează strada şi, aşa cum ai prevăzut, îşi continuă drumul spre La Chapelle pe sub acoperişul ruginit al metroului aerian. Îl imiţi.

Vântul i-a alungat pe obişnuiţii cerşetori ghemuiţi pe băncile de lemn şi, cu excepţia câtorva trecători zoriţi şi absorbiţi, pe peronul central nu se află decât un mic grup de curioşi şi doi inveteraţi jucători de *pétanque*. Arabul se opreşte să privească în jur cu o expresie absentă. Când ai sosit tu şi i-ai urmat exemplul te examinează câteva clipe cu ochi profunzi şi negri. A scos mâna dreaptă din buzunarul gecii şi, în chip maşinal, îşi mângâie mustaţa cu degetele arătător şi policar.

Metroul trece huruind pe deasupra capului vostru şi hurducăturile lui fac să se cutremure pământul. Sustras brusc din timp şi spaţiu, îţi aduci aminte că odată, într-un mic hotel din apropiere, ai făcut dragoste (cu cine?) în mare grabă (se înserase, aveai o întâlnire la France Press) şi ejacularea coincisese exact cu zguduiturile produse de trecerea vagoanelor. (Consecinţă logică a zgomotului ori pură coincidenţă?) De atunci, îţi spui cu nostalgie, n-ai mai încercat niciodată aşa ceva.

Copii îmbrăcaţi în siouxi aleargă prin faţa ta trăgând cu pistoale de jucărie. Arabul merge agale şi scrutează cu luare-aminte vitrinele prăvăliilor şi magazinelor de pe trotuarul cu numere fără soţ. Două femei de la L’Armée du Salut se îndreaptă spre Barbés posomorâte şi mute, cu un

zâmbet tâmp zugrăvit pe faţă. Palid, soarele parcă descărnează şi mai tare faţadele coşcovite ale caselor şi se oglindeşte în geamuri fără reflexe.

(Ca un orizont necesar pentru tine, chipul lui Jerónimo, al succesivelor reîncarnări ale lui Jerónimo pe câte un chip delicat şi hotărât, visător şi aspru, vegheau în filigran vicisitudinile pasiunii tale pentru Dolores cu forţa magnetică şi instantanee cu care te fulgerase prima oară. Când v-aţi despărţit, a plecat fără să-ţi lase adresa, nici să ţi-o ceară pe a ta. Avea două neveste, şase copii şi n-ai aflat niciodată cum îl cheamă.)

Dădeai tacticos paginile atlasului, şi fiecare planşă în culori a accidentatei şi schimbătoarei geografii politice a Europei îţi aducea în amintire imagini care, în chip de acuzaţie ori uşurare, se adăugau la dosarul relaţiei cu Dolores şi, în mod subtil, o modificau. De când intraseşi la agenţia France Presse, erai trimis în cele patru zări ale lumii ca să fotografiezi idilele prinţeselor triste (neghiobul de Rubén Dario promovat în postul de redactor-şef la *France Dimanche)* ori răsunătorul proces al unei actriţe celebre («J'ai surpris Anette dans les bras de Sacha»[114]), şi, câtva timp, existenţa ta de paparazzo te mângâiase pentru eşecul şi ireparabila năruire a proiectatului film documentar despre emigraţie. Dolores călătorea cu tine şi dorul de Spania se risipise încetul cu încetul, de parcă rădăcinile ce te legau de străbuni s-ar fi uscat una după alta ca urmare a lungii tale expatrieri şi a indiferenţei voastre reciproce. Creangă ruptă din trunchiul natal, plantă crescută în aer, expulzat ca atâţia alţii de acum şi dintotdeauna de zeloşii gardieni ai secularului vostru patrimoniu.

Tolănit în grădina în care neştiutorul copil care ai fost tu a vegetat şi a lâncezit cu ai săi până la relaţia subită a

114 «Am surprins-o pe Anette în braţele lui Sacha» (lb. fr).

pasiunii lui pentru Jerónimo, evocai leneş Amsterdamul şi canalele lui, vitrinele fosforescente din Zeedijk cu seducătoarele prostituate ca nişte sirene captive într-un acvariu, barul Mascotte şi orchestra de roboţi care interpreta calypso după calypso scoţând scântei feroce pe ochi, petele de grăsime ale vapoarelor ca nişte plute ori uriaşi fluturi înecaţi, coada de marinari ce se tatuau la Sint Olofs Steeg, salonul de dans unde Dolores i-a făcut ochi dulci antillanului şi, după scena pe care i-ai făcut-o tu, sărutările prelungite care v-au tăiat respiraţia.

Ea privea împreună cu tine minusculul plan al oraşului care figura lângă harta Olandei şi poze uitate cu plimbările voastre şi frânturi depărtate din conversaţiile voastre se iveau în amintirea ta, risipindu-se îndată într-o ameninţătoare succesiune de imagini proiectate, ai putea spune, într-un caleidoscop. (Ca şi în alte locuri din Flandra şi Ţările de Jos, cultura spaniolă, asfixiată de neprietenoasa ariditate a stepei şi proverbiala intoleranţă a faunei sale, a prins rădăcini acolo, la adăpostul Reformei protestante şi generoasei sale libertăţi de gândire, făcând să înflorească o mulţime de opere de inspiraţie curată şi liberă, senină şi durabilă. Sămânţă împrăştiată de vânt, inteligenţa alor tăi căzuse într-un pământ bun, iar roadele sale stăteau mărturie după veacuri pentru un impuls înnoitor şi rebel ce ar fi meritat fără îndoială, socoteai tu, o soartă mai bună. Acea Spanie rătăcitoare, Spania călătoare, înlocuia în inima ta Spania oficială despre care învăţaseşi la şcoală, Spania stăpânilor şi slugilor, poporul înapoiat al sărbătorilor tradiţionale primitive din Valencia şi Pamplona, cu alergarea taurilor pe străzi şi procesiunile din Săptămâna Mare.)

La Hamburg aţi cutreierat, până aţi căzut jos de oboseală, barurile din Reeperbahn, şi St. Paoli (Rattenkeller, Katakombe, Rote Katze, Mustapha, Venus), iar la Brugges aţi asistat la o scenă neobişnuită (îţi

aminteşti, Dolores?): severi copii flamanzi, ce parcă ieşiseră dintr-un tablou baroc, organizaseră o cursă pentru bunici şi asistau, impasibili, la meritoriile eforturi ale câtorva bătrânele care, ascultând de fluierul arbitrului, dădeau mereu ocol, zâmbitoare şi docile, unui mic lac artificial încărcat de nuferi. Încetul cu încetul, după admiraţia oarbă din primele luni, urmase o atitudine ambiguă cu privire la noua şi îngheţata religie industrială a europenilor: decorul de macarale, schele, buldozere, coşuri de fabrici pe care-l văzuseşi în valea Rhurului în călătoriile tale te făceau să înţelegi dintr-odată că luptai pentru o lume în care tu n-ai fi putut să trăieşti. Sub o aparenţă înşelătoare de confort, condiţiile de viaţă erau dure, sentimentele erau pe cale de dispariţie, raporturile dintre oameni se mercantilizau. Nici revolta ta nu-şi găsea locul acolo, ci era o simplă prelungire, îţi spuneai în sinea ta, a lumii voastre spaniole precapitaliste şi feudale, azi pe cale de lichidare şi dispariţie, fără a fi nevoie de intervenţia ta şi a prietenilor tăi, fără nobleţe, fără morală, fără justiţie, prin simpla şi fireasca desfăşurare a procesului economic.

Fiecare pagină a atlasului geografic trezea amintiri, şi Dolores figura în toate, rând pe rând depărtată, duşmănoasă, înflăcărată, iubitoare: un soare devorat de propria sa strălucire se reflecta în ochii ei larg deschişi în dreptul stâncilor de la Marina Piccola; plimbându-se pe străzile Romei părea că-şi potriveşte mişcările după regulile unei legi armonioase şi imprevizibile; extaziată, contempla faimoasele Regente de Hals, minunatul joc de lumini şi umbre, intensa şi ritmica muzicalitate a tabloului.

A urmat o pauză în timpul căreia norii ce rătăceau spre sud-est au dobândit o tonalitate surdă, opacă. Se auzeau în depărtare claxoanele automobilelor şi gâfâitul bolnav al locomotivei de cale ferată.

Dolores se dusese să caute gheaţă în bucătărie şi a pus

la rece o sticlă în frapieră. Mai erau câteva minute până să bată de rugăciune şi trebuia să iei picăturile amare ale Dr. D'Asnières. Greierii ţârâiau de mama focului în pădure şi ai deschis atlasul la întâmplare.

Monaco, mic principat în Europa, aflat în dep. francez al Alpilor Maritimi: 1 pe 1/2 km^2 (monegasci); Cap. *Monaco.* Port într-un promontoriu din Mediterana. Celebru *Cazinou de jocuri de noroc.* Băi pe malul mării.

Ultima dată când ai fost acolo, la câteva săptămâni după atacul de cord care te-a fulgerat pe Boulevard Richard Lenoir, asistaseşi ocazional la un spectacol dat de ansambluri şi mici orchestre de twist, rock şi madison cu nume ciudate şi la delirul mistic care a pus stăpânire pe public, şi starea de transă religioasă în care au căzut câţiva băieţandri a izbutit minunea de a te scoate din lâncezeală.

Pe ce planetă stranie trăiai?

... În 1956, novici şi încă nepăgubiţi, Dolores şi cu tine v-aţi dus să vedeţi sălile de joc în care unchiul tău Néstor îşi cheltuia averea şi, după ce-ţi încercaseşi zadarnic norocul, v-aţi apropiat de pavilionul care, în umbra hotelului Paris, domina cartierul La Condamine. Se însera: din apele cenuşii ale portului se ridica o fosforescenţă somnambulă pe care lumina roşie a balizelor şi neonul alb al felinarelor se străduiau zadarnic s-o atenueze. Viaţa vă surâdea amândurora şi în acel moment de împlinire pentru tine, când erai stăpânit de o pasiune pe care păreai sortit să n-o poţi duce niciodată până la capăt, te-a năpădit dintr-odată, cu putere, intuiţia timpului cu ascunsa lui forţă de eroziune, a morţii iremediabile a sentimentelor şi a propriei voastre caducităţi: înaintea voastră unchiul Néstor şi prietena lui irlandeză străbătuseră aceleaşi locuri, la fel de pătrunşi ca şi voi de farmecul poveştii lor de dragoste; după ce desluşiseră cauza pentru care luptau, un viitor

luminos li se deschidea în faţa ochilor, şi nicio forţă din lume, şi-au spus poate cu naivitate, n-ar fi putut desface legătura lor. Veşnici, neprihăniţi, povestea lor de dragoste se prelungea lin de parcă niciodată, îţi spuneai, n-ar fi trebuit să ia sfârşit.

Treizeci de ani parcă fuseseră şterşi cu buretele într-o clipă, iar destinul le împletea existenţele. Încetul cu încetul, îţi aminteai, promontoriul stâncos al palatului se risipea în umbră. O linişte fermecată paraliza viaţa portului. Dinspre partea cealaltă a capului venea o barcă cu motor şi, ajungând la Cazinou, şi-a îndreptat din nou prova spre larg. Oare perechea ce contempla peisajul lipsit de somn eraţi voi sau erau ei?

Strigătele depărtate ale copiilor te-au făcut să tresari
mătuşa Dolores
aah
pe Luisito l-a înţepat o viespe
aaah
o viespe
aaaah
mătuşa Dolores
aaaaah aaaaaah
mătuşa Dolores
cu patru ani în urmă
câteva luni după eşecul grevei naţionale paşnice şi al doilea val de arestări
cu privirea pierdută la lebedele somnambule de pe lacul Geneva păşeai pe pont du Montblanc printre membrii unei delegaţii la un congres ce avusese loc acolo cu un scop altruist, de bună seamă, generos şi în folosul umanităţii.
unul dintre aceste congrese însufleţite de idei mărinimoase împotriva războiului foametei şomajului bolilor subdezvoltării inventate de prospera industrie hotelieră elveţiană

(de ce nu s-ar organiza Congrese
îţi spuneai
pentru ruina şi pierzania speciei umane sub patronajul celor mai faimoşi criminali ai veacului.
Landru Petiot Giuliano Al Capone Dillinger) şi copilul mergea pe lângă parapetul podului şi examina jalnica panoramă elveţiană de carte poştală ilustrată elveţiană cu o privire critică şi dezaprobatoare
ce facem aici
Dolores trebuie să se vadă cu un domn
ce domn
un prieten
mă plictisesc
priveşte lacul
nu-mi place
vrei să faci o plimbare cu barca
vreau să mă întorc la Paris
aici s-a spânzurat unchiul tău Néstor înainte ca să te naşti tu în camera lui din sanatoriul Bel-Air şi revolta lui împotriva societăţii spaniole din acea vreme a murit odată cu el aşa cum va muri neîndoielnic şi a ta dacă nu-i dai o formă concretă şi precisă dacă nu reuşeşti s-o canalizezi înainte *vrei o îngheţată* contemplase frigorificul peisaj de apă brazi munte zăpadă *nu nu vreau* nordica albeaţă a aerului fanaticul soare înţepenit în timp ce-şi lega fularul de mătase de cremona ferestrei şi citea pentru ultima oară scrisoarea pe care i-a adresat-o bunicii tale *ce vrei să faci atunci* scrisoare pe care a păstrat-o până la moarte şi pe care maică-ta n-a vrut să ţi-o arate *să mă întorc acasă* întreg potenţialul său de energie îngropat în neant digerat în amintirea lor un simplu nume inutil al muribundului arbore genealogic *unde-i mătuşa* vrei să fii epilogul sau începutul eroarea lor trebuie să se încheie cu tine *hai să mergem s-o vedem* şi ce vine de la tine trebuie să fie îngropat *unde* reparaţie şi uitare *aici aproape* în fundul

unui lac elveţian amestecat cu sperma sângele şi reziduurile tuturor canalelor de scurgere.
cumpără-mi Mickey
cum ea se aşezase în faţa ta îi examinai genunchii cu o atenţie aproape dureroasă curba rafinată şi aproape perfectă ce se afunda în poalele fustei *ce putem face* picioarele admirabile pe care tu le cunoşteai centimetru cu centimetru cu încetineala şi amploarea prolixe ale pasiunii *nu ştiu e ceva atât de neaşteptat* brutal întrerupte de tivul pânzei ecosez *tu ce părere ai* era în ochii săi o scânteie de ranchiună ca în ziua în care ea a venit în camera ta din casa doamnei Heredia şi a început să se dezbrace provocator *ştii prea bine felul în care gândesc dar dacă vrei tu* ţi-ai întors ochii spre poalele fustei cadrilate *n-am spus asta mă interesează numai părerea ta* la linia convexă a coapselor ce ţinteau spre floarea ascunsă şi râvnită *dacă ţi-e frică* strălucirea neobişnuită a ochilor săi căutând pe furiş privirea ta *nu nu mi-e frică* şi cu un gest pudic şi-a netezit fusta coborând-o spre genunchi *dacă ţi se pare că e un risc pentru tine* şi-a aprins o ţigară şi a răsfoit tulburată paginile unei reviste ilustrate *nu se întâmplă niciodată nimic nu-ţi face griji asta-i treabă de femei o s-o rezolv eu*
aveai întâlnire la o cafenea din place Bourg-du-Four frecventată de elevii de la şcoala de arhitectură
copilul mergea cufundat în acel moment în lectura foiletonului cu Mickey
şi noi delegaţii cu embleme şi stindarde ieşeau din hotelurile din piaţa Longemalle
americani cu înfăţişare de văcari pastori protestanţi cu guler alb grupuri folclorice dintr-o ţară africană femei virtuoase cu zâmbete îngheţate de reclamă pentru pasta de dinţi
unchiul Néstor a încercat rezistenţa fularului înainte de a-l înnoda de mânerul cremonei şi de a lăsa să-i alunece privirea pe deasupra brazilor din grădina Bel-Air apele

întunecate şi nemişcate ale lacului Leman meditând pesemne la zădărnicia unei răscoale sortite să dispară odată cu el
unde mergem
s-o aşteptăm pe Dolores
sunt obosit
e chiar aici
fotografia sa nu figura în albumul de familie iar cea de pe scrinul maică-tii s-a rătăcit după moartea sa abia dacă-ţi aduci aminte de un chip insolent şi romantic ce atrăgea instinctul matern al femeilor complet uitată după treizeci de ani de parcă n-ar fi existat niciodată
te-ai aşezat la prima masă liberă din cafenea cu faţa la uşa pe care trebuia să intre Dolores
ce vrei
cufundat în lectură
o oranjadă cu mult zahăr
nimeni n-ar fi putut face o alegere mai bună pentru a-şi pune capăt zilelor decât aici pe malul lacului unde s-a spânzurat unchiul tău Néstor ca şi cum o fatalitate ar fi apăsat asupra familiei în acelaşi lac elveţian în faţa aceluiaşi peisaj neurastenic
ai ieşit din amorţeală ai renunţat la contemplarea planşelor colorate din atlas ce reprezentau Confederaţia Helvetică fizică politică economică lingvistică în acelaşi timp cu goana nebună a slujnicei înspăimântate de strigătele copilului şi de glasul senin al lui Dolores
te-aş ruga să-mi aduci vată şi o sticlă de formol
într-un sertar din birou era o scrisoare a unchiului Néstor trimisă din sanatoriul Bel-Air şi scrisă cu câteva luni înainte de sinuciderea lui
ai căutat-o în mapa păstrată cu religiozitate de maică-ta printre ciornele cu traduceri din Yeats şi însemnările făcute pentru viitoarea antologie a poeziei irlandeze contemporane

si no voleu enviar més diners no m’envieu de totes maneres no tornaré a Barcelona
ni us vaig escollir a vosaltres em vau escollir a mí ningú no en té la culpa
morir per Irlanda hauria estat una exageració estic millor aquí en aquesta botiga de rellotges
em moriré de fàstic a Suïssa lluny de les vostre esglésies i dels vostres capellans tôt aixo us astalviareu el preu del meu enterro; dels meus funerals[115]
te-ai întors în grădină
Dolores apăruse deodată intrând pe poarta impunătoare şi i-ai cercetat chipul încercând să-i ghiceşti emoţiile
pântecul neted picioarele zvelte pantofi italieneşti decupaţi îndrăzneţ şi elegant
un café s’il vous plait [116]
mătuşa Dolores
a scos o ţigară din tabacheră, şi-a aprins-o
şi a suflat tacticos fumul
ce a spus
astăzi pe la patru
mătuşa Dolores
iubirea mea
când plecăm
îşi revarsă maternitatea frustrată asupra copilului fiecare gest de duioşie încearcă să fie unic, cu neputinţă să fie repetat întocmai
ţi se pare serios
mi-e totuna

---

115 Dacă nu mai vreţi să-mi trimiteţi bani atunci nu-mi mai trimiteţi, oricum nu mă mai întorc la Barcelona nu v-am ales pe voi şi nici voi pe mine nimeni nu-i de vină a muri pentru Irlanda ar fi fost o exagerare mă simt mai bine aici în acest magazin de ceaiuri o să mor dezgustat în Elveţia departe de bisericile voastre şi de preoţii voştri vă scutesc de osteneala înmormântării mele, de cheltuiala funeraliilor mele (lb. catalană).

116 O cafea, vă rog (lb. fr.).

peste câteva ore o să fi din nou liber nimic n-o să te mai lege de viaţă stăpân pe uitarea cea mai adâncă la fel ca unchiul Néstor
dacă vrei să încerci la cealaltă adresă
taci odată
aşteptaţi tolăniţi în camera de hotel fără ca tu să ştii ce fermenta înăuntru străini unul de altul ca doi necunoscuţi după o întâlnire întâmplătoare şi neaşteptată
copilul lansa o flotilă de bărcuţe de hârtie în cadă provoca războaie bătălii navale bombardamente aeriene ciocniri submarine explozii atomice pe când Dolores îşi aprindea o ţigară de la chiştocul alteia şi se uita absentă la tapetul de hârtie cu flori de pe perete
evocând tu sumbra clădire a sanatoriului Bel-Air pe care l-ai vizitat în timpul primei tale călătorii în Elveţia bântuit încă după treizeci şi cinci de ani de stafia unchiului Néstor
aerul îngheţat şi biciuit de vânt ploaia piezişă umeda şi trista grădină care te făcuse să-ţi aduci aminte grădina mănăstirii unde o văzuseşi pentru ultima dată pe bunica
întocmai ca el ai vrut s-o rupi cu tot ce primiseşi de-a gata cu tot ce îţi dăduseră fără ca tu să le-o fi cerut
dumnezeu religie morală legi avere
încercând să-ţi închipui plimbările lui solitare pe malul lacului Leman în acel sanatoriu de străini bogaţi cu gloriete poteci foişoare lacuri artificiale construit la începutul veacului pentru a găzdui delirurile de grandoare ale unor aristocraţi ruşi
neînsemnata moştenire pe care a lăsat-o în urma lui traducerile şi poemele rătăcite în timpul războiului mort neştiut de nimeni în casa lui de vacanţă din Elveţia
spunându-ţi
nu te afli aici din întâmplare agonia de azi e premonitorie cât timp mai e până la extincţia ta
autor ratat al unui film documentar despre turma spaniolă expulzată din ţara sa de opresiune şomajul foamea

injustiţia
revolta ta se termină aici revolta ta o să moară odată cu tine
cu o solemnitate superstiţioasă Dolores executa ceremonios mişcările toreadorului care îmbracă veşmântul strălucitor înainte de a intra în arenă şi ai admirat încă o dată trupul ei plăpând şi sfios făcut pentru dragoste şi mângâieri
îmi porţi pică
nu
un harbuz tăiat în două cuţitul se înfige în miezul zemos
te-ai apropiat de ea şi ai cuprins-o stângaci de mijloc
jură
când a scris scrisoarea de adio era sfârşitul lui octombrie şi un soare mortăcios şi temător lumina zăpada de pe munţi
dă-mi drumul o să întârzii
şi-a înnodat fularul în jurul gâtului şi s-a lăsat să cadă
te însoţesc
prefer să merg singură
flotila de bărcuţe de hârtie zăcea pe fundul căzii şi pe faţa copilului se citea o plictiseală implacabilă
unde mergi
am de făcut un drum
şi unchiul
o să te ducă la plimbare
sunt obosit
o să mergem în parc
nu vreau
ce vrei
să mă întorc la Paris
parfumată şi îmbrăcată ca pentru o ceremonie nupţială sămânţa sângeroasă veşnic diluată în apele obscene ale lacului
puteai s-o reţii încă s-o îmbrăţişezi s-o rogi să nu se ducă la

întâlnire
o să te aştept la barul de peste drum
cum vrei
n-o să mă clintesc de pe terasă
te-ai apropiat de fereastră ai tras jaluzelele şi ai spionat-o când trecea strada amestecată în mulţimea disciplinată a pietonilor elveţieni
la ce te uiţi
la nimic
mă plictisesc
hai să ieşim
aţi coborât scările cu tapet roşu ai lăsat cheia la poartă ai cumpărat un exemplar din *La Tribune*
milioanele de indieni care mor de foame minorităţile rasiale oprimate victimele radiaţiilor atomice slujeau drept pretext pentru defilarea necontenită de comisii subcomisii comitete delegaţii secretariate
o întreagă faună lunecoasă şi rece metalică şi modernă exclusiv consacrată
asta spunea
binelui semenilor săi şi salvării umanităţii călugăriţe în rase albe fluturându-şi aripile ca nişte fluturi hinduşi cu feţe aspre şi chircite ca un baston turişti scandinavi cu chipuri spălăcite şi gălbejite amestecaţi cu umflatul şi paşnicul neam de ceasornicari muncitorii italieni cu mâini bătătorite şi trăsături grosolane grupuri de femei spaniole catapultate din satele de pe podiş cu nelipsitele lor veşminte negre şi veşnicele lor geamantane de carton
Geneva e o staţie terminus nimeni nu poate trăi nepedepsit în ea unchiul Néstor nu putea alege un loc mai bun ca să-şi pună capăt zilelor nici Dolores ca să distrugă germenele detestatei seminţe
pardon vous désirez quelque chose
merci Madame je me promenais[117]

117 Scuzaţi-mă, doriţi ceva

ai zâmbit
quelqu'un de ma famille est mort ici il y a longtemps vous comprenez[118]
nu nu înţelegea
în ochii săi era o clară bănuială şi fără să se apropie de galeria în dreptul căreia două doamne în vârstă păreau să aprecieze extaziate burniţa fină te-ai întors pe poteca străjuită de brazi spre gardul de fier ce dădea în stradă
CLINIQUE DU BEL-AIR
erai din nou pe terasă cu ochii aţintiţi la harta Confederaţiei Helvetice şi gemetele copilului se auzeau stins din interiorul casei
vreau să merg la cinematograf
MONKEY-BUSINESS by the Marx Brothers doublé en français peste o oră pe bulevard de Tranchées pe terasa cafenelei din faţa intrării
deux places s'il vous plaît[119]
Alvaro îi confundă întotdeauna pe Marx (Karl) cu Marx (Brothers) şi pe Monroe (Preşedintele) cu Monroe (Marilyn)
Publicul râdea în hohote şi aţi mers după lanterna plasatoarei până la locurile libere din primul rând de scaune
nu văd bine
sstt
vreau să mergem mai în spate
stai aici
imaginile îţi aminteau vag de un film pe care-l văzuseşi cu maică-ta într-o joi seara în anii depărtaţi ai copilăriei
cum naiba s-o fi numind în spaniolă
tu vois ce revolver
qu'il est mignon c'est le père Noël qui vous l'a apporté moi

---

mulţumesc, doamnă, mă plimbam (lb. fr.).
118 Cineva din familia mea a murit aici mai demult, înţelegeţi (lb. fr.).
119 Două bilete vă rog (lb. fr.).

j’ai eu une locomotive
écoute espèce d’idiot sais-tu qui je suis
oh en me dites rien animal ou végétal
uuh
animal
écoute je suis Alky Briggs
et moi je suis le type qui parle tellement drôle de rencontre as-tu une dernière question à me poser avant que je te descende
oui
vas-y
croyez-vous vraiment que les filles aient tendance à être décues par un garçon qui se laisse embrasser[120]
ora patru la ceasornicul luminos de pe perete mâinile murdare ale bărbatului ce mânuieşte instrumentele
de ce nu începe
Dolores a ieşit din galerie ţinându-l de mână pe Luisito şi chipul său era din nou inocent şi fericit
l-a înţepat o viespe
te doare
da
băieţii de unsprezece ani nu plâng
o s-o găsească în pat cine ştie dacă o să vrea să abuzeze de ea *de ce se ascunde* pour vous élargir vous comprenez *of*

120 Vezi revolverul ăsta
ce drăguţ e, Moş Crăciun ţi l-a adus eu am primit o locomotivă
ascultă dobitocule ştii cine sunt eu
oh nu-mi spune nimic animal ori vegetal
uuh
animal
ascultă eu sunt Alky Briggs
iar eu sunt tipul care vorbeşte nostimă întâlnire ai o ultimă întrebare să-mi spui înainte de a te da jos
da
spune
crezi într-adevăr că fetele au tendinţa să fie decepţionate de un tip care se lasă îmbrăţişat (lb. fr.).

uită-te ce fac buzele vâscoase lipindu-se de pielea ei *sunt buni sau răi* deprimanta cameră de la policlinica Bel-Air brazii priveliştea elveţiană cu lacul *cine-i domnul ăla gras* fularul înnodat de cremonă blestemata sămânţă *vrea să scape cu adevărat* totul a fost zadarnic era sortit că trebuia să se termine în Elveţia într-o cloacă împuţită în fundul lacului Leman
depuis qu'il a obtenu la licence du mariage je mène une vie de chien
s'était peut-être une licence pour chien[121]
sala râdea şi bătea din picioare
te-ai ridicat
să mergem
încă nu s-a terminat
ne aşteaptă Dolores
din nou Geneva internaţională şi provincială nedesluşită şi încărcată descurajat de inventarul dezolant al moştenirii şi însuşirilor tale
Dolores se aşezase lângă tine turceşte şi examina la rândul ei cu atenţie harta Confederaţiei Helvetice.
n-am fost niciodată la Saas-Fee
ţi-ai mijit ochii
îţi aduceai aminte de momentul exact în care îşi făcuse apariţia şovăitoare pe trotuarul din boulevard des Tranchées şi copilul a dat fuga bucuros în întâmpinarea ei pe când tu te repezeai îngrozit spre staţia de taxiuri cea mai apropiată
palidă descompusă încercănată năucită încă de morfină
ce-i cu tine
nimic iubirea mea
de ce plângi
drumul chinuitor până în piaţa Longemalle mâinile ei

---

121 după ce a obţinut aprobarea de a se căsători eu duc o viaţă de câine
era pesemne o aprobare pentru câine (lb. fr.).

crispate pe fustă faţa ei de ceară privirea ei absentă
unchiul Alvaro şi cu mine ne-am prăpădit de râs la film era bun
cel mai mult îmi place filmul mut
holul hotelului cu delegaţiile de congresişti nesfârşitul culoar tapetat demodatul pat matrimonial obsedantul tapet de hârtie de pe pereţi
trăsăturile feţei şlefuite de durere
ticălos nenorocit
spuneai cu glas scăzut în timp ce ea sângera şi tu ieşeai din nou cu copilul în căutare de calmante la farmacia de serviciu pe străzile acestei Geneve pe care o mai urăşti şi acum şi de care ai vrea să uiţi pentru totdeauna
ca Néstor exact la fel ca unchiul Néstor soarele scapără printre crengile eucalipţilor şi vântul face să tremure frunzele argintii broaştele orăcăie în iazul din crângul de stejari se aude trilul unei mierle
s-au scurs trei ani de atunci şi amintirea sfârşitului de săptămână se risipeşte şi dispare în certitudinea răgazului vostru de pace limpede şi liniştitor
Dolores a destupat sticla pe care a pus-o la răcit în frapiera cu gheaţă umple două pahare până la gură îl dă de duşcă pe al ei şi dă pagina atlasului
prefer să uit zice
mâna ei rămâne câteva clipe într-a ta şi când îşi întoarce faţa spre tine
(soarele îi înroşeşte uşor obrazul şi în irisul ochilor săi sunt reflexe de cristale de mică)
trecutul parcă e abolit dintr-odată şi te priveşte ca şi cum chiar atunci ar fi inventat privirea.

Sosise pe neaşteptate câteva săptămâni după ce se bucurase de libertate condiţionată şi s-a prezentat în garsoniera ta de pe rue Vielle du Temple fără a-ţi da explicaţii cu privire la voiaj şi făcându-te să înţelegi prin

inflexiunea glasului că nici tu nu trebuia să-i ceri vreo explicaţie. Arăta la fel ca în urmă cu zece ani, puţin mai corpolent şi cu un început de chelie pe care-l ascundea cu grijă pieptănându-şi o şuviţă pe frunte. Firea nu şi-o schimbase de atunci şi, pe cât se pare, încercările grele de care avusese parte în ultima vreme nu lăsaseră urme în sufletul său. Vorbea despre detenţia lui ca despre o boală oarecare şi deloc neobişnuită şi relata interogatoriile la care fusese supus cu aceeaşi detaşare ironică pe care o adoptăm când vorbim despre o extracţie dentară, ca despre ceva banal şi fără îndoială neplăcut, dar care, dacă într-adevăr îi afecta pe mulţi, la urma urmei nu omora pe nimeni. Relatarea torturilor la care fusese supus şi a protestelor pe care le treziseră în străinătate îi smulgeau un zâmbet: exagerări, părea să spună, în ziua de azi până şi femeile suportă aşa ceva. O aureolă romantică îl învăluia şi el o respingea cu modestie şi dispreţ. Lupta lui şi lupta tovarăşilor lui era preocuparea sa permanentă şi, cu toate că se expatriase la Paris, continua să trăiască în Spania. Oraşul era pentru el reţeaua de staţii şi guri de metrou unde aveau loc întâlnirile sale; cinematograful, sesiunile în care se proiectau filme şi documentare despre războiul civil, presa scurtul medalion editorial ori nota agenţiei de presă referitoare la politica Regimului spaniol. Un văl des şi invizibil îl despărţea de restul comunităţii în care trăia fizic: ca atâtea alte mii de compatrioţi refugiaţi de război pliaţi în carapacea lor, siliţi să reziste zile, luni, ani, asediul unei realităţi pentru ei străine şi ostile, cu toată dragostea şi tristeţea, duioşia şi nădejdea puse într-o ţară în care într-un ceas rău, îţi spuneai, îşi ispăşeau blestemul de a se fi născut.

Trecuseră câteva luni de la sosirea lui şi, în clipele libere, venea să vă vadă în mansarda din rue Vieille du Temple şi, cu acea răbdătoare condescendenţă pe care o arăta faţă de cei ce nu gândeau la fel cu el, vă explica

situaţia reală a ţării şi deznodământul, previzibil de pe acum, pe care urmau să-l aibă evenimentele. Tu îl auzeai pomenind numele lui Marx şi Lenin cu aceeaşi înfocare pe care înainte o avea vorbind despre José Antonio şi Ramiro de Maeztu şi erai impresionat de sinceritatea lui. Dolores îl asculta şi ea cu luare-aminte şi, uneori, dacă se isca o discuţie, îi lua partea şi dezaproba agnosticismul său.

Era o seară de iarnă – îţi aminteşti? transparentă şi diafană —: aveaţi o întâlnire toţi trei în Saint-Germain şi tu erai, ca de obicei, în întârziere, când i-ai zărit de departe pe terasa acoperită a cafenelei, unul lângă altul, aşteptându-te. El vorbea cu vehemenţa lui obişnuită, mulţumit şi sigur de el însuşi, iar Dolores îl privea cu o intensitate pe care, până atunci, o rezervase pentru tine, cu obrajii îmbujoraţi şi ochii strălucitori. Fiinţa insondabilă şi nocturnă care era ea de la călătoria voastră la Geneva zâmbea din nou radioasă, cu o totală uitare de sine. Brusc ai avut impresia că eşti de prisos.

Peisajul s-a transformat. Obiectele au dobândit o existenţă autonomă, impenetrabilă. Neantul s-a deschis la picioarele tale. Pietoni şi automobile circulau alandala, lipsiţi de finalitate şi de substanţă. Lumea îţi era străină, iar tu erai străin de lume. Contactul dintre voi era rupt. Erai iremediabil singur.

Era o Veneţie neobişnuită, estompată, ceţoasă, complet deosebită de aceea pe care Dolores şi cu tine aţi cunoscut-o când France Presse filmase starlete frumoase şi stupide plimbându-se în bikini pe plaja de la Lido cu aerul ei jalnic şi ţinând de veacul al nouăsprezecelea ori dădeau de mâncare porumbeilor zâmbind cu dinţii lor foarte albi în faţa coloanelor de la Palazzo Ducale şi, la intervale regulate, vaporaşele de pe Canal Grande depozitau pe pontoanele de amarare ale Căpităniei şi de-a lungul întregii Riva degli Schiavoni un vapor cu turişti asidui ai

companiilor Wiener Schnitzel şi Halles Bier, îmbrăcaţi, fără deosebire de sex şi vârstă, cu pantaloni de antilopă ori de velur şi care, înzestraţi cu unul sau mai multe aparate de fotografiat, năvăleau în grupuri compacte către perspectiva disciplinată şi zveltă a pieţei stăpâniţi de o dorinţă bolnăvicioasă de a lăsa urme ale trecerii lor prin acele locuri, fixând pentru albumul de amintiri al familiei imaginea stângace a copilului înconjurat de porumbei ori a nevestei grase profilate pe reliefurile vestitei Loggetta în timp ce la mesele pestriţe de la Quadri ori Florian alţi turişti cu identici pantaloni de velur şi pălării tiroleze scriau nenumărate cărţi poştale cu salutări şi exclamaţii de admiraţie, de parcă adevăratul scop al călătoriei ar fi fost cărţile poştale şi albumele de familie, şi nu admirabila privelişte a pieţii San Marco cu palatele ei în stil bizantin şi coloanele, statuile, plăcile de marmură şi mozaicurile unei biserici fastuos de frumoasă, încântătoare şi intactă, în pofida faptului că micile orchestre cocoţate pe estradele cafenelelor contaminau atmosfera lipicioasă şi umedă cu acordurile însufleţite din *Dunărea albastră, Marşul turcesc, Dansurile polovţiene* din *Cnezul Igor, Carnavalul de la Veneţia, Marşul militar* de Schubert, *O Sole Mio, Granada, Ciao, Ciao Bambino* amalgamând nesăbuita confuzie poliglotă a conversaţiilor, rezumatele istorice din ghiduri, reclamele de hoteluri unde nu sunt lăsaţi să bântuie borfaşii şi haimanalele, glasurile nearticulate ale copiilor, uguitul discret al porumbeilor.

Frigul îi adunase pe turiştii cu rucsacuri, făcuse să dispară mesele multicolore ale cafenelelor, estradele muzicanţilor, iar piaţa, cufundată în ceaţa dimineţii, vi se înfăţişa întocmai cum o pictase Bellini cu patru veacuri în urmă, cu faţadele uşor asimetrice de la Procuratie Vecchie şi Procuratie Nouve, turnul cu Ceas cu Sfânta Fecioară, Cei trei Crai şi semnele Zodiacului, Clopotniţa, catedrala. Câţiva localnici o străbăteau cu pas grăbit, aproape

ascunşi sub veşmintele lor de vreme rea, şi porumbeii, rămaşi stăpâni absoluţi ai locului, se zburătăceau nerăbdători şi aşteptau salvele de tun ca să-şi ia zborul, într-un vârtej asurzitor, spre creneluri şi cupole, pândind apariţia mult dorită a servitorilor însărcinaţi să-i hrănească. În spatele geamurilor, în fotoliile de pluş de la Florian se lăfăia o clientelă dichisită şi elegantă. Dolores mergea în tăcere pe sub arcade şi fiecare respiraţie a ei forma un mic glob îngheţat ce plutea câteva secunde în aer înainte de a se împrăştia misterios de aerul rece al dimineţii.

Ce plăcut era să te apropii de Piazzetta împreună cu ea şi, aşezaţi amândoi la picioarele leului ce-l simboliza pe Sfântul Marcu ori lângă statuia de marmură a Sfintei Teodora, să contemplaţi apa murdară şi răscolită de vânt a lagunei, legănarea zgomotoasă a gondolelor între pripoane, scufundarea bruscă a pescăruşilor după pradă, brazda albă a unei bărci cu motor ce se ridica şi cădea la iuţeală izbită de valuri, şi ceva mai departe, parii balizelor aliniaţi ca nişte popice şi clopotniţele bisericilor din San Giorgio Maggiore şi la Giudecca şterse, aproape pierdute în ceaţa risipită într-un labirint de străduţe cu nume ciudate, bunăoară Ramo de Cá Raspi, Rio Terrá San Aponal, Sestier de Castelo, Boca de Piazza, Fondamenta delle Osmarin, Pescaria de Canaregio, Rugheta del Ravano, Sottoportego del Spiron d’Oro, Mazzarietta Due Aprile, Corte Saracina, Barbaria della Tole, Campillo de San Quero sau Calle di Mezzo de la Vita şi să vă treziţi pe neaşteptate faţă în faţă cu Scuola di San Rocco ori Campo di Santa Maria Formosa cu picioarele îngheţate în pantofi şi mâinile înţepenite în mănuşi, să beţi o cafea amară şi fierbinte înainte de a vă continua drumul către San Giorgio degli Schiavoni şi a vă opri să admiraţi încă o dată perfecţiunea pânzelor «San Trifone îmblânzind vasiliscul» ori «Funeraliile Sfântului Girolamo» de Carpaccio, să

mâncaţi o *anguilla alla barcarola* cu mămăliguţă într-o trattoria şi să daţi pe gât o sticlă de Merlot.

Vă petrecuseră atâtea nopţi albe încercând zadarnic să descurcaţi iţele crizei voastre sentimentale şi deteriorarea relaţiilor dintre voi, stăpâniţi de o nevoie aprigă de bilanţ şi un impuls de sinceritate vecine cu exhibiţionismul în minuţiosul inventar al infidelităţilor voastre reale ori dorite, aventuri şi poveşti, împinse până acolo unde Dolores şi cu tine deveneaţi doi străini, uimiţi fiecare de ignoranţa cu privire la viaţa celuilalt, întru câtva neajutoraţi şi din pricina năruirii tuturor proiectelor, himerelor şi iluziilor, încât privirile voastre abia dacă se întâlneau de parcă s-ar fi temut să nu se rănească, iar conversaţia voastră se reducea la un minimum indispensabil de cuvinte, simplu comentariu, în general, la un peisaj, un tablou ori la gradele de alcool sau buchetul unui vin, încă nedezmeticiţi după surpriza noii, vastei şi tulburătoarei voastre libertăţi şi speriaţi la gândul că un incident mărunt ori o observaţie nelalocul ei ar putea duce definitiv la o ruptură, despre care, într-un mod nedesluşit, simţeai că ar fi ireparabilă.

Acea Veneţie ursuză şi rece, somptuos ireală şi cufundată în ceaţă, vă reflecta ca o oglindă absurdă cu toată însingurarea voastră profundă când, rebegiţi de frig după plimbarea zilnică fără ţintă, vă tolăneaţi în fotoliile moi de la Harry’s Bar în faţa unui pahar de bloody-mary ori un cocteil pregătit cu rafinament de un fotogenic barman cu mâini îndemânatice şi flexibile, învăluiţi în foşnetul conversaţiilor unui public de americani cu paltoane de astrahan şi domni cu un lănţişor de aur la încheietura mâinii şi părul uşor oxigenat, ori dacă, lăsând-o pe Dolores într-unul din nenumăratele bazare de amintiri din Salizzada San Moisé ori Calle Larga San Marco, umblai ceasuri întregi lăsându-te în voia paşilor, rătăcindu-te în *cuppos di sacco* şi pe străduţe înguste, cu ideea fixă a celor

şapte ani de viaţă în comun, incapabil să admiţi, cramponat cum erai în refuzul obstinat al evidenţei, că eşecul legăturii voastre era o realitate incontestabilă, încercând să recompui piesele dosarului ca şi cum ar fi fost vorba de un puzzle şi descompunându-le din nou, permanent nesatisfăcut de tine însuţi din clipa în care retrăiai timpurile primei voastre vizite cu prilejul festivalului de film în epoca în care nu vă pierduseraţi încă plăcerea călătoriilor şi savuraţi orice descoperire, un vin, o pânză de Veronese, un şirag de mătănii, un lampion de Murano în care vedeaţi o proiectare a iubirii voastre şi vă făureaţi planuri pentru ziua nu prea depărtată în care lucrurile aveau să se schimbe în Spania şi aveaţi să puteţi dispune liber de soarta voastră, cu speranţa absurdă de a recupera resturile ipotetice ale naufragiului şi de a reîncepe umil cu ele o nouă viaţă stând sprijinit de parapetul de la Fondamenta Nuove, în faţa insulei cufundate în ceaţă cu melancolicul său cimitir comunal, balizele şi parii ce marchează drumul către Torcello şi apele liniştite, nemişcate şi aproape moarte ale lagunei.

Zile întregi de hoinăreli solitare prin acel strâmt şi alambicat labirint, căutându-vă fără să ştiţi unul pe altul prin împrejurimile Pescăriei ori pe lângă dughenele din cartierul evreiesc până dădeaţi nas în nas într-o curticică pierdută ori la tejgheaua de zinc a unei cârciumi şi vă continuaţi drumul ca doi îndrăgostiţi ce se întâlnesc din întâmplare şi se opresc să admire fântâna din Campo dei Santi Giovanni e Paolo ori faţada gotică a palatului Foscari înainte de a vă contopi cu lăcomie sub cearşafurile primitoare şi calde ale unui hotel de ocazie, ori, ca în seara în care o zăriseşi pe Dolores de departe şi ai mers pe urmele ei fără ca ea să bage de seamă, spionând-o ca şi cum ar fi fost o necunoscută, joc la care renunţaseşi brusc atunci când ţi-ai dat seama că era într-adevăr o fiinţă necunoscută şi te-ai simţit încetul cu încetul ca un rival

înlocuit ori un detectiv însărcinat să strângă dovezi împotriva ta însuţi, cutremurat de teribila posibilitate a întâlnirii sale cu un alt bărbat şi pândind-o cu adevărat, în sfârşit, ca şi cum ai fi văzut-o atunci pentru prima dată în viaţă.

Veneţia glacială şi imprecisă din via Garibaldi cu tarabele şi grămezile de mărfuri aşezate în mijlocul străzii şi cârciumile frecventate de împătimiţii băutori de grappa unde ai întâlnit acel trio, doi bărbaţi şi o femeie, ce mergeau agale spre Fondamenta di Santa Anna şi ceva zugrăvit pe chipul mânios al bărbatului mai înalt şi pe chipul frumos şi îndurerat al femeii te-a făcut să presimţi apropierea dramei şi să grăbeşti pasul şi să-ţi ascuţi auzul, chiar în clipa în care el începea să se răţoiască la ea şi pronunţa neînţelese cuvinte clocotind de ură, dar celălalt bărbat încerca să-l potolească fără a obţine însă alt rezultat decât să-l aţâţe şi mai tare, făcându-l să ridice glasul şi să ajungă la strigăte, nu, non sono frottole, ti dico e ti ripeto che ci sono testimoni, hai capito[122], şi femeia zicea Piero, Piero, cu ochii înroşiţi şi se slujea de mâneca pardesiului pentru a-şi şterge lacrimile, iar tu te prefăceai că scrutezi obiectele expuse în vitrina unui magazin de accesorii navale, iar ei îşi continuau drumul către pod şi el o insulta iarăşi luând-o furios de guler, maledetto quel giorno hai capito, maledetto quel giorno[123] şi ea repeta ca un automat Piero, Piero, iar celălalt bărbat se uita înapoi cu teamă şi se străduia să-i despartă şi tu contemplai apa murdară din dezolantul canal San Pietro cu casele sărăcăcioase ghemuite pe mal şi zidurile coşcovite ale vechiului arsenal ti giuro che non è vero, Piero, ti giuro, ti giuro[124], şi se puneau toţi trei din nou în mişcare, şi tu după ei, printre cele două şiruri de căsuţe cenuşii din

122 Îţi spun şi repet că există martori, ai înţeles (lb. it.).

123 Blestemată fie ziua aia, ai înţeles, blestemată fie ziua aia (lb. it.).

124 Îţi jur că nu-i adevărat, Piero, ţi-o jur (lb. it.).

Campazzo Quintavalle, şi vântul aducea la urechile tale frânturi de fraze ce se desprindeau de pe buzele lor însoţite de îngheţate smocuri de fum şi vă trezeaţi dintr-odată în crepuscularul şi pustiul Campo di San Pietro, şi cei trei se refugiau să discute la adăpostul bisericii şi, pe drumul de întoarcere la hotel, încercai să-ţi închipui cât de profundă era pasiunea care-i ţinea legaţi pe cei trei şi jurămintele de dragoste şi căutarea reciprocă a trupurilor înaintea finalului inevitabil şi cumplit, întrebându-te cu amărăciune cum fusese cu putinţă să ajungă la o degradare atât de insidioasă şi, gândindu-te la Dolores, la senina provocare a pântecului şi a sânilor şi a buzelor lui Dolores, auzeai dangătul de îngropăciune al clopotelor şi plângeai înăbuşit de mila ta.

Trecând de cotul drumului ai zărit câteva grupuri care treceau pe coasta dealului, îndreptându-se spre locul unde avea să se ţină mitingul de protest Los *enkomos* răsunau ritmic amorţite de distanţă şi un grup de bărbaţi însoţea cu cântecele lor întrecerile şi evoluţiile unui *íreme* în jurul *nkrikamului* său. Drăcuşorul era îmbrăcat cu pelerină de pânză groasă, cu o pălărie de pluş şi un pampon de culoare roşie; din mâneci, fustanelă şi cracii pantalonilor atârnau foarte frumoşi ciucuri de *henequén* şi, la fiecare legănare a trupului, făcea să zornăie clopoţei pe care-i ţinea prinşi la brâu. *Iremul* îşi flutura *itonul,* bălăbănindu-se de parcă ar fi fost beat, în timp ce călăuza îl conducea la *fambá.* După o stăruitoare rezistenţă a frecat măturica de fruntea bătrânului său *Iyamba* şi a suit supus poteca pe urmele *erikundé* ale *nkrikamului* său.

Ai parcat lângă staţia de autobuz şi, când te-ai dat jos, copiii te-au înconjurat şi te-au întrebat dacă erai rus. Un camion cu ciment urca panta spre piaţeta amenajată pe un platou unde se buluceau credincioşii. Capela era o clădire modestă, cu un singur cat şi, pătrunzând înăuntru, *abakúa*

se descopereau şi închideau cu grijă uşa. O scară rudimentară urca până în vârful colinei. De-o parte şi de alta căsuţele de lemn creşteau ca ciupercile cu acoperişurile colorate, porticurile lor coloniale şi dizgraţioasele lor antene de televiziune. Cei doi versanţi ai dealului se împreunau în piaţetă ca un decor construit anume pentru a spori fastul ceremoniei.

Când ai sosit, credincioşii cântau *enkomos*, el ekón şi la tumbadora, subliniind monotonul recitativ *moruá: Efori mañene fori Eforí manenecum eforí Sesé aporitán Becura Ibondá awanaribe Efor eforí.* Un mulatru cu o cămaşă strâmtă fără mâneci şi o eşarfă de mătase roşie înnodată la gât golea o sticlă de rom într-o coajă de nucă de cocos şi o făcea să circule din mână în mână pentru cei de faţă. Câteva clipe după aceea ai auzit răcnetul lui *Ekué* în interiorul del fambá. Curioşii aşteptau să apară *mpego* la intrarea în capelă şi, unul după altul, *indísimes* şi-au scos cămăşile şi şi-au suflecat pantalonii, formând un şir indian, desculţi şi cu bustul gol, în timp ce naşii se aşezau în spate şi-şi puneau mâinile pe umerii lor.

Ai contemplat fascinat acel *almagorí. Mpego* – un negru uriaş – se ivise cu *mokúba*, cu afumătoarea şi cu sticlele de rachiu şi de vin, iar credincioşii s-au grămădit în jurul neofiţilor. Când a început purificarea, au intonat cu glasuri răguşite *Anamabó, anamabó*, pe când *mpego* îi spăla pe *indísimes* cu iarba magică şi le desena cruci galbene pe piept, braţe, picioare şi spate însoţit de strigătele *nkomo akerebá, nkomo akerebá,* urmate de *Unarobia apanga robia* când a repetat operaţia cu ipsos alb. Muzicanţii loveau tobele într-un ritm obsedant. Un soldat cânta la *ekón* cu un arcuş subţire. Încetul cu încetul atmosfera se încingea şi *abakúas* marcau ritmul scuturându-şi trupul cu zvâcniri precise şi rapide. *Mimba, mimba, barori* psalmodiau credincioşii, iar *mpegos* îi stropeau cu rachiu pe piept, pe faţă şi pe spate pe neofiţi, *acaransé, acaransé,*

şi vinul pe care-l scuipau din gurile lor stropea pielea oacheşă a viitorului *obonékue*, gata să se contopească, datorită *mokúbei* şi răcnetelor Glasului, cu duhurile sacre Sikán şi Tánze; los *enkomos* răsunau puternic, bagheta bătea cu furie el *ekón* iar *ñañigos* repetau nebuneşte *Umón Abasí, Umón Abasí*, în acelaşi timp cu *mpego* care, precum busuiocul muiat în apă sfinţită, spăla trupul necurat al *indísimes, Camio Abasó Quesongo, Camio Abasó Quesongo*, cu căţuia îi tămâia pe toţi, unul câte unul, *Tafitá nanumbre,* îi lega la ochi cu o eşarfă de mătase şi, orbi, ei îngenuncheau cu palmele lipite de pământ, în faţa naşilor ce rămâneau lângă ei pentru a-i îmbărbăta. *Ekonul* şi tobele ciocăneau ritmic în auzul celor de faţă, conjurând prezenţa unui e*ribangandó* ascuns într-un *fambá* secret, drăcuşor roşu şi negru ce se răsucea şi dănţuia cu clinchet de zurgălăi înaintând către neofiţii înmărmuriţi, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá,* şi lăsând să-i alunece picioarele peste ei, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá* şi frecându-se de trupurile lor, *Indísime Ison Paraguao Quende Yayomá* pe care-l cântau toţi credincioşii la unison, ca o rugăciune smintită, un descântec, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá,* fraternitatea şi iubirea celor dintre care numai tu erai exclus.

Mult timp te-ai limitat să urmezi drumul pe care te purtau paşii. Îţi simţeai capul gol de gânduri şi inima-ţi bătea ca un ceasornic. O potecă abruptă şerpuia printre căsuţele de lemn şi se termina deodată într-un cimitir de maşini. Vechile automobile Ford, Cadillac, Chevrolet, De Soto se descompuneau lent pe esplanadă, martori ruginiţi şi schilozi ai unei epoci dispărute. Fără geamuri, fără roţi, fără motoare, caroseriile îşi arătau fălcile flămânde, deschise într-un căscat întunecat şi dureros. Vulturi pleşuvi se roteau deasupra scheletelor de automobile, şi tu te-ai culcat cu faţa-n sus într-un luminiş şi ţi-ai aţintit ochii la cer. O aromă de moarte şi de putreziciune impregna

puternic peisajul. Soarele ardea nemilos şi aerul era stătut.

Ai pierdut noţiunea timpului. Trei puncte negre zburau dinspre coastă spre obiectivele militare din golf. Indiferent, ai aşteptat urletul sirenelor şi zgomotul exploziilor. Încetul cu încetul, pe măsură ce te cuprindea somnul, ai avut impresia că prinzi rădăcini şi te contopeşti definitiv cu acel pământ. Făcând un efort ai deschis ochii pentru ultima dată. O femeie cânta în depărtare şi ai ascultat-o ca şi cum cuvintele ei ar fi putut cuprinde un mesaj anume hărăzit ţie. Cele trei puncte se cerneau încă în văzduh. Toamna începuse înainte de vreme şi în jurul tău viaţa îşi urma drumul.

Martie 1963. Aminteşte-ţi.

Monarhia a fost decapitată aici, simbolul mârşav al puterii sale luat cu asalt, iar călcătorul legilor injuste ce putrezeau în seculara fortăreaţă a fost eliberat de mulţimea iconoclastă ce a sfărâmat cătuşele. Uită-te la ea cu luare-aminte, ocolită de soare, cufundată în ceaţă, udată de burniţă. Coloana se înălţa în mijloc, robustă şi masivă, având în vârf o divinitate zveltă, subţire. Baruri, cafenele, restaurante, cinematografe o înconjoară cu un strălucitor inel de reclame luminoase. Frumoasă şi scăldată în lumină, răvăşită şi neprimitoare, poartă amprenta câtorva veacuri de istorie agitată şi tulbure. Căluşeii, maşinile electrice, tarabele de tragere la ţintă grămădite pe peroanele ei îi dau o ciudată înfăţişare de aşezare texană. Un râu de automobile o acoperă în orele de aglomeraţie; în zori caldarâmul pustiu parcă duce dorul mulţimii răzvrătite care smulge pietrele şi visează melancolic o soartă mai bună. În apele canalului câteva imobile moderne îşi oglindesc jalnic formele teşite. Străzi, bulevarde, magistrale îşi dau întâlnire aici, atrăgând clientela asiduă a barurilor, femeile sulemenite din Balajo şi Bousca, escrocii şi codoşii din rue de Lappe. Bâlciul ţine

zi şi noapte, baroc, indiferent. Uneori ecoul depărtat al unui acordeon ţine în surdină isonul discuţiei absurde a beţivanilor.

În interminabilele ceasuri cenuşii toate camioanele se îndreaptă spre acest loc (la tobogan şi la atacul de cord) de parcă nimic (îţi spui acum) absolut nimic n-ar putea potoli (oh place de la Bastille) neostoitul tău dor de moarte.

Mărinimoasă, viaţa te răscumpărase.

Salonul spitalului Saint Antoine se învârtea necontenit în jurul tău, şi Dolores te ţinea blând de mână şi se învârtea şi ea, luminoasă şi sprintenă, cu o adultă expresie de iubire pe care n-o mai văzuseşi pe chipul ei. Rugăciuni vechi îţi veneau în minte, vestigii în paragină ale unui vis depărtat, Hristos şi Changó înfrăţiţi, Milostive Iisuse, Stăpânul meu grabnic ajutător, care-ai pătimit pe cruce pentru mântuirea noastră, şi tu Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá al încăpăţânaţilor ñañigos şi ceremoniile lacumí din Regla: de aceea Vă aduc mulţumiri şi făgăduiesc să mă feresc de primejdii şi să-mi pun sălaşul pentru totdeauna sub ocrotirea Divinului Vostru Mădular pentru a mă pune la adăpost şi a Vă slăvi în veac, amin, cu îngăduinţă de trei sute de zile şi iertarea păcatelor dacă şi-a petrecut viaţa în rugăciuni şi s-a spovedit şi s-a împărtăşit ori cel puţin, căindu-se, şi-a încredinţat sufletul Preasfinţitului Ekué, prin viu grai ori numai în gând, şi s-a pregătit să primească moartea cu răbdarea din mâna Domnului, întru ispăşirea păcatelor. Te durea capul, te durea trupul, iar spectacolul fantomatic din salonul comun anticipa după socotinţa ta soarta pe care dreptatea însăşi ţi-o hărăzise: să mori, departe de ţara ta şi de sălbatica falangă de supuşi, cufundat în apele adânci de suferinţă umană, curăţat în numele dreptăţii prin ispăşirea greşelilor altora şi a propriilor tale greşeli.

Bătrânii ce agonizau fără familie, muncitorii amputaţi de

propriile lor unelte de muncă, arabii şi negrii, allah yaouddi, se jeluiau într-o limbă neînţeleasă pentru tine, îţi arătaseră drumul pe care mai devreme ori mai târziu trebuia să apuci dacă voiai să restitui pământului, curat, luminat, ceea ce-i aparţinea pe drept cuvânt. Acolo trebuia să cauţi mântuirea, la ei şi la universul lor obscur, lăsându-te în voia instinctului şi fără a fi călăuzit de nimeni, fiindcă alături de ei, pe cărări înguste, căutaseşi iubirea: desprinzându-te încetul cu încetul de tot ce primiseşi de-a gata; de privilegiile şi înlesnirile prin care, din copilărie, ai tăi au încercat să te câştige de partea lor. Sărăcia ţi se înfăţişa deodată ca o mare bogăţie. Ce bucurie să poţi dispreţui bunurile lumeşti. Prăpastia deschisă între tine şi ei era marginea largă a libertăţii tale.

În spitalul acela anonim al anonimului şi întinsului oraş, în timpul lungilor nopţi de nesomn şi tăcere întreruptă doar de vaiete şi accese de tuse, reveniseşi la viaţă, lipsit de trecut, ca şi de viitor, stingher şi străin de tine însuţi, ductil, maleabil, fără patrie, fără cămin, fără prieteni, simplu prezent incert, născut la cei treizeci şi trei de ani ai tăi, Alvaro Mendiola pur şi simplu, fără carte de identitate.

Ai închis atlasul şi ai examinat ultima imagine a Spaniei surprinsă de tine cu zece zile în urmă, cu obiectivul camerei Linhof
pe bulevardul deschis peste molozul rămas de la Santa Madrona şi Arco del Teatro Los Gambriles şi legendara Criolla
lângă zidurile zdrenţuite ale caselor gata să se dărâme şi coşul unei fabrici în ruină
ceva ca un involuntar turn din Pisa infirm şi decrepit la vreo douăzeci de metri de jalnica stradă Conde de Asalto
o Tombolă de Binefacere atrage un public pestriţ şi numeros de marinari americani turişti oameni din cartier pierde-vară copilandri

un exemplar caracteristic de paragină castiliană anunţă premiile cu o portavoce şi privirile curioşilor se aţintesc deodată la tribuna pe care un maimuţoi cu ochi vioi şi expresie neliniştită
blană jerpelită, presărată cu zdrenţe de chelie
braţe abrupte şi fundul scandalos de roşu
ascultă vorbăria negustorului de bâlci se frământă se învârteşte în jurul coloanei de care a fost legat se caţără până-n tavan distruge o cutie de carton se dă jos se aşază
brusc un cuplet de flamenco ia locul glasului leşinat al crainicului
o vertiginoasă sinteză de locuri comune despre Spania cu zurgălăi şi dairele lupte cu tauri şi ţârcovnici
cu gemete de femelă în călduri cu zăbrele la balcoane garoafe brodate şi piepteni de prins în păr
întreg vechiul arsenal al unui Merimée de duzină
te asurzeşte cu volumul dat la maximum
maimuţoiul ascultă tulburat muşcă furios resturile cutiei de carton încearcă să evadeze din coşmarul apăsător îşi scutură mânios lanţul
femela hispanică îl urmăreşte cu vaietele ei vaginale panica pune stăpânire pe animal în ochii lui se zugrăveşte o spaimă opacă
castanietele aclamaţiile uralele cad peste el
ori dezlănţuie furia fără milă
îl înnebunesc
îl împing să ţopăie, să se zbată, să încerce să scape marinarii americani sunt tot acolo, la fel şi turiştii oamenii din cartier
gură-cască
copilandrii
în cartea poştală pe care o ai în faţă lipseşte fondul sonor dar elocvenţa ei o scuteşte de înfiorătoarea exhibiţie a cântecului
fotografia a fost făcută contra luminii şi ar putea sluji de

ilustraţie
socoteşti tu
la o jumătate de veac după ce a fost scris
în acest an bastard şi simoniac 1963
la celebrul
actualul
şi niciodată dezminţitul
poem de Machado.

ŞAPTE

«Asupra acestui punct există un acord unanim nivelul de trai creşte sensibil e de ajuns să străbaţi Peninsula de la un capăt la altul sonoră geografie de nume imperiale Madrigal de las Altas Torres Puente del Arzobispo Villarreal de los Infantes Egea de los Caballeros Motilla del Palancar ca un Herr Schmidt ori un Monsieur Dupont la volanul unui automobil Citroën sau Volkswagen pentru a băga de seamă an după an lentul dar foarte finul start al unei ţări sărace de veacuri care astăzi datorită celor douăzeci şi cinci de ani de pace şi ordine socială se înscrie pe drumul strălucit şi larg al industriei şi progresului de aproape cinci luştri avem privilegiul unei ordini binefăcătoare de care nu s-au putut bucura părinţii noştri nici bunicii noştri nici străbunicii noştri ordine care a rezistat imperturbabil la presiunea unui război mondial care dând târcoale graniţelor pustia mai curând moral decât material jumătate din Europa şi băga în închisoare cealaltă jumătate pace care tocmai pentru că era absolută ni se părea acum firească dar nu e firească fiindcă nu e un lucru pe care de la sine ni-l dăruieşte natura aşa cum ne dăruieşte ploaia ori soarele revărsatul zorilor şi asfinţitul ziua şi noaptea această pace de care ne bucurăm origine şi izvor pentru progresul şi bunăstarea de azi e opera unui om şi a unui Regim care disciplinând ordonând depăşind purificând înclinaţia noastră înnăscută spre lupte interne şi sfâşieri intestine au izbutit s-o menţină pentru binele şi pilda generaţiilor viitoare şi chiar dacă pentru întreaga naţiune pacea e de dorit şi are de suferit când pacea e tulburată popoare mai puţin pătimaşe decât noi pot suporta răzmeriţele şi dezordinea fără consecinţe mortale nu însă şi poporul spaniol la noi când pacea e tulburată consecinţele sunt instantanee şi fulgerătoare şi

ameninţătoarea umbră a lui Cain întunecă după cum ar spune fray Luis «necuprinsa şi sărmana Spanie» aşa se face că pe măsură ce se îndepărtează în zarea trecutului invariabila dată de întâi aprilie tot mai limpede vedem importanţa ei deosebită ca un munte impunător ce poate fi cuprins cu privirea numai din depărtare de aceea chiar dacă multor tineri şi domni dichisiţi de azi care n-au cunoscut suferinţele războiului nici plăcerea de a-l fi câştigat şi au venit la masa gata pusă li s-ar părea inutil să le amintim ce ei ar voi să fie dat uitării pentru totdeauna noi luptătorii de atunci făuritorii actualei bunăstări aducem mulţumiri acestei păci domnilor uituci şi cu memorie scurtă sunteţi domni şi potentaţi şi vă plimbaţi tacticos pe stradă şi sunteţi roşii în obraji şi v-aţi scăpat pielea lumina s-a făcut într-o zi de întâi aprilie în miezul unei primăveri care în trei zone aeriană, terestră şi marină vestea proiectul eroic şi plin de speranţă şi încrederea în imnul eliberator şi de atunci am trăit vremuri excepţionale de sacrificiu am traversat o lungă perioadă de dificultăţi şi lupte a trebuit să ne urmăm cu hotărâre drumul având de înfruntat neînţelegerea ura şi orbirea statelor liberale ale unor democraţii nevertebrate şi inorganice dar după ce au trecut acei ani de foamete şi privaţiuni ca urmare a blocadei şi secetei fenomenul acesta pe care mulţi îl numesc miracolul spaniol a fost opera noastră comună a tuturor spaniolilor care au colaborat cu eforturile şi spiritul lor de disciplină la depăşirea unei etape atât de dificile şi fundamentale iar acum când în plan economic evoluţia se vede cu ochiul liber, situaţia s-a îmbunătăţit considerabil şi mijloacele de care dispune ţara sunt infinit superioare e de ajuns privirea neutră şi lipsită de pasiuni a lui Herr Schmidt ori Monsieur Dupont unul dintre cei douăsprezece milioane şi ceva de turişti care potrivit estimărilor oficiale vor vizita anul acesta patria noastră atraşi de soarele arzător umbletul unduios al femeilor

buchetul vinurilor emoţia virilă a corridei frumuseţea monahală a peisajului nivelul scăzut al preţurilor pentru a aprecia îmbunătăţirea şoselelor şi căilor ferate înmulţirea hotelurilor şi restaurantelor, creşterea numărului de automobile şi televizoare semne clare şi incontestabile ale prodigioasei şi bine-venitei dezvoltări nimeni nu poate tăgădui acum în public că piaţa de consum înregistrează o creştere şi ţara se industrializează între 1935 şi anul acesta de graţie producţiile de bază au crescut spectaculos 72 dintre spanioli folosesc lenjerie intimă de bumbac faţă de numai 37 în vremea Republicii pantofii înlocuiesc încetul cu încetul bietele opinci de altădată cei care mergeau la lucru pe jos merg acum cu bicicleta, bicicliştii dinainte umblă cu motocicleta iar foştii motocicliştii străbat triumfal peisajul urban cu un Seat 600 sau un Renault 4 CV în locul incomodului şi jalnicului fel unic restaurantele oferă minuturi bogate traduse cum se şi cuvine în mai multe limbi străine populaţia muncitoare consumă lapte şi ouă şi uneori chiar carne de pui duminica în timpul verii e imposibil să-l deosebeşti pe muncitor de patronul sau contabilul unei întreprinderi mărunte fumează ţigări fine şi-şi cumpără în rate televizor şi frigider nevasta salahorului îşi dă cu ruj pe buze exact ca doamna distinsă dacă inevitabilele focare de mizerie persistă este vorba în general de cazuri izolate pentru care generozitatea înnăscută a spaniolului găseşte remedii şi dacă publicăm încă în presa noastră «Ajutor pentru o familie săracă cu un copil mic mama grav bolnavă tatăl fără lucru» «Alimente şi ajutor pentru o familie de salahor bolnav cu şase copii sub zece ani mama moartă la naştere» ori «Picior ortopedic pentru femeie singură de cincizeci şi trei de ani fără familie şi fără niciun venit» o facem pentru a fi siguri că prin intervenţia grabnică a unor suflete sensibile şi caritabile micuţii îşi vor putea potoli curând foamea, şomerii vor găsi mijloacele pentru a face rost de

un bilet pentru Germania sau Elveţia iar văduva lipsită de ocrotire va obţine mult doritul picior ortopedic pacea prosperitatea radiosul progres pe drumul căruia am pornit sunt rezultatul evident al politicii noastre în serviciul unui om şi unei naţiuni în faţa noastră se ridică glasul morţilor noştri fermitatea celor ce ne-au condus testamentul celor ce şi-au vărsat sângele voinţa celor ce nu mai sunt printre noi şi această voinţă acest testament această poruncă trebuie să le apărăm cu arma în mână nu e de ajuns că s-a terminat bătălia, bătălia se termină dar nimeni nu are voie să se culce pe o ureche noi ştim foarte bine pentru ce avem piepturile pline de medalii trupurile pline de cicatrice inima sfâşiată de durere şi mai ştim că după bătălie când se pare că pot fi culese roadele biruinţei încă mai avem de vegheat armele vine partea cea mai grea apărarea prevederea veghea datoria de a ne păzi visele şi asta e misiunea noastră permanentă de la care nu ne vom da în lături niciodată să veghem pacea visul ordinea munca precum o avangardă ce suntem recunoscută acum în lumea liberă ancoră şi călăuză a naivului şi uitucului Occident.» Aşa se exprimau cu mare bucurie purtătorii de cuvânt ai regimului pe când nestăvilitul val de turişti, ce revărsa din belşug atâtea binefaceri, injecta un sânge proaspăt şi sănătos în vetusta noastră ţară, străbătea peisajul său absent şi oraşele sale moarte: bogată transfuzie de dolari care circula pe reţeaua de căi ferate şi şosele, pe liniile aeriene şi navale; neaşteptată plajă salvatoare a unui pământ părăginit şi sterp, acoperit acum, ca prin farmec, de luxoase case de oaspeţi şi hoteluri, staţii de benzină şi restaurante, buticuri de suveniruri şi snack-baruri, cameriste şi codoşi, prostituate şi interpreţi, ansambluri de flamenco şi dansatoare. Modernizarea sosise în sfârşit, străină de morală şi de justiţie, şi dezvoltarea economică ameninţa să anestezieze pentru totdeauna un popor nerefăcut încă, după douăzeci şi cinci

de ani, din lungul şi profundul somn letargic în care fusese cufundat de la înfrângerea militară din perioada războiului. Statisticile nu minţeau totuşi şi, pentru cine cunoştea atmosfera copleşitoare din anii aceia de persecuţii şi execuţii, foamete şi privaţiuni – biletul de liberă trecere obligatoriu între Madrid şi Getafe, raţia mică de alimente pe cartelă – îmbunătăţirea sensibilă din ultimul timp ori simpla posibilitate de a obţine mult râvnitul paşaport constituiau pentru cei mai mulţi o schimbare calitativă ce marca, din fericire, o ruptură cu asfixia şi stagnarea dinainte.

Încetul cu încetul, datorită îndoitului curent de străini şi de emigranţi, expatriaţi şi turişti, în Spania şi în afara ei, spaniolul învăţa, pentru prima dată în Istorie, să lucreze, să mănânce, să călătorească, să-şi exploateze economic calităţile şi defectele, să asimileze cunoştinţele de economie politică ale societăţilor industriale, să se mercantilizeze, să se prostitueze şi toate astea – paradox extrem al unui pământ deosebit de rodnic în renghiuri sângeroase şi contraste cumplite – în cadrul unui sistem primitiv şi creat la început tocmai pentru a le împiedica: stindard arborat cândva pentru a justifica un măcel îngrozitor, lepădat apoi ca o cârpă murdară ori un pantof scâlciat; cauză sfântă – astea erau cuvintele sale – pentru care falange de tineri cu inimi largi şi mintea strâmtă şi-au jertfit viaţa. Morţii de o parte şi de alta putrezeau acum deopotrivă de inutili şi absurzi, devoraţi, până şi în amintire, ca urmare a unei istorii capricioase, nu numai indiferentă, ci şi alergică la virtuţile imolării şi sacrificiului.

Dar dacă presa expunea zilnic pe larg cifre şi grafice ale unei decolări reuşite, printre alte cauze, datorită asprei discipline militare impuse clasei muncitoare şi menţinerii arhaicelor şi inumanelor relaţii de producţie în sectorul agrar, cine evoca, în schimb, existenţa celor care, cu preţul sângelui, sudorii şi lacrimilor, fuseseră adevăraţii făuritori

şi victimele, deopotrivă de anonimi? Cine-şi mai aducea aminte de sărmana mulţime tăcută care suportase pe umerii săi povara necesarei acumulări? Sub spoiala cifrelor şi insolenta etalare a comparaţiilor care-ţi luau ochii exista un nevăzut curent profund de suferinţă, o mare întinsă şi fără fund la care niciodată nu ajungea şi nici nu avea să ajungă vreo rază de lumină: viaţa mizerabilă, irosită şi distrusă a milioane şi milioane de compatrioţi frustraţi în esenţa lor proprie şi personală, izgoniţi, umiliţi, vânduţi, mulţime suferindă de fiinţe umane parcă venite pe lume fără nicio noimă; unelte de muncă cu înfăţişare omenească, supuse legii cererii şi ofertei ca o marfă ieftină şi deteriorată. Cloacă în care se adună nedreptăţi, ofense, boli, moarte, oare durerea distilată picătură cu picătură într-un alambic primitiv şi ascuns, castelele de nisip mereu măturate de timp, modesta şi invizibila lucrare de madrepori, suport şi bază pentru viaţa inutilă şi neînsemnată a celorlalţi, vor sluji oare cel puţin drept îngrăşământ şi ferment, aliment, substanţă nutritivă? Cei despre care fiul lui Dumnezeu spusese: «Voi sunteţi sarea pământului» vor ajunge oare să fertilizeze aridul şi ingratul sol al severei şi nemuritoarei sale Mame vitrege?

Transcrise în timpul pregătirilor de filmare ale documentarului mort în faşă, biografiile emigranţilor – primul val al unei mări în necontenită mişcare – se ridicau în mijlocul peisajului câmpenesc liniştit şi agreabil ca o acuzaţie gravă şi nepieritoare, întreaga perioadă de ucenicie în care ai învăţat ce înseamnă durerea, ruşinea şi viclenia, injustiţia şi umilinţa acestor ani rezumaţi în pagini dense, riguroase şi stricte, pe care niciun progres, nicio bunăstare, nicio modernizare – şi asta era pentru tine o certitudine şi o mângâiere – nu puteau s-o şteargă niciodată.

Acest scaun şi coşul de răchită aşezat pe el valorează

pentru mine mai mult decât toţi prietenii din lume şi au fost mai credincioşi decât ei fiindcă atunci când coşul ăsta trecea de gratiile închisorii avea înăuntru ceva de-ale mâncării iar scaunul ăsta e acelaşi pe care m-au poftit să mă aşez falangiştii înainte de a mă băga în închisoare
şi când eram în închisoare coşul de răchită care se află pe scaun îmi aducea mizeria pe care putea să mi-o aducă şi în fiecare zi mă bucuram când venea să mă vadă
scaunul ăsta şi coşul ăsta nu au de adus mulţumiri nimănui şi pentru nimic, căci mulţi republicani dinainte umblau pe stradă şi coşul nu primea de la ei niciun şfanţ
coşul ăsta ce mergea să ceară de pomană din poartă în poartă ca să-mi aducă de mâncare şi scaunul ăsta de care m-au legat în faţa soţiei mele spun că toate astea erau adevărate scaunul de care m-au legat cu o frânghie şi coşul cu care soţia mea cerea de pomană
scaunul ăsta şi coşul ăsta spun că e o ruşine că v-au scos din casă profitând de faptul că eu eram la închisoare judecătorul trimisese avizul dar eu nu puteam ieşi din închisoare aşa se face că proprietarul a venit cu judecătorul şi cu jandarmii şi judecătorul a spus să fie scoşi în stradă chiriaşii
şi au scos mobilele pe trotuar şi soţia mea avea un copil în braţe şi nu ştia unde să se ducă şi când după opt zile au venit la închisoare să-mi dea o sărutare şi să-mi spună două cuvinte cuvintele pe care mi le-a spus soţia mea mi-au provocat o mare suferinţă mi-a spus că ne-au dat afară din casă sunt în stradă şi când am aflat ce se întâmplase nu puteam dormi, şi vărsam tot ce mâncam
iar scaunul ăsta şi coşul ăsta ştiu că tot ce spun e adevărul adevărat, deoarece îşi aduc aminte de loviturile pe care mi le-au dat cu frânghia şi coltucurile de pâine pe care soţia mea le primea de pomană şi după un an m-au dus de la închisoare la spital şi de acolo mi-au dat drumul cu o hârtie pe care scria că José Bernabeu a fost arestat de roşii...

Într-una din serile ceţoase a lungii şi ingratei ierni pariziene, închis în mansarda ta din rue Vieille du Temple cu o sticlă de Beaujolais şi un pachet pe jumătate gol de Gitanes-filtre pe noptieră, trecuseşi în revistă cei douăzeci şi cinci de ani de existenţă împuţinată şi dezolarea şi vidul pe care le găseai în toţi aceşti ani te-au înfiorat de spaimă. Alvaro, ţi-ai spus în sinea ta, viaţa asta nu mai poate continua aşa, te-ai expatriat la Paris cu pretextul de a studia regia de film şi, pe lângă frecventarea asiduă a cinematecii de pe rue d'Ulm, nu ţi-ai dat încă examenul la IDHEC, n-ai terminat scenariul viitorului tău film genial, n-ai făcut nici cel mai mic demers pentru a fi admis ca asistent al unuia dintre «monştrii sacri». Ai plecat din Spania (abandonându-ţi prietenii în vâltoarea unei lupte politice dificile şi incerte) pentru a realiza opera pe care o purtai (sau credeai că o porţi) în tine şi, în aceşti doi ani de boemă pariziană, ce-ai făcut altceva decât să dormi, să mănânci, să fumezi, să te îmbeţi, să-ţi omori timpul în sporovăieli şi discuţii inutile cu compatrioţi exilaţi şi acriţi în vetusta cafenea a doamnei Berger. Poţi fi oare mândru de acest rezultat? Ai dezertat de la acţiune pentru a fi un artist şi, la urma urmei, ce altceva eşti decât un surghiunit de bună voie care doarme (douăsprezece ore pe zi), fumează (un pachet şi jumătate de Gitanes-filtre), mănâncă (o singură dată pe zi, în obscurul Foyer de Sainte-Geneviève), bea (un litru sau un litru şi jumătate de vin roşu, după împrejurări), merge la cinematograf (Eisenstein, Pudovkin, Visconti, Lang, Welles; cei dintotdeauna).

Te-ai dus la fereastră şi ai admirat de sus priveliştea de acoperişuri şi coşuri cu formă de trunchiuri de con care inevitabil îţi aducea aminte de planul depărtat al tabloului «Il miracolo della relliquia della Santa Croce» pe care-l admiraseşi la Veneţia şi ai privit cu luare-aminte cerul

incert şi fugitiv al Parisului pe când vecinii repetau încă o dată pentru tine (s-ar zice) ciondăneala lor zilnică care pornea întotdeauna de la porumbei (hrăniţi de bătrânul de la etajul întâi şi alungaţi de văduva de la trei cu găleţi de apă).

Bătrânul: Madame, Dieu vous regarde.

Văduva: Moi aussi je suis croyante, Monsieur.

Bătrânul: Vous faites une mauvaise action.

Văduva: Ça, c'est ma conscience qui doit me le dire, cher Monsieur.

Bătrânul: Ce sont des pauvres bêtes innocentes.

Văduva: Innocentes peut-être, mais sales.

Bătrânul: Ils ne font de mal à personne.

Văduva: Ils font des saletés partout.

Bătrânul: Vous aussi vous faites bien vos besoins, Madame.

Văduva: En tout cas soyez certain queje ne les fais pas sur ma fenêtre, cher Monsieur[125].

Câteva ore mai înainte, pe peronul îngheţat al gării Austerlitz, când tu aşteptai trenul de Barcelona cu care trebuia să vină Antonio, trimis să colecteze fonduri de ajutor pentru recent înfiinţata mişcare studenţească, asistaseşi pentru prima dată la sosirea unei expediţii de spanioli ce semnaseră desigur un contract cu o fabrică din Paris şi, pe măsură ce examinai expresia de zăpăceală şi naufragiu de pe chipurile compatrioţilor tăi în faţa

125 Doamnă, vă vede Dumnezeu
Şi eu sunt credincioasă, domnule.
Faceţi un lucru urât.
Asta numai conştiinţa mi-o poate spune, domnule dragă.
Sunt nişte vieţuitoare nevinovate.
S-ar putea să fie nevinovate, dar sunt murdare.
Nu fac rău nimănui.
Fac murdar peste tot.
Şi dumneavoastră vă faceţi nevoile, doamnă.
În orice caz fiţi sigur că eu nu mi le fac pe pervazul ferestrei, domnule (lb. fr.).

spectacolului pentru ei neobişnuit al tăcutei şi disciplinatei mulţimi, atât de deosebită de haotica şi gălăgioasa îmbulzeală spaniolă, ai încercat o îndurerată senzaţie de stupoare şi ai regretat că nu luaseşi cu tine camera de 16 mm. Expulzaţi de şomaj, de foamete, de subdezvoltare spre ţări cu o civilizaţie eficientă şi rece, ce se va alege mai târziu, te întrebai, de oamenii aceia legaţi de valori şi obiceiuri tribale dispărute acum din restul Continentului? Se vor adapta oare la moderna civilizaţie industrială urbană? Ori vor reacţiona împotriva ei cu ultranaţionalista şi proverbiala voastră impermeabilitate indigenă?

Ideea unui documentar sociologic despre raţiunile emigrării sale, expunerea filmată a durerosului său periplu (lenta şi dificila fugă a mizeriei începând cu originile lui ţărăneşti) s-a impus deodată în sufletul tău ca o lucrare nu doar pasionantă ci (prin revolta pe care o implica faţă de destinul său obştesc de spaniol moştenitor al situaţiei create ca rezultat al războiului civil) strict necesară. Imaginea muncitorilor îmbrăcaţi cu vechile lor cojoace, cu căciuli pe cap şi încălţaţi cu opincile lor scâlciate se asociase de atunci în amintirea ta cu priveliştea de acoperişuri şi coşuri a lui Carpaccio pe care ţi-o adusese în minte înserarea aceea vastă şi melancolică.

Bătrânul: Attention, Dieu vous punira un jour.

Văduva: Il a d’autres choses à faire que de s’occuper de vos pigeons, le bon Dieu.

Bătrânul: Ne soyez pas si sûre que ça, chère Madame[126].

Ai băut un gât de Beaujolais ca să opreşti iureşul nestăvilit de gânduri care-ţi veneau în minte. Cu conturile şterse de ceaţă, distingeai în depărtare silueta lipsită de graţie a Turnului Eiffel. Antonio trebuia să vină să ia cina

126 Băgaţi de seamă, odată şi odată o să vă pedepsească Dumnezeu.

Are alte lucruri de făcut bunul Dumnezeu, nu să se ocupe de porumbeii dumneavoastră.

Nu fiţi atât de sigură, stimată doamnă (lb. fr.).

cu tine şi, în timp ce vecinii îşi continuau metafizica lor ceartă despre bunătatea porumbeilor, te-ai tolănit pe divan ca să te odihneşti şi ai observat, cu gândul aiurea, reflexul schimbător şi fugar al luminii pe acoperişul înclinat al mansardei tale.

Am petrecut trei zile foarte friguroase şi după cele trei zile la şase dimineaţa pe mama o duc la spital pe jumătate moartă luând-o pe sub podul de metrou şi eu rămân fără ocrotire numai cu tata şi cum lui îi era ruşine să ceară de pomană mi-a dictat o scrisoare în care spunea în ce situaţie se află şi primul loc în care m-am dus a fost la biserica San Pedro şi părintele paroh de la San Pedro ne-a dat câţiva bănuţi şi tata i-a răspuns că aşa să-i ajute Dumnezeu iar eu i-am spus să-mi dea înapoi scrisoarea fiindcă tata nu ştia să scrie şi că cei câţiva bănuţi nu ne ajungeau de mâncare şi că eu fiind mic ceream pâine şi tata n-avea ce să-mi dea de mâncare şi de acolo ne-am dus pe strada Topete şi tata s-a oprit la uşa unei case şi a arătat scrisoarea şi i-au dat zece pesete şi bărbierul de peste drum de poliţie mi-a dat cinci pesete de acolo ne-am dus în parohia Carmen şi părintele paroh al bisericii Carmen după ce a citit scrisoarea a spus că el nu ne putea da nimic că de vină era tata că ar fi trebuit să-şi lase familia în satul lui şi că Dumnezeu nu putea face nimic pentru noi şi eu am plecat cu sufletul îndurerat şi de acolo ne-am dus pe Cruz Grande la numărul unu şi a ieşit servitoarea şi tata i-a întins scrisoarea şi ea a spus că numai stăpânul ei poate să hotărască şi tata i-a spus că măcar să-i dea un coltuc de pâine pentru copil care plânge fiindcă-i e foame şi când dădeam să plecăm a ieşit stăpânul şi i-a spus că e bărbat în putere şi n-ar trebui să ceară de pomană şi cum citise scrisoarea ne-am dus cu el la spital şi asistentul ne-a spus că o operau chiar atunci pe mama şi domnul acela a văzut că era adevărat ce-i spusesem şi a

spus să dăm foc la catrafusele din bordeiul de sub pod şi că el o să ne ajute cât poate şi ne-a dat să mâncăm chiar în curtea spitalului şi eu eram foarte mic şi-mi era tare foame pentru bunăvoinţa şi dragostea ce mi-o arăta domnul acela o să-mi aduc mereu aminte de el şi niciodată n-o să uit binele pe care mi l-a făcut atunci el m-a spălat ca şi cum aş fi fost copilul lui mi-a primenit hainele şi ne-a luat de mână şi ne-am dus la spital zicând că mama nu trebuie să-şi facă grijă fiindcă n-o să ducem lipsă de nimic.

Veneai de la filmarea tipicelor peisaje străvechi (colibele de tablă, câinii răpciugoşi, copiii goi cu pântecele umflate) din dispărutul cartier de bordeie Barceloneta (transformat apoi în luxosul Paseo Marítimo al unui înfloritor oraş în plină dezvoltare cu zonă albastră de parcare, moderne instalaţii de lumină, poligoane industriale private şi panouri indicatoare redactate în mai multe limbi) şi uimirea ce te-a cuprins atunci în faţa fatalismului resemnat de care dădea dovadă neamul tău (acelaşi neam care, expulzat din zonele centrale, îşi făcea din nou apariţia la periferie cu aceeaşi hotărâre nestrămutată şi descumpănitoare) revenea acum (în lenta şi calda înserare, la două zile după înmormântarea profesorului Aguso) cu pioasă şi acerbă ironie.

... Primul tău contact cu Sudul a fost prin intermediul oamenilor ce veneau de acolo. De mic copil îi deosebeai după limbajul şi modul lor de a vorbi, atât de diferit de ale catalanilor. Îi auzeai cântând pe schele, înjurând pe când săpau la fundaţia unei clădiri, discutând pe când măturau străzile, stând la taclale, cu tricorn, muscheton, haine verzi de ciocli. Chipul lor era şi el diferit de al celor din apropierea ta: puţin mai închis – poate erau arabi –, necioplit şi elegant în acelaşi timp, cu o vioiciune care te surprindea întotdeauna. În birourile publice semnau actele oficiale cu degetul muiat în cerneală. Tu ştiai că erau mai

săraci decât ceilalţi şi socoteai că erau mai puţin inteligenţi. Cum erau puşi la muncile cele mai grele, ţi se părea de la sine înţeles faptul că se născuseră pentru a se speti de dimineaţa până seara. Mai târziu, când îţi făceai serviciul militar, contactul zilnic cu murcienii şi andaluzii ţi-a dezvăluit un fapt surprinzător pentru tine: familiile îngrămădite în suburbii fugeau de ceva. Sărăcia din cocioabele Barcelonei era o fugă de altă sărăcie şi mai lucie, cruntă şi inumană. Descoperirea asta ţi-a trezit dorinţa de a face o călătorie prin Sudul ţării. Prietenii îţi vorbeau despre Lubrín, Totana, Adra, Guadix. Când ai trecut în sfârşit frontiera râului Segura cu Dolores şi Antonio, severitatea peisajului te-a cucerit. Cerul albastru, pământul de culoare ocru şi roz, galbenul lanurilor de grâu te atrăgeau cu frumuseţea lor neobişnuită. Pe măsură ce te apropiai de Almería şi contemplai munţii aceia lunari, pământurile pârjolite, arborii, uimirea s-a preschimbat în iubire. La Sorbas v-aţi oprit ca să beţi ceva la un han şi i-ai spus lui Dolores: «E cea mai frumoasă ţară din lume». Hangiul îşi făcea de lucru în spatele tejghelei şi s-a uitat la tine ridicând din sprâncene. Glasul lui, care şi acum îţi răsună în urechi, a rostit: «Pentru noi, domnule, e o ţară blestemată...».

Căldura se mai micşorase şi te-ai înviorat puţin. Slujnica lăsase tranzistorul deschis şi, fără a te putea hotărî să faci o mică plimbare prin pădure cum te gândiseşi când te-ai ridicat, te-ai apropiat de masă şi ai ascultat buletinul de ştiri care se auzea în surdină la aparat.

«... de către noul conducător al sindicatului regional, domnul Tusquets...» (era acelaşi?).

Te-ai întors la biografii şi, apăsând cu degetul pe buton, ai făcut să amuţească Glasul.

După şase luni de când sosise la Tarrasa, soţia mea a născut o fetiţă înainte de vreme şi am căutat un ajutor cât

de mic fiindcă n-aveam bani ca s-o îngropăm şi nimănui nu-i păsa de noi aşa că am ţinut-o trei zile vârâtă într-un coş şi mi se sfâşia inima de durere când vedeam că ni se întâmplă ceva ce nu se mai văzuse pe lumea asta să fii nevoit să-ţi duci copila la groapă într-un coş nu-i dreptate pe lume nu-i demnitate să fii nevoit să-ţi duci copila la înmormântare de parc-ar fi un câine învelit în zdrenţe pe fundul unui coş

şi pe când eu ceream dreptate nu numai pentru mine ci şi pentru bieţii mei copii şi arătam cum trăiam în mocirlă şi morţi de frig Şeful local de la Sănătate a venit să ne vadă şi atunci a văzut cu ochii lui cum trăiam dar lui ce-i păsa când acasă avea lumină şi acoperiş şi căldură aşa că după ce a venit el şi a făgăduit marea cu sarea pe urmă nimeni n-a mai vrut să ştie nimic de noi

atunci m-am dus la radio şi le-am cerut să mă lase să vorbesc şi să spun ce se întâmpla cu noi şi aşa o să afle lumea şi oamenii miloşi aveau să ne ajute dar mi-au zis că pentru ca să vorbesc era nevoie de multă cultură şi eu nu ştiam să mă exprim aşa că ai răbdare omule şi domnul acela de la radio mi-a dat cinci pesete

şi eu m-am dus iarăşi la primăria din Tarrasa şi le-am zis să facă bine şi să vină ca să vadă cum locuim şi ei mi-au spus că personalul de care dispuneau era foarte ocupat şi că trebuia să fac o cerere scrisă şi să nu uit să pun un timbru fiscal de patru pesete şi jumătate

şi eu le ziceam că nu cer luna de pe cer ci doar lumină şi un acoperiş deasupra capului ca feciorul meu să nu se îmbolnăvească şi să moară cu zile

şi aşteptând răspunsul de la primărie am locuit mai departe în bordei încă trei ani

Ţi-ai întrerupt câteva minute lectura. Priveliştea se desfăşoară lent, dealurile roase şi golaşe se perindă prin faţa ochilor ca un peisaj lunar, vegetaţia se împuţinează,

soarele pune stăpânire pe tot: scapără în albia de gresie a râurilor secate, atenuează galbenul ofilit al unui smochin, uniformizează gama secătuită a culorilor. Eşti în inima Andaluziei aride: casele albe ale satului grămădite în umbra bisericii impunătoare par la fel de ireale ca şi turnul clopotniţei sub care se adăpostesc, ivite parcă dintr-un miraj depărtat, năluciri iscate de închipuirea ta înfierbântată.

Pătrunzi în sat, îţi parchezi automobilul în piaţă, îţi arunci o privire împrejur gata să pleci la fel de repede cum ai venit. (Străbaţi ţara adunând mărturiile necesare pentru filmarea viitorului tău documentar şi amintirea lui Enrique, a arestării lui şi a torturilor pe care le-a suportat te hărţuieşte chinuitor.)

Soarele străluceşte puternic pe faţadele proaspăt văruite: o prăvălie de coloniale, o cârciumă înţesată de bărbaţi încruntaţi şi negricioşi, un coafor de damă. În colţul străzii principale o firmă decolorată îţi atrage dintr-odată atenţia.

BIBLIOTECA SĂTEASCĂ

(Cine naiba are chef de citit în pustietatea asta?)

Clădirea are două caturi, cu un balcon circular susţinut de mensule de piatră cioplită. Perdelele sunt trase. Poarta e închisă. Degeaba baţi izbind cu ciocanul de la intrare.

— Nu-i nimeni, spune un ţăran.

— La ce oră deschide?

— N-are oră fixă.

Bărbatul îşi curăţă dinţii cu o scobitoare şi te măsoară din cap până-n picioare cu o curiozitate moderată.

— Eşti cumva noul învăţător?

— Nu, omule.

— Trebuie să vină săptămâna viitoare...

— Sunt în trecere şi, cum am văzut ce scrie deasupra

porţii, am crezut că e deschis.

— Nu-i deschis mai deloc, zice omul. Dar, dacă vrei s-o vizitezi, ştiu eu la cine-i cheia.

— N-aş vrea să deranjez.

— Nu deranjezi. E o rudă de-a mea. Stă la doi paşi de aici.

Câţiva copii se uită la noi cu gurile căscate. Ţăranul se întoarce spre ei şi pune o mână pe creştetul celui mai răsărit.

— Ştii unde stă Julia?

— Care Julia?

— Aia care ţine prăvălia cu încălţări din piaţă?

— Da, ştiu.

— Hai, dă fuga şi spune-i să-ţi dea cheia de la bibliotecă, fiindc-a venit un domn s-o viziteze.

Copilul o rupe la fugă. Tu îi mulţumeşti ţăranului cu un zâmbet.

— Fata Juliei face curat, şterge praful, deschide ferestrele...

— În fiecare zi?

— Da' de unde. Doar de Crăciun şi uneori în timpul verii... Când vine inspectorul.

— Altfel nu-i deschis?

— Nu, domnule. Numai dacă nu pică vreun om străin ca dumneata, spune omul încercând parcă să-şi aducă aminte ceva. Anul trecut a venit un student de la Madrid.

O droaie de copii vă înconjoară acum, numai ochi şi urechi la conversaţia voastră. Unii şuşotesc între ei şi se duc să-i pună la curent pe muşteriii din cârciumă. Băiatul trimis după cheie se întoarce după câteva clipe.

— Julia e plecată.

— Unde?

— S-a dus la Granada şi nu se-ntoarce până marţi.

— Şi fiică-sa?

— Nici ea nu e.

— Cu cine-ai vorbit?

— Cu Perico.

Bărbatul ridică din umeri. Câţiva curioşi s-au apropiat să tragă cu urechea şi asistă la scenă în tăcere.

— Fata Juliei e la cumnată-sa, zice unul. Le-am văzut împreună acum jumătate de oră.

— În ce loc?

— La depozitul de grâne.

— Hai, du-te s-o cauţi, zice omul către copil. Spune-i să-ţi dea cheia.

— Nu vă deranjaţi, protestezi tu.

— Nu-i niciun deranj. Băiatul se-ntoarce într-o clipă. Când copilaşul o şterge numărul curioşilor creşte şi mai mult. Sunt acum douăzeci, douăzeci şi cinci, treizeci. Copiii spun «E un franţuz», adulţii se uită la tine ca şi cum ar aştepta să ţii un discurs. Un preot cu sutana murdară traversează piaţa şi te examinează cu coada ochiului. Înainte de a dispărea din câmpul tău vizual îl vezi schimbând o vorbă cu unul dintre copii şi, după privirile lor, ghiceşti că vorbesc despre tine.

— Dumneata de unde eşti, dacă nu te superi? întreabă ţăranul.

— Din Barcelona.

— Maşina e franţuzească?

— Da.

— Mi-am dat seama după F-ul de pe numărul de circulaţie...

Oamenii strâng încet cercul. Cuvântul Franţa trece din gură în gură. Câţiva întreabă dacă patronii de acolo au locuri de muncă. (E povestea veche şi, cu toate că te-ai obişnuit cu ea, simţi că ţi s-au încins obrajii.)

Copilandrul se întoarce iar gâfâind.

— Ia să vedem. Ce se întâmplă aici?

Glasul e categoric şi cercul se desface pentru a deschide drum unui jandarm: mustaţă, ochelari fumurii, tricorn,

veston murdar, pantaloni cârpiţi.

— Nimic, zice ţăranul. Domnul ăsta voia să vadă biblioteca şi, fiindcă Julia nu-i aici, l-am trimis pe băiat după cheie.

— Cine vrea să vadă biblioteca? Dumneata?

— Da, domnule jandarm.

— Cartea de identitate, te rog.

Publicul parcă-şi ţine respiraţia, atârnând de gesturile tale. Soarele cade necruţător peste capetele voastre.

— N-am carte, am paşaport.

— Eşti străin?

— Nu, domnule jandarm.

— Atunci de ce n-ai carte de identitate?

— Fiindcă trăiesc în străinătate.

— Şi de ce mă rog trăieşti în străinătate?

— Din motive personale.

— Arată-mi paşaportul.

Jandarmul îl examinează bănuitor şi dă filele una câte una cu o încetineală circumspectă.

— Ştampila asta de unde e?

— Din Germania.

— Şi asta?

— Din Olanda.

— Care-i ocupaţia dumitale?

— Sunt fotograf.

— De când eşti în Spania?

— Scrie aici... Comisariatul de poliţie din La Junquera... Doi august.

— A, da... Ai rude pe-aici?

— Nu, domnule jandarm.

— Turism?

— Da, turism.

— Şi zici că voiai să vezi biblioteca?

— Din simplă curiozitate.

— E închisă.

— Mi s-a spus.

Jandarmul îţi înapoiază paşaportul. Trăsăturile lui grosolane se schimonosesc într-un zâmbet silit.

— Sunt întrebări de rutină, nimic altceva.

Ţăranii îţi pândesc fiecare cuvânt. Tăcerea ta îi dezamăgeşte, fără îndoială.

— Trebuie să fim cu ochii în patru, sper că dumneata mă înţelegi. Nu putem şti ce fel de oameni ne vin din afară, nici ce gânduri au, adaugă cu o expresie acum mai prietenoasă. În sfârşit, cred că înţelegi... Poţi să pleci liniştit. Totul e în ordine.

— Mulţumesc.

— Drum bun.

Când jandarmul pleacă, oamenii se împrăştie încet-încet. Copiii îşi reiau joaca. Bărbaţii se refugiază în cârciumă.

Soarele străluceşte încă puternic peste casele proaspăt văruite. O rândunică spintecă iute văzduhul şi, cu o indolenţă zveltă, se ascunde în streaşina casei ce adăposteşte biblioteca sătească.

(Biblioteca continua să fie pesemne închisă, şi anchetele sociologice zăceau în mapa ta ca urmare a întreruperii filmărilor pentru documentarul tău şi confiscării filmului de către autorităţile din Yeste. Enrique trăia înflăcărarea şi drama Revoluţiei în Cuba şi, la fel ca în trecut, tu visai leneş în difuza înserare a grădinii, tolănit într-un şezlong, în umbra ocrotitoare a copacilor.)

Şi am ţinut-o tot aşa până când în 1950 am plecat din Tarrasa şi pe urmă am trecut prin câteva nenorociri până am ajuns la Gerona şi copilul care se născuse la Tarrasa a venit cu noi până la Gerona unde ne-am scos paşapoartele ca să mergem în Franţa şi când am ajuns la Figueras sărmanul s-a îmbolnăvit şi l-am dus la doctor şi ne-a spus că nu era nimic aşa că a doua zi de dimineaţă am luat autobuzul şi am ajuns în primul oraş francez care se

numeşte Perpignan şi ne-am dus glonţ la biroul de migraţiune şi pe copil l-a văzut un medic francez foarte bun şi foarte drăguţ şi foarte inteligent şi după ce l-a consultat a zis că n-are leac
şi atunci ne-am dus la Consolul spaniol şi secretarul a zis eu o să plătesc drumul şi-l duceţi în Spania dar compania n-a vrut să ne dea bilet pentru el fiindcă băiatul acesta nu poate suporta drumul şi de la gară ne-am dus iarăşi la biroul de migraţiune
şi atunci m-am prezentat din nou la Consolul spaniol şi văzând secretarul cât se chinuieşte copilul a spus că nu poate să facă nimic dar chiar în clipa aia a venit Consolul general care se întorcea din America de Nord şi a zis să faceţi chiar acum pentru copilul ăsta formele ca să fie internat în spital şi să nu se mai întâmple aşa ceva că eu sunt spaniol şi de douăzeci de ani sunt Consol în America şi daţi-i chiar acum copilului ăsta o supă dar când am ajuns la spital băiatul s-a înnegrit
şi o oră după aceea sărmanul copil a murit noi ne-am dus din nou la Consol şi am spus tatăl şi mama copilului cu durere în suflet singurul nostru copil pe care l-am adus cu greu de la Tarrasa şi acum trebuie să-l îngropăm în Perpignan şi Consolul a zis aveţi răbdare că eu în calitate de Consol îmi cunosc îndatoririle faţă de copiii Patriei
şi i-a făcut o înmormântare pe cinste şi n-o să uit cât oi trăi oraşul Perpignan fiindcă şi militarii şi autorităţile franceze au fost la înălţime şi înconjuraţi de respect şi dragoste ne-am îmbrăţişat cu toţii şi ne-am despărţit de Perpignan şi de locuitorii lui în cea mai bună înţelegere

Aminteşte-ţi (transcrie) scena asta ca să nu moară odată cu tine.

Întorcându-te din Elveţia cu alţi colegi de la agenţie, aţi rămas câteva zile în centrul Franţei urmând unul dintre itinerarele gastronomice recomandate de ghidul Michelin

(Valence, Villefort, Château de la Muse, Millau, Saint Afrique, Lacaune, Castres) şi te-ai pomenit pe un peron neprietenos al gării Toulouse aşteptând expresul care să te ducă la Paris (puţintel obosit de abuzul de vinuri din St.-Péray, Cornas, St-Saturnin, Gaillac, rozé, superioare, fine) când i-ai băgat de seamă prezenţa pe peron: era o femeie de treizeci şi ceva de ani, frumoasă, blondă, cu fundul puţin cam mare, îmbrăcată cu un palton de imitaţie de astrahan, care umbla dintr-o parte în alta mereu în contratimp cu tine, aşa încât drumurile voastre se încrucişau necontenit, cuprinsă de o nelinişte pe care nu şi-o putea stăpâni.

— Pardon, Monsieur. Le train qui vient de Cerbère est-il en retard?[127]

Lucrătorul de la CNCF dăduse din cap în semn că nu, şi tu, după accentul femeii (asemănător întru câtva cu al lui Dolores când abia se trezea ori când îi era somn) ai dedus că era vorba de o compatrioată stabilită de mai mulţi ani în Franţa (coafeză, modistă ori aşa ceva). Îndată ce expresul s-a ivit printre cele două peroane centrale (gâfâitul locomotivei amestecat cu trăncăneala neînţeleasă a difuzorului şi clopoţelul mânios al căruciorului cu sendviciuri) ai văzut-o alergând de-a lungul vagoanelor şi scrutând lacom chipurile pasagerilor aflaţi la ferestre până şi-a oprit privirile la o bătrână îndoliată ce-şi scosese capul temător şi nedumerit, aşa cum şi-l ridică din cuib cu mirare pasărea smulsă din cuib.

— Mamă! a strigat femeia. Mamă!

Te-ai urcat în vagon după ea şi te-ai strecurat în compartimentul de clasa doua (bagajul maică-sii era alcătuit din două coşuri mari de răchită acoperite cu pânză şi câteva cutii de carton legate cu sfoară). Cele două femei plângeau îmbrăţişate şi, în timp ce te prefăceai că ai ceva

127 Spuneţi-mi, vă rog, domnule, trenul de la Cerbère are întârziere? (lb. fr.)

de căutat în geanta de voiaj, le-ai spionat în voie cu coada ochiului: mama era o ţărancă îmbrăcată în negru, cu basma de pânză pe cap, cu o scurtă ţărănească, cu sandale ieftine de mers prin casă; fiica ei purta un palton de imitaţie de astrahan, pantofi italieni eleganţi, eşarfă de mătase în jurul gâtului; bătrâna, cu mizeria şi praful din stepa natală lipite încă de pielea ei gălbejită şi uscată; tânăra, atrăgătoare şi gătită, orăşeancă, afectată, îmbrăţişate strâns amândouă, înlăcrimate amândouă, sărutându-se de parcă ar fi vrut să se soarbă, lipite una de alta, fericite şi mute.

— Şaisprezece ani, Dumnezeule. Şaisprezece ani.

Eraţi toţi trei în compartiment şi, pe când trenul străbătea invizibilul (nocturnul) peisaj franţuzesc, mama pierdută şi fiica regăsită se mângâiau după o lungă şi chinuitoare despărţire (exodul, ocupaţia germană, bombardamentele pentru una; foame, blocadă, închiderea graniţelor pentru cealaltă), ca şi cum atunci ar fi descoperit dragostea, ca şi cum atunci ar fi inventat dragostea şi una şi alta; cu o batistă dată cu apă de colonie fiica îi răcorise mamei sale fruntea, obrajii, buzele (vrând parcă s-o purifice, ţi-ai spus, de sărăcia şi durerea acelor şaisprezece ani); îi înlocuise sandalele cu nişte pantofi discreţi şi închişi la culoare; o făcuse să renunţe la scurta foarte uzată şi, cu un gest matern (ea, fiica) îi dăduse paltonul ei de imitaţie de astrahan. Mama o lăsă să facă aceste schimbări, ameţită de fericire şi, la fiecare gest al fiică-sii, la fiecare mişcare a fiică-sii, o lacrimă (o nouă lacrimă) se ivea, preţioasă şi curată, în ochii ei, se prelingea pe obrazul ei brăzdat de riduri, strălucind ca o perlă.

Când disperarea te covârşea mai tare decât de obicei (ceea ce în ultima vreme se întâmpla destul de des) amintirea aceasta cu mama şi fiica, cu întâlnirea mamei cu fiica în compartimentul de clasa doua (în drum spre Paris,

străbătând Franţa în timpul nopţii) te vindeca şi te mângâia pentru tristeţea şi melancolia care (din vina ta, poate) erau hrana ta zilnică. Înfruntând dezastrul ireparabil al morţii pe care, de la atacul de cord de pe bulevardul Richard Lenoir, ştiai că n-o poţi înşela, te durea faptul că amintirea aceea ar putea să dispară odată cu tine şi, aşezat în grădină la umbra mişcătoare şi incertă a copacilor, simţeai cum se naşte în sufletul tău o violentă şi inutilă revoltă împotriva soartei nedrepte ce osândea pentru totdeauna, precum te osândea pe tine (părea cu neputinţă, te simţeai încă tânăr, prin venele tale curgea sânge fierbinte) la uitarea nepăsătoare, necruţătoare şi nesăţioasă.

Având adresa acelui Domn ne-am prezentat acasă la el şi când ne-am prezentat în faţa casei lui Domnul acela ne-a spus că primise pe altul fiindcă exista o lege care zicea că nu puteai da de lucru muncitorilor spanioli şi atunci eu i-am răspuns că de ce ne-a făcut să venim din Spania şi el a răspuns că acolo el porunceşte şi eu i-am răspuns dumneata m-ai înşelat şi e o nedreptate faţă de mine şi atunci m-au dus la primăria din sat şi muncitorii francezi s-au uitat la contractul meu şi ne-au dat de mâncare şi mi-au spus să nu mă las tras pe sfoară că muncitorii francezi erau prieteni cu muncitorii spanioli şi pentru că încălcase legile franţuzeşti şi ne înşelase şi-i înşelase şi pe alţii Domnul ăsta o s-o încurce şi că Franţa o să-i arate lui ce păţeşti dacă vrei să înşeli un muncitor şi să mă prezint cât mai repede la Ministerul Muncii de la Narbonne şi acolo proprietarul ăsta o să se lecuiască pentru totdeauna de a-şi mai bate joc de un muncitor că văzând cum a murit băiatul meu Domnul ăsta n-o să mai uite niciodată cât preţuieşte un muncitor
şi atunci mi-au zis să-mi iau repede un avocat şi avocatul meu era o femeie care se numea Marisa Carreras fiica unui

catalan şi de acolo am mers repede la un han şi doamna avocat a fost foarte bună şi amabilă cu noi ne-a plătit cheltuielile de cazare şi masă şi ne-a dat două mii de franci pentru drumul de întoarcere fiindcă aici nu-i nimic de făcut Bernabeu Domnul ăsta e stăpân pe situaţie
şi când ne-am întors la Gerona nevastă-mea trebuia să nască al doilea copil singurul care ne-a rămas în viaţă şi s-a internat în spital după două săptămâni şi cum eu nu găseam de lucru m-am dus la primărie ca să-mi dea un bilet pentru masa săracilor dar după trei zile s-au descotorosit de mine crezând că sunt un vagabond şi atunci eu le-am zis daţi-mi de lucru până iese ea din spital şi ei mi-au răspuns ba o să pleci chiar acum şi eu le-am răspuns aici n-am unde să mănânc şi să dorm e strigător la cer vreau să mi se facă dreptate şi pentru că strigam în gura mare m-au băgat pentru a doua oară în puşcărie

În timpul frecventelor tale drumuri prin vasta şi nepăsătoarea geografie a patriei tale, pe când străbăteai înălţimile golaşe din stepa andaluză ori peisajul neted al câmpiei La Mancha, te opreai adesea în câte un cătun gălbejit şi albicios ori în vreun sat de pescari primitiv şi uitat de Dumnezeu şi, la crâşmă, la piaţă ori la han, după cum se nimerea, intrai în vorbă cu oamenii şi, cu dibăcie, te împrieteneai cu ei. Fără grija zilei de mâine, datorită întâmplării care-ţi hărăzise leagănul naşterii într-o familie bogată, îi urmăreai cum vorbesc ceasuri întregi despre viaţa, familia, munca, lipsurile şi nădejdile lor cu un interes atât de viu, încât, în naivitatea lor, interlocutorii tăi socoteau că e un sentiment de fraternitate, şi numai tu ştiai că în fond chiar dacă în clipele acelea nu-ţi dădeai seama ori nu erai dispus s-o recunoşti, izvora dintr-o meschină intenţie de a duce la bun sfârşit proiectul la care ţineai atât de mult: documentarul despre emigraţie. În felul acesta, în faţa unei sticle de Jumilla ori a unor

păhărele de Moriles ai legat prietenii călduroase şi efemere cu plugari din Lubrín, tăietori de lemne din Siles, cărăuşi din Totana, zidari din Cuevas cu amăgitoare făgăduieli de vizite, schimb de adrese şi promisiuni de a răspunde la scrisorile lor cu regularitate. Despărţindu-te de ei, emoţia îmbrăţişării ori a strângerii de mână îţi strecura în suflet un sentiment ambiguu de cinism şi de vinovăţie. Erai conştient de faptul că oferindu-le prietenia ta îi amăgeai şi te amăgeai amarnic pe tine însuţi, căci după ce se risipea atmosfera trecătoare creată de prezenţa ta, aveai să-i uiţi curând şi n-aveai să-i mai vezi niciodată. Ceea ce pentru tine era o simplă şi ocazională întâlnire poate că pentru ei constituia un eveniment important. Obligat să repeţi scena de nenumărate ori din necesităţile filmărilor, ajunseseşi la dureroasa concluzie că fraternitatea cu care la început te amăgiseşi nu exista şi nici nu putea să existe, dat fiind că, după despărţire, tu aveai să-ţi urmezi destinul de hoinar şi, dacă nu se petrecea vreun miracol, ei aveau să-şi continue viaţa obscură şi vegetativă până aveau să-i restituie pământului osemintele lor într-un însorit cimitir din Sud smălţat cu flori de câmp.

Scrisorile şi cărţile poştale de la ei, scrise cu litere stângace şi grosolane zăceau acum într-un sertar al biroului din mansarda ta de pe rue Vieille du Temple în chip de patetice mesaje de ajutor închise într-o sticlă după o lungă şi primejdioasă călătorie, cu mult timp după ce autorităţile din Yeste puseseră capăt proiectului tău de a realiza un documentar despre emigraţie. Felicitări de ziua onomastică, urări de sărbători fericite de Crăciun, fotografii de familie cu dedicaţie s-au grămădit de-a lungul anilor pe rafturi şi pe birou până în ziua în care, vrând să rupi o dată pentru totdeauna cu trecutul şi împins de dorinţa de a face puţină ordine în hârtii, le-ai azvârlit în foc fără să le reciteşti.

În seara aceea (era iarnă, era frig, ba chiar ningea), stând treaz lângă trupul liniştit şi lipsit de apărare al lui Dolores şi gândindu-te la curata iubire (înşelată de tine) a acelor oameni care, reuşind anevoie să creadă în cuvintele tale, îţi trimiseseră atâtea scrisori, socotiseşi mult mai puţin vrednice de preţuire (cu groază profundă şi lucidă) caducele premise ale privilegiatei şi injustei tale condiţii.

Scaunul ăsta zice José Bernabeu scaunul ăsta a rămas acasă zicând sărmanul Bernabeu rămân cu o durere în suflet zicea scaunul ăsta văd că eşti harnic şi cinstit şi a trebuit să pleci la lucru deşi e duminică şi să munceşti toată ziua ca să-ţi câştigi traiul dar scaunul ăsta îţi făgăduieşte că într-o bună zi o să-ţi primeşti răsplata fiindcă scaunul ăsta e pentru toţi copiii din lumea întreagă fiindcă scaunul ăsta poartă însemnele naţiunii catalane
scaunul ăsta îi iubeşte pe toţi copiii care au rămas fără ocrotire pentru voi scaunul ăsta zice că aici s-au aşezat adevăraţii catalani şi adevăraţii bărbaţi ai Spaniei legale care au suferit persecuţiile şi închisorile pe când voi vă bucuraţi de toate bunurile şi ne trataţi ca pe nişte sclavi
toate astea le spune scaunul ăsta ce se va numi Companys şi în al doilea rând Libertate pentru că José Bernabeu l-a botezat cu numele celor căzuţi pentru Catalonia noastră dragă pentru toţi bărbaţii Spaniei noastre legale
şi scaunul ăsta era foarte trist fiindcă scaunul ăsta auzea cuvintele pe care le spuneau oamenii unii spuneau o să mă duc în vacanţă la Sitges şi alţii spuneau o să mă duc în Mallorca şi scaunul ăsta, asculta blestemăţiile burgheziei şi conducătorilor falangişti
scaunul ăsta zice stimată burghezie stimaţi conducători de sindicat ce v-aţi strâns rândurile scaunul ăsta întreabă şi familia lui José Bernabeu ce-o să mănânce şi scaunul ăsta răspunde la ce voi nu ştiţi să răspundeţi
o să vă răspundă fiţi fără grijă vedeţi doar că sunt un

scaun voi ştiţi să vă pricopsiţi voi eraţi revoluţionarii ăia care voiau să schimbaţi totul şi acum tot voi îi exploataţi pe oamenii săraci scaunul ăsta zice că poporul e înspăimântat dar într-o zi o să vă ceară socoteală
că voi aceşti patru lideri purtaţi toată vina pentru că cine nu gândeşte ca voi n-are ce mânca şi nu găseşte de lucru
scaunul ăsta zice că de acum zece ani aţi dat poporul pe mâna inchiziţiei dar într-o bună zi o să-i luăm şi noi din scurt pe ei cu inchiziţia noastră
fiindcă voi v-aţi bătut joc de Catalonia şi de Spania legală ca să trăiţi în huzur şi să adunaţi averi
pentru că scaunul ăsta a văzut blestemăţiile pe care le-aţi făcut şi vă cunoaşte tertipurile
pentru că scaunul ăsta cunoaşte dreptul catalan şi legile Spaniei legale
şi pe scaunul ăsta care poartă numele lui Companys şi mai poartă numele Libertate
pe scaunul ăsta botezat de José Bernabeu
pe scaunul ăsta zic
voi n-o să vă puteţi aşeza niciodată

În răgazul tihnit al verii, când un soare muribund scălda în aceeaşi lumină blândă dealurile cu vii şi roşcovi, era nespus de plăcut să renunţi la lectură şi să-ţi plimbi privirea peste înserarea aceea însetată de sânge examinând lucrurile rând pe rând ca şi cum atunci le-ai fi văzut pentru prima oară şi trecutul tău ar fi fost abolit, dintr-odată, pe când Dolores, lângă tine, citea foile bătute la maşină pe care le lăsaseşi pe masă şi-şi aprindea înfrigurat ţigară după ţigară. Se apropia ora la care trebuia să faci injecţia şi să iei îngrozitoarele picături prescrise de doctorul d’Asnière, şi tu te gândeai, ca să-ţi dai curaj, la vizita pe care curând aveau să ţi-o facă prietenii, la acordurile severe ale Recviemului, la culoarea trandafirie şi mângâietoare a noului soi de vin. Umbra

bătrânului alegător care-l vota pe Companys se împrăştiase în văzduhul limpede şi nu rămăseseşi decât tu în grădina aceea frumoasă şi neîngrijită, ascultându-ţi încordat bătăile cadenţate ale inimii, întinzându-ţi mâna pentru a cuprinde mâna subţire a lui Dolores. Tăcerea profundă era rezultatul nenumăratelor zgomote mărunte – leneş orăcăit de broaşte în bazin, ţârâit de greieri, foşnetul melodios al vântului printre frunzele eucalipţilor – şi, din când în când, loviturile de secure ale tăietorilor de lemne ori gâfâitul depărtat al locomotivei de cale ferată te sileau să îţi ridici privirea şi să urmăreşti câteva clipe, sub lumina lunii, zborul scurt, strâns, al păsărilor. Dolores îşi încheiase la rândul ei lectura şi privirea ei se întâlnea cu a ta, încă intactă şi albastră, pe când obiectele se dizolvau lent în roşul agresiv al înserării.

— Mai ştii ceva despre el? îţi spunea.

— Da, din întâmplare, ţi-ai auzit glasul, ca şi cum altcineva, şi nu tu, răspundea în locul tău. Se pare că a găsit de lucru într-o fabrică de confecţii şi a rămas la Tarrasa.

— Şi băiatul lui? Îţi aduci aminte când venea să ne ceară cărţi?

Tu îţi aminteai de chipul său grosolan, cu buze groase şi sprâncene stufoase, cu coatele sprijinite de masa din mansarda ta de pe rue Vieille du Temple, depănând povestea tatălui său cu privirea aţintită la vârfurile pantofilor.

— Nu ţi-am spus?

Dolores te interoga din priviri, cu frumoasele ei şuviţe de păr căzute pe frunte.

— Nu.

— S-a întors în Spania şi a dat de bucluc.

Chipul său s-a ivit din nou în faţa ochilor tăi senin şi grav în lumina aceea incertă, la fel ca în ziua în care a venit să-şi ia rămas-bun de la voi, şi i-ai strâns mâna pentru ultima

dată.

— Ce bucluc?

— L-au prins cu materiale de propagandă şi l-au arestat.

O mierlă se oprise pe streaşina acoperişului. În aceeaşi clipă fiica grădinarului s-a ivit pe terasă aducând un pahar cu apă şi picăturile.

— Unde e?

— E arestat.

Tâmplele au început să ţi se bată pe neaşteptate şi ai simţit o gheară în piept care ţi-a provocat o durere stăruitoare şi surdă.

— Pentru mult timp?

— Nu ştiu.

Picăturile se dizolvau încet în paharul cu apă şi, în pofida eforturilor tale, chipul băiatului nu-ţi ieşea din minte, încăpăţânat şi îndârjit, ca un reproş mut.

— Cine ţi-a spus? a întrebat Dolores, ridicându-se din fotoliu şi întinzându-ţi delicat paharul.

— Antonio.

Totul se cufunda treptat în întuneric, şi ai adăugat:

— L-au ales om de legătură cu sindicatul şi a căzut la următoarea razie.

OPT

Schimbând orientarea telescoapelor, puteai distinge rând pe rând
câmpia verde de la Prat marea tulbure din pricina apelor crescute ale râului singuraticul far izbit de valurile uriaşe, şantierul noului mall pentru porto franco tancurile de petrol ale societăţii Campsa chiparoşii şi nişele din cimitirul cartierului de Sud-est negrele depozite de cărbune din Morrot o flotilă de bărci cu pânze desfăşurată după regulile unei strategii misterioase şi decorative pescăruşii îngrămădiţi lângă canalul pentru vărsarea necurăţeniilor farul incrustat în flancul abrupt şi stâncos al muntelui şinele de cale ferată cu locomotive şi vagoane de marfă vapoarele ancorate în imediata apropiere a portului aşteptând avizul pilotului care autorizează descărcarea
alte tancuri de petrol magazii moderne depozite de huilă şantierul unui siloz uriaş o şalupă rapidă americană o rachetă înţesată de turişti crescătoriile de midii iarăşi macarale vapoare cenuşii negre albe bazinele portuare interioare vagoane de cărbuni imobilizate între depozite turnurile bacului aerian staţia maritimă alte macarale alte şoproane alte vapoare
rambleul inferior al cartelului cu şanţurile sale tunuri autocare curioşi grădinile în scări de la Miramar la Puerta de la Paz cu minusculul său vas de recunoaştere Barceloneta cu contururile şterse de reverberaţiile aerului încins fumul gros al fabricilor din Pueblo Nuevo geometria haotică a oraşului aburul difuz al caniculei zborul trufaş şi voluptuos al unei păsări coşurile ţâfnoase ale uzinelor Cefsa din nou grădinile
munţii nedesluşiţi ce se profilau în zare clopotniţe şi cupole de biserici sumbre edificii baroce fum bănci impunătoare ce se înălţau din anonimat ca nişte gâturi de

girafă sau periscopuri ameninţătoare turnurile bisericii Sagrada Familia cupole zgârie-nori sordizi un oraş dilatat ca un stup imens o mulţime nesfârşită de case celule alveole coline curate ceaţă Tibidabo sinistru cu bazilica sa braţul său uriaş avionul său în miniatură foişoarele
cartierele rezidenţiale munţii şterşi fum fabrici arena de lupte cu tauri incinta Târgului de Mostre edificii urduroase grădini chiparoşi resturi de cocioabe buldozere echipe de zilieri parcul turnurile vetuste ale stadionului inutil îmbătrânitul palat al Expoziţiei barăci dărăpănate din nou cocioabe felinare bulevarde argintii câmpul periferiile alt fum alte coşuri alte fabrici...

Telescoapele erau cenuşiu-verzui de aproximativ 1,70 dotate cu un suport metalic fix şi o placă giratoric gradată pe care şi spaniolul de rând din podişul central o putea mânui cu uşurinţă suindu-se pe o treaptă aflată la înălţimea de douăzeci de centimetri de sol
Pentru a-l pune în funcţiune era de ajuns să urmezi indicaţiile scrise în dreapta şi în stânga lunetelor

1 PESETA
INTRODUCEŢI MONEDA
INTRODUISEZ LA MONNAIE
INTRODUCE THE COIN
GELDSTÜCK EINWERFEN
APĂSAŢI TARE PE BUTON
POUSSEZ LE BOUTON À FOND
PUSH BUTTON COMPLETELY DOWN
KNOPF VOLLSTÄDIG EINDRÜCHEN

Şi cu sprâncenele lipite de inelul circular al lentilei să cercetezi punct cu punct bogata şi complexa privelişte a oraşului descrisă precum urmează în broşura în patru limbi distribuită în nenumărate exemplare la sosirea

autocarelor de turişti

Situată la 2 grade şi 9 minute longitudine estică de meridianul din Greenwich şi la 41 grade şi 21 minute latitudine nordică, Barcelona se întinde pe câmpia care, între râurile Besos şi Llobregat, coboară într-o pantă lină din amfiteatrul munţilor care o mărginesc şi o protejează dinspre miazănoapte până la bătrâna Mare Nostrum. Oraşul nostru se bucură de o climă temperată, ale cărei temperaturi extreme rareori ating 30 de grade ori coboară sub zero, ceea ce creează o temperatură medie ideală, care în ultimii ani a fost de 16,12 grade. În aceeaşi perioadă de timp presiunea atmosferică a oscilat între 769,5 mm şi 730 mm. Umiditatea, probabil factorul cel mai important al climei noastre, a fost în medie pentru anii amintiţi de 70.
Fără a socoti aşezările învecinate cu care practic se contopeşte (dintre care unele ating 100.000 locuitori), Barcelona, în limitele teritoriului său municipal, cu o suprafaţă de 91,41 km^2, are o populaţie care depăşeşte un milion şi jumătate de locuitori, ceea ce reprezintă o densitate medie de 170 locuitori pe hectar, cea mai mare din Spania. Mişcarea demografică a oraşului urmează o curbă ascendentă foarte accentuată, rezultat al unui număr de decese cu mult inferior numărului naşterilor şi al unei imigraţii continue din împrejurimi şi din restul Spaniei, îndeosebi din sud.
Amfiteatrul munţilor care mărginesc Barcelona spre nord a fost reîmpădurit complet pentru a deveni un parc forestier. Punctul cel mai înalt, vârful Tibidabo (532 metri deasupra nivelului mării) este un foişor ideal al oraşului, punct turistic de acces uşor, pe care se înalţă bazilica, încă neterminată, a cărei piatră de temelie a fost pusă de San Juan Bosco. Un alt foişor al oraşului este vârful şi coasta Montjuich, muntele unde a început istoria sa, încununat de

fortăreaţa, care astăzi şi-a pierdut caracterul militar şi este redată oraşului ca muzeu.
În fiecare an în luna iunie Barcelona organizează unul dintre cele mai importante Târguri Internaţionale de Mostre, produsele fabricate la Barcelona se exportă în toate ţările. Se găzduiesc competiţii sportive de nivel internaţional, se organizează anual o stagiune de operă în marele teatru Liceo. Muzeul de Artă Veche este primul din lume în ceea ce priveşte arta romanică. Muzeul Satului Spaniol oferă o interesantă mostră a arhitecturii din întreaga Spanie. Pe lângă aceste valori universale recunoscute, Barcelona mai posedă şi altele, nepreţuite, care provin din vechile sale tradiţii. Când vine iarna, târgul în care se expun iesle cu pruncul Iisus umple străzile din jurul catedralei şi pe urmă vine târgul de curcani şi apoi procesiunea «Tres Trombs» călări, împodobiţi care mai de care mai frumos. Iar primăvara, de Sfântul Gheorghe, vechiul Palat Provincial se umple de trandafiri, pe Rambla de Cataluña oamenii trec cu crengi de palmier în Duminica Floriilor, şi bătrâna stradă a Spitalului atrage vizitatorii cu mirosul mierii şi aromele de plante medicinale de la târgul «San Ponç».
Când vine Joia Mare, galeria catedralei se împodobeşte ca să expună pe fântâna din mijloc «l'ou comballa» şi trece procesiunea solemnă cu «las trampas» şi uriaşii ce dănţuiesc în sunete de fluier şi de tobă, acei uriaşi după care Chesterton, emoţionat, se ţinea pe străzi ca un copil. Iar vara vin Sărbătorile cele Mari cu zgomotoasele lor manifestări de bucurie.
Acesta-i Oraşul nostru; un oraş cu defectele tuturor marilor oraşe şi cele pe care le aduce cu sine idiosincrazia locuitorilor, dar un oraş care munceşte, care duce o existenţă veselă sub un cer de obicei albastru şi care încearcă să fie pentru vizitatori aşa cum l-a văzut Don Quijote în urmă cu mai mult de trei sute de ani.

Ţi l-ai imaginat pe rătăcitul cavaler Don Quijote cu lancea şi coiful şi armura cum se coace bătut de razele soarelui în înăbuşitoarea dimineaţă de august 1963 în mijlocul barbarilor, puhoaie de huni goţi suevi vandali alani care cu ochelari de soare şorturi pălării de pai urcioare de lut aparate de fotografiat castaniete sandale opinci ţărăneşti banderile bluze de nailon pantaloni tirolezi cămăşi imprimate contemplau priveliştea pe care le-o oferea oraşul îngrămădiţi în jurul lunetelor sub privirea vigilentă a ghizilor şi şoferilor de autocare.

regarde comme c’est beau
c’est magnifique
mais oui c’est Christophe Colomb
it’s so wonderful
qu’est-ce que c’est que ça
do you see the boat
quarda il mare
din ce ţară sunt ăştia
formidable
look at the cathédral
danezi
à gauche
ça c’est la Sagrada Familia
also welche herrliche Aussicht
uite ce micuţă e
c’est extraordinaire
là-bas près du port
quarda amore
cette brume de chaleur
it’s so nice
tu as vu les oiseaux
unglaublich die boote der Hafen
ce sont des mouettes

è un barco americano
où est-il notre hôtel
look at the birds
uită-te la tipa aia
quarda amore
c’est sublime
ce ţâţe are
passe-moi la Retina
aquesta s’assembla a la Bardot
il giorno più caldo di
regarde le portavions
las Ramblas c’est plus bas
darling isn’t it beautiful
ce fund are
je vois à droite
mira quin parell
non vedo il albergo
ce-aş mai tăvăli-o pe asta
n’oublie pas de mettre le filtre
dove andiamo mangiare[128]

---

128 Uite ce frumos e
e minunat
da, e Cristofor Columb (lb. fr.).
e minunat (lb. engl.).
ce-i asta (lb. fr.).
vezi barca (lb. engl.).
priveşte marea (lb. it.).
formidabil (lb. fr.).
uite catedrala (lb. engl.).
la stânga e Sagrada Familia (lb. fr.).
de necrezut ce bărci sunt aici (lb. germ.).
e nemaipomenit acolo aproape de port (lb. fr.).
priveşte iubito (lb. it.).
ceaţa asta de căldură (lb. fr.).
e aşa de frumos (lb. engl.).
ai văzut păsările (lb. fr.).
uită-te la păsări (lb. germ.),
sunt pescăruşi (lb. fr.),

Telegrama sosise pe neaşteptate după ce se încheiase consiliul de familie în sufrageria întunecoasă a unchiului César discuţiile s-au prelungit tot restul săptămânii
e băiatul Floritei vara lui Ernesto
nu Mercedes Antoñito a murit în California
când a rămas văduvă Adelaida s-a măritat cu un Fornet dar avea un băiat de la
astea sunt din ramura din Cienfuegos
pe micuţul mătuşii Lucía îl chema Alejandro
mai sunt doar câteva minute până la sosirea vaporului şi agitaţia molipsitoare a celorlalţi a pus stăpânire şi pe tine
cuvântul Cuba redeşteaptă încă în sufletul tău peisajul descris de atâtea ori de unchiul Eulogio averea păstrată ca prin minune de la rudele tale îndepărtate mângâietorul adăpost în faţa ameninţării sumbre a kirghizilor şi a femeilor lor fabuloase care nasc pe crupa cailor
o nelinişte necunoscută pune stăpânire pe tine în timp ce transatlanticul se apropie încetul cu încetul de chei pentru acostare şi pasagerii grămădiţi pe punte vă salută fluturându-şi batistele
toată lumea e acolo
unchiul César mătuşa Mercedes Jorge verişoarele
îmbrăcaţi solemn cum cer împrejurările cu un prilej atât de

---

e un vas american (lb. it.).
unde-i hotelul nostru (lb. fr.).
priveşte păsările (lb. engl.).
priveşte iubito (lb. it.).
dă-mi Retina (lb. fr.).
asta seamănă cu Bardot ziua cea mai caldă din (lb. it.).
priveşte portavionul (lb. fr.).
Ramblas e mai jos (lb. fr.).
dragule nu-i aşa că-i minunat (lb. engl.).
văd în dreapta (lb. fr.).
nu văd hotelul (lb. it.).
nu uita să pui filtrul (lb. fr.).
trebuie să mergem la masă (lb. it.).

deosebit fericiţi că pot relua legăturile rupte de atâţia ani de blocadă şi de război neîntrerupt mulţumiţi că pot întâlni în sfârşit alţi Mendiola mai bogaţi decât ei după un pătrar de veac de despărţire neplăceri amărăciune suferinţe moarte
fluturând şi voi batistele de pe terasa primului nivel al gării maritime scrutând chipurile acum apropiate ale pasagerilor şi emigranţilor îmbarcaţi la Havana
o fi cel de acolo
nu celălalt
domnul acela
cel cu pălărie
nu nu ăla
cel din spatele lui
făcând presupuneri
adevărate cabale
vă despărţeau douăzeci de metri şi în timp ce pasagerii coborau scările pentru a îndeplini formalităţile poliţieneşti şi vamale unchiul César a arătat carnetul de consilier municipal şi aţi intrat în salonul de onoare rezervat invitaţilor
nu e ăsta nici ăsta nici ăsta nici ăsta
până ce numărul celor ce mai stăteau la coadă s-a redus şi verişoarele au început să-i numere pe degete
un domn blond
o pereche tânără
două babe cu înfăţişare de fete bătrâne
o familie numeroasă
o fată singură
un olog
un negru
niciunul nu corespundea cu semnatarul telegramei şi nici nu prezenta după toate aparenţele trăsăturile lui
stigmatele familiei
cândva fastuoasă şi prosperă

apoi bisericoasă şi strâmtorată
nu e şi pace
n-o fi venit
poate domnul acela blond
nu
nici acela
nu pot să înţeleg
fără ca tu să bagi de seamă negrul s-a apropiat de voi şi a întrebat cu sfială
Mendiola
da domnul Mendiola
şi descendentul acela îmbogăţit al vreunui copil din flori al vreunei sclave ce-i plăcuse străbunicului v-a întins mâna
iertaţi-mă a spus
cred că suntem rude
n-au fost efuziuni vorbe de curtoazie îmbrăţişări banchete şi ultragiata mătuşă Mercedes a strâmbat din nas
în seara aceea
a pricăjitului an 46
un negru melancolic a cinat singur într-un restaurant de lux din Barcelona
Oraşul pe care-l contemplau era oare al tău?
turma de turişti dispăruse bulucindu-se în urma ghidului şi urmând indicaţiile scrise în dreapta şi în stânga lunetei ai introdus încă o monedă în orificiu şi ai apăsat pe buton
ai examinat rând pe rând
mausoleele şi monumentele funebre din Pedralbes Sarriá Bonanova construite ca nişte vile rezidenţiale ori conace de vară
extravagantele panteonuri gaudiene şi modern style care săreau în ochi şi prozaicul şi dilatatul Ensanche
lespezile nişelor din oraşul modern cu traficul său intens de cortegii funerare şi morţi
alveolele şi urmele imensului stup al cartierelor din partea de jos

cocioabele barăcile şi şandramalele osândite ca şi precarii lor stăpâni la destinul implacabil al gropii comune
cimitirul era afară oraşul tău era cimitirul ai renunţat să te uiţi prin telescop
pâcla modera acum reverberaţiile luminii amestecându-se cu aburul coşurilor fumul fabricilor ţevile de eşapament silenţioase ale vehiculelor răsuflarea unui milion şi jumătate de locuitori îngrămădiţi care în acea zi de caniculă mâncau lucrau beau umblau se iubeau fără să ştie cu certitudine
îţi spuneai
dacă viaţa lor era sau nu
cum credeau clasicii voştri
un vag efemer şters şi inconsistent vis.

Ţi-ai continuat drumul fără grabă
bombarde culevrine afeturi tunuri care în vremuri îndepărtate şi uitate de mult au vegheat la siguranţa militară a spaniolilor din casta ta slujeau acum drept ţintă pentru obiectivul unor fotografi improvizaţi pretext pentru compoziţiile de grupuri şi scene de familie braţe pe umeri mâini împreunate priviri complice zâmbete
zeci de automobile cu numere de înmatriculare străine acopereau zona de parcare de lângă foişor iar cele ce veneau necontenit erau obligate să ocolească luând-o pe lângă zidurile austere ale castelului să traverseze din nou podul în sens invers să caute un loc liber în parcarea pentru autocare
la mică distanţă de lunete două santinele în uniformă de gală observau acel du-te-vino al publicului cu expresia tâmpă şi servilă a unor nepoftiţi la o pretenţioasă sindrofie de familie
ai luat-o spre un foişor lateral pe urmele unui grup de nemţi exaltaţi de priveliştea asupra mării pe care evoluau armonios bărci cu pânze portavioanele Flotei a şaptea

americane pescăruşii mărunţi şi agili
grădinile se prelungeau dincolo de castel cu arborii lor florile arbuştii coşurile pentru hârtii băncile de odihnă
cu o privire rapidă ai îmbrăţişat aleile frumos aliniate cu ronduri de flori obuzele antiaeriene agreabile ornamente caduce
te-ai strecurat pe o poartă ce rămăsese deschisă în zidul faţadei şi printr-un coridor luminat de lampioane cu lumină indirectă ai ajuns într-un fost patio de arme al abolitei fortăreţe militare
pavaj de pietre cele patru galerii formau un careu cu arcuri severe de piatră iar în colţuri erau plante agăţate glastre urcioare şi chiar o roată de puţ cu scripetele fixat pe un suport de fier forjat
în centru
în mijlocul unui careu de gazon însemnat cu patru borne
pe un soclu sobru se înalţă statuia ecvestră a unui războinic în bronz decorul Oraşului
potrivit inscripţiei de pe placa comemorativă în cinstea Conducătorului Eliberator
ai căutat adăpost în umbra porticului
turiştii se scurgeau în grupuri strânse spre Muzeul Armatei fotografiau statuia ecvestră se îngrămădeau la intrarea în chioşcurile cu suveniruri făceau să se rotească turnichetele cu cărţi poştale ilustrate vizitau magazinul de Antichităţi Heraldică Soldaţi de Plumb

INTRAREA LIBERĂ
ENTRÉE LIBRE
FREE ENTRANCE
EINTRITT FREI

afişul care anunţa o corridă ţi-a atras brusc atenţia

SOUVENIR SOUVENIR

DE ESPAÑA DE ESPAÑA

Arena de Tauri Monumentală
Grandioasa corridă
6 Frumoşi şi Grozavi Tauri 6
cu eşarfa roz şi verde a lui
Don Baltasar Iban de Madrid
Pentru marii matadori
LUIS MIGUEL DOMINGUÍN

ICI VOTRE NOM – HERE, YOUR NAME – HIER,
IHRE NAMEN
ANTONIO ORDÓÑEZ
cu echipele lor
Va agrementa spectacolul fanfara
«Sansense populară»

ai trecut mai departe
o mulţime de curioşi examina două compoziţii fotografice în care un toreador (fără cap) înfigea (cu îndemânare de maestru) o pereche de banderile iar o ţigancă (tot fără cap) îşi făcea vânt cu evantaiul (cu mult vino-ncoa) în faţa unei machete a turnului Giralda
într-un îndrăcit esperanto un exemplar tipic al spaniolului mărunt de statură om de stepă explica celor adunaţi în faţa panourilor că e o imagine trucată cu care doamnele şi domnii messieurs et dames ladies and gentlemens aici de faţă vor putea să-şi uimească prietenii şi cunoscuţii îmbrăcaţi în costume de Toreador şi ţigănci toréadors et gitanes matadors and gypsies la întoarcerea în ţara lor vos pays d’origine your native countries şi să-şi afirme astfel personalitatea affirmer votre personnalité your personality cu relatarea aventurilor spaniole aventures espagnoles spanish adventures

FOTOGRAFIA DUMNEAVOASTRĂ ÎN 20 DE MINUTE
VOTRE PHOTO EN 20 MINUTES
YOUR PICTURE 20 MINUTES
IHR FOTO IN 20 MINUTEN

(într-un ziar de dimineaţă citeşti cutremurătoarea ştire
despre un student la Facultatea de Filosofie din Madrid
care-şi plătea taxele universitare din banii pe care-i câştiga
fotografiindu-se împreună cu turistele îmbrăcat în costum
de toreador într-un vestit bar tipic din Palma de Mallorca
ce sistem filosofic avea să conceapă
îţi spuneai
viitorul vostru genial unic Erasm din Atocha)
ai suit scările spre vastele terase goale ale castelului
gheretele pustii ale santinelelor se înălţau în colţuri
asemenea turnurilor unui răvăşit joc de şah
după ce fusese desfiinţat penitenciarul militar pietrele de
pavaj pietrele roase de vânt posturile de observaţie
dărâmate supravieţuiau cu o resemnată şi liniştită
nostalgie
departe de grupurile de turişti care purtând pălării cu
boruri largi şi ochelari de soare cu aparate de fotografiat
se aventurau prin dezolarea luminoasă a cărămizilor te-ai
aşezat într-un colţ al parapetului şi ai pândit zborul ireal al
păsărilor acel patio încins şi îngrozitor vagul cer azur
soarele necruţător ce parcă incendia totul
lumină singurătate vid tăcere moarte
limitele ancestrale ale închisorii se reconstituiau în mod
perfid şi subtil sub piatra lustruită tencuiala cu grijă
smulsă faţadele întinerite şi curate conştiinţa năruită de
achitarea şi uitarea istoriei
orbit de reflectoare ai închis o clipă ochii.
Totuşi
în această ambianţă de pământ calcinat cer depărtat

imposibile păsări lumină obsedantă
în timpul domniei celor Douăzeci şi Cinci de Ani de Pace recunoscuţi şi sărbătoriţi azi de toţi oamenii cu scaun la cap din lume
bărbaţi înarmaţi îi loviseră pe compatrioţii lor lipsiţi de apărare cu bice frânghii bastoane de cauciuc se năpustiseră asupra lor cu paturile armelor curelele cizmele puştile
bărbaţi care nu săvârşiseră altă crimă decât aceea de a apăra cu arma în mână guvernul legal de a-şi ţine jurământul de credinţă faţă de Republică de a proclama dreptul la o existenţă demnă şi nobilă de a crede în posibilitatea omului de a alege de a scrie cuvântul LIBERTATE pe ziduri garduri trotuare
număraseră de nu ştiu câte ori coloanele galeriilor calculaseră numărul exact al pietrelor de caldarâm măsuraseră în minte limitele înguste şi stricte în care erau închişi
alergaseră după o biată minge de cârpă pândiseră pătratul albastru infinit al cerului spionaseră zborul liber şi larg al păsărilor
se izbiseră cu capul de pereţi scuipaseră sânge
alergaseră în pas vioi până căzuseră în nesimţire dăduseră fuga în tăcere la sunetul goarnei îşi aşteptaseră rândul în faţa cazanului cu gamela în mână ieşiseră în şir indian de la liturghie în salopete zdrenţuite
dormiseră în celule întunecoase şi umede dârdâiseră de frig în nopţile de iarnă visaseră femei inaccesibile şi frumoase pândiseră zgomotul înfundat al cizmelor la schimbarea gărzii
îngenuncheaseră duminica la slujbă îşi tăiaseră venele într-un moment de disperare şi nebunie
condamnaţi la moarte
s-au uitat pentru ultima dată la cer la nori la păsări tot ce într-un fel sau altul reprezenta pentru ei viaţa

s-au zvârcolit în agitata noapte albă care precedă
execuţiile şi-au scris scrisoarea de bun-rămas definitiv
către tată mamă nevastă logodnică copii au mâncat ultimul
blid de linte au sorbit ultima cană de cafea au înaintat spre
zid păziţi încadraţi îmbrăcaţi sprijiniţi de călăii lor
au înfruntat puştile cu seninătate au plâns au cerut cu
curaj să se îndure de ei şi să tragă o dată s-au rugat să li se
cruţe viaţa s-au împăcat cu Dumnezeu au refuzat să se
spovedească unui preot au izbucnit în râs au strigat au
urlat au făcut pe ei de frică
au căzut seceraţi de gloanţe
şi-au dat ultima răsuflare.

Clima locului e minunată
aşezarea în zona tropicală şi acţiunea blândă a curenţilor marini face ca iernile să fie scurte şi nu prea aspre verile să fie plăcute şi relativ răcoroase pe scurt un loc ideal pentru bolnavii de reumatism şi de gută
flora e splendidă bogată sălbatică
arbori uriaşi fructe de toate soiurile flori foarte mari şi exotice animale din pădurea virgină umblă în voie pe câmp combat plăgile nocive sunt prieteni şi aliaţi ai omului
casa ta se află pe culmea unui munte înconjurat de apele albastre ale marii recife de mărgean plaje de nisip păduri de cocotieri
soarele străluceşte rotund deasupra coroanelor copacilor şi pe cer nu e niciun nor de la fereastra ta cuprinzi cu privirea bogatele plantaţii de cafea cacao vanilie trestie-de-zahăr
baobabii palmierii arborii ceiba secvoia ficuşii
coşurile fabricii de zahăr în care lucrează muncitori calificaţi şi zilieri
pavilionul de odihnă lacul chioşcul din grădină parcul
vătafii îţi ies înainte încercând să-ţi ghicească dorinţele şi să-ţi anticipeze ordinele

tu le vorbeşti răstit
ca un self made man texan sever şi tăcut
zgârcit la vorbă şi cu înfăţişare aspră
dar cu inimă delicată şi nobilă
în timp ce soţia ta şi copiii se leagănă în hamacuri înconjuraţi de musafiri îmbrăcaţi cu gust
femei creole din lumea bună cu evantaie coliere fuste de moar pantofi uşori de atlaz
bărbaţi cu joben
ogari sprinteni pisici suple papagali multicolori decorativi copii
balul trebuie să înceapă dintr-o clipă într-alta
îl deschizi dansând cu fata cea mare frumoasă învârtindu-vă şi iar învârtindu-vă sub fastuoasele policandre ce atârnă de tavan
un vals vechi din Imperiul austro-ungar
luminat de sfeşnicele ţinute de lachei în livrea
cu o cupă de şampanie în mână
te îndrepţi spre grajdul unde te aşteaptă
un anglo-arab pe nume Johnny
îl înşeuezi
îl încaleci
porneşti în galop
negrii îţi zâmbesc afectuos
hrana lor constă în melasă de trestie-de-zahăr flori de câmp ierburi aromate fără să fie nevoie să recurgi la pedepse ei te admiră te respectă te iubesc
firea lor e blândă şi sunt catolici
tu le spui fiecăruia dintre ei pe nume
Bobó
Sesé
Arará
ca în romanele lui Emilio Salgari
şi ei îţi cer binecuvântarea îngenunchează îţi sărută mâna
străbaţi întinsele tale domenii verificând dacă totul e în

ordine
proprietăţile tale imobilele tale cirezile tale rentele tale
argaţii se descoperă ca să te salute
bătrânii îţi zâmbesc
copiii se strâng roată în jurul tău
animalele din junglă te escortează
lianele şi orhideele se înclină la trecerea ta şi parcă îţi aduc omagiul lor
te simţi la adăpost de orice primejdie
întronat în postul tău pentru vecie
şi când te trezeşti după câteva clipe
îţi vii în fire eşti în camera ta din Mas cu Geografia Cubei a unchiului Eulogio sub pernă
fără sceptru
fără coroană
fără supuşi
fără regat
cititor conştiincios al lui Spengler şi Keyserling într-o ţară aflată la menopauză din vechiul continent condamnat la moarte din pricina vieţii sale depravate şi degenerarea lentă a rasei
cu senzaţia lipsei de ocrotire a celor treisprezece ani ai tăi
lipsit de apărare
înfiorat de spaimă
la cheremul kirghizilor carnivori
şi fabuloaselor femei ce nasc pe crupa cailor

Ai deschis din nou ochii convocat de soarele necruţător al caniculei
fără să ştii cu certitudine dacă trecutul recent al patriei tale era real
ori era vorba pur şi simplu
aşa cum totul te făcea să crezi în această zi înăbuşitoare de august a anului de graţie 1963 şi cum se întâmpla destul de des la latitudinile voastre

exact la o lună de la întoarcerea ta în Spania
la patruzeci şi opt de ore de la înmormântarea lui Ayuso
pe ruta ta sentimentală
despre o halucinaţie
un vis urât
o mahmureală tipică pentru beţivi
un prozaic şi curent fenomen de miraj.

Înainte deci
ai coborât în patio ai ocolit uşa de la temniţele transformate în boutiques de souvenirs ai evitat noile grupuri de turişti abia coborâţi din autocare ai luat-o pe coridorul pe care condamnaţii la moarte erau escortaţi şi apoi puşi la zid ai ieşit la aer liber ai refăcut itinerarul celor împuşcaţi
un şanţ de câţiva metri lăţime conduce printr-un tunel la catacombele cu aură de mit ale castelului
uşa de acces era larg deschisă şi din prag vizitatorul putea cuprinde cu privirea un colţ de grădină bine îngrijit cu răzoare de gazon arbori chiparoşi arbuşti plante agăţătoare
străini şi autohtoni se plimbau agale pe poteci
se opreau să admire tufele de begonii fotografiau zidurile care fuseseră decorul unor răzbunări sângeroase
brigăzi de muncitori şterseseră cu grijă urmele gloanţelor şi acum deschis privirilor indiscrete ale curioşilor locul părea că-şi proclamă în cele patru vânturi inocenţa părea că dezminte minciunile născocite de pizmaşii striviţi de ranchiună părea că neagă în faţa generaţiilor viitoare de spanioli presupusa lor vinovăţie.

Chiar dacă nicio placă comemorativă nu consemna faptul că preşedintele abrogatei Generalitat de Catalunya şi-a trăit la Montjuich ultimele clipe ale vieţii
predat de nazişti după înfrângerea Franţei omul politic ce

fusese cândva ovaţionat de mulţimile barceloneze a coborât în catacombele castelului escortat de baionetele soldaţilor
s-a gândit la iubitul său oraş cu durere şi nostalgie
a tras în piept aerul curat şi înmiresmat al muntelui
a contemplat cerul limpede pentru ultima dată
îi dăduseşi o bancnotă de douăzeci de duros paznicului şi fără să fie nevoie să-i pui vreo întrebare
atât de limpede era pesemne dorinţa ta
bărbatul acela a luat-o spre stânga ţi-a făcut semn să-l urmezi şi ţi-a arătat cu degetul o porţiune din zid
după care a spus în şoaptă
aici
domnule
a fost împuşcat Companys

Îţi povestiseră pe când erai copil şi atunci ai crezut
fusese obligat să elibereze sclavii în urma unui decret al guvernului Coloniei
străbunicul îi adunase pe negrii lui în hala fabricilor de zahăr şi cu lacrimi în ochi
fiindcă-i iubea
le-a spus că sunt liberi
oameni supuşi suferinţei ca toţi ceilalţi
fără nicio oblăduire superioară
lăsaţi în voia unui destin crud
fără domn
fără stăpân
fără ocrotire
şi ascultându-l
negrii plângeau şi ei
fiindcă străbunicul era bun
nu folosea biciul
le dădea să mănânce
îi ocrotea

şi în felul lor rustic şi necioplit
ei
negrii
îl iubeau şi ei
dar totul era o minciună
ocrotirea lui
mâncarea
aşa-zisa dragoste care-i unea
durerea despărţirii
cuvintele frumoase
lacrimile
ai înţeles acum
când şi tu te-ai eliberat de ei să-ţi urmezi drumul tău
spunându-ţi
binecuvântată fie rătăcirea mea
tot ce mă desparte de voi şi mă apropie de aceşti paria
de cei blestemaţi
de negri
inteligenţa mea
inima mea
instinctul meu
fie binecuvântate
mulţumesc lui Dumnezeu
nu ştiu cum să-i mulţumesc
în vecii vecilor.

La dreapta un grilaj de fier proteja reduta consacrată memoriei celor care căzuseră pentru Dumnezeu şi pentru Spania
era un colţ evocator tăcut retras liniştit
cu un altar simplu o statuie de bronz o grădină neîngrijită prin care şopârlele treceau ca la ele acasă cu o senzualitate greoaie
un ghid îi informa pe turişti despre ce se petrecuse la Barcelona între iulie 1936 şi ianuarie 1939

şi ca un Monsieur Dupont Mister Brown Herr Schmidt din cei zece milioane şi mai bine care în vara aceea vă vizitau te-ai apropiat să auzi explicaţiile
ici Messieurs dames c'est l'endroit où furent fusillés par les Rouges pendant notre guerre de Libération un grand nombre de hauts officiers de l'Armée de prêtres de personnalités relevantes de la vie sociale de notre ville[129]
străinii ascultau cu luare-aminte şi te-ai depărtat de ei
o senzaţie de greaţă punea stăpânire pe tine
prends-moi une photo
regarde c'est le Monument aux Morts
ladies and gentleman
mon Dieu quelle chaleur[130]
cum e cu putinţă
îţi spuneai
ca sfârşitul să fie ăsta
ca nedreptatea impusă prin forţa armelor
să trebuiască s-o acceptaţi ca pe ceva definitiv
cum e cu putinţă
să faci ca ceea ce a existat cândva să pară că n-a existat niciodată
era o treabă uşoară pentru acei abili panglicari ai ideii de existenţă şi atributelor divinităţii
tu te rapelles l'année dernière
look here my darling
c'est extraordinaire l'impression de paix
de quelle guerre s'agit-il[131]

---

129 aici doamnelor şi domnilor în acest loc au fost împuşcaţi de Roşii în timpul războiului nostru de Eliberare un mare număr de ofiţeri superiori ai Armatei, preoţi şi personalităţi proeminente ale vieţii sociale din oraşul nostru (lb. fr.).

130 fă-mi o fotografie
priveşte, e monumentul închinat morţilor (lb. fr.).
doamnelor şi domnilor (lb. engl.).
Dumnezeule, ce căldură (lb. fr).

131 îţi aminteşti anul trecut (lb. fr.).

te întorseseşi în Spania după zece ani de aşteptare în care
făuriseşi planuri proiecte speculaţii utopii
şi Diavolul Şchiop din înălţimea acelui foişor
străjuia oraşul tău natal
obosit
bolnav
sleit de puteri
în pragul sinuciderii
pândind bătăile unei inimi slăbite care
ca pe Boulevard Richard Lenoir cu şase luni în urmă
preludau
anunţau
necesara despărţire
un bătrân îmbrăcat într-un costum vărgat îşi făcea vânt la umbra zidului indiferent şi parcă străin de flecăreala staţiei de emisie
ţi-ai sprijinit coatele de balustrada acelui foişor şi ai deschis broşura turistică redactată în patru limbi
SCURTĂ ISTORIE A ORAŞULUI NOSTRU
pe resturile unei aşezări iberice locuite de laietani s-a întemeiat colonia romană Faventia Iulia Augusta Pia Barcino în Spania Citerior a cărei capitală era Tarraco
şi ţi-ai zis
nimic bun nu poate ieşi din tine nici din mediul în care trăieşti nici din vremurile astea jalnice
mai bine taci
închide gura
nu prelungi din rutină farsa ridicolă a intelectualului care crede că suferă şi îşi proclamă suferinţa fără ruşine
ca să-l audă ţara şi toţi oamenii
strigându-şi durerea pentru Spania şi alte asemenea mofturi

---

uită-te aici, dragă (lb. engl.).
e extraordinară impresia de pace
despre ce război e vorba (lb. fr.).

cu privirea pierdută spre mare diguri a Şaptea Flotă Americană depozitele de cărbuni tancurile de petrol bărcile cu pânze pescăruşii canalele de scurgere
depărtează-te de turmă rătăcirea ta îţi face cinste
cultivă tot ce te desparte de ei
slăveşte tot ce îi supără la tine
negaţie strictă absolută a ordinii lor asta eşti tu
pe când bătrânul îşi făcea vânt cu evantaiul mulţumit fericit
şi megafonul emitea necontenit pălăvrăgeli
odată cu regele Ataulf a devenit capitala Imperiului vizigot care în veacul al V-lea se întindea pe toată suprafaţa Hispaniei şi Galliei mutându-se capitala Imperiului la Toledo Barcelona şi-a pierdut importanţa
gândindu-te la istoria ţării tale a ta numai cu intermitenţe
la trecutul ei care nu era decât asta
trecut
să-i fie de bine dar din el nu decurgea niciun prezent curat
la faptele de vitejie ale oamenilor săi
cumva trebuia să le numească
deşi erau sterile fără roade asemenea solului sărac şi necultivat al stepei sale
demonstraţie prin absurd a unei lupte susţinute timp de veacuri împotriva unor fantome şi demoni interiori lupte între fraţi împotriva celor mai lucizi a căror amintire nici timpul şi nici moartea n-o respectau
the spanish civil war
là-bas vers la droite
assassinés par les Rouges[132]
a trecut prin vicisitudinile regatelor creştine invadate de musulmani în veacul al VIII-lea a fost recucerită de franci sub conducerea lui Ludovic cel Pios în anul 801

---

132 războiul civil spaniol (lb. engl.).
în jos spre dreapta (lb. fr.).
asasinaţi de Roşii (lb. fr.).

suflet al lui Ochún sfinţeşte-mă
trup al lui Changó mântuieşte-mă
sânge al legilor lui Yemeyá îmbată-mă
câmpia verde din Prat solitarul far izbit de talazuri noul mall în lucru din porto franco
clamând
totul a fost inutil
oh patrie
naşterea mea între ai tăi şi dragostea profundă pe care
fără ca tu să mi-o ceri
ţi-am adus-o stăruitor prinos
să ne despărţim ca doi buni prieteni câtă vreme mai e timp
nimic nu ne mai uneşte decât frumoasa ta limbă mânjită azi de sofisme minciuni alambicate
silogisme
cuvinte frumoase
a devenit atunci capitala Mărcii Hispanice în faţa Imperiului mahomedan Wilfredo cel Păros a izbutit să transforme titlul de Conte de Barcelona în titlu ereditar în anul 897
reflectând
mai bine să trăieşti printre străini care se exprimă într-o limbă străină pentru tine decât în mijlocul unor compatrioţi care zilnic prostituează propria ta limbă
îşi pleacă fruntea în piept
ce putem face spun ei
în faţa ordinii brutale care îi neagă şi îi despoaie de esenţa lor preţioasă şi de neînlocuit
magazii moderne depozite de huilă o rachetă plină de turişti crescătorii de midii vapoare cenuşii negre albe bazine portuare macarale
după invaziile acelea Barcelona apare ca o capitală a unui stat independent vechea Marcă este azi Catalonia
întrebându-te
disperarea ta actuală e pentru ei un triumf

învinge acela care după ce seamănă culege doar neghină inutilă şi moarte pustiitoare
regarde mon chéri
do you really like that
là-bas c'est Majorque[133]
începând cu Ramón Berenguer I capătă tot mai mare importanţă anexează teritoriile cucerite de la musulmani şi îşi extinde dominaţia pe pământuri care astăzi fac parte din teritoriul Franţei
ascultând corul de Glasuri ce se îndârjesc împotriva ta ca vrăjitoarele ce prevestesc viitorul în primul act din *Macbeth*
gândeşte-te mai ai timp
tăria noastră e neclintită niciun efort al tău nu va reuşi s-o submineze
piatră suntem şi piatră vom rămâne
nu te mai încăpăţâna pleacă din ţară
priveşte spre alte zări întoarce-ne spatele
uită de noi şi noi te vom uita
pasiunea ta a fost o eroare
repar-o
IEŞIRE
SORTIE
EXIT
AUSGANG
tout le monde est parti
come here my darling[134]
tunurile bacului aerian gara maritimă alte macarale alte şoproane alte vapoare
cu Jaime I Cuceritorul începe o nouă politică de

---

133 uite dragul meu (lb. fr.).
chiar îţi place asta (lb. engl.).
acolo e Majorca (lb. fr.).
134 toţi au plecat (1b. fr).
vino aici, draga mea (lb. engl).

expansiune în partea cealaltă a Mediteranei
mădular puternic şi falnic al lui Changó întăreşte-mă
măicuţă Yemeyá ocroteşte-mă
ascunde-mă în pântecele tău
nu îngădui să fiu smuls de la sânul tău
Puerta de la Paz din Barceloneta fumul gros al fabricilor dar nu
victoria lor nu e deplină
şi destinul lor necruţător cu tine şi cu ceilalţi te poartă fără voia ta
înainte de a vedea restaurată viaţa ţării şi a oamenilor ei
depune mărturie cel puţin pentru acest timp nu uita ce s-a întâmplat să nu taci
geometria haotică a oraşului cele trei coşuri înalte ale întreprinderii Cefsa clopotniţe şi turle de biserici grădini
on va rater le car
tu te rends compte[135]
cineva o să înţeleagă poate mai târziu
edificii urduroase buldozere brigăzi de muncitori barăci dărăpănate din nou cocioabe felinare bulevarde
ce ordine ai încercat să schimbi şi care a fost crima ta.

INTRODUCEŢI MONEDA
INTRODUISEZ LA MONNAIE
INTRODUCE THE COIN
GELDSTÜCK EINWARFEN

135 o să pierdem maşina, îţi dai seama (lb. fr.).

Cuprins

PREFAŢĂ.....3
UNU.....10
DOI.....70
TREI.....117
PATRU.....172
CINCI.....259
ŞASE.....346
ŞAPTE.....408
OPT.....437